

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

III. DEEL.

AM.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK;

DOOR

JACOBUS KOK.

DERDE DEEL.

AM.

TWEEDE DRUK.

MET KAARTEN, PLAATEN en POURTRAITEN.

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXVI.

VADERLANDSCH WOORDENBOEK.

AM.

AMAMA, een Edele Staate in *Friesland*, in de Grietenij van *Tietjerksteradeel*, in de nabuurschap van 't Dorp *Garijp*.
Zie BACHIENE, *Geographie*, bl. 1310.

AMAMA, (*Joachim van*) General Major van het Voetvolk, Kolonel in dienst van den Staat, Kommandeur van de Stad *Hulst*, en derzelver onderhoorende Forten, werd gebooren den 14 November 1657, in het Landschap *Drenthe*, in het Fort de *Bourtange*. Zijn Vader was GERRIT AMAMA, een Man van Edele afkomste, en Kommandeur van gemelde Fort, Kolonel onder de *Friezen*, en naderhand Kommandeur der Stad *Emden*; van zijne Krijgsverrigtingen zullen wij melding maken op 't Art. SWARTSLUIS, en andere plaatzen, die hij, in 1672, tegen de *Fransche* magt trachtte te beschermen. Zijne Moeder, BERNUNDINA VAN VIERZEN, was eene Dogter van den Generaal Muntmeester van *Friesland*. JOACHIM, de eenigste van hunne overgebleevene Kinderen, genoot alle de zorg hunner opvoeding. Naauwlijks had hij den Ouderdom van 12 Jaaren bereikt, of hij verkreeg een Vaandel, onder de Kompagnie van zijnen Vader. Tegen deszelfs zin, werd hij, in het Jaar 1681, tot Kapitein aangesteld. In het volgende Jaar trouwde hij met de Dogter van een Burgemeester van *Hulst*, PETRONELLA DE VRIEZE genaamd. In het Jaar 1689 bekwam hij den rang als Major; in 1690 als Kolonel; in 1703 als Brigadier; in 1709 als Generaal-Major; na den slag van *Malplaket*, waar in hij, zo als in andere voorvallen, zig met roem gekweten had, werd hij, in 1713, tot Kommandeur van *Hulst* aangesteld. Hij verloor zijne Huisvrouwe in het Jaar 1684, en hertrouwde, in 1693, met de Dogter van Heere FILIPS VAN HUMALDA, Raadsheer in 't Hof van *Friesland*.

Hoe veele wreedheeden en onbandigheden hij, in den Oorlog, ook had bijgewoond, zijn minzaam, bezadigd en eerlijk karakter werd, echter, daar door niet veranderd; hij bleef altoos de Menſchenvriend; de Christen en de Krijgsman ſcheenen in hem vereenigd: hij oeffende de plichten als Soldaat, en gebood als Officier; vergeetende nooit de plichten, die hij aan God, aan den Staat, en aan zijne Medemenſchen ſchuldig was. Dus den ouderdom van drie en zestig Jaaren bereikt hebbende, ſtierf hij, in het bijzijn van zijne Kinderen en Kinds-Kinderen, den 3 Julij van het Jaar 1720.

Zie JAN HUYBERT JUNGIUS, *Lijkreden op Amama*, gedrukt te *Rotterdam*, 1720, in 4to.

AMAMA, (*Sixtinus*) was Hoogleeraar in de *Hebreeuwſche* Taal, aan de Hooge School te *Franeker*; een Man, die, in zijnen tijd, den naam had van zeer ervaren te zijn, en een Leerling was van den vermaarden DRUSIUS, en daarom te meer in achting. Die van *Leiden* zogten hem, met alle kracht, van *Franeker*, ter plaatsvulling voor ERPENIUS, tot zig te trekken. AMAMA ſloeg eerst dat aanzoek glad af: naderhand ſcheen hij 'er meer toe geneegen; doch de zaak in de magt der Staaten van *Friesland* ſtellende, wederhielden deeze hem, en verhoogden zijne voordeelen zodanig, dat hij zig verplicht vond, door blijven aan hunne gunst te beantwoorden.

Het eerſte Boek, dat AMAMA in 't licht gaf, was eene proeve van zijn prijslijk voorneemen: namelijk, om aanmerkingen te maaken op de Gemeene *Latijnſche* vertaaling van den Bijbel, die te *Trente* de goedkeuring verkreegen had; hier mede vong hij aan, in 't Jaar 1620, met zijne *Cenſura* over de Vijf Boeken van Mozes. Doch hij kreeg intusſchen anderen arbeid, waarvan zijne Bijbelſche Conferentie, van 't Jaar 1623, nog voor handen is. Naderhand hervatte hij den vorigen taak.

Aan de Hooge School verdiende hij den roem, van veele ongeregeldheden afgeſchaft te hebben; de gunst, die hij zig daar door, en door andere bekwaamheden, verworven heeft, is na zijnen dood, die voorviel in 't Jaar 1629, tot op zijne Kinderen ſtaande gebleven.

Zie BAYLE, *Diction. Critiq.*

AMA-

AMALIËNSTEIN, is de naam van een Huis, door Heer HENDRIK VAN BREDERODE, in het *Vlaansche Bosch*, gebouwd, voor zijne Gemalinne AMALIA VAN NIEUWENAAR, naar welke het den naam draagt. Het legt rondom in Vijvers, en is nog deftiger en bevalliger geworden, door aangenaame beplantingen, die tot het Bosch behooren. Voorheen zag men 'er verscheide Fonteinen en konstige Waterwerken: doch deeze zijn, voor eenige Jaaren, vernietigd. Niet verre van daar is de *Herberg* in het *Vlaansche Bosch*, het welk op zig zelve, door de aangenaame wandeldreeven, een vermaaklijke oord is.

AMANDUS VAN ZIRIKZEE, dus genaamd naar de plaats zijner geboorte, was Minderbroeder, Godgeleerde, en Voorleezer in de Godgeleerdheid te *Leuven*. Als Provinciaal bevlijtigde hij zig sterk om de gebreken der Geestelijken, die hem waren aanbetrouwd, te hervormen. Zijnen tijd in dat Ampt hebbende uitgediend, heeft hij dat van Voorleezer weder aangenomen, en gedurenden zijn leeven bediend. Hij had den roem van in verscheide Wetenschappen ervaren te zijn, en bijzonder in de Taalen, als zijnde in de *Griekfche*, *Hebreeuwsche* en *Kaldeeuwsche* bedreeven, eer anderen, in *Nederland*, de Drukletteren daar van naauwelijks kenden.

Volgens geloofwaardige Schrijvers, heeft hij, zeer zinrijk en beknopt, geschreven: *een Kronijk van 't begin der Waereld af, tot aan 't Jaar* 1534, dat is tot aan zijnen dood. Deeze Kronijk is verdeeld in zes Boeken, en heeft den Tijtel van *Scrutinium five venatio veritatis Historicæ*, d. i. *Opzoeking of naspooring van de waarheid der Historien.* Het Werk is, in 1534, in 8vo gedrukt, bij eenen *Simon Cocus*, en daar achter nog een ander Werkje van denzelfden Schrijver, *over de 70 Jaarweeken van Daniel.* In de Voorrede verhaalt FRANC. TITELMANNUS het leeven van AMANDUS, en meld daar bij 's Mans overige Schriften, als: *Uitlegging over 't Boek der Schepping; van Job; en van den Prediker; Historie van 't Lijden; de twaalf uuren van den Geestelijken Strijd; van de vier Woonplaatzen; van St. Anna's Huwelijk; van Sophi Koning der Persiaanen en Vijand der Turken;* het laatste word ongedrukt te *Leuven* bewaard.

Zie *Kerkl. Oudh. van Zeeland*, II. Deel, bl. 51.

AMBACHT, bij de Ouden *Rechtsgebied*, *Rechtsban*, en, in 't Onduitsch *Jurisdictie*, schijnt deezen naam ontleend te hebben van een groot getal *in-* of *opgezeetenen*, die, op deeze of geene plaats, zig tot één lichaam vergaderden, en over zig een *hoofd* koozen, uit de aanzienlijksten; welk zamen vergaderd lichaam dan den naam van *Ambacht*, en het hoofd dien van *Ambachtsheer* droeg, en tot heden behouden heeft. Dus zijn, in *Vlaanderen*, zommige Dorpen of Vlekken, in vier of vijf wijken verdeeld, die ieder een *Ambachtsheer* hebben. In *Holland*, echter, worden twee of meer Dorpen, onder het zelfde rechtsgebied geleegen, met den naam van *Ambacht*, ook wel *Ambachtsheerlijkheden* beschreeven, en hij, die het gebied 'er over heeft, met dien van *Ambachtsheer* benoemd; of ook wel *Ambachtsbewaarder*.

Zeker is het, dat, in de vroegste tijden, wegens het *hoog, middelbaar en laag Rechtsgebied*, de gewoonte was om over ieder stad, dorp, of bewoonbaare plaats, een Baljuw of Schout te stellen; en hier uit is afteleiden, dat de Graaven ook hunne Heerlijke Goederen, door gebrek aan penningen, hebben beleend, of uit vrijen en eigen wil geschonken aan hunne gunstelingen, die zij, voor getrouwe diensten, met eenige districten op het platte land voorzagen, ten einde dezelve des te meer aan zig te verbinden. Het zelfde is naderhand meermaalen door de Staaten geschied. Deeze Rechten werden door de Graaven gegeeven, aan sommigen voor hun leeven, en aan anderen voor zig zelve en hunne mannelijke nazaaten, bij gebrek van welke zij weder aan de Graaflijkheid moesten vervallen. De *Ambachten*, die aldus werden uitgegeeven, noemde men *Kwaade Leenen*, om dat zij nimmer aan de zijd-linie verstierven. In laater tijden zijn deeze Rechten ook gegeeven onder uitgebreider voorwaarden, met bepaling dat het Leen zou mogen versterven op allen, die het recht van Nakomelingschap in de zijd-linie verkreegen; in welk geval zij *goede en onversterfelijke Leenen* genaamd werden. Een voorbeeld van deeze laatste vind men onder *Vrouw* JACOBA, waar bij GERRIT VAN HEEMSKERK verlijd werd met de *Ambachtsheerlijkheid van Uitgeest*. De woorden, in de Verlij- of Leenbrief vermeld, zijn deeze:

„ *Jacoba* &c. Doen kondt aan allen luiden: dat wij verkocht „ en

„ en verleijt hebben, onze geminde Heer *Gerrit van Eemskerk*, „ Ridder, de *Ambachtsheerschip* en de *dagelijks gerechte* van „ onse Dorpe van *Uitgeest* met tien pond jaars tot twee jaaren, „ en vijftien pond ten derden jaaren, mitte helft van der breu„ ken ende anders in alle manieren, als die *Ambachtsheeren* ge„ meenlijk in onze landen van Kennemerland hebben, te hou„ den van ons, en van onze nakomelingen, *Heere Gerrit* voor„ noemt, en zijnen nakomelingen, *tot een onsterflijk Leen*, want „ ons *Heer Gerrit*, hier over uitgereikt heeft, ende wel betaald „ de somma van veertien honderd goude Hollandsche Schilden, „ sulker als laatst in onze munte te *Dordrecht* geslagen zijn, waar „ af wij hem kwijtschelden, enz." Deeze brief was getekend, in *Middelburg*, 3 August. in 't jaar 1417. Naderhand, echter, is dit Leen door aflossing vernietigd.

Nog vroegere giftbrieven kan men vinden in MIERIS, *Charterboek:* als een van het jaar 1233, waarin gezegd word: *ik heb tot een Leen gegeeven het* rechtsgebied *dat* Ambacht *genaamd word*; in een ander, van 1270, van Graaf FLORIS DEN V, worden zij *Officia* genaamd. BORT. in zijn *Tractaat van de Heerlijkheden*, IV Deel, §. 3 zegt, dat een *Ambacht* ook oudtijds *Advocatia* genaamd werd, gelijk blijkt (zegt hij) uit de Brieven, die, bij die van *St. Maarten*, en die van de *huizen van Kenenburg* berusten, wier voorzaten, van de *Kerke van Egmond*, 140 *Morgen Lands* tot een *Advocatia*, dat gemeenlijk *Ambacht* genaamd wordt, gegeeven zijn. Zie verder MATTHEUS, *de Nobilitate*, *Tom. II. p.* 506 enz.

Uit de woorden; *dagelijks gerechte*, in den bovenstaanden Brief voorkomende, ziet men het onderscheid, dat 'er plaats heeft tusschen *Hals Heeren* of *Hooge Heeren*, en *Ambachtsheeren*; hebbende de eerste het Recht tot het aanstellen van *Baljuwen*, die ter Hooger Vierschaar zitten, om Recht te oeffenen over Lijfstrafbaare zaaken; daar de andere slechts het Recht verkrijgen om Schouten aan te stellen, die alleen bestier over Burgerlijke zaaken oeffenen.

Wat betreft de breuke, daar in vermeld: volgens Handvest van Vrouwe MARGRETA, van 't jaar 1546, waren voor de *Ambachtsheeren* van *Rhijnland*, *Noord-Holland*, *Zuid-Holland*, ook in *Kennemerland*, enz. twee deelen van de kleine boeten,

de derde penning van verbeuringe; waar door verstaan worden die van civile en gemeene breuken, die van ouds niet hooger liepen dan 10 *ponden*, van welke zaken de Baljuw gehouden was behoorlijke rekening en verantwoording te doen. Begeert men hun Recht en Magt te kennen, men zie de verklaaring daar van, gedaan bij den *Hove van Holland*, op den 5 November 1632, bij van LEUWEN, in de *Costumen van Rhijnland*, bl. 149. gevolgd naar de uitspraak van den 22sten December 1598; bij OUDENHOVEN, *Beschrijving van Zuid-Holl.* bl. 450. en VAN DER EYK, *Handvesten van Zuid-Holland*, bl. 99—102.

Aan deeze *Ambachtsheeren*, zo wel als aan de *Hals-Heeren*, werd, voor gedaane diensten, voor geschoote penningen of uit enkele gunst, vergund, verscheidene *Hoogheerlijke Rechten*, als die van de *Jagt*, *Visscherij*, *Vogelerij*, *van den Wind*, *Tienden*, *Tollen*, *Cijnsen*, *Schotten*, en ook somtijds die van *Patroonaatschap*, *Pastorije*, *Kosterije*, *enz.* te genieten: en wel in zulk eene ruime maate, dat men bij BOXHORN leest, hoe de Bewoonders van *Zeeland* zig verplicht vonden, aan Graave WILLEM DEN VIJFDEN te verzoeken, dat, als hunne bijzondere Heeren zouden uitgestorven zijn, zij onder geen andere mogten staan, dan onder den Graaf; en BOXHORN gelooft, dat die van *Poortvliet* dit verzoek hebben gedaan, om de knevelarijen hunner baatzuchtige *Ambachtsheeren*, die hunne magt misbruikten, te ontgaan.

De *Ambachten* werden, onder de Graaflijke Regeering, onderscheiden in *Vrije* en *Onvrije*; de laatste waren die, welke onderworpen bleeven aan de Graaflijke *Mai-cijns*, welke in drie en vijftig Schellingen op ieder Morgen bestond, en op den eersten dag van die Maand moest voldaan worden, op boete van verval aan de Graaflijkheid; van welke belastinge de eerste onbezwaard bleeven, en daarom *vrije* genaamd werden.

De Beschrijving van veele deezer Ambachtsheerlijkheden zal ons gepaste gelegenheid geeven, om te doen opmerken, hoe dezelve van onder de magt van deeze en geene Eigenaars, aan de Graaflijkheid, door verval of ontheffing van Leenen, gekoomen zijn. Hier moeten wij nog aanteekenen, dat de *Staaten van Holland en Westfriesland*, in het Jaar 1722, oorbaar vonden, tot voordeel van 's Lands Schatkist, eenige Landen, Tienden

den en Ambachtsheerlijkheden, tot 's Lands Domeinen behoorende, zo als meermaalen, in bezwaarde tijden, geschied was, openlijk te veilen en te verkoopen.

Haarlem begeerde wel eenige dier Heerlijkheden, onder *Brederode* gelegen, uit de hand te koopen; doch dit ſtrookte niet met het belang van den Staat. *Beverwijk*, *West-Zaanen* en *Krommenie* beweerden, volgens hunne Privilegien, dat zij niet van de Graaflijkheid mochten geſcheiden, en dus ook niet verkocht worden. Even was het met de *Egmonden* geſteld. Nogthans had de Verkooping van verſcheidene Ambachten, in 't *Zuider* en *Noorder Kwartier*, in 't gemelde en volgende Jaaren, voortgang, en zelf daar onder van de zulke, die den naam van Steden hadden, als: *Beverwijk*, *Vlaardingen*, *Grootebroek* en *Westwoud*. De meeſte kwamen in handen van bijzondere Perſoonen; eenige aan de naaste Steden, en verſcheiden aan de Regenten van deeze Plaatzen zelve, zo als wij bij ieder van dezelve, nader zullen aanwijzen.

Zie *Handvesten van Kennemerland*, bl. 81, 353, 756 en 772. *Handv. Rhijnland*, bl. 16, 18 en 149. *Oudheden van Zeeland*, II. Deel, bl. 202. OUDENHOVEN, *Beſchrijving van Zuid-Holland*, bl. 237. *Europ. Merkurius van* 1722.

AMBACHTEN, (*de Vier*) in 't Latijn *Quatuor Officia* genaamd: zijnde, 1. het *Bouckhouter*, dus genaamd naar het Dorp, welk dien naam draagt; 2. het *Asſeneder*; 3. het *Hulſter*, en 4. het *Axeler-Ambacht*. Doch dewijl, van de twee eerstgenoemden, niet meer dan een klein gedeelte tot het gebied van den Staat behoort, is, zedert den *Munſterſchen* Vrede, 1648, en het *Barrierre Tractaat*, 1715, die verdeeling in onbruik geraakt. In het eerſte, *Bouchouter*, behoort nog onder het gebied van den Staat, de *Sterkte Filippine*, en de Schans de *Bouckhoutſe Haven* genaamd. In het tweede, bezitten wij *Sas van Gent*; in het derde of *Hulster-Ambacht*, dat geheel aan den *Staat* der *Zeven vrije vereenigde Nederlanden* behoort, legt de Stad *Hulst*, als mede verſcheiden Polders, die, van tijd tot tijd, bedijkt zijn, en vier Dorpen, als *Osſenisſe* en *Hof ter Nisſe*; *Houtenisſe*, en het daar aan ſtrekkende *Hof ten Sande*, behoorende aan den Prins

Erfstadhouder; *Heinsdyk*; *St. Jansteen*, enz. In het Vierde, of *Axeler-Ambacht*, behoorende onder het bestier van de Provintie *Zeeland*, telt men *Axel*; *Zaamslag*; *Zuiddorp*, en in het Westergedeelte: *Ter Neuze*; *den Hoek*; *'t Fort Mauritius*; *Biervliet*; *Liefkenshoek*; *Lillo*; de *Kruisschans*, en *Fredrik Hendrik*. Wegens de Leenroerigheid deezer vier Ambachten, ontmoet men verschillende gedachten, bij de Schrijvers, die hier melding van gemaakt hebben: eenige houden dezelve voor geweezene Leengoederen van den Keizer of het Rijk; anderen van de Bisschoppen van *Utrecht*; en weder anderen ontkennen dit beide. Zie hier, hoe deeze verschillende gedachten konnen vereffend worden.

Volgens SANDERUS, I. Deel, II. Boek, bevestigde Keizer HENDRIK DE IV, als Leenheer, in den jaare 1057, het regt van BOUDEWIJN DEN EERSTEN, Graave van *Vlaanderen*, op verscheiden Landen en Steden, en onder anderen op deeze vier Ambachten; beloovende hij, die van den Keizer te Leen te zullen houden. BOUDEWIJN stond dezelve naderhand af aan ROBBERT DEN FRIES, en deeze weder aan zijnen Zoon ROBBERT DEN TWEEDEN, bijgenaamd VAN JERUSALEM. Volgens de Chronijk van *Vlaanderen*, zocht Keizer HENDRIK DE V, aan ROBBERT DEN II, deeze Landen te ontweldigen; maakende daar toe een accoord met FLORIS DEN I, in het jaar 1108; doch zij konden hun oogmerk niet bereiken; hoewel men gist, dat uit kracht van den vrede, gesflooten tusschen HENDRIK en ROBBERT, op Kersdag van het gemelde jaar 1108, zal bepaald of bedongen zijn, dat Graaf ROBBERT de *Zeeuwsche Eilanden*, *bewesten Schelde*, met het *Land van Waas*, (en dus ook deeze vier *Ambachten*, als tusschen beiden leggende,) aan FLORIS, Graave van *Holland* en *Zeeland*, als een *achterleen*, zal hebben moeten afstaan; 't welk te waarschijnlijker is, om dat DIRK DE VII, Graaf van *Holland* en *Zeeland*, in het jaar 1191 of 1192, volgens de gemelde Chronijk, zig genoodzaakt vond, den eed te koomen afleggen aan BOUDEWIJN DEN VIII, Graave van *Vlaanderen*, die zig, in het volgende jaar, voor een Leenman van het Keizerrijk erkende. Dit zelfde erkenden naderhand JAN en BOUDEWIJN VAN AVENNES, Zoons van ZWARTE MARGRIET, Gravinne van *Vlaanderen*, als zij, in den jaare 1247, de terugvordering deeden van de *Zeeuwsche* Eilanden, de *vier*

Am-

Ambachten, enz. die zij zeiden, door haare Moeder, voorheen van het Rijk te Leen bezeeten geweest te zijn. Hunne eisch vond ingang bij Keizer HENDRIK, die het zeer euvel opnam, dat MARGRIET zo lang toefde met hulde en manschap te belooven, van plaatzen, die haare voorzaaten van het Rijk verkreegen hadden. MARGRIET schijnt, echter, middel gevonden te hebben, deeze gramschap te doen bedaaren. WILLEM, als Keizer, en Graaf van *Holland*, wiens Zuster ADELHEID, gehuwd was aan JAN VAN AVENNES, verklaarde naderhand, dat genoemde *Landen* en *Ambachten* aan het Rijk vervallen waren, om reden dat MARGRIET in gebreke was gebleeven, om ze van hem, als Keizer, te verheffen; het geen zij, echter, naderhand erkende: waarop WILLEM dezelve weder ter Leen uitgaf, aan gemelden JAN VAN AVENNES, Graave van *Henegouwen*; in welk Leen hij, volgens SANDERUS, door den Keizer COENRAAD, in 1281, bevestig werd; wordende daar bij te gelijk vernietigd, de gifte, gedaan door RICHARD, Graaf van *Kornwal*, (die door eenige Keurvorsten tot Keizer gekooren was) aan MARGRIET, van de Landen *Waas*, en de *vier Ambachten*. Dit alles bevestigt de Leenroerigheid, en wel zo sterk, dat zelfs het verdrag, tusschen WILLEM DEN III, als Graaf van *Holland*, enz. en ROBBERT, Graaf van *Vlaanderen*, getroffen in den jaare 1323, waar bij, volgens MEIERUS, de eerste aan den laatsten zijn recht op de Landen van *Aalst* en *Waas*, en de *vier Ambachten* afstond, daar in geene verandering gemaakt heeft, of heeft konnen maaken. Schoon de volgende Graaven van *Vlaanderen*, zedert dien tijd, in het geruste bezit van deeze *vier Ambachten* gebleeven zijn, zo dat zelfs FILIPS DE STOUTE, Hertog van *Bourgondien*, als Graaf van *Vlaanderen*, dezelve ter Leen uitgaf aan JAN VAN GENT, heeft 'er, nogthans, geen twist over dezelve meer kunnen plaats hebben.

Zedert de beide Graafschappen, *Vlaanderen* en *Holland*, onder de Heerschappij van éénen Heer, eerst aan het Huis van *Bourgondien*, en daarna aan dat van *Oostenrijk* zijn geraakt, nam dit de Leenroerigheid aan den Keizer of aan het Rijk niet weg: ja, zelfs niet na dat de Keizer, aan FILIPS VAN BOURGONDIEN, afgestaan hadt al zijn recht, dat hij had op *Holland* en *Zeeland*, en op het Keizerlijk *Vlaanderen*. Want daar onder was geenzins begreepen de Hulde; gelijk beweezen kan worden uit de Huldi-

 ging,

ging, die gemelde FILIPS aan Keizer SIGISMUND gedaan heeft. In het Jaar 1519, als KAREL DE V tot Keizer gekooren was, die de Leenheffing van zig zelven, of van het Rijk, zoude hebben moeten doen, heeft deeze, om dit te ontgaan, na veel draaijens en keerens, en met tegenspraak van de Rijksstenden, deeze en andere zijne Landen daar van weeten te ontheffen, schoon ze, onder den naam van de *Bourgondische Kreits*, met het Rijk nog eenigermate vereenigd bleeven: welke vereeniging, echter, van tijd tot tijd, van minder kracht werd, en, onder de *Nederlandsche* beroerten, geheel te niete geloopen is. Men twijffelt, of FILIPS DE II aan zijnen Vader, of aan zijnen Oom FERDINAND DEN I, eenige Leenverheffing, wegens deeze Landen, gedaan hebbe. De *Algemeene Staaten* bezitten thans de onafhanklijke Heerschappij van het geen in hunne bezitting is, zonder eenigen Landheer te erkennen.

Hoe zeker nu dit stuk, wegens de voorige *Leenroerigheid* aan het Keizerrijk, door het puik der *Vlaamsche* Schrijveren, schijnt voldongen te zijn, en waaromtrent niemant duidelijker spreekt den OLIVIER VAN VREEDE, in zijne *Zegelen der Graaven van Vlaanderen*, pag, 4. alwaar hij zegt: „ *Boudewijn metten Baarde, soone van Arnolf de Jonge, VIde Graave van Vlaenderen in het jaar 988 verkreeg van den Keizer* OTTO, *Valencheim, met het Casteel van Gent, over de Schelde. Voorts heeft aan Vlaenderen verseekert de vier Ambachten, het Landt van Waas met sommige Eilanden*, alles *in eeuwigen leene te houden van den Keizer*;" schijnen zij, echter, zig zelve tegen te spreeken, als die *vier Ambachten* afhanklijk te willen maaken van, of leenroerig te doen zijn, aan de *Utrechtsche Bisschoppen*. SANDERUS zelve zegt, meer dan eens (I Deel, 1 Boek, bl. 2. en bl. 9.) *dat dezelve onder de Bisschoppen behoorden: en dat zo men de oude schriften gelooven mag, dat ze aan het Bisdom onderworpen waren; dat de vier Ambachten aan den Bisschop van Utrecht gehoorzaamden*; voegende den grond, waar op die onderwerping of gehoorzaamheid zoude gesteund hebben, daar aanstonds bij: „ Vermids (zegt hij) de Ingezetenen van deeze Landstreek door „ *Willebrordus Clemens* (eersten Bisschop van Utrecht) omtrent „ het jaar 691 tot het Christelijk geloof bekeerd zijn." Zeker

heeft

heeft een zoort van Bijgeloof SANDERUS, in navolging van M. W. VAERNEWIJK, dit doen zeggen, die 'er, in het jaar 1565, dus van schreef: *Om dies wille dat Willebrordus in Vlaanderen gepredikt heeft, sorteeren ook onder het Bisdom van Utrecht,* GEERVLIET (hier bij dient men aantemerken, dat *Geervliet* oudtijds onder de *Zeeuwsche Eilanden* werd gerekend; doch hoe het bij *Vlaanderen* te pasſe komt, is een raadſel) *Hulst, Axel en Asfenede, welke drie van de vier Ambachten uitmaaken.* Nooit zou men beter naar den zin der Geestelijken konnen ſpreeken; doch ook nooit minder overeenkomſtig met de waarheid. Want, wat grond tot het recht van eigendom op zeker land, kan de prediking van het Euangelium aan den Prediker geeven? En daar men weet, hoe zeer WILLEBRORDUS door PIPIJN en andere Vorſten begiftigd Zij, zo is 'er geen twijffel aan, of hij zoude in die weldoenders de hardſte partijen gevonden hebben, als hij, of zijne medgezellen zig de oppermacht hadden willen aanmatigen, over die landen, of ſteden, waar in zij hun opgenomen werk verrichtten. De Vorſten van dien tijd waren wel bijgelovig, doch niet dwaas. Om hier dan de noodige opheldering te vinden, moet men gelooven, dat die Schrijvers alleen het Kerklijk gezag der *Utrechtſche* Biſſchoppen zullen bedoeld hebben, en wel om dat het onlochenbaar is, dat deeze *vier Ambachten* den Bisdomme van Utrecht (verſtaa in 't Kerkbeſtier) zijn onderhoorig geweest, tot aan den Jaare 1559; in welk jaar de oprichting der nieuwe Bisdommen plaats had, en toen deeze van *Utrecht* afgeſcheurd, en aan dat van *Gent* gebracht werden.

Dus zou de zaak beſlist zijn, zo niet die zelfde Schrijvers te ſterk ſpraken, en dat wel bepaaldelijk tot de waereldlijke heerſchappij, om het alleen tot het Kerkelijke te konnen bepaalen. Waar bij nog koomen verſcheiden omſtandigheden, die klaar doen zien, dat de Biſſchoppen zig niet binnen den kring van hun Kerkelijk gebied gehouden hebben. Te *Hulst*, thans het eerſte der *vier Ambachten*, beſtond het ſtads Waapen, tot het jaar 1534, volgens de aantekeningen van LANDSBERGEN, in het beeld van ST. WILLEBRORDUS, in zijn Biſſchoppelijk gewaad, met het opſchrift; *Sigillum Scabinorum oppidi de Hulst:* d. i. *Zegel van Scheepenen der Stede Hulst;* 't welk meer dan geestelijk opzigt beduid, ſchoon 'er nergens blijk is, dat hij de *Schepenen* heeft

aan-

aangesteld. Ook heeft Bisschop FREDRIK DE IV, in het Jaar 1516, den Keizer MAXIMILIAAN en zijnen Kleinzoon KAREL, bij hunne blijde Inkomsten, aldaar door zijne Gezanten doen inhaalen. Doch indien hij daar door zijne waereldlijk gezag heeft willen toonen, zal dat waarschijnlijk gegrond geweest zijn, op de gewaande gifte van OTTO DEN III, van het jaar 984; bij welke gifte hij den *Burgt van Hulst* aan de Kerk van *Utrecht* zou hebben toegevoegd. Doch deeze zo wel als veele andere Giftbrieven van Keizers en Koningen, in vroegere dagen, der onkundige waereld opgedrongen, verdienen thans, in meer verlichte tijden, weinig geloof: schoon men niet ontkennen kan, dat de Bisschoppen, 't zij met recht of onrecht, hun gezag daar wel hebben doen gelden. Ten voorbeelde daar van heeft men slechts aan te merken, hoe zij, in deeze *vier Ambachten*, den stijl hunner Jaartellinge, zo wel in de Kerk als op het Raadhuis, hebben doen invoeren. Hoe twijffelachtig ook de *Gendsche* Geschiedschrijvers daar van spreeken, echter, heeft het een begin doen neemen, om onder hun, niet zo als in *Vlaanderen* plaats had, het Jaar met *Paasch* te doen aanvangen, maar, volgens den stijl van *Utrecht*, beginnende (naar dien van het Hof) het jaar met den *Eersten Januarij*, en naar den Kerkelijken, dien de Bisschoppen hielden, met den *Kersdag*.

Deeze schikking van de verandering van den stijl, een werk zijnde van hem, die de Oppermacht bezit, is dit een ontegenzeggelijk bewijs van het gezag der Bisschoppen; en dat zij dit doordrongen en staande hielden, met voorbijzien van den stijl der Graaven, of van den Hove. En hoe weinig moeite zoude het kosten, aantetoonen, dat het Bisschoppelijk gezag zo wel gevestigd was, dat zij, in de XV. Eeuwe (zo wel die van *Therouane* en van *Kamerijk*, als van *Utrecht*) niet schroomden, de ingezetenen van *Vlaanderen*, over waereldlijke en burgelijke zaaken, ja, zelfs over kleine geldschulden, voor hunnen rechtbank te daagen, en de niet verschijnenden met den ban te kwellen? waar tegen MAXIMILIAAN en zijn Zoon FILIPS VAN OOSTENRIJK, in 1486, bij Plakaat moesten voorzien.

Maar al dit gezag is nog niets, in vergelijking van het geen men ons wil doen gelooven, van de onafhanklijke Heerschappij, die de Bisschoppen, over deeze *vier Ambachten*, zouden bezee-

zeeten, en dat de Graaven van *Vlaanderen* dezelve van hun, als Leenen zouden ontvangen hebben. Zie hier wat VELDENAAR zegt: „ *Boudewijn* van Holland (Broeder van *Floris den* „ *IIIden*, Graave van Holland) den 29sten Bisschop van Utrecht, „ deede beschrijven alle de Stichts, en der Kerke Leenmannen „ van Utrecht, dat zij quaemen, of senden geregten procura- „ tors, en ontfangen hoere Leen van hem, als zij schuldig wa- „ ren te doen. En dit zijn des *Stigts Hooge Mannen*, die hier „ nae beschreeven staen, en mit wat goede zij meede verleent „ waeren, op dat het zoude blijven tot eenre eeuwiger geden- „ kenisse".

„ Brabant, die Hertoge van Brabant, enz.

„ Vlaanderen, die Graaf van Vlaanderen was die anderde, en „ houdt van 't Sticht te Leen die vier Ambachten, enz." Welke woorden duidelijk doen verstaan, dat de Graaven van *Vlaanderen* Leenmannen van den Bisschop BALDUINES waren, en dat zij van hem zijn Leen verheft hebben, zo wel als alle de andere gedagvaarde Leenmannen, niemand van welke zoude in gebreke gebleeven zijn (volgens het verhaal) dan de Hertog van *Brabant*.

Oordeel, Leezer! hoe dit met het voorige strooke, daar wij zagen dat de *Graaven van Vlaanderen* de *vier Ambachten* van den Keizer, of van het Rijk, ter Leen hielden? Men kan deeze Leenlijst, door VELDENAAR voortgebracht, even als meer andere zaaken van dien tijd, voor valsch en onecht verklaaren, en zeggen, dat het verhaal alleen is opgesteld om de magt der Bisschoppen te vergrooten. Doch zulks dient door eenige voldoende bewijzen gestaafd te worden. Want men kan niet ontkennen, dat op die Lijst eenigen genoemd worden, die in de daad Leenmannen van den Bisschop waren. VELDENAAR, dien men moet onderstellen, die lijst getrouw te hebben nagefchreeven, zo als hij die vond, kan geloofd hebben, dat de Graaf van *Vlaanderen* des Bisschops Leenman, wegens deeze *vier Ambachten*, geweest is; en ook dat hij gekoomen is, of gezanten gezonden heeft, om de Leenheffing te doen. 't Geen hem hier toe aanleiding kan gegeeven hebben, was, dat hij van den Graaf van *Vlaanderen*, wegens nalatigheid, geen kwade gevolgen gemeld vond, zo als van den Hertog van *Braband*, die zijn Leenmanschap

over

over de *Veluwe* daar door verloor. Maar met dit al, geeft hij zelf voldingende bewijzen aan de hand, om het onderstelde Leenmanschap van den Graave van *Vlaanderen* als een verdichtzel te beschouwen.

In navolging van Keizers en Koningen, gaf de hoogmoedige Kerkvoogd, aan alle zijne Leenmannen, den Eertitel van een Ampt. Zo was de *Hertog van Braband* zijn *Drossaart*; de *Graaf van Holland* zijn *Marschalk*; de *Graaf van Kleef* zijn *Overste* en *Meester Kamerling*; de *Graaf van Benthem* zijn *Overste Doorwaarder*; de *Graaf van Goer*, zijn *Meester Poertwagter*, enz. En dus is, volgens VELDENAARS verhaal, de *Graaf van Vlaanderen*, die boven mede onder *Bisschops Lenmannen* geteld was, zonder Ampt gebleeven, terwijl hij, ware hij werklijk zijn Leenman geweest, des Bisschops luister mede door eene of ander ijdele Amptbenaaming zoude verbreid hebben. Het kan, echter, waar zijn, dat de Bisschop, die over het Kerklijke van de vier *Ambachten* te zeggen had, door meerder uitbreiding van magt dan hem toekwam, den Graaf van *Vlaanderen*, als zijn Leenman, heeft doen nodigen, zig behelpende met de gemelde gewaande gift van Keizer OTTO; maar het blijkt ook waar te zijn, dat de Graaf wist wat hem te doen stond, en daar door toonde, dat de Ambachten van hem niet afhanglijk waren.

Hier uit dan konde worden opgemaakt, als of men dezelve als *Rijksleenen* moest beschouwen. Dan, men gunne ons ten besluite hier bij te voegen, de woorden van den Heer PH. VAN WIELANT, in het einde de vijftiende Eeuwe, *Raads-Hoofdman* van *Vlaanderen*, in zijn uitmuntend Tractaat *van de Leen-Rechten naa de Hoven van Vlaanderen*, waarin hij, wel verre van de Graaven van *Vlaanderen*, wegens de *vier Ambachten*, Leenplichtig te maaken, aan den Bisschop van *Utrecht* alle Leenroerigheid daar van schijnt te ontkennen, met deeze woorden: „ Vlaanderen heeft drie deelen daar af; een legt onder de „ Croone (van Vrankrijk) d'ander onder 't Keizerrijk, en 't der„ de is eigendom. 'T geene dat licht onder de Croone is gehee„ ten 't Graafschap van Vlaanderen. Dander deel dat licht on„ der den Keizer mitten eigendomme, en is geheeten 't Graaf„ schap, en de heerlijkheeden van Vlaanderen, daar af de Gra„ ve hem draagt als Souvrain, ende is in posfesfie daer te wijse„ ne

„ ne bij arreste en fonder resfort, en van deeze twee deelen „ maakt gefcheet, de reviere van de Schelde, want al wat licht „ over de oostzijde, dezelver revieren, van de Scheide te Bra- „ bant waert ftaande, is geheeten het Keizerrijke: al dat licht „ over de westfijde, is onder de Croone, en van den Reforte „ van Vrankrijke, *uit gedaen de vier Ambachten*, *ende 't Land* „ *van Waes*, *dewelke zijn exempt van alle resforte*, *niet te-* „ *genftaande dat fi liggen over dezelve westfyde*, *en de Graa-* „ *ve hond die noch van der Croone*, *noch van den Keizer*, „ *maar Keizerlijk.*" Het is mogelijk dat het geruste bezit van de *vier Ambachten*, geduurende de Regeering van Keizer MAXIMILIAAN en zijnen Zoon FILIPS DEN SCHOONEN, den Heere WIELANT aanleiding tot deeze gedachten kan gegeeven hebben; doch het fchijnt, echter, niet meer dan zeeker, dat de voorzaaten van FILIPS van de aanfpraak deswegens, en de Rijks-Leenbezitting zo vrij niet zullen geweest zijn.

Zie de genoemde *Schrijvers*, en verder BURMAN, *Utr. Jaarboeken*, III. Deel, in de Voorreden, aldaar geplaatst, als een ftuk zijn oorfprong verfchuldigd zijnde aan den Geleerden Heer W. TE WATER, in leeven Predikant te *Axel*, dienftig om aan te toonen de onzekerheid, die 'er in het ftuk van de *Leenen* en *Leenroerigheid* plaats heeft.

AMBASSADEURS, of GEZANTEN, zijn gewoone of buitengewoone *Afgevaardigden* van Hunne Hoog Mog. de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden aan Buitenlandfche Mogendheden, meestal gekoozen uit de aanzienlijkfte geflachten, in *Holland* en *Zeeland*, tusfchen welke twee Provintien, meer dan eens, en bijzonder in 't Jaar 1655, over dit voorrecht, gefchil is ontftaan.

De Staat is gewoon, *Ambasfadeurs* van zodanige buitenlandfche Mogenheden te ontvangen, als de hunne erkennen, en met Publijke eer en achting ontvangen.

Gewoonlijk komt een Ambasfadeur zonder openbaare omftandigheden in *den Haag*, en geeft, aan den Prefident van Hunne Hoog Mog. een dubbeld van zijne Geloofsbrieven. Na dat deeze dezelve in de Vergadering der Staaten heeft doen voorleezen, word

word de *Ambassadeur* verwelkomd, door den *Agent der Staaten*, die het Ampt van *Inleider der Afgezanten* bekleedt. Na deeze begroeting is hij gerechtigd, om schriftelijke voorstellen te doen, met daar toe benoemde Gekommitteerden te handelen, en zaaken, die spoed vereischen, af te doen. De Heer *Ambassadeur*, verkiezende plegtig ingehaald te worden, begeeft zig, op den daar toe bepaalden dag, naar *Delft*, alwaar hij in *den Doele*, door der Staaten Hofmeester, onthaald word; en voorts, 't zij in het Jagt der Staaten, of in zijn eigen Koets, naar *den Haag* vertrekt; wordende hij, door twee Afgevaardigden, in de eerste Koets van Staat, tot aan den *Hoornbrug* te gemoet gereeden, en verzogt om in dezelve over te gaan. Zijn Excellentie neemt de eerste plaats, zittende de Afgevaardigde tegen hem over. Dus word hij, onder 't geleide van een trein van bijna tagtig koetzen, in *den Haag*, tot voor 't Logement van den *Ambassadeur*, gebragt, alwaar agt andere Afgevaardigden van den Staat, hier toe gekommitteerd, en van zijne komst verwittigd, hem verwelkomen, uit naam der *Algemeene Staaten*. Twee Afgevaardigden vergezellen hem eenige dagen. Na den derden dag van den publieke Intreede, wordt hem openbaar gehoord verleend, en hij, met groote staatsie, door de Afgevaardigden, afgehaald, ter gehoor gebragt en ook weder uitgeleid.

De *Ambassadeurs* der Staaten, zo wel *gewoone* als *buitengewoone*, genieten *twaalf guldens* daags, van den dag af aan, dat zij verkooren worden, tot dat de gewoone daggelden beginnen te loopen. De geschenken, die zij, bij hunne Ambassade, gehouden zijn te doen, worden hun door de Staaten goed gedaan. Wanneer zij verplicht zijn, van de gewoone verblijfplaats, het Hof elders, verder dan zes uuren, te volgen, vermogen zij, voor buitengewoone onkosten, veertig guldens daags in rekening te brengen; doch in gevalle zulks naar het Leger geschied, wordt zulks op vijftig gebragt, en met nog zes duizend guldens, voor hunne uitrusting vermeerderd.

De Buitengewoone *Ambassadeurs* onderhouden, gewoonlijk, een *Predikant*, een *Geheimschrijver*, *twee Klerken*, *één Hofmeester*, en verder luisterrijk gevolg; waar toe hun, ter uitrustinge, *agttien duizend guldens* worden toegelegd, onverschillig of hunne

ne Ambasſade kort of lang duure. Wanneer hij den rouw moet aanneemen, geniet hij veertien duizend guldens, of meer, naar maate de omſtandigheden het vorderen.

Zo lang het Gezantſchap duurt, is het gewoone daggeld van een Buitengewoon *Ambasſadeur*, honderd vijfentwintig guldens, met nog zestig guldens ieder maand voor den Predikant; even zo veel voor zijnen Geheimſchrijver, en 40 voor den Hofmeester.

Een Gewoon *Ambasſadeur* geniet, voor zijne uitrusting, zes duizend guldens: deeze beſpreeken hunne wedden, of bedingen andere voorwaarden, bij het aanvaarden van hunne Ambasſade. Men vind 'er een voorbeeld van in den Heer HIERONIJMUS VAN BEVERNING, die, in 't jaar 1670, het Gezantſchap aannam naar *Frankrijk*, onder voorwaarde, dat hij alleen in de Commisſie zoude zijn, met eene onherroepelijke vrijheid om weder naar 't Vaderland te keeren, en 100 guldens daags. Voorwaar een zeer veel verſchillende wedde van die van voor twee honderd jaaren, zo als men aangetekend vindt, dat op een Dagvaart te *Dordrecht*, den 9den Julij 1539, tot *buitengewoone Gezanten*, om Keizer KAREL DEN V, over het affterven van de Keizerinne, den rouw te beklagen, wierden verkooren FLORIS VAN ASSENDELFT, Heer van *Kijfhoek*, en Mr. KLAAS BARTHOLOMEI, Penſionaris van *Dordrecht*; de eerſte zoude hebben vijf paarden, en eischte twee kroonen daags; de tweede, die drie paarden moest mede voeren, eischte het zelfde, beide boven de reiskosten, waar van zij nette rekening zouden doen. Doch deeze eisch ſcheen toen nog te hoog, alzo dezelve, volgens de *Registers van Mr. Aart van der Goes*, niet toegeſtaan werd, maar, volgens den zelfden, bepaald, *dat de Stadhouder, naa het afloopen van de Ambasſade, hun zou toeleggen, 't geen hij oordeelde door hun verdiend te zijn.*

Zie op de Art. van J. BOREEL en C. HOP, en op 't Art. AFGEVAARDIGDEN. ALKEM. *Displ.* II. Deel; ZURC, *Codex Batavus*, bl. 40. 205.

AMBROSIUS, (JOHANNES) gebooren in het jaar 1546, werd eerst Predikant onder 't kruis, en, in 1573, beroepen tot Leeraar op het Dorp *Sijbecarſpel*, nabij *Hoorn*. Daarna werd hij,

in 1578, beroepen te *Amsteldam*, het welk ten tweedemaale, op den 29sten Nov. 1579, herhaald werd; doch, uit liefde voor zijne Gemeente, telkens te vergeefs. Kort daarna werd het, op nieuw, gevraagd, of ten minsten zijn dienst, voor den tijd van een half jaar, bij Leening verzocht: tot dat hij eindelijk, na veele herhaalde aanzoeken, aan de Gemeente van *Amsteldam*, als vast Predikant, is toegestaan, en in April des jaars 1580 bevestigd. In dat zelfde jaar werd hij naar *Medenblik* geroepen; doch dit, op aanzoek der *Amsteldammers*, afgeweezen. Hij bediende, in 1582, voor eenigen tijd, bij leening, de Gemeente van *Dordrecht*, en, in 1593, mede die van *Utrecht*. Deeze begeerden hem als vast Predikant; doch hij hield zig aan zijne Gemeente verbonden. In 't jaar 1595 bekleedde hij de eerste plaats op de Sijnode te *Hoorn*; hij overleed op den 19den Octob. 1599. 's Mans Afbeelding berust in de verzamelingen der konstminnaaren.

Uit zijn Huwelijk, met MARIA JANSZ, zijn voortgekoomen, behalven eene Dogter, eerst een Zoon, LUCAS AMBROSIUS, die, even vóór 't overlijden van zijnen Vader, Predikant was geworden; en nog een ander, JOHANNES genaamd, die, in 1581 gebooren, 1607 Proponent werd, en in dat zelfde jaar beroepen te *Petten*, in 1619 te *Vlaardingen*, alwaar hij, in 1640, overleed; nalaatende een Zoon, JOHANNES AMBROSIUS PETTANEUS, naar zijn geboorteplaats *Petten*, genaamd; deeze werd, in 1632, Predikant te *Haringvliet*, en overleed in 1657.

AMBROSIUS, (LUCAS) de eerste en oudste Zoon van JOHANNES AMBROSIUS, gebooren den 24 Aug. 1570, is de zesde Predikant in de *Amsteldamsche* Gemeente geweest. Hij was, in den jaare 1595, eerst beroepen te *Ouderkerk*, en in dat zelfde jaar te *Muyden*, en werd, in 1599, alhier Predikant in 't Gasthuis, doch in 1610 in alle de Kerken, en overleed den 7den Decemb. 1628. Uit zijn Huwelijk, met HILGONDA RIEUWERS, liet hij een Zoon na, die, in 't jaar van zijn overlijden, Predikant te *Loenen* werd, en daarna te *Woerden*, alwaar hij, in 1628, stierf. Zijne Afbeelding is op twee bijzondere manieren in prent gebragt.

AMEIDE, of AMEIJDEN, in 't Register der *Vasfalen* of *Leenman-*

tuannen van *Utrecht*, volgens ALTING (zegt HALMA) het gerecht des Graaven van *Goor*, als een Leen der Utrechtsche Bisschoppen genaamd. Thans voert het nog den naam van *Ameiden*, en is gelegen aan de rivier *de Lek*, 5000 schreden van *Vianen*, op 't *Hollandsch* gebied. Het wordt ook wel *Ter Meyde*, of bij verkorting *Ter Mey* genaamd. Voortijds was het een stad met poorten, zo als, uit oude Brieven, van 't jaar 1300, kennelijk is. Het is met geene zekerheid te bepaalen, wanneer *Ameide* van een Stad tot een Dorp gemaakt is. S. VAN LEUWEN, in zijn *Batavia Illustrata*, houdt het voor waarschijnlijk, dat dit geschied zoude zijn in 't jaar 1527, toen het, door die van *Utrecht*, werd ingenomen: maar dewijl men, bij Schrijvers van dien tijd, daar niets van gemeld vindt, en inzonderheid niet bij L. HORTENSIUS, die de geschiedenissen van *Utrecht* zo omstandig beschreeven heeft, is het eerder te vermoeden, dat deeze gebeurtenis al van vroeger dagen zijn zal. Gemelde HORTENSIUS, bl. 145 en 148, zegt wel dat *Ameiden*, 1527, vervallen, door den Bisschop ingenomen, maar ook weder verlaten is, vermids, door bemiddeling des Hertogs *van Gelder*, een verdrag, tusschen den Bisschop HENDRIK VAN BEIJEREN en den Heer VAN BREDERODE, getroffen werd. Omtrent het jaar 1382, was het bekend bij den naam van *Harlaar*, en de Edelen van dien naam, die eigenaars van *Ameide* waren, hielden op 't Slot hun verblijf: onder hun werd dit huis een Leen; ontvangende Heer DIRK VAN HARLAAR het zelve, in 't jaar 1312, van GUIDO, Bisschop van *Utrecht*, na dat hij den eigendom, als een gift aan ST. MAARTEN, had opgedraagen. Zedert 1414, heeft het Land en Slot van *Ameide* behoord aan de Heeren VAN BREDERODE. Gemelde DIRK VAN HARLAAR, had, in 't jaar 1297, het Slot, door volk van Graave JAN DEN KERSTEN, doen bezetten, om den Bisschop te benadeelen.

In 't Jaar 1672, wanneer de *Franschen* in de *Nederlanden* vielen, en *Utrecht* mede in bezit hadden, onderging het Dorp *Ameide*, even als andere, eene deerlijke verwoesting, en wel op den 26sten November van dat ongelukkig jaar. Op den dijk, bij de Sluis, hadden de *Hollanders* eene verschansing, van rijsbosschen, opgeworpen, ter hoogte van zes of zeven voeten, doch zonder graften, strijk- of borstweêren, alleen met Pallisaden

den bezet. Vier verraderſche Soldaaten, uit dien post tot de vijanden overgeloopen, hadden hun bekend gemaakt de ſlegte gelegenheid deezer affnijdinge, zo ten aanzien der bezettinge als ſterkte, en hun gezegd, dat het aldaar leggende Regiment van BAMPHIELT, te zamen met de Mariniers van den Zeekapitein BRAKEL, niet meer dan 300 mannen konden uitmaaken, boven de 13 of 14 Officieren: met bijvoeging, dat onder hen ziekte, wanorder, en onwilligheid heerschten, en genoegzaam te kennen gaven, liever in de magt der *Franſchen* te willen zijn, en bij hen ellendig leven, dan, onder de hunnen, erbarmlijk omkomen, en, op de komst der vijanden, eerder de wapenen te zullen afleggen, dan vegten. De *Franſchen* zuimden niet dien post te overrompelen; vier ſchelmen dienden hun voor wegwijzers. Des nachts om vier uuren, vielen ze, met 800 man te voet, en 200 man te paard, nevens 150 Officieren, door een naauwen binnenweg, met een geweldige woede, op de beſchanſing aan. Na een zeer geringen tegenſtand, begaven zig de *Hollandſche* Soldaaten op de vlugt; de gemelde overloopers hadden de *Franſchen*, tot de knieën toe, door den ſlijk, om de Pallisſaden heen geleid, tot binnen de zwakke werken, daar zij het kwartier van BAMPHIELT terſtond uitplonderden, en in de asſche leiden. Van daar drongen zij op 't Dorp *Ameide* aan, en werden 'er ſpoedig meester van. Want onaangezien BAMPHIELT in een nieuwen post, door last van den Veldmaarſchalk WIRTS, op den Hogen Dijk aangeleid, wel 't uiterſte wilde gewaagd hebben, kon hij, echter, om de onwilligheid der Soldaaten, niets verrichten. Intusſchen pleegden de *Franſchen*, binnen het Dorp, hunne in dien tijd gewoone ſchandelijke bedrijven. Na hunnen lust geboet, en het Dorp in brand geſtoken te hebben, trokken zij af, met zig voerende tusſchen de 60 en 70 gevangene Soldaaten; waar tegen zij omtrent 70 verlooren hadden, en onder deeze ook den Marquis DE CHATELNEAU, die, van de *Franſchen*, zeer beklaagd werd, niet alleen om zijne perſoneele deugden, maar meest om dat die Held, door eene boeren jonge, uit een Musket, met 4 kogels geladen, in den aanval op de Pallisſaden, zodanig getroffen werd, dat zijn rechter arm geheel ſtukken geſchoten was; aan welke wonde hij, drie dagen daarna, te *Utrecht* overleed.

't Zoude ons te breed doen uitweiden, indien wi alle de

Fran-

Fransche wreedheden, te *Ameide* gepleegd, verhaalen wilden. Wij bepaalen ons dan alleen tot het geval van den Predikant EDMUNDUS JONKHOUT. Naauwlijks was hij den brand van zijn huis ontkomen, en bij eenige *Fransche* Officieren geraakt, of een van hun, dien hij om befcherming bad, antwoordde hem in 't Latijn: *'t Is wel Domine; u zal geen leed gefchieden: waar is uw Vrouw? laat zij hier komen.* Doch deeze, naa reeds veele barbaarfche wreedheden, met haar dienstmaagd, te hebben doorgeftaan, was 't naar *Noordeloos* ontvlugt. JONKHOUT meende zig ook te redden: maar de Kapitein LABATISSE hield hem vast; bij wien hij, nogtans, zo veel verkreeg, op voorfpraak van een Onroomfchen bevelhebber, dat de Kerk en eenige huizen, benedensdams, van den brand verfchoond bleeven; hoewel hij zelf gevangen, eerst naar *Utrecht*, en van daar naar *Amersfoort* gevoerd werd.

In 't volgende jaar vatteden de *Franfchen* hier wederom post, en meenden, van *Ameide* naar *Langerak*, door te breeken; doch geftuit wordende, moeften zij het verlaaten.

In 't jaar 1725 kochten de Staaten van *Holland* de Hooge Heerlijkheden van *Vianen* en *Ameide*, met het geen daar toe behoorde, van SIMON HENDRIK, Graave *van der Lippe Detmold*, aan wien het, door huwelijk met AMELIA VAN DONA, dogter van Graave CHRISTIAAN VAN ALBRECHT, en van eene Zuster van den laatften Heer van *Vianen*, uit den huize VAN BREDERODE, gekomen was; de huldiging gefchiedde op den 2 November van dat zelfde jaar, aan den Graave VAN HOMPES, in naam van Hun Ed. Gr. Mog.

Met andere hooge Heerlijkheden, werd *Ameide*, in 't jaar 1729, door gemelde Staaten, weder verkocht aan den Heer ARNOUD LEERS, Heer van *Herlaar*, Schepen der ftad *Rotterdam*, mids aan zig behoudende het hooge Rechtsgebied. Onder de voorwaarden van den verkoop, was bij de vorregten bepaald, dat de *Ambachtsheer*, in vervolg van tijd, de afgezonderde aanftelling van Schout en Secretaris zoude hebben; als mede het voorrecht van de verkiezing der gewoone Regeering, en van een Hoogheemraad in de *Alblasferwaard*. Het verkiezen van een Predikant bleef beurtelings, tusfchen de Heeren van *Ameide* en *Tien-*

hoven, alzo beide plaatzen door een en denzelfden Leeraar bediend worden.

De grootte van deeze beide Heerlijkheden wordt gesteld op 716 morgens land; en volgens de laatste lijst der verpondinge telde men, te *Ameide*, 140 huizen en één koornmolen.

Volgens eene Afbeelding van den zindelijken RADEMAAKER, heeft men een gezigt van dit Dorp: zijnde de Kerk een vrij groot gebouw, welker Toren, op een vierkant, een agtkanten spits heeft. Zij vertoont mede het Raadhuis, naar het welk men, ter wederzijden, met trappen van de puije ingaat: rijzende uit het dak des Raadhuis een agtkant koepeltorentje.

Hunne Edele Groot Mogenden, als Souvereinen van *Ameide*, hebben aldaar een Brandtol gelegd, die jaarlijks, van den 20 Junij tot den 20 Julij ingeslooten, gemaand of gevorderd word.

Zie van LEEUWEN, *Bat.* fol. 12, 13; GOUDHOEVEN, fol. 78; VALKENIER, *Verward Europa*, bl. 280; SYLVIUS, *Vervolg op* AITZEMA, bl. 188. in 't eerste deel, eerste stuk. *Nederl. Merk.* van 1725. *Vaderl. Hist.* III. Deel, bl. 113. VIII. Deel, bl. 357.

AMBIJ, een Dorp in 't Land van *Overmaas*; zie AMIJ.

AMELAND. Volgeus de *Geldersche Geschiedenissen van* PONTANUS, was dit de naam van een Graafschap, door Keizer HENDRIK DEN III, in 't jaar 1046, aan de Kerk van *Utrecht*, ten tijde van BALDRICUS, vereerd. Uit den Giftbrief daar van, is genoegzaam afteleiden, dat door *Amelandt* eenige Sluizen, in de *Veluwe*, omtrent *Zutphen*, worden aangeduid. De geleerde ALTING zegt 'er, volgens HALMA, dit van:

„ AMELANDE, is een Landstreek, waar in begreepen zijn, *Stevere*, *Loovene*, *Erdbeeke*, *Zuidthempe* (Eempt.) en vier *Foreesten* of *Vierholten*, alle plaatzen, van 't gewest der *Veluwe*, blijkbaar uit de handvesten van Keizer HENDRIK DEN III, in 't jaar 1046. Overzulks is het gewis, dat *Amelande* en *Veluwe*, een zekere gemeene grond is geweest, 't welk ik zo niet durve bepaalen, vermits het een en ander, in wat breeder grenzen van de *Veluwe* zoude zijn, zo als op zijn plaats zal gezien worden.

Den

Den omtrek van *Amelande*, wijst het woord zelf aan, namelijk de Wal Akkers, der *Auchen*, die, als *Ommelanden van 't Flie*, omtrent het meir leggen."

AMELAND, een Eiland in de Noordzee, bij de Noordkust van *Friesland*, een van de Vooreilanden dier Provincie, welke haar, aan die zijde, tegen de zee geheel dekt; door de tusschenloopende smalle Wadden, en wegens de veelvuldige scheepvaart naar de *Kleine Oost*, zeer bekend; weinig meer dan een groote zeemijl van de *Friesche* kust gescheiden, door de zee, welker droogte, tusschen dit Eiland en *Friesland*, zeer sterk toeneemt. Deszelfs omtrek is, in de lengte, slechts vier uuren gaans, en één in de breedte.

Het land is ten deele *Duinachtig*, *Zandig* en *Heide*, veele Konijnen uitleverende. Door het goede weiland is het zeer voordeelig ter aankweeking van Rundvee, en een bijzonder fijn Ras van Paarden. Het bevat in zig drie dorpen, *Hollum*, *Ballum* en *Nes*.

Gevoeglijkst plaatst men dit Eiland onder *Friesland*, schoon het door anderen, om eenige redenen, onder *Holland* geplaatst is. Het is genoeg bekend, dat, nog in 't Jaar 1708, de Staaten van *Holland*, ter Generaliteit, beweerden, dat *Ameland* onder hunne Provintie behoorde; zo als zelfs voorheen de Keizerschen hebben willen beweeren, dat het een *Rijksleen* was. Maar wij hebben, op 't woord AITZEMA, (*Lieuwe van*) gezien, hoe deeze, nevens andere Heeren, met een Vierde van *Ameland*, uit hoofde van dien, beleend werd, door FERDINAND DEN III, in 't Jaar 1636, en hoe euvel dit bij de Staaten van *Holland* opgenoomen is.

Die van *Ameland*, daarentegen, hebben altoos beweerd, dat het eene *vrije* en *onafhankelijke Heerlijkheid* was, die, zedert eenige eeuwen, aan het oude *Friesche* geslacht van KAMMINGA behoord heeft. De laatste van deeze Familie, die dit Eiland bezeten heeft, was FRANS DUCO KAMMINGA, den 10den November 1680 overleeden; in 't Jaar 1676, had hij de onafhanklijkheid van *Ameland*, nog bij eene breedvoerige *Deductie*, beweerd. Schoon Hertog ALBRECHT VAN SAXEN, in 't jaar 1398, toen hij, uit *Friesland* naar *Holland*, overstak, ARNOUD VAN EGMOND, met

Ameland en het *Bild*, (zijnde toen nog onbedijkt buitenland) beleende, is, echter, die gifte even onbestendig geweest, als zijne Regeering zelve: ten minsten die van de Rekenkamer van *Holland* erkenden dezelve niet wettig genoeg, om 'er hun recht op te gronden. In 't jaar 1417, werd het door die van *Friesland* mede vrij gekend. In 't jaar 1643, werd WATSE VAN KAMMINGA, Heer van *Ameland*, door JEBBO ALDRINGA, wegens zijnen Schoonzoon RENGERS, aangesprooken, als beleend bij *Holland;* welk Advis der Staaten van *Holland* mede te vinden is bij gemelden AITZEMA, II. Deel, fol. 944. en verder III. Deel, fol. 849—915, V. Deel, fol. 634.

De Weduwe van FRANS DUCO VAN KAMMINGA, LUTZ VAN AYLVA genaamd, hertrouwd zijnde met den Graave VAN STIRUM, kwamen deeze goederen aan RIXT DONIA, moeder van KAMMINGA, en'na haar overlijden, in 1690, door verkoop, aan AMELIA VAN ANHALT DESSAU, weduwe van HENDRIK KASIMIR, *Vorst van Nassau Diets*, *Erfstadhouder van Friesland*, en zulks ten behoeve van haaren eenigen Zoon, JOHAN WILLEM FRISO, Grootvader van *Neerlands* tegenwoordigen *Erfstadhouder*, *den Heere Prinse* WILLEM DEN V, met alle rechten, die, van onheuglijke tijden, daar aan behoord hadden: door welk middel van aankoop, en recht van erfenisse, nog heden de laatstgenoemde Vorst onafhanglijk Heer van *Ameland* is. Zie hier een geschiedkundig bewijs van deszelfs onafhanklijkheid.

De *Amelanders*, die, zo als wij gezegd hebben, daar voor zig altoos in de bresse stelden, in den oorlog tegens de *Engelschen*, ten tijde van CROMWEL, in den jaare 1652, bekommerd wegens de stremming hunner Visscherij en Scheepvaart, zonden, om het nadeel der *Engelsche* Kapers te ontgaan, in de maand Februarij 1654, twee Persoonen, uit het midden van hun, onder de benaaming van *Afgezanten van Ameland*, met verzoek, om als *vrije en neutrale lieden*, van alle vijandelijkheden verschoond te mogen blijven: 't welk hun, door den *Protector*, daadelijk werd toegezegd. CROMWELL kreeg den inval, deeze lieden, op de wijze der Afgezanten van Koningen en Vorsten, op 's Lands kosten te onthaalen en aan zijne eigen tafel te nodigen, schoon hunne houding en eenvoudige manier van leven, met de Hofzeden geene overeenkomst hebbende, aan de *Engel-*

schen,

ſchen, die doorgaans gewoon zijn, met verachting op anderen neer te zien, veel ſpotternij verſchaften. Ook hebben zij, meermaalen, als vrije en onafhanklijke lieden, de beſcherming van de Provincien *Friesland* en *Holland* verzogt en genoten. De KAMMINGAAS plagten, in vroegere tijden, hun verblijf te houden op een Hoogadelijk Slot, waarvan nog heden, omtrent *Ballum*, de naam van KAMMINGA in weezen is. —

Door deeze onafhanklijkheid, heeft dit Eiland, meer dan eens, tot een ſchuilplaats voor *Frieſche* ballingen gediend. In de afweezenheid van den onafhanklijken Heer, word het recht door een *Drosſaart* bediend. In den Godsdienst, genieten 'er de Doops- en Roomschgezinden hunne begeerde vrijheid, en de twee Gereformeerde Predikanten behooren tot geen Klasſis.

Bij eenige oude Schrijvers vind men, in plaats van *Ameland*, *Oostergoo*, in tegenoverſtelling van *Westergoo*, 't welk de naam van *Ter-Schelling* was. Ook leest men, dat omtrent het Jaar 800, de Heidenen aldaar hunnen Tempel van FOSTA, of VESTA hadden, dien zij in groote achting hielden; hebbende denzelven niet alleen aan de *Godin* VESTA, maar ook aan MARS gewijd, als den God des oorlogs, door wiens *vest* of *faust*, *vuist*, de vijanden geſlageu werden. Naderhand zou deeze Afgods-Tempel, in een Christen Kerk, die den naam van *Fosvert* had, veranderd zijn.

Zie SCHOTANUS en WINSEMIUS; *'t Charterboek van Friesland*, I. Deel, bl. 284, 403, 404. HALMA; ZURCK, *Codex Batvv.* bl. 3.

AMELANDER-GAT, een zeegat aan de Noordzee, beoosten *Ter-Schelling*, zig uitſtrekkende langs *Ameland*, tot op de binnenwadden; waar uit de ſchepen, om de *Kleine Oost* vaarende, in de Noordzee zeilen, als de droogte hun te veel verhindert, of bij ſtorm en onweer; de grootere ſchepen, in de Noordzee, op lager wal raakende, kunnen veilig daar inloopen en naderhand weder zee kiezen. Beoosten *Ameland* is nog een opening, het *Frieſche Gat* genaamd; doch hier komen geene ſchepen in, als die bij ſtorm naar *Oostmahorn* willen.

AMELANDS-HUIS, ook wel *Kamminga-huis*, of *Kamminga-*

burg genaamd, is een aanzienlijk gebouw binnen *Leeuwaarden*; den eersten naam draagt het naar de voorige eigenaars en Heeren van dat Eiland. Wij zullen, op hunnen geslachtnaam, melden welke voorrechten, aan dit huis en geslacht, door Hertog Albert van Beijeren, zijn toegestaan; zie Kamminga.

Amelestein; zie *Amaliënstein.*

Amelia, *Gravin van Solms*, dochter van Joan Albert, Graave *van Solms*. Deeze Vorstin, welke, in gezelschap van de Koninginne van *Boheeme*, in *Holland* gekoomen was, werd, in 't Jaar 1625, op aandrijving van Prinse Maurits, met deszelfs broeder Prinse Fredrik Hendrik in 't Huwelijk verbonden. Gemelde Prins Maurits maakte daar mede, schoon men zeide, dat Fredrik Hendrik 'er weinig genegenheid voor betoonde, zo veel spoeds, dat de Gecommitteerde Raaden aan de ondertrouwden ontslag van de gewoone Huwelijks-geboden verleenden; welke vrijheid naderhand, door de Staaten, ten overvloede bekragtigd, en dus het huwelijk in 't begin van April des gemelden jaars voltrokken werd, negentien dagen voor 't overlijden van Prins Maurits. Door deeze Huwelijksvereeniging, werden de beide stammen, voor de zevende maal, aan elkander verbonden: want die van Solms, afkomstig uit het *Nassauwsche*, zijn zo veele maalen daar aan gehuwd. Zie hier op wat wijze. Everhard de Zeventiende, Graaf *van Nassau.*, had vier Zoonen, en twee Dogters, waar van de derde Zoon, Filips, na 't overlijden zijner twee Broederen, in de Heerschappije opvolgde; Catharina, Dochter van den Graave *van Hanau*, tot Vrouwe nam, en daar bij won Otto, die de eerste Graaf *van Solms* werd; van welk geslacht Nederland naderhand zo veel dienst en hulpe heeft ontvangen.

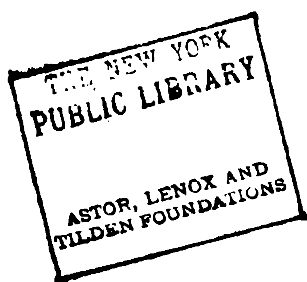
Kort na het voltrekken van het huwelijk, vertrok de Prins naar 't Staaten Leger, 't geen toen niet verre van *Heusden* in de Landstraat lag. De Staaten van *Holland* beslooten, nog in dat zelfde Jaar, na dat zij den Prins tot *Stadhouder*, *Kapitein* en *Admiraal Generaal* benoemd en aangesteld hadden, der Prinsesse een geschenk van twintig duizend guldens voor een Huwelijksgaave te doen. Op den 27 Maij van het volgende Jaar, beviel

doe-

III. Dl. pl. I.

AMELIA VAN SOLMS.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

deeze Vorstin van eenen Zoon, WILLEM genaamd, die zijnen Vader naderhand, onder den naam van WILLEM DEN II, opgevolgd is. Na dat Prins FREDRIK HENDRIK, in 't Jaar 1627, met gejuich in *'s Hage* ontvangen was, wegens 't bemagtigen van *Grol*, werd hem een Dogter gebooren, die, bij de plegtigheid des doops, den naam van LOUISA kreeg. In 't Jaar daar aanvolgende, baarde AMELIA wederom een Dogter, die genaamd werd EMELIA; en in 't Jaar 1634, ten derdemaale, eene Dogter, ALBERTINA AGNES, die, 1652, in huwelijk trad met WILLEM FREDRIK, Graave *van Nassau.* Op den 30 van de maand November 1639 baarde de Prinses haaren tweeden Zoon, die den 29sten der volgende maand stierf; en hier op volgde, in het jaar 1648, de geboorte van eene Dogter, MARIA genaamd.

Na dat deeze Vorstin, eerst haaren Gemaal, op den 14den van Maart des jaars 1647, en daarna haaren Zoon, op den 6den November 1650, met veel smarte, uit het tijdelijke tot de eeuwigheid had zien overgaan, scheenen alle haare zorgen en staatzugt bepaald te zijn tot haaren Kleinzoon, die agt dagen na 's Vaders overlijden gebooren was. Deeze jonggebooren Prins werd, door de Prinsesse Weduwe van FREDRIK HENDRIK, aan de Staaten Generaal aanbevoolen; zij schreef aan dezelve, en aan de bijzondere Gewesten, en verzocht dat men den jongen Vorst in gedachten wilde houden, wanneer zij raadpleegden over de verkiezinge van een anderen *Kapitein Generaal* over de Krijgsmagt van den Staat, en van eenen anderen *Stadhouder* over de bijzondere Gewesten; ter oorzaake van de gewigtige diensten, aan den Staat, door deszelfs voorvaderen, beweezen. Deeze Brief deed het nut niet, welk de Vorstin zig daar van had voorgesteld.

In het volgende jaar ontstond 'er, tusschen de beide Vorstinnen Weduwen, groot verschil over de Voogdijschap van den jonggebooren Prins WILLEM DEN III. De Moeder verbeeldde zig, en beweerde, dat dezelve haar, zo over het Kind als over de daaraan bestorvene goederen, van regtswegen toekwam: de Grootmoeder, daarentegen, hield staande, dat zij alleen daar recht op had. Prinsesse AMELIA bragt in, dat haare Schoondochter, minderjaarig zijnde, en zelve eenen Voogd en Bezorger nodig hebbende, geen Voogdes konde zijn; dat het zogenaamde Testament van haaren Zoon zeer onvolmaakt was; en dat het papier, welk

welk men daar voor wilde doen doorgaan, om meer dan ééne z
den, niet hooger dan een kladde zonder kracht kon worden aa
gemerkt. De Staaten van *Holland* bemiddelden dit geschil
en handhaafden de Koninklijke Prinſes in de Voogdij, die z
reeds aanvaard had. De Keurvorst van *Brandenburg*, die zi
hier toe veel moeite gegeeven had, werd haar toegevoegd, a
Medevoogd, en de Prinſesſe AMELIA, als toeziende Voogdesſe
Naderhand werd hierin nog weder verandering gemaakt, en d
drie gemelde Vorſtelijke Perſoonen aangeſteld, onder die be
paalinge, dat de Prinſesſe MARIA, als Moeder, alleen zo veel
te zeggen zou hebben, als de Prinſes AMELIA en de Keurvorst
te zamen.

AMELIA verzuimde niets, wat haar dacht, ten voordeele van den jongen Prins VAN ORANJE te konnen dienſtig zijn. Terwijl men, in de Staatsvergaderingen, bezig was met raadplegen over de al of niet noodzaaklijkheid van eenen Stadhouder, zond zij andermaal een zeer eerbiedig vertoog, aan de *Algemeene Staaten*, verklaarende daar bij, dat al wat men voor den jongen ſpruit doen wilde, door haar als loutere gunst zoude worden aangezien. Maar deeze pooging, weet men, was even vrugteloos, als die, welke, door haar, in 't jaar 1654, was in 't werk geſteld, om de *Uitſluiting* voor te koomen, waar toe zij een allerernſtigſte vertoog ter *Algemeene Staatsvergadering*, en in die van *Holland*, deed inleveren.

Ook werd haar verzoek, om hulp in de Voogdij, door die van *Holland*, in 't jaar 1656, afgeſlagen; houdende de Staaten deezer Provincie zig aan het genomen beſluit, in den jaare 1651, waar bij bepaald was, dat geene Regeeringsperſoonen zig in de Voogdij over den jongen Prins zouden laaten gebruiken; wanneer ten zelfden tijd, de voorſlagen van *Zeeland*, daar op gedaan, tevens werden afgeweezen.

Men weet dat deeze Prinſes zig in onderhandelingen met Koning KAREL DEN II, geduurende zijn verblijf alhier, in het jaar 1660, heeft ingelaaten; doch met zekerheid is van het zelve niets te zeggen, dewijl alles zeer geheim gehouden is. Nogthans zijn 'er bewijzen, dat zij naderhand openlijk de zijde van dien Vorst heeft omhelsd.

Het gemaakte accoord over de opvoeding, in 't jaar 1651 ge-

floo

booten, drukte het huis van *Oranje* zeer zwaar, alzo, volgens het verdrag, de Staaten van *Holland* zig daar van ten eenemaal onttrokken hadden, en niets betaalden in de kosten, die daar toe vereischt werden. Die van *Leiden* deeden, in 1662, den eersten voorslag om hier in verandering te maaken. De Raadpensionaris DE WITT handelde in 't geheim met hun, zegt D'ESTRADES, en haalde hen eindelijk tot zijn gevoelen over, namelijk, om 's Prinsen bevordering uitteſtellen, tot dat hij volkomen den ouderdom van agttien jaaren bereikt had. Bij AITZEMA vind men het Vertoog der Vorstinne, welk zij aan de vergadering van *Holland* heeft ingeleverd, ter betooging dat de Staaten zig de opvoeding behoorden aantetrekken; welk verzoek andermaal, in Lentemaand van 1663, door haare Hoogheid en den Koning van *Groot-Brittanje* vernieuwd werd; doch de Staaten bleeven bij het besluit, om zig van de opvoeding te onthouden.

Wanneer, echter, in 't jaar 1666, dit verzoek, op heimelijke aanrading van gemelden Raadpensionaris, weder door de Prinsesse gedaan werd, gelukte het haar eindelijk; de Staaten besloten terstond, de opvoeding te aanvaarden, en, zo als men gewoon is het uittedrukken, *den Jongen Prins tot een Kind van Staat aan te neemen;* (zie WILLEM DEN III.)

Toen alles, in 't jaar van 1672, even verward stond, en ieder raadeloos was, scheen men in *Holland* genegen, met den Koning van *Frankrijk* in onderhandeling te treeden; waar op deeze Vorstin een voorslag aan de Staaten deed, om wegens haare goederen, in den *Haag*, vrijwaaring van den Koning te mogen neemen; maar ook dit werd haar, volgens Resolutie van den 20sten Junij, duidelijk geweigerd.

Men ziet dus uit het beloop van 't leeven deezer Vorstinne, dat zij in *Holland* groote wederwaardigheden heeft ondergaan, daar het Huis van *Oranje*, in deszelfs aanzienlijken staat, ten tijde van haaren Gemaal, ten hoogsten geëerbiedigd, doch na het overlijden van haaren Zoon allomme gehaat, en geduurende de minderjaarigheid van haaren Kleinzoon met de hoogste verachting behandeld, en ook eindelijk weder tot luister en staat verheeven werd, na dat alvoorens de Republiek op den oever van haaren ondergang gestaan had. Na alle deeze hevige schokken ondergaan te hebben, stierf zij, in den ouderdom van 73 jaaren, op

den

den agtsten van Augustus 1675. TEMPLE getuigt van haar, *dat zij was eene Vrouwe, zo groot van verstand, als hij 'er immer eene gekend had.* Volgens anderen was zij van zo een werkzamen aart, dat zij liever kwaad zoude gedaan hebben, dan ledig weezen; en dat zij 'er alles aan zoude gewaagd hebben, om Meesteresse te blijven. Doch men weet ook dat DE GUICHE, die dit in zijne Gedenkschriften van haar zegt, zeer partijdig handelde tegen het Huis van *Oranje*, schoon men met regt mag zeggen dat zij alles heeft te werk gesteld, om haaren voorigen luister te bewaaren. Het afbeeldzel deezer Vorstinne is door de beroemdste Meesters, verscheidene maalen in prent gebracht; het beste is door SCHENK vervaardigd.

Men zie verder FREDRIK HENDRIK; WILLEM DEN II; MARIA en WILLEM DEN III, en de Schrijvers van dien tijd.

AMELIA *van Anhalt*, was de Gemalin van HENDRIK KASIMIR, Prinse van *Nassau*, Erfstadhouder van *Friesland*, Moeder van wijlen JOHAN WILLEM FRISO, en dus Overgrootmoeder van den tegenwoordigen Erfstadhouder, Prinse WILLEM DEN V. Voorheen hebben wij reeds verhaald, dat zij, Weduwe zijnde, de vrije Heerlijkheid *Ameland* heeft gekogt.

AMELIA, *Paltzgravinne bij den Rhijn, Keurvorstinne en Hertoginne van Beijeren, gebooren Gravinne tot Nieuwenaar en Limburg, Vrouwe en Douariere van Brederode en Vianen, Ameide, Bergen en Calantsoog*, heeft, volgens AMPSING, een geruimen tijd, te *Haarlem*, in 't *Syl-Klooster*, gewoond. Deeze was het, uit liefde voor welke de Heer van BREDERODE het huis *Amalienstein*, hier voor beschreeven, gesticht had.

AMELIËNBERG, is een aanzienlijk Huis, ook wel de *kleine Warande* genaamd, niet verre van *Breda* gelegen. Den eersten naam zegt men oorspronkelijk te zijn van deszelfs stichteresse, AMELBERGA, Dogter van PEPIJN VAN LANDE, en dus de Zuster van de meer beruchte BEGGA en GEERTRUID; de Oudheid van dit Huis kan men hier uit afleiden.

AMELING, (*Gerrit*) Boekverkoper op de Zaal van 't Hof, en Vaendrig der *Haagsche* Schutterij, staat, in de *Vaderlandsche His-*

Historie, bekend, als een perfoon, die zijn best deed om Heer JAN DE WITT van de Gevangenpoort te helpen. WAGENAAR XIV. Deel, bl. 163.

AMELISWEERD, eene Riddermatige Hofstede in 't Sticht van *Utrecht*, aan den *Krommen* of *Ouden Rhijn*, niet verre van het Dorp *Bunnik*, voorheen leenroerig aan het Riddermatig Huis *Zuilenborch*. De luister, van onder de Riddermatige Goederen te behooren, is daar aan eerst toegebracht den 2den September 1536. Men ontleent deszelfs naam van den Stichter AMELIS DE WEERD, of VAN WEERDEN. Langen tijd heeft het behoord aan 't Adelijk geflacht van UITTEN-ENGH; van daar is het overgegaan in andere, als in die van BUUREN, enz. Na dat het, door de *Franfchen*, in 't Jaar 1672, verwoest was, is het in dien ftaat gebleeven tot in 't Jaar 1770, wanneer het, door den tegenwoordigen Eigenaar, Jonkheer GERARD GODARD TAATS VAN AMERONGEN, Marfchalk van 't Nederkwartier van *Utrecht*, zeer aanzienlijk opgebouwd en met Plantaadjen verfierd is.

AMELISWEERT, eertijds *Groenewoud* genaamd, is mede een Riddermatige Hofftede, niet verre van de bovengemelde geleegen; het behoorde voorheen aan 't geflachte van GROENEWOUDE, met het recht van Ambachts-Heerlijkheid over 129 morgens ommelanden. De naam is mede ontleend van deszelfs Stichter, AMELIS VAN WEERDEN, uit wiens geflacht het, in 1279, is overgegaan aan dat van GROENEWOUDE, en, na het Jaar 1674, aan het geflacht van UTENHOVEN. Na het overlijden van Jonkheer HENDRIK VAN UTENHOVEN, behoorde het aan deszelfs Weduwe, Vrouwe MARIA JACOBA KORNELIA, gebooren Gravinne VAN EFFEREN, welke zedert hertrouwd is met den Marquis DE ST. SIMON.

Het Huis zelve, dat een fraai vierkant gebouw is, legt aan de Noordzijde van den *Krommen Rhijn*, over welken een Brug geflagen is, zeer digt in een lommerrijk Bosch, en met veele andere Plantaadjen omgeeven, waardoor het zo bedekt is, dat men niets dan den voorgevel, door eene lange laan, die, van den gemeenen rijweg, daar op aanfchiet, zien kan.

AMELROIJ; zie AMERZODE.

AMEN,

AMEN, een buurt onder 't Dorp *Rolde*, in het Landschap *Drenthe*.

AMERONGEN, een Riddermatige Hofstad, aan de rechterzijde van den *Ouden Rhijn*, tusschen *Wijk te Duurstede* en de Stad *Rheenen*, nabij het Dorp *Amerongen*, en de Adelijke Huizen *Waijenstein*, *Zuilenstein*, *Lievendaal*, *Berkenstein* en *Natewisch*. Zo veel het Huis aangaat, is het leenroerig aan de Staaten van *Holland*; doch wegens deszelfs Voorburg, aan die van *Utrecht*, als een *Gaasbeeksch* Leen. Het is onzeker, door wien, of op wat tijd, het oude Huis *Amerongen* gesticht is; maar dit weet men, dat het, door de *Franschen*, in 't Jaar 1672, verwoest is, en, na derzelver vertrek, op de oude grondvesten, met een prachtig vierkant gebouw opgetrokken. Eertijds behoorde het aan 't geslacht van de BORRENS, die zich BORRE VAN AMERONGEN noemden, zo als hun wapen aantoont. Ook zijn de *Bastaarden van Kuilemborch*, de *Nijenrodens*, de *Zwietens*, de *Hemerts*, daar van eigenaars geweest; van welke het is overgegaan op het aloude en zeer edel geslachte van de RHEDENS; zijnde, in 1720, GODART ADRIAAN, *Graave van Athlone*, *Baron van Rhede*, daar mede beleend. Tot deeze Ridderhofstede behoort ook de Heerlijkheid van het Dorp *Amerongen*; waar van de tegenwoordige bezitter is de Heer FREDERIK CHRISTIAAN RIJNHARD, *Baron van Rhede*, *Graaf van Athlone*.

AMERONGEN, het Dorp van deezen naam, gelegen in de nabuurschap van opgemelde Huis, is zeer aanzienlijk en wel bewoond, hebbende een middelmatige Kerk, met een fraaijen spitzen toren; de Gemeente word bediend door een Predikant, onder de Klassis van *Wijk en Rheenen* behoorende.

CORTGEEN, die kort na den aanvang der XVII Eeuwe zijn *Stichtsch Cronijke* geschreeven heeft, noemt dit Dorp *Emmeringen*, en de geleerde ANTH. MATTHEUS, volgens oude Brieven, *Hemur-Enge*. Ook komt het voor onder den naam van *Lote*, *Later* of *Luterveld*, zo als nog een gedeelte van 't Dorp genaamd word. Over het Rechtsgebied van dit Dorp, en over verscheiden Eigendommen, hofdiensten, huizen, landen en tienden, is, in de XII Eeuw, en laater, menigmaal verschil ontstaan, tusschen Bisschop GODEBALD, Heer GIJSBERT VAN ABCOUDE,

en andere; tot dat eindelijk de Domproost zwoer, dat hem Rechtsgebied alleen toebehoorde, en, op dien Eed, naar [ge]bruik dier tijden, het zelve verkreeg; verblijvende, echter, [het] Hooge Rechtsgebied aan den Bisschop; en het middelbaare [tussc]hen hun beiden. Zie MATTHEUS, *de Jure Gladii*, *Cap.* 13. [D]it Dorp heeft de beklaaglijke rampen des oorlogs mede onder[gaan]. Volgens VOSSIUS werd het, in 't jaar 1420, doch vol[gens] BURMAN, in 1421, en volgens SLICHTENHORST, in 't jaar [...], door het Krijgsvolk van Hertog REINOUD VAN GELDER, af[geb]rand, tot wraak over de bedrijven van Bisschop FREDRIK VAN [BLA]NKENHEIM, op de *Veluwe* gepleegd. Het zelfde lot onder[gin]g het, nevens andere Dorpen onder 't Sticht, om reden dat [Biss]chop RUDOLF VAN DIEPHOLT groote verwoestingen op de *Ve[luw]e* aangerecht had; en werd, door ARNOUT VAN GELDER, in 1427, in de assche geleid.

In den jaare 1585, geschiedde, in de nabuurschap van *Amerongen*, een felle slag, tusschen JAN BAPTISTA TAXIS, Overste van [V]ERDUGO, Spaanschen Gouverneur van *Friesland*, en ADOLPH, Graave van *Meurs*, ten nadeele van de Staatschen.

In 't jaar 1434, werd Jonker GIJSBERT VAN NIJENRODE met het huis van *Amerongen* verlijd, met zulk een recht van Leen, als zijne Voorvaderen het bezeten hadden. Uit dit Geslacht is het weder gekomen aan dat van BORREN, en eindelijk, door koop, [aa]n dat van RHEDE. GODART VAN RHEDE, Heer van *Saasvelt*, deeze Heerlijkheid dus magtig geworden zijnde, verkreeg het, voor 8000 Guldens, in 't jaar 1561, van Koning FILIPS DEN II, in Pandschap, en bezat het tot in het jaar 1615, wanneer het Pandschap, door de Ordinaris Gedeputeerden van *Utrecht*, na voorgaande opzegging, werd afgelost, met te ruggeeving van gemelde 8000 Guldens. Het bleef dus aan de Domeinen van die Provintie tot in het jaar 1619, wanneer die van 't geslacht van RHEDE het wederom in pandschap ontvingen; waartoe de aanprijzingsbrief van wijlen Prins FREDRIK HENDRIK, van den 8sten Februarij, geen geringe klem gaf. De verdiensten van GODART ADRIAAN VAN RHEEDE zijn oorzaak geweest, dat het, op den 4den Augustus 1676, door de drie Leden van *Utrecht*, van alle pandschap ontheven, en het Huis en de Heerlijkheid van *Amerongen*, zo wijd en breed die zig eenigzins uitstrekken, tot eene hooge en vrije

E
RO
57
ER
ER
VA
ZA
ER
ON
OM
Zoo

S VA
n zi
Kapit

ONGE
LLIAN
23 O
Irech
org,
sch,
isfen
I AM
diens
, in
erlee
VAN
TARTS
ment I
EROM

S VAN
724,
Luiten
at.
ONGE
35, u
en B
VAN A
VAN

AMER
de St
band,
ngefte
COBA
vijf K

Dacht

VOORNE, Ri
d geweest m
daar bij e

VAN D. WIJD
ene Dochter
met N. VA
nakomelingen
TAETSE VAN
gen hebben.

K TAETSE VAN
riester, Heer van
verleeden in .45
IA, enz. F.
TH TAETSE VAN
etrouwd met HE
AA.
AETSE VAN HOUD
d met GERRIT VAN

TAETSE, is, zo
naar zijn Moede
TSE VAN AMERON
IAN VAN AMERO
. Hij was 1423 S
ſtad *Utrecht*, e
met MARGRETA
TEN, eene Do
LEM KOLVERSCHO
MARGARETA VAN
3; zij overleed
450, laatende
vijf Kinderen. C
R TAETSE, aldu
naar zijne Mo
etrouwd gewees
LMOET.

Overste Ouderman, ter bede van den *Domproost*, en, van den Heer VAN BREDERODE, *Raad-Burgemeester:* welke aanzienlijke waardigheid hij ook bekleedde in 't jaar 1468. Hij moet dezelfde geweest zijn, dien wij, 1470 en 1472, als Schepen, en 1475 als Raad gemeld vinden. Niet onwaarschijnlijk houd men hem, naar mijne gedachten, voor den oudsten Broeder van Heere AREND, om reden, dat men, bij den anderen, dien, als den kleinzoon van hem, gesteld vind JACOB DEN JONGEN, die, 1474, vermeld word als Overste Overman van de Brouwers, 1476 als Schepen, en wederom in 1481, in welk jaar hij zijn aandeel kreeg in den twist, tusschen den *Burggraaf* van *Montfoort*, en Bisschop DAVID VAN BOURGONDIEN. GOUDHOEVEN verhaalt, dat de gemelde Bisschop met zijne vrienden beraamd had, een oproer in de stad *Utrecht* te verwekken, en voorgenomen had 'er binnen te komen. Dus vonden de *Utrechtschen* zig gedwongen, de gunst van MAXIMILIAAN te zoeken, niet alleen om de oogmerken van den Bisschop te verijdelen, maar ook, om ontslag voor de *Hoeksche* ballingen te verwerven; en het nadeel, dat de gegoedste kooplieden, door het beslag op hunne goederen leeden, wegteneemen. In deeze zo nuttige zaaken, vind men deezen JACOB VAN AMERONGEN, *den Jongen*, als Oversten Ouderman gemeld, als den voornaamsten, door wiens aandrijven hiertoe bij den Raad besloten werd.

De Burggraaf, de overdracht van den Raad vernomen hebbende, deed bij zig komen, zijn zusters zoon, HENDRIK VAN NIJVELT en andere, waarmede hij zig, zo wel als met de burgers, die den uittocht naar *Leiden* hadden bijgewoond, op de plaats versterkte. Eer dit verricht was, wachtte, op het scheiden van den Raad, eenig volk op den Ouderman JACOB VAN AMERONGEN, dien zij waarschuwden, zig wel te wachten, dewijl zijne vijanden voorgenomen hadden, hem te vermoorden. Zij voerden hem door de Buurkerk, (onder een gestadig geschreeuw: *Wie rust en vreede hebben wil, die kome bij* JACOB VAN AMERONGEN, *met zijn Harnas*,) naar den Smeebrug, en schikten, met JAN VAN AMERONGEN, broeder van JACOB, (*dit doet ons denken, dat deeze* JACOB *niet de kleinzoon, maar de Grootvader zelfs moet geweest zijn, om dat wij van* JACOB, *dien wij als den Jongen bedoeld hebben, geen broeder* JAN *vermeld vinden, maar wel*

van de voorige. Doch, hoe deeze dan aan den bijgevoegden naam van de Jonge *kome, blijft ons nog duister, dewijl hij als de eerste van dien naam op de Lijst wordt aangetoond; en dat nog meer is, die* JAN, *die zijn aandeel in dit bedrijf had, en* 1469 *Schepen*, 1471 *Raad was, wordt genoemd* JAN VAN JACOBZE; *daar hij dan mede een Zoun, en wel de tweede van* GERARD *moest geweest zijn, en wij niet vinden, dat* JACOB, ERNST'S *Zoon, een Broeder* JAN *had*) zij schikten, zegge ik, eenigen van de hunnen naar de *Tollesteegpoort*, welke zij opensloegen, en daarna eenen Bode naar den Bisschop, om zijne komst te verhaasten. JAN VAN AMERONGEN, de Poort onder bezetting van WILLEM VAN LOKHORST laatende, trok weder naar den *Smeebrug*, doch moest, met den zijnen, en met verlies van den strijd tegen den Burggraaf, de vlugt neemen. De Bisschop, met hun, die hem te *Koote* ontmoet waren, de vlugt naar *Wijk* neemende, bleef de Burggraaf meester van de stad. Daar op volgde een vonnis van bannissement, door den ouden en nieuwen Raad, ten laste van hun, die tegen stadsbanier gestreeden, en de *Tollesteegpoort* opengeslagen hadden. Daags daar aan werden ZWEDER VAN ZUILEN en TIJMEN IJSBRANDSE, uit den ouden, SPLINTER TAETS, die in dit jaar Raad was, (die op de lijst als de vierde Zoon van GERARD, en dus de derde Broeder van JACOB DEN OUDEN bekend staat) en BARENT EVERDINGEN, uit den Nieuwen Raad, gevolmagtigd en bevolen, om onderzoek van zaaken te doen, bij die geenen, die op de Poort gegaan waren. Verder vindt men, onder de uitgeweekenen, genoemd, DIRK BOR VAN AMERONGEN (welke die geene zijn moet, die op de lijst, colom tien, vermeld staat, als de tweede Zoon van WILLEM TAETSE, en daar bij gezegd is, dat hij den naam van BORRE naar zijne Moeder had aangenomen;) doch daar bij worden mede genoemd JAN en TONIS VAN AMERONGEN. JAN kan de ouder Broeder van DIRK geweest zijn; doch TONIS vinden wij op de lijst niet gemeld, wordende de Kinderen van WILLEM op twee bepaald. Dit zij zo 't wil; die van de Stad, zo wel als de Bisschop, alles aanwendende om elkander afbreuk te doen, moesten eindelijk andere middelen ter hand neemen. De Bisschop, geenen kans ziende, met alle zijne bijeengebragte magt, de Stad te dwingen, keerde zig tot den Aartshertog MAXIMILIAAN; die van de Stad, van hunnen kant, beginnende

de te vreezen, tegen de magt, die tegen hun bereid werd, niet bestand te zullen zijn, floegen dien zelfden weg in, alleen met dit onderscheid, dat de Bisschop verzocht om hulp, en die van de Stad om vrede. De Bisschop kennis van de zending van Gezanten der Stad gekregen hebbende, zond mede drie zijner Raaden af, onder welke, door BURMAN, genoemd worden ANTONIS POTTAGE, PHILIPS DE KLERK en JACOB VAN AMERONGEN, met bijvoeging van *Schout te Utrecht*. Maar ik vind niet, dat hij dit Ampt bekleed heeft: zo dat dit een misstelling zoude konnen zijn, zo wel als men, op bl. 520, III. Deel, gesteld vindt, JACOB BOR VAN AMERONGEN, gewezen Overste Ouderman, en DIRK VAN AMERONGEN; daar men leezen moet, JACOB VAN AMERONGEN en DIRK BOR VAN AMERONGEN. De gemelde persoonen werden naar het Hof van den Aartshertog gezonden, om hun gedrag te verdeedigen. Of deeze JACOB BOR VAN AMERONGEN moet wederom een ander zijn, zo als wij ook liefst gelooven: om reden dat men, in de *Utrechtsche Jaarboeken*, zijnen naam meer dan eens gespeld vinde; doch, volgens de Tafel, kennen wij geen anderen, dan dien wij hier voor, met den naam van de JONGE JACOB benoemd vinden, of het moet een misslag in de Lijsten zijn.

C. AMERONGEN. (*Arent Taets van*) Deeze zal, mijns bedunkens, die geene zijn, welken wij, op de eerste Tafel, als den zevenden Zoon van Heere GERARD VAN VOORNE en N. VAN ECWIEL, hebben genoemd. Deezen vindt men, op de Regeerings-Lijsten der Stad *Utrecht*, in de jaaren 1415, 1417 en 1419, als Schepen, in 1426 als Raad; in welk jaar hij, geduurende de twisten tusschen de Bisschoppen ZWEDER VAN CUILENBORG en ROELOF VAN DIEPHOLT, als Lid van den Raad, nevens DIRK GRAWERT, was aangesteld, om de paalen van het Sticht te vrijen en te beschermen, zeker met oogmerk, om, ware het mooglijk, *Amersfoort* weder tot het Sticht te brengen. In het volgende Jaar, na dat hij, in plaatse van den uitgezetten Burgemeester TIMON VAN BORSSCHEN, tot die waardigheid verheeven was, werd hij tevens tot een der Bevelhebbers of Hoofdmannen van *Utrecht* aangesteld. In den Jaare 1438, vindt men hem wederom gemeld als Schepen en Burgemeester; zo ook, 1442, 1444, 1446 en 1448, als Schepen. In dat Jaar, en vervolgens tot op de verandering der

Regeering, in 1449, hield de Raad, zo Oude als Nieuwe, zig standvastig tegen den Bisschop RUDOLF VAN DIEPHOLT, en deed, om alle voorzorg te gebruiken, met de klokke afkondigen, dit volgende: „ Overdraegen die Raede oudt ende nije eendrachte„ lick mit gemeene morgenspraeck van alle gilden, dat men die „ begonnen Capittel op onsen Heer van Utrecht, van de gebre„ ke diet gemeene lant ende onser Stad andragende sijn, ende son„ derlinge der Heerlicheit van Montfoerde, voert vervolgen sell „ na den rechten Slants, die onse Heer beloeft heeft: ende so„ wes daer van coempt, dat sij dat mit der Stadt ende den ge„ meene Gilden samentlic ende mit malcander truwelik ut sullen „ helpen dragen."

„ Ende op dat wy in onser Stadt ymmer bi goeder eendrachte „ bliven mogen, als wij van Godes genade nu sijn, ende niet in „ twidrachten vermoit en werden, so gebiet die Raet out ende „ nije, dat niemant enige brieven of boedschappen en seinden, „ of en brenge, an onsen Heer van Utrecht, den sinen, of die „ hi tot hem heeft, nocht oec weder en ontfange, buten weten „ ende consente van onsen Overslen, bi enen koer van tien jaar „ uten Stadt te wesen, ende daar toe bi rechtinge tottes Raets „ goetduncken, nadien men vijnt dattet die boetschappen ofte „ brieven in hebben."

„ Die Raet gebiet enen ygelicken in onser Stat ende Stat vrij„ heid geseten, dat niemaet eenige personen Vrouwen of Man„ nen van Montfoerde, en huse of en hove, bi dage of bi nag„ te, op een jaar ut den Stadt te wesen."

Niettegenstaande deeze voorzorg, volgde kort daar na eene spoedige verandering, doordien de Bisschop middel vond, de Stad te winnen: waartoe grootlijks diende de verzoening van den Bisschop met WALRAVEN VAN MEURS, getroffen door de bemiddeling van den Cardinaal DE CUSA. Men vind aangeteekend, dat de Bisschop, zijnen aanslag, om zig van de Stad meester te maaken, bepaald had op *St. Blasius-Nacht*, zijnde toen des Zondags: om reden, dat daags te vooren de verandering der Regeering geschied zijnde, het Volk gewoon was, dien avond en een gedeelte van den nacht, met eeten en drinken, ja zelfs tot dronkensworden toe, in alle vreugde door te brengen. Den Bisschop, verzeld van den Heer VAN MONTFOORT, ZWEDER VAN CUILENBURG,

en

en zijnen Neef COENRAAD VAN DIEPHOLT, Proost van *Osnabrug* en *Deventer*, gelukte het binnen te komen, onder een gestadig geroep van de zijnen: *Die sysen af, en die weyde vry!* waarmede zij bedoelden, dat de nieuwe en vermeerderde Axcijnsen vernietigt, en de verkochte Stads-Weijde weder aan de Stad moest komen; met oogmerk om hier door bijstand van de Burgers te bekomen. De *Utrechtenaars*, hierdoor ontwaakt, deeden de Klok trekken, en kwamen, in allen spoed, gewapend, op de plaats: en om te verhoeden dat de Bisschop, dien zij vernamen reeds op de *Neude* te zijn, het Raadhuis zoude magtig worden, begaven zij zig naar de *Ganzemarkt*, en trachtten het Volk van den Bisschop, in de *Schoutensteeg*, den verderen voortgang te beletten. Hierop ontstond een hevig gevegt; wordende de Bisschop genoodzaakt, door den mannelijken tegenstand, dien hij vond, wel vijf roeden te rug te wijken. In dit gevecht moet deeze Heer ARENT VAN AMERONGEN rijkelijk zijn aandeel gehad hebben. Uit het Doodvonnis, in vervolg over hem uitgesproken, zal ook blijken, dat hij een was van hun, die den Bisschop gewond, en, volgens HEDA, hem van het Paard hadden geworpen. VELDENAER zegt dat hij aan den Voet of Enkel gekwetst was, waar door hij, tot aan zijnen dood toe, eenigzins mank gegaan heeft. Andere Schrijvers maaken gewag van twee wonden. Niettegenstaande dit alles, behaalde de Bisschop, door hulp der *Amersfoorders*, de overwinning. Eenigen van de Magistraat van *Utrecht* stierven aan hunne bekomene wonden; andere redden zig met de vlugt; andere werden in hegtenis genomen: de voornaamste waren JACOB VAN GAASBEEK, Jonkheer ARENT VAN SEVENBERGEN, FREDRIK en JAN VAN RENESSE, die zig met den Bisschop wisten te verzoenen; doch met andere gevangenen werd onderscheidenlijk gehandeld. ARENT VAN AMERONGEN en HENDRIK JACOBSZOON werden onthoofd, om reden dat zij het waren, die, volgens hun vonnis, den Bisschop de gemelde wonden hadden toegebragt: „ Want *Arent van Amerongen* ende *Henric Jacopsz*, hem ge„ zet hebbende tegen onsen genedigen Heer van Utrecht, om „ die ut synre Stat en lande te houden, ende hebben hem oec „ mit gewapender hant tegengestaen, ende onsen Heer ter doot „ toe gewont, om dat selve hoir werck te volbrengen, so salmen „ dairom dat rechten mitten zweerden an hoeren lieven." Uit het

het geen de Heer K. BURMAN, in zijne *Utrechtsche Jaarboeken* II. Deel, bl. 143, hier bijvoegt, uit de *Osnabrugsche Chronijk* van ERDMANNUS, zien wij, dat AMERONGEN dit vonnis niet zeer moest ondergaan, om het geen daar in vermeld is, als wel meest door den haat van den Heer VAN MONTFOORT, die dat vonnis, geduurende de bedlegering van den Bisschop, tegen denzelfs zin doordrong.

D. AMERONGEN, (*Dirk Taetse van*) die, van zijn Moeders Broeder, ZWEDER VAN LOENRESLOOT, Heer van *Oudaan*, gemeenlijk ZWEDER VAN HOUDAAN genaamd is, bij deszelfs uiterften wille de Ridderhofstad *Oudaan* bekomen, en daarom den naam van DIRK VAN HOUDAAN aangenomen heeft. Hij was, in 't Jaar 1408, en in verscheide volgende Jaaren, Schepen te *Utrecht*, en, in het Jaar 1396, getrouwd met HADEWIG, Dogter van HENDRIK WALVISCH.

E. AMERONGEN, (*Willem Taets van*) Zoon van ERNST, was, in de Jaaren 1492, 1493, 1495, 1497, 1499 en 1501, Schepen der Stad *Utrecht*, en gehuwd met MAGDALENA VAN MEAUX VORSELAAR. Wanneer deeze, in 't Jaar 1503, als Heemraad, op den Schouw van den *Lekkendijk*, *boven Dams*, verscheen, werd hij, den eersten Augustus, door de *Gelderschen*, schoon men, op dien tijd, Vrede met hun had, gevangen en naar het Slot *Hattem* gevoerd, alwaar hij, na bijkans een Maand in zwaare krankte te hebben doorgebracht, overleed, den eersten September, en werd begraaven te *Hattem*.

F. AMERONGEN, (*Cornelia Taets van*) *van Houdaan*, trouwde, in 1425, met FREDRIK VAN DRAKENBURG, Hoofdschout der Stad *Utrecht*, in de jaaren 1436, 1437 en 1438; door dit Huwelijk is de Ridderhofstad *Oudaan*, die zij, na den dood van haaren Broeder, erfde, aan het geslacht van DRAKENBURG gekomen.

G. AMERONGEN, (*Jan* of *Johan van*) de oudste Zoon van WILLEM TAETSE, en Broeder van DIRK TAETSE BOR; (zie de I. Tafel, Colom 10) VAN AMERONGEN, van wien reeds iets gezegd is, op het Art. van JACOB; doch hij verdient naauwkeuriger gekend te worden. Wij ontmoeten hem, in de jaaren 1423, 1425, 1427 en

en 1433, als Schepen te *Utrecht*, en 1435, nevens JACOB VAN AMERONGEN, als Raad; 1437 als Ouderman, en 1443 wederom als Schepen: op welk jaar hij, om eenig verschil met de Burgemeesteren, voor den tijd van twee jaaren, uit den Raad gezet werd. Ook moet hij zig gemengd hebben in de onlusten van het jaar 1449: want, op het jaar 1455, vindt men hem onder die geenen, aan wien het Burgerrecht weder gegeeven werd; zijnde hij, in het jaar 1457, weder tot Ouderman van de Vischkopers aangesteld. In het volgende jaar, waar in de Bastaard ANTONI VAN BOURGONDIEN zijnen Broeder DAVID den Oorlog aanzeide, en met duizend paarden voor *Utrecht* kwam, werd hij tot Schatmeester aangesteld; welk ampt bestond in het schatten en op prijs stellen van die geenen, welke de *Utrechtenaars* gevangen kreegen, en die hunne vrijheid begeerden. In 1459 vindt men hem weder als Ouderman genoemd, en in 1461 als Raad en Burgemeester, welken gewigtigen post hij ook in 1465 bekleedde. Twee jaaren laater ontmoet men hem wederom in zijn meermaals bekleed ampt van Ouderman; en in het jaar 1468 regeerde hij als Schout te *Utrecht*. In deezen post vindt men, dat hij zig misgreepen hadt, doende een Koopman van *Leiden* eenig goed afneemen, *boven recht*; dat is, zonder voorkennis van den Raad: waar op die Raad terstond aan hem beval, de goederen te rug te geeven, en, bij weigering van dien, den zelfden avond, op de poort in gevangenis te gaan, en daar te blijven, tot dat hij aan het goedvinden van den Raad zoude voldaan hebben. Naar alle waarschijnlijkheid zal hij, met de teruggeeving der goederen, dat vergrijp vergoed hebben: althans vindt men aangetekend, dat hij het Schoutampt behouden heeft. Grooter ontheil gebeurde hem in het jaar 1470, wordende, in dat jaar, door den Bisschop, WILLEM VAN SNELLENBERG in zijne plaats aangesteld. De heerschzuchtige Bisschop DAVID VAN BOURGONDIEN, zijnen wrok, tegen REINOUT VAN BREDERODE, die zig tegen zijne aanstelling sterk verzet had, niet konnende verduwen, wist eerst deezen in zijne magt te krijgen, en daarna deszelfs broeder GIJSBERT., die Domproost was. DAVID, om eenigen schijn aan deeze schenddaad te geeven, en bijzonder wegens het vangen van den laatsten, deed alom een valsch gerucht verspreiden, dat de Hoeksch-

gezinden, waár onder zij behoorden, met eenen aanflag op de ftad zwanger waren; ontziende zig dus niet, den naam van de eerfte en getrouwe Edelen van het land te fchandvlekken. Verre echter, van te vreede te zijn, met die in zijne magt tè hebben, zocht hij ook hunne getrouwe aankleevers, en bijzonder JAN, *Burggraaf van Montfoort*, JACOB VAN NIJVELT, JAN VAN AMERONGEN en andere, in zijn geweld te krijgen. De meeften, deezen toeleg ontwaar wordende, beveiligden zig door de vlugt; doch Heer JAN, eenige dagen buiten de ftad vertoefd hebbende, was hier van onkundig. Bij zijne terugkomfte, begaf hij zig, ter verrigtinge van zijnen Godsdienst, op *St. Pieters en Paulus dag*, in de *St. Pieters Kerk*. Den Bisfchop aldaar tegenwoordig ziende, vervoegde hij zig bij hem, van wien hij zeer vriendelijk ontmoet werd; zelf verzelde hij hem, na het eindigen van den dienst, naar zijn Hof. Daar binnen gekomen zijnde, zeide de Bisfchop fpotswijze: *Jan, wees welkom van den jongen Hertog van Gelre;* willende daarmede te kennen geeven, als of hij zig, ter fmeeding van eenig verraad, tot ADOLF VAN GELDRE begeeven had. De Schout mogt zig verdeedigen zo goed als hij konde: de Bisfchop had reeds beflooten, hem gevangen naar *Wijk* te zenden, zo als ook met een daar op gefchiedde.

De wreedaart, geene befchuldiging naar zijnen zin, tegen de gevangenen, konnende inwinnen, nam het boos opzet om zulks door uitgedachte pijnigingen te verkrijgen. Hiertoe wierden, in zijnen moordraad, als de eerften uitgekoozen; WALRAVEN, *Bastaard van Brederode*, JAN VAN AMERONGEN. Hoe onmenfchelijk zij met den eerften handelden, zal op zijne plaats verhaald worden; hier zij het genoeg te zeggen, dat zij, door de uitgeleezenfte pijningen, hem zo verre brachten, dat hij bekende, al wat die monfters van wreedheid wilden, dat tot bezwaarnis van zijnen Vader en Oom dienen zoude: zij konden evenwel van hem niet verkrijgen, die afgeperfte bekentenis te ondertekenen. Op dezelfde wijze deeden zij JAN VAN AMERONGEN, door hem twee of driemaal daags op den gevloekten pijnbank te brengen, alles bekennen, wat hun ter bezwaar van de gevangenen dienftig dacht. DAVID VAN BOURGONDIEN, en zijne Raaden, eer den rol van Schelmen, dan van een Geestelijken Bisfchop of van eerlijke

Rechters speelende, niet geslaagd zijnde, naar zijne gedachten, die hij gemaakt had, omtrent de uitspraak van het Vonnis, door Hertog KAREL VAN BOURGONDIEN, aan wien hij de gemaakte en afgeperste beschuldiging had toegezonden, was eerloos genoeg, REINOUT VAN BREDERODE, om hem tot bekentenisse te noodzaken, te doen zeggen, dat WALRAVEN en AMERONGEN, op hunne bekentenissen, den dood ondergaan hadden, en dat dus de ontkenning hem niet baten zoude. Toen dit niet gelukte, bezogt hij, BREDERODE mede door herhaalde pijnigingen tot bekentenisse van zaken, die hij nooit gedacht had, te noodzaken. Hoe verder met hem, op de schandelijkste wijze, gehandeld werd, zal men zien op het Art. BREDERÓDE. Thans wederkeerende tot AMERONGEN, dient vooraf gezegd te worden, dat, door een zonderling bestier der Voorzienigheid, WALRAVEN de gevangenis wist te ontkomen; die, in vrijheid zijnde, niet naliet, alomme te openbaaren, hoe zijne en AMERONGENS bekentenis hun door onlijdelijke pijnen was afgedwongen; welk gerugt zelfs tot de ooren van Hertog KAREL kwam. Deeze zond daar op twee zijner Raaden, JOHAN, *Heer van Bergen*, en JOHAN HALEWIJN, tot de gevangenen, om hen op nieuws te onderzoeken. De afgevaardigden insgelijks geene bekentenis konnende krijgen naar den zin des Bisschops, voerden zij BREDERODE en AMERONGEN, van *Wijk* over *Bergen op Zoom*, naar *Kortrijk*, en van daar, geduurende den Veldtogt van den Hertog tegen den Koning van *Frankrijk*, op het Slot *Rupelmonde*, op het welk zij bijna een jaar in gevangenis doorbragten. Maar zo dra de Hertog, met ernst, het onderzoek ter harte nam, bleek ook hunne onschuld; doende 'er zig niemant als beschuldigers tegen hun op, dan eenige van des Bisschops ontmenschte Raaden. AMERONGEN bleef nog eenigen tijd in hegtenis; (GOUDHOEVEN bepaalt dien op twee Jaren;) werd daarna onschuldig verklaard, en in zijn Ampt als Schout hersteld, in 't Jaar 1477. Weinig tijds daarna, werd hem van nieuws een misslag te laste geleid, bestaande, volgens het daarop genomen Raadsbesluit, hier in:

Des Saterdages na Mauricii.

„ Want *Jan van Amerongen* een koe gehaalt, die gestoolen
„ is

", is geweest, buiten weten en consente van den Raede, wt zijn
„ zelfs goeddunken, daarom hebben Scepene, Raede en de Ou-
„ dermans gesloten, dat hij terstont op die poerte gaen, ende
„ dair op blyven zell totten dinxdage toe naestkomende, en dan
„ zel men die broiken die hi daer aen gebroict heeft, sliten".
Nog vindt men, op het jaar 1481, dit ampt betreffende, wederom eenige zwaarigheid ten zijnen laste, naamelijk wegens het niet verschijnen, op den gestelden tijd, in den Raad; 't welk, waarschijnlijk, door hem werd nagelaaten, op aansporing van den Bisschop, die hier door de *Utrechtenaars* zocht te benadeelen, in de inkomsten van penningen, die zij hooglijk benodigd waren, om hun geding, tegen den Bisschop, te vervorderen. De Raad, om dit voortekomen, magtigde den oudsten Schepen, om, bij afweezigheid van den Schout, de Lijfrenten-Brieven enz. te tekenen.

H. Amerongen, (*Ernst Taets van*) was, in 1518 en 1524, Schepen en Burgemeester te *Utrecht:* als zodanig nam hij het Ampt van Hoofdschout derzelve Stad, op dien tijd onbegeeven zijnde, waar. In het Jaar 1526 was hij Marschalk des *Overstichts*, en werd, door Bisschop HENDRIK VAN BEIJEREN, ter ootmoedige begeerte van de Geestelijken, Ridderschap, Raad en Gilden der Stad *Utrecht*, tot eenen van zijne twee Stedehouders gesteld. Twee jaaren daarna heeft hij het Huis *ter Horst*, bij *Rhenen*, dat hem, als Marschalk, te bewaaren aanbevolen was, aan den Hertog *van Gelder* overgegeeven, die het heeft doen afbreeken, en met de steenen van het zelve de muuren van *Rheenen* herstellen. Hij is tweemaal getrouwd geweest; zijne eerste Vrouw was MABELIA DE RIDDER VAN LUNENBURG, overleden den laasten Maij 1540, en in de *St. Servaas Kerk*, te *Utrecht*, begraaven. Hij hertrouwde, in 1546 of 1547, met AGNES VAN ABCOUDE VAN WIJK, Weduwe van GERRIT ECK. Hij stierf 1565, en zij 1582, en liet bij haar geene Kinderen na, doch wel bij de eerste; zo als blijkt uit eene schoone memorietafel, wier afbeelding nog voor handen is. In dezelve wordt hij met haar verbeeld, knielende voor een krucifix, op een tafel geplaatst, aan welke deeze agt kwartieren, vier van haar, en vier van hem, gehegt zijn:

Taets

Taets van Amerongen.	*Ridder van Lunenburg.*
-Driebergen.	*Dompſelaar.*
Mervix van Vorſelaar.	*Spalle van der Does.*
Nijvael van Rijneſtein.	*Kuilenborg.*

chter haar knielen vijf Zoonen op een rij, en achter hen vier ochters, alle te zamen, zo het ſchijnt, bejaard. In 't verſchiet t men drie Zoonen en twee Dochteren, heel jong en flaauw emaald; waarmede men heeft willen betekenen, jong overleen te zijn: in het geheel veertien Kinderen, waaryan nog vijf oonen en vier Dogteren in het leeven waren. Onderaan zijn rzelver negen Wapenen geplaatst: waaruit blijkt dat drie van vijf Zoonen, en eene van de Dochteren, gehuwd zijn geeest, en dat eene der andere Dochteren is ongehuwd gebleeen; als mede, dat de eerſte der getrouwde Zoonen weder zes oonen gewonnen had, van welke een in een Ridderorder aanenomen, en een andere getrouwd was; dat de tweede der geouwde Zoonen één Zoon en ééne Dogter gewonnen had, van elke de Dogter gehuwd was; en eindelijk, dat de eenige geouwde Dogter eene Dogter gebaard had. Dit alles kan insgeks uit de Tafel of Geſlacht-Lijst blijken. Hij heeft dan, bij jne eerſte Vrouw, behalven drie Zoonen en twee Dogters, ng overleeden, gewonnen negen Kinderen.

I. AMERONGEN, (*Antoni Taets van*) Ridder van *Jeruſalem*, erd Kanunnik der Kerke van *St. Marie*, te *Utrecht*, den 23 ecember 1523, en, den 4 Februarij 1524, ook van den *Dom* daar; waarop hij de Kanunniksdij van *St. Maria's Kerk*, den 5 October 1526, vrijwillig afgeſtaan heeft. Op den 21 Octo-r 1528, ſtond hij, als Kanunnik ten *Dom* te *Utrecht*, over overdracht van de temporaliteit des Lands van *Utrecht*, van sſchop HENDRIK VAN BEIJEREN op Keizer KAREL DEN VIJFDEN. Ook hij geweest Kamerling van Paus ADRIAAN DEN ZESDEN. Hij overleed den 20 October 1555, en werd begraaven in de *Dom-Kerk*, aan de linkerhand van het Koor.

K. AMERONGEN, (*Johan Taets van*) bijgenaamd *de Oude*, als zijnde de oudſte Zoon van ERNST en MABELIA, zo even gemeld. In het jaar 1541, werd hij Heemraad van den *Lekken-*

dijk

dijk boven Dams, en was, van 1556 tot 1566, verscheidenmaalen Schepen der Stad *Utrecht*; zedert dien tijd, tot het Jaar 1577, in het hevigste der *Nederlandsche* beroerten, heeft hij meermaalen het ampt zo van Schepen, Burgemeester, als Raad Burgemeester bekleed: zelfs was hij, door den moedwil der *Spanjaarden*, in gevaar van zijn leeven ongelukkig te eindigen. Volgens uitersten wil van zijne Nicht JOHANNA TAETS VAN AMERONGEN, werd hij Heer van *Groenewoude*, en, na haar overlijden, daar mede verlijd, den 12 October 1552. In het Jaar 1576, was hij onder de geenen, die van wegens de Staaten waren afgezonden, ter handeling over de *Gendsche* bevrediging. In 1538 was hij in den Echt getreeden, met JOHANNA VAN GAASBEEK, Weduwe van JACOB SCHIMMELPENNINK; zij overleed den 26 Februarij 1578, en hij zelf 18 Januarij 1589, nalaatende zes Kinderen.

L. AMERONGEN, (*Jacob Taets van*) is tweemaal gehuwd geweest, eerst in 1576, met ALEIJD VAN ZUIJLEN VAN NIEVELD, en daarna met CHRISTINA VAN BLOIS VAN TRESLONG. Geduurende de *Leicestersche* Factie, in 1586, was hij Raad, in 1587 Schepen der Stad *Utrecht*; welke eerste waardigheid hij ook in 1588 bekleed heeft. Hij overleed op zijn huis te *Ruischdaal*, in 't *Gooiland*, in de maand April 1619; zijne tweede vrouw in de maand November 1620. De kinderen, verwekt uit zijn eerste Huwelijk, zijn allen jong gestorven; uit het tweede heeft hij nagelaaten een Zoon, en eene Dogter.

M. AMERONGEN, (*Willem Taets van*) werd, door afstand van zijnen Vader, Heere van *Groenendaal*, met welke Hofstad hij beleend werd, den 29 April 1566; zijnde hem dezelve ten Huwelijk medegegeeven, wanneer hij zig in den Echt verbond, met CORNELIA VAN VALLADOLIT, met welke hij zijne Huwelijksche Voorwaarde aangegaan heeft den 17 April 1566. Hij was Kapitein in dienst van FILIPS DEN II, Koning van *Spanje*, en stierf in 't Leger voor *Haarlem*, als die Stad, door de *Spaanschen*, belegerd was, den 22 Julij 1573. Zijne Weduw heeft hem omtrent 54 jaaren overleefd, en is gestorven den 24 Augustus 1627, oud bijna 84 jaaren, en is begraaven in de Kerk van *St. Marie*, te *Utrecht*. Zij hadden verwekt 5 Kinderen, zo als op de Geslachttafel is aangeweezen.

N. AME-

N. Amerongen, (*Thomas Taets van*) de tweede Zoon van Johan, bijgenaamd *de Jonge*, en van GEERTRUID VAN BOURLO, geebooren den 13 October 1574. Hij werd Kanunnik in de Domkerk te *Utrecht*, den 17 Maij 1594, en heeft van zijne Kanunnikdij, na dat hij die 61 jaaren bezeeten had, afftand gedaan, den 12 Julij 1655. In het zelfde jaar en maand als hij den ouderdom van 81 jaaren bereikt had, trouwde hij met Jonkvrouwe FREDERIKA VAN ZUILEN VAN NIJVELD, die oud was 15 jaaren. Hij overleed den 5 Augustus 1657, in den ouderdom van 84 jaaren, en werd begraaven in de Kerk van *Overlangenbroek*, alwaar zijn wapen, met de volgende Kwartieren en Graffchrift, gevonden wordt:

Taets van Amerongen	*Bourlo.*
Ridder van Lunenburg	*van de Capelle.*
Meaux van Vorsfelaar	*Coelfack.*
Spalle	*Luyckenfen.*

Obiit pie in Chrifto & antiquisfimæ nobilitatis D. Thomas Taets d'Amerongen, I. Aprilis Ao. MDCLVII. poft quam vixiffet annos LXXGIV. hoc perpetuæ memoriæ monumentum conjux marito fuo pofuit.

O. Amerongen, (*Jacob Taets van*) de tweede Zoon van Heere WILLEM en van CORNELIA VALLADOLIT, werd Kanunnik der Kerk van *St. Marie*, te *Utrecht*, den 1 Feb. 1582; doch gaf zijne Prebende weder over, den 12 December 1600. Na den dood van zijnen ouder Broeder ERNST, werd hij beleend met de Ridderhofftad *Groenewoude*, den 30 Julij 1658. Hij huwde, 1601, CORNELIA VAN DRENKWAARD, Dogter van WILLEM VAN GIESSENBURG; zijnde de Huwelijksvoorwaarden gefloten den 7 Jan. van dat jaar. Door dit Huwelijk fchreef hij zig *Vrijheer van Giesfenbnrg*, *Heer van Giesfen Nieuwkerk*, *Natres*, *Natendaal*, *Hoogelande Groenewoude*. Hij ftierf den 28 Sept. 1622; zijne Weduw den 2 Dec. 1632. Zie hunne kinderen op de IIde Geflacht-Tafel.

P. Amerongen, (*Jacob Taets van*) oudfte Zoon van ADRIAAN en van MARGRETA VAN OYE, werd, den 6 April 1674, aangefteld

steld tot Raad en Vroedschap der stad *Utrecht*, en heeft aldaar, in de jaaren 1675 en 1676, 1683 en 1684, het ampt van Schepen bekleed. Hij trouwde, den 26 April 1648, met ANNA VAN RIJSSENBOORN, die den 23 Jan. 1660 overleed. Den 18 December 1661, hertrouwde hij met LUCIA RUISCH TOT DEN ENG. Hij stierf den 12 Junij 1686, en werd begraven in den Dom, daar zijn wapen, met deeze agt kwartieren, is opgehangen.

Taets van Amerongen	*Oye.*
Blois van Treslong	*Blois van Treslong.*
Ridder	*Paffenrode.*
Beits.	*Beits.*

In zijn eerste huwelijk verwekte hij twee Zoonen, en in het tweede eene Dogter. Deeze zal mooglijk dezelfde JACOB VAN AMERONGEN zijn, die, als vlugtig, volgens vonnis van ALBA van den 10 Febr. 1670, gebannen werd, met verbeurdverklaaring zijner goederen, om reden dat hij was beschuldigd van naar buiten gegaan te zijn, om de Predikatien te hooren. Zie *Sententien van Alba*, bl. 285.

Q. AMERONGEN, (*Christina Taets van*) was de derde Dogter en het vierde Kind, verwekt uit het Huwelijk van opgemelden Heere ADRIAAN en M. VAN OIJE; zij werd, op den 30 November 1647, in den Echt verbonden met JOHAN STRIK, Heere van *Linschooten*, *Polanen*, enz. Hij werd Marschalk van het Overkwartier des Lands van *Utrecht*, den 12 April 1644, daar hij, in 1682, vrijwilligen afstand van deed, en overleed den 10 Jan. 1686; wordende begraaven in de *Dom-Kerk*, te *Utrecht*, daar zijn Wapen, met deeze agt Kwartieren, werd opgehangen:

Strik van Linschoten.	*Gibels.*
Wijck.	*van der Goes.*
Koevoet.	*Nicolai.*
Frijdach.	*Simonetti.*

Niet lang overleefde de Weduw haaren Man, maar overleed den 8 April 1686, wordende naast hem ter aarde besteld.

R. AME-

R. AMERONGEN, (*Gerard Godard Taets van*) de vierde Zoon van Heer JOOST, verwekt in deszelfs eerste Huwelijk, met HERENTIA GEERTRUID VAN ZUILEN; hij werd gebooren den 16 Junij 1679. Als Ridder van de *Duitsche Orde* in de Balij te *Utrecht*, werd hij, in het Jaar 1723, Kommandeur van *Doesburg*, zijnde reeds te vooren, den 5 September 1708, tot Houtvester van den Lande van *Utrecht*, den 29 Julij 1713 tot Kanunnik van de Kerk van *St. Jan*, te *Utrecht*, en den 12 September van dat Jaar verkooren tot geëligeerde Raad, in het eerste Lid der Staaten van *Utrecht*, en sedert dien tijd afgezonden in de vergadering van de Algemeene Staaten der *Vereenigde Nederlanden*. Hij overleed ongehuwd, den 12 Junij 1730.

S. AMERONGEN, (*Josina Antonia Taets van*) was de derde Dogter van Heer JOOST, verwekt bij zijne tweede Vrouw, ANNA DE KASEMBROOD, gebooren den 12 Februarij 1697, en in den Echt verbonden met COENRAAD BORRE VAN AMERONGEN, Heere van *Bergenstein*, Proost der *St. Pieters* Kerke, te *Utrecht*. Hij overleed den 7 Februarij 1724, zijnde het laatste Mannelijk oir van zijn Geslacht, en werd, in de *St. Pieters* Kerk te *Utrecht*, begraaven, daar zijn Wapen in 't graf geleid, en de Kas, met deeze zestien Kwartieren en Opschrift, opgehangen is.

Borre van Amerongen.	*Borre van Amerongen.*
Baeren.	*Brakel.*
Daerl.	*Daerl.*
Zuijlen van der Haer.	*Doornik.*
Pallaas.	*Pallaas.*
Zuijlen van Harmelen.	*Tempier.*
Wassenaar van Duvenvoorde.	*Wassenaar van Duvenvoorde.*
Schagen.	*Haarsolte.*

Viro generosissimo atque antiquissima stirpe Nobilium apud Trajectinos majorum orto, Conrado Baroni Borre van Amerongen, Dynastæ Bergesteinii, Dei gratia Præposito & Archidiacono collegii D. Petri, qui ultimus illustrissimæ & de rep. Trajectinæ optime meritæ gentis in ipso ætatis flore annos XXXIV. *na-*

tus Obiit, die VII *Februarii anni* CIↃIↃCCXXIV. *H.*
dua mæstissima Josina Antonia Baronissa Taets
gen.

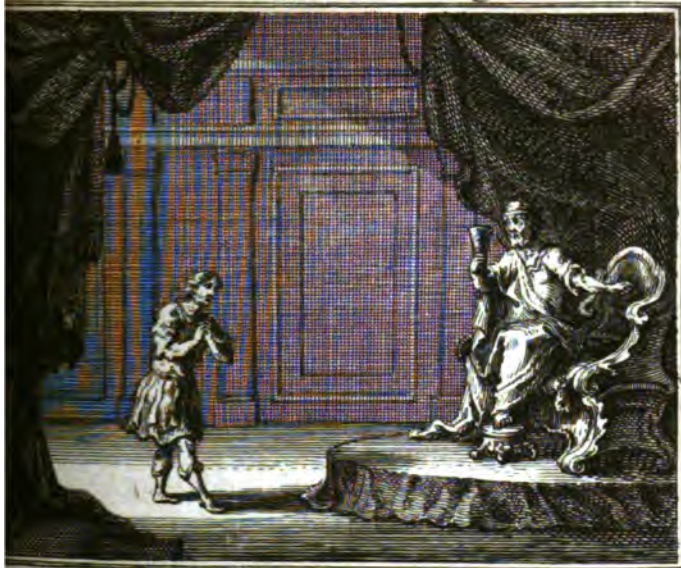
Zij overleed drie Weeken na haaren Man, en
dezelfde Kerke begraaven.

AMERONGEN, (*Folpert* of *Volprecht van*) dien
flacht-Lijst van den Huize van *Amerongen* niet
zal, echter, waarschijnlijk, tot dit zo uitmuntend
hoord hebben. Zie hier wat wij van hem vinden

In het werk van den Heere K. BURLAN, (dat bij
nig, ten aanzien van deszelfs nuttigheid, bekend is)
meld, dat hij, in het Jaar 1402, de waardigheid van
gemeester van *Utrecht*, 1404 die van Schepen, 140
oudsten Schepen, in de jaaren 1408, 1410, 1412, 14
en 1418 het ampt van Schepen, en in het Jaar 1420
dat van Raad bekleedde, met bijvoeging van DOOD:

AMERONGEN, (*Folpert van*) die ons te vooren komt,
Jaar 1456, als Burgemeester, de tweede van dien naam is;
bij de gemelde BURMAN heeft aangetekend: *In het Raadsboek*
elf duizend maechden dach, staat: „ De Rade hebben
„ drachtelick gegunt *Folpert van Amerongen* die Castelei
„ ter *Eem*. Deeze nevens *Water van Catwijk*, waren
„ zen dagh niet tot Burgemeesters verkoren, maar *Phi*
„ *Groenevelt* en *Jan van Oudewater*; doch vermits
„ uit de Stadt waren, en de Stadt niet zonder Burgem
„ de zijn, zijn zij in hunne plaats aangesteld op den eer
„ en dus korte dagen daarna." Als Schepen-Burgemees
men hem op nieuw in 't Jaar 1458, en, bij den aanval
TONIJ VAN BOURGONDIEN op *Utrecht*, in dat zelfde Jaar,
van wij reeds melding gemaakt hebben, op het Art. JAN VAN
RONGEN, ontmoet men hem, onder de aangestelde Ritme
ten dienste van de Stad; in het volgende Jaar, wederom als
met den eertijtel van *Meijster*: in 1461 andermaal als Sc
twee Jaaren laater als Schepen-Burgemeester; als Schepen
en weder onder de Raaden in 1467. Deeze beiden
die, zo wel als de voorgemelden, een groot aandeel in
geering van *Utrecht* gehad hebben, schoon zij op de meer

IX. *Tegen over bladz. 187.*

Dood van Hannibal door vergif. Bladz. 187.

X.

vrouw van Hasdrubal wreekt zich op hem door het ombrengen haarer kinderen. Bladz. 209.

de Tafels niet gemeld zijn, doen mij geen ogenblik twijfelen aan de gegrondheid van mijn voorig gezegde.

AMERONGEN, (*Theodorus de Rhede van*) ſtaat, in de Kerklijke Oudheden, bekend als een Man, die in den beginne der opkomende beroerten, wegens den Godsdienst, het Geestelijk bestier over de Stad *Wijk* en omliggende Dorpen had; wijders dat hij afkomſtig was, uit een oud Adelijk Geſlacht in de Provintie *Utrecht*; als mede dat hij de Leere der nieuwgezinden, (zo als daar in gezegd wordt) had aangenomen; doch zedert weder tot het oude Geloof te rug gekeerd, en tot de Maatſchappij der Jeſuiten was overgegaan. Zie verder het Geſlacht van RHEDE.

Zie *Kerkl. Oudh. van Utrecht*, II. Deel, bl. 106.

Het Wapen van dit Geſlacht vindt men op drie verſcheiden wijzen: I. Een Schild, verdeeld in drie faces of balken waar van de bovenſte en onderſte van Zilver zijn, en de middenſte een rooden grond heeft. II. Een Zilveren Schild, waarop in het midden een rood Molenrad. III. Een Schild, hebbende een rood Veld, welk door een Zilveren balk uit den linkerhoek van boven, naar den rechter benedenhoek doorſneden is; hebbende boven en onder, links en rechts, drie Zilveren Lelijen.

AMERSFOORT, de tweede ſtad in 't Sticht van *Utrecht*, vier uren gaans noordoostwaard van de hoofdſtad dier Provintie, en nabij de grenzen van *Gelderland*, geleegen aan de Rivier *de Eem*, welke aldaar dien naam eerst aanneemt; ontſtaande uit verſcheiden Beeken, die in de *Veluwe* ontſpringen, waar van de voornaamſte de *Lunterſche* en *Barneveldſche* zijn, welke binnen de ſtad te zamen vloeijen, en, door deeze *Eem*, op een afſtand van drie uren, zig in de Zuiderzee ontlasten.

Gelijk veele andere ſteden haaren naam ontleend hebben van Rivieren, die haar beſproeijen, is het ook zeer waarſchijnlijk dat het ook met deeze ſtad gelegen zijn zal. MENSO ALTING wil den naam *Fort* afleiden van *Forde*, dat een wade of ondiepte betekent, zijnde, volgens hem, de Rivier *de Eem* aldaar waadbaar geweest. ADRIANUS JUNIUS is van gedachte, dat *furt* of *fort* een overtocht betekent, en toont aan dat de naam deezer ſtad, in oude Chronijken, van omtrent het jaar 1200, geſchreven werd

Amsvorde, *Hemesfurt* en *Heemfurt*. Hoewel wij niet voorgenomen hebben, ons op te houden met gisfingen van den oorfprong der benaminge, als geen nut aanbrengende, konnen wij, echter, niet voorbij te melden, het geen HALMA hier van aanhaalt. Jonker EVERHARD MEIJSTER, zegt hij, (befaamd wegens het trekken des onvergelijkelijken *Keifteens*, thans nog op de Varken-Markt geleegen, uit de Heide, zonder behulp van Paarden, en alleen door behulp van 406 Vrijwilligers, op éénen dag, vóór Zonnen ondergang, binnen *Amersfoort*) ftelt, onder een Prent van de Stad, tot bijfchrift, nog eenen anderen naamsoorfprong: naamelijk, dat *Amersfoort* zo veel zegt als HA! MARS, VOORT, wegens de dapperheid en fterkte zijner medeburgeren. Doch wij gelooven, met hem, dat dit eer een Dichterlijke vinding is, dan iets dat op reden fteunt.

Liefst volgen wij de gedachte van hun, die zeggen, dat *Amersfoort* voorheen bekend was bij den naam van *Eemsfort*, het welk te kennen geeft, *Fort* of *Sterkte* aan de *Eem*; zijnde deeze gedachte daarop gegrond, dat deeze Stad haaren oorfprong verfchuldigd is aan een Slot, bij deeze Rivier gefticht, het welk, als een Riddermatig goed, aan een bijzonder geflacht, dat daarnaar den titel voerde, in eigendom behoorde: van welke men, onder anderen, genoemd vindt Heer WOUTER VAN AMERSFOORT, den oudfte van vier levende Broederen, die de muuren van *Amersfoort* deed bouwen. Het is zelfs buiten twijffel, dat het tegenwoordige Stadhuis dit Slot is geweest, 't welk door die Heeren bezeeten werd, en waar van de naam van de *Hof*- en *Vijverftraat* tot bewijzen ftrekken.

In de Oudheidkundige gefchiedverhaalen vinden wij, dat *Amersfoort* reeds in het Jaar 1006 bekend was, doch, vóór 't Jaar 1257, niet meer dan een Dorp genaamd; zijnde, in gemelde Jaaren, allereerst, door Bisfchop HENDRIK VAN VIANEN, tot eene Stad gemaakt, en met Handvesten bevoorrecht, onder anderen met het Burger- en Zegelregt.

Bij de eerfte inrigting was deeze Stad veel enger van omtrek, maar is naderhand veel verder uitgelegd, en met een ringmuur omgeeven; waar door zij in de Oude en Nieuwe Stad wordt onderfcheiden. Uit het verhaal wegens een verfchil, welk ontftond door de dubbele verkiezing van R. V. DIEPHOLT en ZWEDER

VAN

VAN KUILENBURG, tusschen die van *Utrecht* en *Amersfoort*, in 't Jaar 1455, is op te maken, dat de vergrooting al voor dien tijd moet geschied zijn, dewijl men gemeld vindt, dat de eerstgemelde de Nieuwe Stad, en wel bij de *Utrechtsche Poort*, in brand staken. Om deeze vergrooting, verdient zij, met recht, den voorrang boven de drie andere kleindere Steden dezer Provintie. Binnen den omtrek der muuren, is *Amersfoort* bijna half zo groot als *Utrecht*, schoon niet zo dicht bebouwd, noch zo volkrijk. Het getal der Huizen wordt begroot op 1700, en dat der Inwoonderen tusschen de 7000 en 8000; 't welk naauwlijks een derde van die van *Utrecht* uitmaakt.

Van wegen haare ligging, kan *Amersfoort* niet tot een Stad van defensie gemaakt worden, aangezien zij te laag aan den voet van den *Amersfoorder Berg* hangt, en van daar kan beschoten worden. De buitenmuur der Stad, met zijne uitspringende Torens, diende weleer tot versterking, zo als ook de buitengragt; doch de ondervinding heeft, in laater tijd, het onbestaanbaare daar van tegen het geweld des Oorlogs geleerd. Men heeft, in 't Jaar 1629, zig toegeleid, om de Stad, door andere buitenwerken van aarde, die de gedaante van *Ravelijnen* en *halve Maanen* hadden, te versterken; doch deeze zijn naderhand weder vervallen. Van de elf Poorten, komen zes het meest in aanmerking: I. De *Utrechtsche Poort*, waardoor de meeste doortogt is. II. De *Groote Koppelpoort*, aan de Rivier de *Eem*, die onder den daar nevensgeplaatsten gewelfden boog in en door de Stad vloeit. III. De *Slijkpoort*, die, waarschijnlijk, met den Ringmuur te gelijk gebouwd is; deeze voerde voorheen den naam van de *Leusder Poort*, en heeft naderhand, door 't leggen van de *Slijkstraat*, deezen naam gekreegen. IV. De *St. Andries Poort*, ook wel bij verkorting *Driesens Poort*, naar zeker stuk Lands, achter den *Monnikendam*, *St. Andries Kamp* genaamd, gelegen, waarop eenige Geestelijken, in 't Jaar 1403, een Klooster, ter eere van ST. ANDRIES, bouwden, en daar naar den naam van *St. Andries Broeders* verkregen. Deeze Poort diende voortijds tot een gevangenis voor Soldaaten. V. De *Kamppoort*, met een fierlijk gebouwd Hek en Ophaalbrug voorzien. VI. De *Bloemdaler Poort*, welke, schoon met de uitlegging der Stad, eenige Binnen-Poorten werden afgebroken, nevens de *Kamp-*

poort, is staande gebleven. De vijf overige, van minder belang zijn: VII. De *Kleine Koppel-*; VIII. De *Heere-*; IX. De Konings-; X. De *St. Aagte-*; en XI. De *Verkenspoort*. Buiten de meeste dier Poorten, ontmoet men eene menigte fraaije Lusthoven, Dorpen en Landerijen, als: ten Noorden *Bunschoten*, vette Weilanden; ten Oosten, naar *Gelderland*, aangenaame Tabakslanden; ten Zuiden, vruchtbaar Bouwland; en ten Westen eenige Heigronden, beplant met Kreupelbosch, en verdere aangenaame Heuvels.

De *Groote* of *St. Joris Kerk*, die omtrent midden in de Stad staat, was, toen *Amersfoort* nog van geene Stads rechten voorzien was, niet meer dan eene Kapel, ten dienste der omleggenden, en is, volgens het algemeen gevoelen, op den 25 September van 't Jaar 1248, volbouwd, door OTTO DEN DERDEN, den zesëndertigsten Bisschop van *Utrecht*, en in 't zelfde Jaar aan GREGORIUS gewijd. Zij werd, door den zwaaren brand, in 1340, nevens andere Huizen, verteerd, doch na dien tijd prachtiger opgebouwd, en met veele giften beschonken: zo dat men in de zelve vijftig Altaaren telde. In 1337, werd zij, door Bisschop JAN VAN DIEST, tot een Kollegiale Kerk verheven, waardoor haar luister niet weinig toenam. Ook waren daar in, buiten de Broederschappen, eenëntwintig Vicarijen. Het uiterlijk sieraad bestaat in een steenen Toren, met een hoogen leijen Spits. Doch veel prachtiger vertoont zig het gebouw van binnen; hebbende zeer fraaije geschilderde Glazen en Licht-Kroonen, welke giften van de Gilden zijn. Ook vindt men in dezelve een kostbaar Orgel, gemaakt 1636, met een fraai Wapenbord, van den vermaarden Bouwmeester J. VAN KAMPEN. Volgens de geschrevene Aantekeningen van JOHAN VAN INGEN, in leven Notaris binnen *Amersfoort*, wordt het zeggen van THEODORUS VERHOEVEN, in zijne *Rerum Amesfortiarum Annotationes*, bevestigd, naamelijk, dat de eerste Kerk of Kapel, zo als wij dezelve hier boven noemden, al vóór de bevestiging der Stad in wezen is geweest.

De tweede Kerk, is de *Lieve Vrouwe Kapel*, nu de *Kleine Kerk* genaamd, staande aan de *Breedstraat*, daar eertijds een klein Kerkje stond, 't welk den naam had van *St. Joosten Kapel*. De bouwing van deeze Kerk wordt toegeschreeven aan een wonder mirakel, dat alhier, in 1444, zoude geschied zijn, en het

het welk men, bij ROSWIJDEN, in zijn vervolg op BARONIUS, lezen kan; en ook bij MICHEL VAN ISSELT, in zijne beknopte beschrijving van *Amersfoort*. 'Er zijn 'er, die geloven dat deeze Kerk onder is dan hier boven gezegd is; (zie VAN BEMMEL, *Beschrijving van Amersfoort*;) en deeze geloven ook, dat men toen al een aanvang met den prachtigen Toren gemaakt had, die de hoogte bereikte van 354 voeten en twee duim, zijnde voorzien van een fraai Klokkenspel en Uurwerk. Doch deeze Toren, die voor een Meesterstuk der Bouwkonst gehouden wordt, heeft, door felle blixemslagen en zwaare stormwinden, op onderscheiden tijden, verscheiden rampen geleeden: onder andere in 1547, 1558, 1623 en 1651, wanneer de spits, van 40 voeten lang, ter neder plofte; in 1655 werd deze ramp hersteld. De Magistraat bewaart eene aanzienlijke openbaare Bibliotheek, in 't Koor van deeze Kerk, welke, na de verandering van den Godsdienst, in 1579, aan de Hervormden afgestaan, en, benevens de andere, door drie Predikanten bediend wordt.

De *Luterschen* hebben binnen deeze Stad mede een fraai Kerkje en een Leeraar; welk gebouw, in de *Roomsche* tijden, de *H. Geest-Kapel* genaamd werd. De *Remonstranten* hebben 'er hunne Kerk, ter plaatse daar eertijds het *Bagijnhof* was. De talrijke Gemeente der Roomschgezinden bezit 'er vier Kerkhuizen; en, in 't Jaar 1626, is aan de Jooden toegestaan, 'er een Sijnagoge te mogen bouwen.

Vóór den tijd der Hervorming waren hier verscheiden Kloosters, die naderhand tot andere gebruiken geschikt zijn. Men vindt 'er het *St. Pieters Gasthuis*, *Sacraments Gasthuis* en *St. Elisabeths Gasthuis*; het *Weeshuis*, weleer het *Reguliere Kanunniken Klooster*; en de *Latijnsche School*, weleer het Klooster van *St. Agnes*.

Het STAD- of RAADHUIS, een overoud gebouw, zo als wij reeds gezegd hebben, door de Heeren van *Amersfoort*, als een Slot of Hof gebouwd; onzeker, echter, of men voor de Stichters te houden hebbe ROTARD en WIJNDRIK in 't Jaar 1050, of DIRK in 1131, of HENDRIK in 1225, dan wel WOLTER in 1250. Het oogmerk, 't welk zeker bij de bouwing plaats had, is veranderd, als zij naderhand, in 1259, het Kasteel *Stoutenburg* vestigden; zie STOUTENBURGH. Het gebouw, waar van wij hier spreeken,

 werd,

werd, na den aanleg van het tweede, aan den Bisschop van *Utrecht* afgestaan, en naderhand aan de Stad, bij het verleenen van Stadsrechten, door gemelden Bisschop H. VAN VIANEN geschonken. Zonder onze erinnering begrijpt men ligt, dat dit gebouw door den tijd veele veranderingen en verbeteringen ondergaan heeft. De opgang, zo als dezelve zig nog heden vertoont, is een hardsteenen Puij, aan wederzijden met Trappen, reeds in 1574 gemaakt; pronkende van vooren met 's Keizers Wapen, en vier Leeuwen met Stads Wapen. Bij den ingang komt men op een groote Zaal; recht over de Deur ziet men de Raadkamer, en aan wederzijden de andere benodigde vertrekken. Uit het Dak rijst een fraai Torentje; de benedenste vertrekken, die weleer tot Gevangenissen dienden, worden nu ter berging van brandstoffen gebruikt.

De STADS DOELEN, weleer het *Minderbroeders Klooster*, staat aan de Weszijde der Stad, naast het *St. Pieters Gasthuis.* De opkomst van dit Klooster wordt, in de Chronijk van *Amersfoort*, dus aangetekend: De Minderbroeders, bij hunne komst aldaar, in 1472, namen eerst hunnen intrek bij een Weduwe, verhuisden daarna in een huisje achter het Gasthuis, en bouwden vervolgens een Klooster, het geen, in 1494, afbrandde, en zedert veel prachtiger herbouwd werd, hoewel dit eerst geschied zoude zijn, na den zwaaren brand van 1495. De Kerk van dit Klooster was klein, doch de verdere omtrek zeer groot. Dit gebouw werd mede, in 1579, aan de Hervormden afgestaan, hoewel men niet vindt dat zij 'er gebruik van gemaakt hebben. In 't Jaar 1613, verkochten de Regeerders een gedeelte van 't Klooster aan Doctor JACOB PUTIUS, voor 2200 Guldens, die 'er bekwaame Wooningen van deed maken. Naderhand kochten de Wethouders het wederom voor 1900 Guldens, wanneer het werd verhuurd. Langen tijd is het tot een Glasblazerij gebruikt, vervolgens op nieuw verkocht en tot Burgerwooningen geschikt.

Het SCHUTTERSHOF, zijnde het grootste deel van het Klooster, is nu de *Doelen*, en was, in dien tijd, de Eetzaal der Monniken. De Burgers of Schutters plagten hier, en wel voornaamelijk in den *Ouden Doelen*, met pijl en boog naar 't wit te schieten; waar van de naam van *Doelen* of *Schutters* afkomstig is. Ten tijde der *Nederlandsche* Beroerten werd dit allereerst tot

een

een Schuttershof aangelegd, waarvan vervolgens een aanzienlijk Logement is gemaakt. In deeze *Doelen* ontving de Magistraat, in de Jaaren 1630 en 1640, zijne Hoogheid Prins FREDRIK HENDRIK ter maaltijd; en in 1716 nam 'er de Czaar van *Moscovien*, PIETER DE EERSTE, zijnen intrek. In dezelve vergaderen ook verscheiden aanzienlijke Kollegien: als de Heemraadschap van de *Bunschoter Veenen* en *Veldendijk*; Watergraven en Heemraden van *de Eem*; Gecommitteerden van den *Slaperdijk*; Meentgraven en Heemraden van *Leusdersberg*; Gecommitteerden uit de Geërfden van *Hoogland*, van *boven* en *neder Ults*, van *Polre de Haar*, enz. Verder heeft men hier de *Waag*, *Bank van Leening*, *Stads Gevangen Huis*, en verscheiden ruime openbaare Marktplaatsen.

De VROEDSCHAP der Stad bestaat uit den Schout, twee Burgemeesteren, twaalf Schepenen en twaalf Raaden, aan welke een Secretaris en een Thesaurier is toegevoegd. Deeze hebben te zamen het bestier over Burgerlijke zaaken, voor zo verre de Stad en derzelver Grondgebied of Vrijheid betreft; doch crimineele zaaken worden door Schout, Burgemeesteren en Schepenen berecht. De Schout wordt voor zijn leven aangesteld, door den *Erfstadhouder*, en heeft aldaar zitting in alle Raadsvergaderingen. Burgemeesteren fungeeren twee Jaaren; jaarlijks een ander aankomende: zij worden, even als de Schepenen, uit een dubbel getal, op den laatsten dag des Jaars, door zijne Hoogheid aangesteld; aan hem staat het ook, de Raaden te doen blijven of te veranderen. Behalven deeze zijn hier nog eenige Kollegien.

VAN BEMMEL, in zijne beschrijving van deeze Stad, heeft eene naauwkeurige verzameling van derzelver HANDVESTEN gemaakt, in *'t Tweede Deel*, het *zestiende Hoofdstuk*. Het eerste voorrecht, dat ons daar te voren komt, is de meergemelde Brief van Bisschop HENDRIK, waar bij aan *Amersfoort* Stadsrechten verleend werden, in de Jaaren 1259, 1298 en 1344. Het tweede is een voorrecht der Stad op den *Eembrugge*, van het Jaar 1300; vervolgens een ten behoeve van *Bunschoten*, van 't zelfde Jaar. Wijders de Tolvrijheid van de Bieren, om naar *Amsterdam* te voeren, door den Graaf van *Henegouwen*, van 1326. Ten vijfden, vrijheid van twee Marktdagen, door den Bisschop JAN verleend, in 't Jaar 1331. VI. Vrijheidsbrief van Bisschop JAN VAN

ARKEL, aangaande vrijdom van Tol- en Bruggeld aan *Ter Eem* en *Soestdijk*, in 't Jaar 1360. VII. Brief van Vrijgeleide, welke de Grietmans en andere Overigheden van *Woudrichem* aan de Stad verleend hebben, in 1385. VIII. Verhuuring van Tollen, enz. door Bisschop FREDRIK VAN BLANKENHEIM, in 1399. IX. Een voorrecht, waar bij, door JOHAN VAN MONTFOORT, de Burgers ontslagen werden van voor 't Geestlijk Recht, om Waereldlijke zaaken, ingedaagd te worden, van 1405. X. Ontslag van Tollen, van die Goederen in 't Sticht, die reeds te *Amersfoort* vertold zijn, in 1405, door gemelden Bisschop FREDRIK. XI. Een bekentenis van hem, dat die van deeze Stad, den Dijk te *Spakenborch*, ter zijner bede geslagen hebben, in 1409. XII. Belofte van die van *Baaren*, om binnen de Stad te komen, en die te helpen bewaaren, in 1410. XIII. Dankbrief van *Utrecht*, voor het overdoen van eenen ARENT DIRKSZ, in 1416. XIV. Confirmatie van alle de Privilegien, door JACOBA VAN BEIJEREN, in 1417. XV. Bevestiging van de vrijheid van Tollen in *Holland* en *Zeeland*, door JAN VAN BEIJEREN, in 1422. XVI, Kwijtschelding van alle de breuken tegen het Bisdom, 1425. XVII. Ontslag van de Stad *Utrecht*, gegeven aan de Burgers van *Amersfoort*, enz. in 1431. XVIII. GIJSBERT, Broeder van BREDERODE, geeft zijne toestemming als Domproost, om geene Daagbrieven, of Banningen binnen *Amersfoort* te zenden, in 1440. XIX. Ontslag van Breuken en Misdaaden, tegen de Heerlijkheid des Bisschops begaan, door R. VAN DIEPHOLT, in 1449. XX. Verding tusschen *Amersfoort* en *Deventer*, aangaande de *Catertollen* en *Craangeld* gemaakt, in 1455. XXI. Overeenkomst tusschen die van *Utrecht* en deeze Stad, in 1463. XXII. Verleening van Vrijgelei voor die van *Amersfoort* binnen *Kuilenburg*, in 1489. XXIII. Gelei van die van *Harderwijk*, aan die van deeze Stad, in 1493. XXIV. Overeenkomst tusschen Hertog KAREL VAN GELDER en de Stad, in 1508. XXV. Vrijheid van *Amersfoorder* Bieren, in *Holland*, door Keizer KAREL DEN VIJFDEN, in 1523. XXVI. Voorrechten en Vrijheden door den zelfden, aan de Stad verleend, in 1528. XXVII. Vrijheid van Jaagen, in 1536. XXVIII. Hernieuwing der Privilegien, door KAREL DEN VIJFDEN, in 1544. XXIX. Verklaaring door denzelven, nopens de Confiscatie van Justitie, in 1545. XXX. Ontslag door denzelven verleend, op de gedaane beloften

aan

[illegible] M. VAN ROSSEM, en anderen, in 1545. XXXI. Accoord tusschen *Delft* en *Amersfoort*, in 't stuk van Accijsgeld, in 1545. XXXII. Verklaaring van de Hoofden der Finantie, aangaande de Compositie van den Schout, in 1563. XXXIII. Accoort tusschen *Amsteldam* en *Amersfoort*, wegens het Accijsgeld, in 1569, 13 Sept. XXXIV. Ordonnantie van de Staaten van *Utrecht*, op 't Bruggeld over de *Eem*, in 1602, en 1692, waar bij die van *Amersfoort* vrij verklaard worden. XXXV. Appointement tot de Subsidie van een derden Predikant, voor die te *Leusden*, Jaarlijks de somma van vijf honderd ponden, in 1633.

In de oudste tijden waren de Inwoonders van *Amersfoort* onderscheiden in driederleije soort: BURGERS, ONDERZAATEN en GRASBURGERS. De eerste waren Burgers, daar toe gerechtigd door geboorte, of door koop, en dus gerechtigd tot alle de Gilden, en door de Magistraat beschermd; doch het kopen van dit Burgerrecht kon niet geschieden, dan onder zekere voorwaarden, bij de Stads Keuren bepaald. De tweede zijn, die in de Stad en derzelver Vrijheid woonden, maar geen Burgerrecht hadden, schoon ook deeze, eer zij ter inwooning werden toegelaaten, moesten zweeren, de Stad gehouw en getrouw te zullen zijn, en genooten als dan ook de bescherming der Overheden. De derde waren die, welke buiten de Stad en derzelver Vrijheid woonden, doch hun Burgerschap gewonnen hadden; deeze bestonden meest uit zulke, die Koophandel dreeven. Bij het verhaal van de *Doelen*, hebben wij gezegd, dat aldaar, met pijl en boog, naar 't wit geschooten werd. Maar dewijl naderhand de Musketten, Roers en Pistoolen meer en meer in gebruik raakten, is het Boogschieten in onbruik geraakt, en daar mede ook dit Gild en Broederschap; in de plaats van welke is opggrecht een Schutterij, behoorlijk met Musketten en Zijdgeweer voorzien, dienende tot beveiliging der Stad. In 't Jaar 1660, werd deeze Schutterij gebracht tot drie Kompagniën, ieder van 250 Man, voor welke, in 1665, een Ordonnantie werd gemaakt, die in 1703 en 1748 weder vernieuwd is. Over ieder dezer Kompagniën werd, in 't laatstgemelde Jaar, een Kapitein, (zijnde een Lid van de Regeering) aangesteld, en verdere Luitenants, Vendrigs, een Adjudant, enz. De tweede Heer Burgemeester is altoos Kolonel.

Bij eene andere Ordonnantie is daaromtrent, in het Jaar 1783, mer-

merkelijke verandering gemaakt, en ieder Kompagnie gebracht op 100 man, onder een Kapitein, een Kapitein Luitenant, twee Luitenants en een Vaandrig, allen van de nodige en egaale geweezen voorzien.

Ook is, in het Jaar 1785, door de aanzienlijkste Burgers, een Exercitie genootschap opgericht, en door de Magistraat, onder zekere voorwaarden, goedgekeurd; zijnde thans ruim 200 Man sterk, te weeten, zo Exerceerende als Honoraire Leden.

Uit de bovenstaande Burgerij zijn, van ouds af, aldaar verscheidene Gilden geformeerd. Het *Schutters Gild* was al bekend in 1436; '*t Bouwliedens Gild* vergaderde in 1591; '*t Groote St. Nicolaas* of *Lakenkopers Gild* werd vernieuwd in 1617; *St. Floijs* of het *Smids Gild* had een begin genomen in 1508; *St. Crispijn* of *Schoenmaakers Gild* werd vernieuwd in 1574; *St. Josephs*, of dat der Timmerlieden, zamengesteld in 1550; dat der Metzelaars, in 1617; Rademakers, Kuipers en Stoelemakers in 1617; *St. Jan Baptist*, of van de Kleeremaakers, is vernieuwd in 1574; het klein Kramers Gilde in 1588; het Wollen-Wevers en Drapiers Gilde is ingesteld in 1555; van de Linne-Wevers in 1605; St. Joris of Brouwers Gild in 1506; dat der Mandemakers in 1588; van de Hoedemakers is opgericht in 1594; dat van de Goud en Zilversmits in 1599; het Dragers Gilde in 1600; *St. Anthonius* Broederschap in 1603, en vernienwd 1730; 't Bombazijnwerkers Gild in 1612; 't Bakkers, enz. in 1618; Schoenlappers 1619; Voerluiden 1626; Schippers 1627; Chirurgijns 1630; *St. Lucas Gild* 1630; Molenaars 1631; Tappers 1634; Grutters 1664; Tinnegieters 1680; Zijreders 1680; en het Wijnkopers Gilde in 1713.

Het Stads Wapen van *Amersfoort*, is een *Rood Kruis*, of een regtopstaande Balk met een Dwarsbalk daar door, op een Zilveren Veld, versierd met een Prinselijke Kroon, en aan wederzijden met een staanden Leeuw, het Wapenschild vasthoudende. Onzeker is 't, wie dit Wapen aan de Sad heeft gegeeven. Alleen zegt de Heer VAN BEMMEL, onderscheid gevonden te hebben, tusschen dit en het Zegel, dat de stad eertijds gebruikte, dewijl het laatstgenoemde een andere gedaante vertoonde: en daar uit leid hij af, het onderscheid dat 'er was tusschen de Zegels en Zegelingen, namelijk een groot en een gemeen Zegel. Het groo-

groote Zegel verbeeld een Kasteel of Tempel, naar de oude manier van bouwing, met vier smalle Torens, zijnde het gebouw in tween verdeeld, en omheind met een getanden muur, boven welks Voorpoort, die ook met twee smalle Torentjes voorzien is, een Man te Paard zittende, in tamelijke grootte, voor 't Kasteel wordt afgebeeld, hebbende voor zig een Draak, die hem willende aanvliegen, met de spiets doorstoken word; in 't verschiet, tusschen de twee voornoemde Torens, werd een jonge Dochter of Vrouw, in den boog staande, gezien. Ligt begrijpt men, dat hier door de Ridder ST. JORIS, dien men voor Beschermheilig van de stad houdt, verbeeld wordt. Deeze Ridder houdt, aan den linkerarm, voor zijn borst, een Wapenschild, waarop een Kruis ligt, zo als thans Stads Wapen wordt afgebeeld. Het omschrift van hetzelve is in oude Gothische Letteren.

SIGILLUM CIVITATIS AMERSFOERDIÆ.

Het tweede, of gemeen ZEGEL, is kleiner, en verbeeldt alleen den Ridder ST. JORIS te Paard, den Draak doorsteekende, met een Wapenschild als vooren, doch eenigzins grooter. Onzeker is het mede, wanneer of van wien de Stad deeze Zegels verkreegen hebbe. Beide Zegels zijn gebruikt tot omtrent het jaar 1600, wanneer de Magistraat twee andere deed maaken, die, vóór eenige Jaaren, ook wederom vernieuwd zijn, met merkelijke veranderingen, doch in zulker voegen, dat zij overeenkomen met het Stads Wapen, hier voor beschreeven. Het grootste dier twee heeft tot omschrift:

SIG. SECRET. VRBIS AMISFURTI.

En het kleiner, dat *Stads Cachet* genaamd wordt:

SIG. VRB. AMISFURTI.

De oudste en voornaamste Handel der stad, waar van met zekerheid kan gesproken worden, is de Landbouw; daarna volgt de Brouwneering van allerlei smaaklijke Bieren, die in menigte alomme verzonden werden, volgens aangeweezen Privilegie van

KA-

KAREL DEN VIJFDEN, van 't Jaar 1523, en anderen, waar van het vertier ook zo groot was, dat, volgens zeggen, daar wel drie honderd en vijftig Brouwerijen gevonden werden. Deeze uitgebreide tak van bestaan verschaft een nieuw bewijs van het verloop der Waereldsche zaaken, wijl 'er thans niet meer dan drie Brouwerijen binnen *Amersfoort* zijn. Een tweede tak van Handel was de Lakendraperije en Wollehandel, die aldaar zo bloeijende was als in eenige andere Stad; men telde daar meer dan 170 Wolle Weefgetouwen; doch ook deeze handel is zodanig verminderd, dat 'er naauwlijks een schijn van overgebleeven is.

Gelukkiger zijn de *Amersfoorters* geslaagd, (ten minsten tot heden) in de planting en teeling van Tabak, waar mede zij aanvingen in 't Jaar 1615; welke handel, van tijd tot tijd, zodanig is toegenoomen, dat genoegzaam de welvaart der gantsche Stad daar van afhangt. Men heeft gezien dat de beste soort van Tabak 12 à 13, en ook 4 en 5, ja zelfs maar 2 stuivers 't pond kon opbrengen, daar 'er heden voor betaald wordt 13 à 14 st. Ook vindt men aldaar eenige Tabaksspinderijen, Bombazijnweverijen, Zijrederijen, en andere Neeringen en Handwerken.

Onder de VERMAARDE MANNEN, welke *Amersfoort* heeft voortgebracht, vindt men gemeld; GULIELMUS HENRICI, ELIAS VAN AMERSFOORT, JACOBUS THIJMÆUS, MARCELLUS LENT, THEODORUS VAN EMBDEN, CHRISTIANUS VAN BEUSECOM, EVERHARDUS VAN HEES, EVERHARDUS VAN AMERSFOORT, MICHAEL VAN ISSELT, NICOLAAS ZOESIUS, GUALTERUS DE BRUYN, JOHANNES VONK, ALBERTUS DE WIJS, JOHANNES BENNINGIUS, OTTO EGMOND, WILHELMUS VONK, JOHAN DE RIDDER, THOMAS ZOESIUS, HENRICUS ZOESIUS, JACOB VAN ZANTVOORT, PAULUS VAN BUIJS, JOHAN VAN OLDENBARNEVELD, ELIAS VAN OLDENBARNEVELD, CORNELIS VAN DEUVERDEN VAN VOORT, Mr. LEVINUS BOTTER, OTTO SCHRASSER, HENDRIK VAN ZIJL, JOHAN DE WIJS, JACOB FREIJS VAN DOELRE, FRANS BOTH, en anderen. Ook zijn aldaar gebooren PIETER BOTH, Eerste Gouverneur Gen. van Neerl. Indien; AREND JACOBSEN, LAMBERT VAN OORT en JACOB VAN KAMPEN. Zie van deeze op hunne bijzondere Artikels.

Zo rijk *Amersfoort*, in 't voortbrengen van groote Letterhelden en ervarene Staatsmannen, geweest is, met ruim zoo veele Onheilen heeft het, van deszelfs Wieg af, moeten strijden, en wel in zo grooten getale en gewigt, dat het wonder is, dat het is

in staande gebleeven. Eenigen van dezelve zullen wij hier aantekenen; doch de noodlottigheden des Oorlogs zullen ons in de Historie der Stad voorkomen.

Onder de ONHEILEN dan, rekenen wij: Eerst den zwaaren Watervloed van 't Jaar 1322; de Pest van 1348 en 1402; den zwaaren Brand in 1340, die het grootste gedeelte der Stad verteerde, zo als wij reeds, in ons berigt wegens de groote Kerk, gezegd hebben; daarna de Pest in 1439; Brand in 1455, en wederom de Pestziekte in 1485. Niet minder leed de Stad door den Watervloed van 1477; door de Pest en duuren Tijd in 1492 en 1495; en wederom daarop volgenden Brand in 1500; Pestilentie en Watervloed in 1532, en daarna wederom in 1552, 1564, 1570, 1573 en 1595, door overstroming van 't Rijnwater. In 1599 werden de Inwooners, op nieuw, deerlijk met de Pest bezocht; zo ook in 1625 en 1635, en in het Jaar 1641 door hooge Wateren; wijders in 1651 en 1657 door een verschrikkelijken Brand. Hier van naauwlijks hersteld zijnde, scheen zij zich in voorraad gereed te maken, om het lot des Oorlogs, in het Jaar 1672, zo als wij nader zien zullen, te ondergaan.

In 't begin deezer Eeuwe, leeden de *Amersfoorters* nieuwe rampen, door de Watervloeden in 't Jaar 1702, en in het volgende Jaar Burgertwist.

Amersfoort had als eene Stad naauwlijks het hoofd beginnen opsteeken, of Graaf OTTO VAN GELDER, *de Derde* van dien naam, scheen haare verdelging te hebben vastgesteld. Want, in 't Jaar 1269, tastte hij dezelve zo onzacht aan, dat hij, door zijne stormtuigen van Blijden en Bokken, de Muuren deed bezwijken, en de Stad bij verdrag in handen kreeg. Niet min hevig werd ze, in 't Jaar 1292, aangevallen, door RIJNOLD VAN NASSAU, die niet alleen de Stad bestormde en innam, maar al wat in zijne handen viel, ombracht. Zonder een aaneengeschakeld Jaarboek te schrijven, is men niet in staat, alle de rampen, dezer Stad, in die tijden, overgekomen, te verhaalen, en haar toegebragt, nu door de Graaven of Hertogen van *Gelderland*, en dan door de Bisschoppen van *Utrecht*. Wij bepaalen ons hierom tot de gewigtigste gebeurtenissen.

In het Jaar 1366 was 'er groote oneenigheid, tusschen de Stad en den Bisschop JOHAN VAN VERNEBURG, over het opbrengen

gen van ſchattingen. Hertog AALBERT VAN BEIJEREN, die d
zijde des laatstgemelden koos, belegerde de ſtad, en dwo
haar, den Bisſchop voldoening te geeven.

In 1411, werd *Amersfoort*, door de *Gelderſchen*, overv
len en deerlijk geplonderd; de reden hier van was, dat zij, h
Jaar te vooren, aan WILLEM DEN VIJFDEN, Graave van *Holla*
den doortogt vergund hadden om in de *Veluwe* te ſtroopen.

JAN VAN BEIJEREN, in 1420, *Leiden* belegerd hebbende, ve
zocht hij aan Hertog RIJNOLD, *Utrecht* en *Amersfoort* aante
ten, op dat die twee ſteden hem in zijn voorneemen niet verhi
deren zouden. De Hertog belegerde wel deeze ſtad; doch d
moed der belegerden noodzaakte hem het beleg op te breek

Opmerkenswaardig is de belegering door FILIPS, Hertog va
Bourgondien, in 't Jaar 1427, waar bij deeze een aanmerkelij
verlies leed. Men vindt, in de *Utrechtſche Jaarboeken*, aa
getekend, dat gemelde Hertog zodanig geſlagen werd, dat h
acht dagen noodig had om zijne dooden te begraven; als ook ee
beſchrijving van 't gevaarte, welk hij te *Amſteldam* had doe
maken, *de Kat* genaamd, en voor den mond van *de Eem* de
leggen, om die van *Amersfoort* hunne ſtrooperijen te beletten.
Doch ook dit gevaarte werd, door hen, met behulp van die va
Utrecht, onbruikbaar gemaakt: waarop dan, in 't volgende Jaar,
een verdrag, tusſchen den Hertog en die van de ſtad en andere
ſteden, getroffen werd.

Geduurende het Jaar 1485, heeft *Amersfoort* veele en zwaare
Oorlogen tegen de *Gelderſchen* gevoerd. In 1492 werd ze, op
bevel van Keizer MAXIMILIAAN, door zijnen Veldoverſte WITTEN-
HORST, weder belegerd, doch vruchteloos, dewijl hij, door den
kloeken tegenſtand der Burgers, moest aftrekken, ſchoon hij reeds,
in den nacht, over 't Ys, de muuren had doen beklimmen.

De *Gelderſchen*, die de *Amersfoorters*, eenigen tijd, in rust
gelaten hadden, zochten, in 't Jaar 1536, door verraad zich van
de Stad Meeſter te maaken; 't welke hun, echter, mislukte. Een
weetgierig Leezer kan de omſtandigheden hier van vinden, in de
Brabandſche Chronijk; bij GOUDHOEVEN, SLICHTENHORST, en
VAN BEMMEL, II. Deel, bl. 932, 933 en 934.

Doch, aan welke dappere Mannen zij ook, en niet zonder
roem, tegenſtand gebooden hadden, voor den alvernielenden

vuist van den beruchten MARTEN VAN ROSSUM moeften zij bukken. Door deezen als Veldheer van WILLEM, Hertog van *Cleve*, werd de ftad ingenomen en geplonderd, in 't Jaar 1543; waar van men de volgende omftandigheden gemeld vindt. Deez' onverzaagde Krijgsman had, met den aanvang van 't gemelde Jaar, een inval in 't Hertogdom van *Luxemburg* gedaan, en aldaar eenige Dorpen verbrand; en daar na weder in *Gelderland* gekomen zijnde, begon zijn Volk, door wanbetaling, zo zeer te verloopen, dat hij, naar zijne geaartheid, weinig kon uitrechten. Maar een nieuwen hoop van Krijgsknegten en Boeren bijeen gebracht hebbende, toog hij daar mede naar *Amersfoort*, plonderende intusfchen eenige Dorpen, als *Leusden*, *Zoest*, en andere. Op den 4 Julij, begon hij, op de hevigfte wijze, de ftad te befchieten. Ten zijnen voordeele, was het meefte Volk uit de Stad getoogen om *Nijkerk* te bemagtigen; de Burgers kweeten zig, echter, zodanig, dat zij vier zijner ftormen doorftonden; doch met den vijfden moeften zij zig, bij verdrag, aan hem overgeeven.

VAN ROSSUM, binnen de ftad gekomen zijnde, gaf fchoone woorden, belovende aan de Burgemeefteren vrijheid van fchatting, en eifchende voor eerst duizend Guldens, om zijn Volk te voldoen. Doch deeze ontvangen hebbende, ontfloeg hij zig van zijn woord; want toen baatten nog geen zeven duizend Guldens, maar dwong hij den Burgeren al hun Geld en Zilverwerk af: ja ontnam zelf de Vrouwen haare kleinodien, tot de Ringen van de Vingeren; laatende voorts zijn Volk allerlei fpoorloosheden met Vrouwen en Maagden bedrijven. Hij fchatte hierna de ftad op 80,000 Rijders, ieder van 24 ftuivers, die moeften opgebracht worden. Dit niet mogelijk zijnde, dwong hij de Burgers tot het maken van twee Brieven, een van beloftenisfe, en een anderen van Hijpotheek, (waar van zij, zo als wij, onder de Voorregten, gezien hebben, in 't Jaar 1545, door KAREL DEN VIJFDEN, otflagen zijn) inhoudende onbetaalbaare fommen in dien tijd. Kort hier na kwam de Prins VAN ORANJE, met veele Knegten en Paarden, binnen *Utrecht*; waarop VAN ROSSUM den aftocht deed flaan, neemende met zig veele van de aanzienlijkfte Burgers, die hij, als Pandslieden, gevangen naar *Gelderland* deed voeren; laatende alleen binnen de ftad, drie Vaandelen Knechten: met de rest zijns Volks trok hij naar de *Meijerij van*

's Hertogenbosch, die deerlijk werd afgeloopen; ook werd het Dorp *Vugt*, op één Huis na, verbrand, en de Stede *Eijndhoven* uitgeplonderd, naar de gewoone manier van VAN ROSSUM.

Van dezen verwoester ontheven zijnde, deelde *Amersfoort* in de algemeene rampen van Nederland, daar aan, door den Tiran ALBA, toegebracht. Vooreerst beroofde hij de Stad, even als de andere Steden van 't *Sticht*, van haare vrijheden en voorrechten, en deed 'er daarna, door 't *Spaansche* Krijgsvolk, allen moedwil bedrijven; in zo verre dat de Inwooners, den last ondraaglijk geworden zijnde, het Volk ter Stad uitdreeven. Op de komst van BOSSU, moesten zij hiervoor om genade smeeken, belofte doen om de uitgezetten weder in te neemen, en alleen om een geschikte krijgstucht verzoeken.

Hoe zeer gedrukt, scheen hun, nogthans, de UNIE van *Utrecht*, dat onwaardeerbaar middel ter verkrijging van de Edele Vrijheid, en ook de Godsdienstvrede, haatelijk te zijn. De Staaten, nu door het eerstgemelde samenverbonden, konden dit hun gedrag met geen onverschillige oogen aanzien. De Stad *Amersfoort* lag te na aan *Utrecht* en *Holland*, om haar aan 's Konings zijde, en vrij van schattinge te laten. Eer de saamverbondenen de hardste middelen ter hand namen, werd aan hunne Onderdaanen verboden, met *Amersfoort* te handelen, en de toevoer van anderen, zo veel mooglijk, afgesneden. Toen dit vruchteloos werd bevonden, werd de stad, door JOHAN, Graaf van *Nassau*, belegerd, na den derden dag bemagtigd, de Regeering veranderd, en, na verloop van eenigen tijd, de Beelden uit de Kerken genomen, en de Godsdienst der Hervormden ingevoerd; niet, echter, zonder veele oneenigheden tusschen de Burgerij, die meest den Roomschen Godsdienst was toegedaan, en tusschen de Bezetting. Breedvoerige verhaalen hier van vind men bij VAN METEREN, BOR en HOOFT.

Van dien tijd af aan was *Amersfoort* bevrijd van de onheilen, die de Oorlog met zig voert, tot aan het jaar 1629. De beruchte inval in de *Veluwe*, door Graaf HENDRIK VAN DEN BERGH, terwijl Prins FREDRIK HENDRIK met het vermaarde beleg van *'s Hertogenbosch* onledig was, gaf aanleiding tot deeze gebeurtenis. Een der benden, waarmede deeze inval geschiedde, behoorde onder 't bevel van ERNST, Graave van *Montecuculi*. Deeze trok,

met

met een menigte Voet- en Paardevolk, en tien of elf stukken Geschut, op *Amersfoort* aan, op den 3 Augustus, en beschoot, dien eigen dag, de Stad met Kogels van twaalf en vierentwintig pond. In 't eerst scheen de oude moed de *Amersfoorters* nog te bezielen; doch daags daar aan floot de Stad een verdrag met deezen Keizerlijken Veldoverste; 't welk hun, om zijne handelwijze, spoedig na zijne bezitneeming van de Stad, berouwde, en van wiens wreedaardigheden zij zo ras niet zouden ontslagen geweest zijn, zo niet de verrasfing van *Wezel* den befaamden *Spaanschen* Vastenavondstocht veroorzaakt had. Men zie de handelwijze en 't gedrag van deezen MONTECUCULI, bij VAN BEMMEL, II. Deel, bl. 945—950. De schade, aan de Stad door hem veroorzaakt, tegen het gemaakte verdrag, bedroeg eene somme van tweeënzeventig duizend een honderd zeventien guldens, twaalf stuivers en agt penningen, volgens twee nette Lijsten daar van opgemaakt; en die van de Huislieden onder 't Kerspel *Leusden*, mede in 't verdrag begreepen, agtëntwintig duizend twee honderd en vier guldens en negen stuivers.

Na dat de stad van deeze onverdraaglijke Gasten ontslagen was, werd daarin een Regiment van twaalf honderd *Zweeden* in bezetting geleid, de oude en nieuwe Magistraat, als verdacht van plichtverzuim, naar *Utrecht* gehaald, als ook de Commandant en eenige Officieren. De Schout der stad *Gouda* was tot Fiscaal in deeze zaak gekooren, om uit last der Staaten onderzoek te doen. Van eenigen hunner werd het proces opgemaakt, en de meesten van hunne Ampten ontzet, als de stad te ligtvaardig hebbende opgegeeven. Sommigen van hun zijn, echter, naderhand wederom in hunne waarde hersteld: waarom het mij niet noodig dunkt, hunne Naamen te melden, om de nageslachten daar mede niet te brandtekenen: te meer, daar HALMA, uit AITZEMA, zegt: „ Uit het welke dan klaarlijk blijkt, dat de Heeren „ Staaten van *Utrecht* verstonden, dat hun alle de oude en nieu- „ we Magistraat, groot ongelijk gedaan was, als hebbende in „ de daad hunne Stad en Burgerij, door hun beleid, voor moord „ en brand, plondering en schoffering alleen zoeken te bewaren, „ ziende geen behoorlijke hulp van de Staaten te konnen krijgen, „ en dat van hunne bezetting geen hoop te wachten was."

Nu moeten wij verhaalen, het noodlot, welk de *Amersfoor-*

ters, nevens anderen, in 't Jaar 1672, onder de drukkende magt van *Franrijk*, ondergaan heeft, en zullen daarin, schoon bij verkorting, volgen, het Dagregister, door den Heer VAN BEMMEL, volgens zijn zeggen, door twee persoonen opgesteld, een van welke een naastbestaande van hem was, en voor heen nooit gedrukt. 's Mans verhaal luid, hoofdzaaklijk, aldus.

In 't laatst van Maij, werden, op last der Heeren Staaten, (volgens Patent van 21 Maij 1672) twee Kompagniën Burgers gelast, om voor een Maand te *Zutphen* in Guarnisoen te leggen. Men vind daar bij aangetekend, welken dit door 't lot te beurte viel, met de naamen der Officieren, én ook dat dezelve daar gebleeven zijn, tot aan het overgaan der Stad toe, om welken tijd ook de Burgers, bij dag en nacht, de Poorten begonnen te bezetten.

Den 3den Junij kreeg men in de Stad bericht, dat de *Franschen* reeds in de *Veluwe* waren.

Den 4den ontstond binnen dezelve eenig oproer, ter gelegenheid van eenige Schepen, die naar *Amsteldam* moesten, en die men zeide dat met eetwaaren gelaaden waren.

Op den 9den, zijnde Zondag, onder 't oeffenen van den Godsdienst, kwamen 'er twee Ruiters, de eene een *Fransch* Edelman, genaamd TORF, en de andere een *Hoogduitsch* Trompetter, afgezonden door den Marquis DE ROCHEFORT, Luitenant Generaal van de Armee des Konings, welke, met omtrent 6000 zo Dragonders als Ruiters, reeds tot op een half uur na de Stad genaderd was, om dezelve op te eisschen. De Edelman, die verzocht was, van zijn Paard te stijgen, en zijn voorstel in de vergadering van den Raad te doen, verschoonde zig daar van, en zeide, in tegenwoordigheid van een menigte Burgers, (die voor 't Stadhuis vergaderd waren) dat hij van gemelden Marquis was afgezonden, om de Stad, uit naam van zijnen Koning, op te eisschen, en daarop cathegorisch antwoord moest hebben; en verder, dat hij, een half uur van de Stad, van gemelden Marquis gescheiden was, en in gevalle die voor de Stad kwam en de Poorten geslooten vond, de Burgemeesters aan dezelve zou doen ophangen, maar hem daarin voorkomende, alle beleefdheid en goede voorwaarden hadden te wagten. Dus werd dan de Schout, de Burgemeester HARDERWIJK, en de Oud-Burgemees-

meester THIENS, gecommitteerd, om de beste voorwaarden te bedingen. Deeze, hunne aanspraak aan zijne Excellentie gedaan hebbende, ontvingen tot antwoord: *Gij doet wel, Heeren, dat gij uwe Stad in handen van zijne Majesteit overgeeft: ik hebbe last, U uit naam van zijne Majesteit te verzekeren, dat gij zult blijven in 't bezit van alle uwe Regten en Privilegien, mitsgaders Ampten en Officien, en in de vrije exercitie van uwe Religie, en ongemolesteert in alle uwe goederen.* De Gecommitteerden die belofte in geschrift verzocht hebbende, antwoordde de Marquis, in de Stad komende, daar over nader te zullen spreeken. Des namiddags kwam de Marquis, alleen verzeld van eenige Heeren en Dragonders, en begaf zig voort op 't Stadhuis; alwaar hij ontvangen, en verzocht werd, zijne mondelijke gedaane beloften met een klein geschrift te verzekeren; doch hij antwoordde, dat zulks nergens geschied was, en dat ze op dezelve gerust konden zijn; dat die hun in 's Konings naam gedaan waren, en dat deze zijn woord zo wel zoude houden, als zijn schrift en Zegel.

Het gemelde gedeelte van 't Leger trok buiten om de Stad, en sloeg daar hunne Tenten op; ook nam de Marquis zijnen intrek in een Herberg even buiten de *Bloemendaalsche Poort*, na dat hij alvorens het Volk, dat met hem binnen getrokken was, had doen billetteeren, en 't Huis *de Eem*, en alle de toegangen van de Stad, bezetten.

Den 13den vertrok ROCHEFORT naar *Utrecht*, laatende 500 Dragonders tot Guarnisoen binnen *Amersfoort*, aan wien de Regeering alle dagen Kaas en Brood, Bier, Kaarzen en Haver voor de Paarden moest leveren.

Den 23sten veranderden deeze van post, en kwamen, in hunne plaats, omtrent 300 graauwe Rokken, die veele Zieken bij zig hadden, welke in de Gasthuizen gebracht werden; op den 30sten werden deze afgelost door 900 *Ieren*, onder den Kolonel DONGEN.

Den 13den Julij kwamen eenige Officieren, uit last des Konings, doch zonder schriftelijk bewijs, en eischten van de Magistraat de sleutels van de Groote Kerk; deze hun overgeleverd zijnde, werd dezelve rondsomme met Soldaaten bezet: waarop die van den *Roomschen* Godsdienst begonnen te schrobben en te

witten, en 's avonds om tien uuren alle de Klokken te luiden, tot 's morgens om vier uuren. Daags daar aan, zijnde Zondag, schooten de Soldaaten driemaal salvo rondsom dezelve; waarop de Predikatie, door den Onder-Bisschop *van Briene*, gedaan werd; daags daar aan stelden zij nieuwe Kerkmeesters aan.

Den 16den September vertrokken de gemelde *Ieren*, en kwamen 'er *Zwitzers*, die hen aflosten, met eene bende *Fransch* Voetvolk, die bij de Burgers gebilletteerd werden. De *Zwitzers* vertrokken den 30sten, en werden vervangen door 1055 Ruiters, nevens zo veele Paarden; de Ruiters werden mede bij de Burgers geinkwartierd; bestaande het Guarnizoen toen uit 2375 Man. Deeze vertrokken den 1sten October; in hunne plaats kwam het Regiment van *Lionne*, makende 1340 Man, doch die, van tijd tot tijd, door andere vervangen werden. Op dien zelfden dag maakte de Gouverneur D'AUBIGNIJ eenigen toestel, om den Prins van *Oranje*, dien men zeide aldaar te zullen landen, te ontvangen.

Den 13den December trok eenig Volk uit de Stad naar *Bodegraven*. Van deezen dag af tot aan den 10den Maij 1673, geschiedde niets bijzonders, dan de geduurige verandering van troupen, waarbij de inkwartiering telkens zwaarder werd.

Op den 22sten der gezegde Maand Maij, geschiedde de algemeene Processie door de Stad.

Den 7den Junij berichtte de toenmaalige Gouverneur MAURICNIJ aan de Regeering, dat daags daaraan de Prins VAN CONDE binnen de Stad zoude komen, en dat zij best zoude doen, hem bij zijne komst te begroeten: zo als ook geschiedde.

Den 24sten Augustus kwam de Hertog van *Luxemburg* binnen *Amersfoort*, en vertrok van daar naar *Naarden*.

Op den 2den September, werden de Dorpen buiten de Stad, door *Keulschen* en *Franschen*, deerlijk beroofd en geplonderd.

Met den avond van den derden, ontstond eene groote opschudding onder 't Guarnisoen, op een gerucht van de beweeging in 't Leger van Zijne Hoogheid den Prinse van *Oranje*; zij pakten alle hunne Bagagie, met oogmerk om op de komst van gemelden Prinse de Stad te verlaaten, en dezelve, met al de bijeenvergaarde Voeragie, in brand te steeken. Doch hunne vreeze was ijdel.

Den

Den 1sten November, deed de Commissaris MUZART de Ma-
aat en aanzienlijkste Burgers op 't Stadhuis komen, om van
en eene Brandschatting te accordeeren; zijn eisch was zes-
duizend Guldens; hij kwam niet laager dan vijftig duizend,
eene vereering voor hem Commissaris; hier over werden Ge-
mmitteerden naar *Utrecht* gezonden.

Den 5den November trokken naar buiten twee Batailjons van
Regiment van *Navarre*, die nog erger gehandeld hadden dan
van *Picardien*, en met geweld van de Burgers, al wat hun
nstond, medenamen. Daarop kwamen die van *Schomberg*,
onder eenige order, de Stad invallen, alles plonderende; hou-
ende onder elkander Boelhuis van de geroofde en onverbroken
Goederen; eischende verder Eeten, Drinken en Geld; zij plon-
erden dus twee dagen lang. Ons bestek is te bepaald om alle
me geweldenarijen omstandig te beschrijven.

Den 9den kwam weder een Regiment *Zwitzers* van 700 Man
binnen, die in de *St. Jans Kerk* gelegd werden; bedrijvende
mede grooten moedwil, en eischende al wat zij begeerden.

Den 12den werden alle de Zieken uit de Stad gebracht, en ook
de Voeragie en meeste Bagagie vervoerd. De Kolonel GASSION
voerde toen het bevel; aan deze moet men de eere geeven, dat
hij aan veele Burgers, die aan hem over gepleegden diefstal klaag-
den, hunne Goederen deed te rug geeven.

Den 13den, zijnde Donderdag, geschiedde de uittocht van 't
Garnisoen, op deeze wijze. 's Morgens om vijf uuren blies de
Trompet, en werd de Trom geroerd: dit geschiedde weder ten
zes en zeven uuren: toen zaten alle de Ruiters op hunne Paarden,
en waren de Soldaten in 't Geweer, en in een half uur voor de
Wooningen hunner Kapiteinen. De uittocht begon om half ne-
gen, in een zeer goede orde, niettegenstaande het meeste Volk
dronken was.

GASSION stond aan de eene zijde van de *Utrechtsche Poort*,
met den Heer Hoofdschout, Heer VAN BOELESTEIN, en de gant-
sche Magistraat; aan de andere zijde was de Commissaris MURAT,
nevens eenige andere hooge Officieren. Vooraf ging het Hooij
en de Bagagie; toen volgden de Regimenten Ruiterij, die ge-
volgd werden van de *Zwitzers*, en die weder van het Regiment
van *Angijn*. Daar op volgde de Ruiterij, die buiten de *Kamp-*

 poort

poort gelegen had, en vervolgens de Wagten van de andere Poorten: daar op de gemelde Commisfaris; en eindelijk GASSION, die met handtasting van den Schout en de Magistraat affcheid nam, zeggende: *Heeren, dankt God dat wij gaan, en bidt dat wij nooit weder komen;* gevende daarop order aan den Onder-Majoor, de Stads Sleutels aan den Heer VAN BOELESTEIN te behandigen, die dezelve aan den jongsten der Raaden, den Heere JOHAN VAN DAAL, overgaf.

De contributien, die de *Franschen* van *Amersfoort* getrokken hebben, beloopen te famen de fomme van 140500 Guldens.

Den 16den daaraanvolgende, zijnde Zondag, werd, door den Predikant CRINIUS, voor de berooijde Burgerij, in de Groote Kerk, weder de eerste Predikatie gedaan, des voormiddags, en 's namiddags de Dankzegging aan God, voor de verlosfing, door Do. VAN HARLINGEN.

De Heer VAN BEMMEL verhaalt verder de Beroerte, die, in 't Jaar 1703, binnen *Amersfoort* ontstaan was. De Heer HALMA vond best, dit in de gedrukte Sententie, ten laste van PIETER VAN HOUTEN en RICHARD SAAB, als zijnde een origineel stuk, te doen, waarin wij hem volgen. Hij dan zegt:

„ In den Jaare 1703, ontstond 'er in de Stad *Amersfoort* eene geweldige beroerte tusfchen de Regeering en het lichaam der Burgerij, die zo hoog liep, dat ze niet anders dan ten kosten van 't ganfche verderf der Stad fcheen te zullen beslist worden; gelijk ze dan ook eindelijk met het onthalzen van twee aanzienlijke Burgers, als de voornaamste Belhamels en Aanleiders van deeze beweeginge, gestild werd. Naardien nu de ganfche gelegenheid van dezen verderflijken opstand, met alle de gevolgen van dien, zeer net zijn vervat en uitgedrukt, in 't Vonnis van deeze twee gedachte aanvoerders der muiterijen geveld, en zulks een oorfpronglijk en eigen geloofwaardig stuk is, door last der Ed. Mog. Heeren Staaten 's Lands van *Utrecht* zelfs gedrukt en in 't licht gegeeven, zullen wij dit hier van woord tot woord inlasfchen; zo om een waar denkbeeld te krijgen van dit zwaar en berucht, en nog zwaarder gevreesd onheil, deeze Stad, door het hollen eener razende meenigte (onder voorwendfel van herstelling der oude voorrechten, dat doorgaans de gewoone kreet der Oproermakeren is) overgekomen; als om tot een fpiegel in 't al-

meen te dienen voor alle Onderdaanen, in alle tijden en plaatsen, dat ze nooit ligtvaardig, en zonder door den uitterften nood gedrongen, zig tegen hunne wettige en hoogst te eerbiedende Overheden verzetten; waar toe het hier echter de plaats niets is nader verklaaring of uitlegging te geeven. Genoeg is 't, zig te herinneren de gulde fpreuken, die ons in 't *H. Woord*, als lesfen worden voorgefchreven. Zeker is 't dat het altoos de uiterfte afkeuring verdient, als Staatzucht en eigen belang hieronder haare verfoeilijke rollen fpeelen, om den Stoel van gezag van anderen, daadelijk en wettelijk bezeten, voor zig te bejaagen, en 'er zig, gestaafd door een muitend Graauw, op te zetten; waar van deeze twee Amersfoortfche Burgers, naar inhoud van 't Vonnis, niet vrij te pleiten, of te verfchoonen zijn. Dan gij, Leezer, oordeel zelf.

S E N T E N T I E N

TEN LASTEN VAN

PIETER VAN HOUTEN *en* RICHARD SAAB.

Geëxecuteerd binnen AMERSFOORT, *op den 3den October* 1703.

„ Alzoo *Pieter van Houten*, oud 56 jaaren, gebooren tot Barneveld, in Gelderland, en *Richard Saab*, oud 50 jaaren, geboren tot *Amersfoort*, jegenswoordig gevangenen, op den huize van *Hazenberg*, voor den Hove van *Utrecht*, buiten pijn en banden van ijzer, bekend hebben, en vorders bij fufficante informatie gebleeken is, dat zij gevangens en andere haare Complicen, voorgenomen hebben, de Regeering te veranderen; en verfcheidene Conferentien en Bijeenkomften, daar over gehouden hebben, in de Herreberg de *Vergulde Zwaan:* dat op de laatfte Comparitie, aldaar zijnde geweest den 14den April 1703 goedgevonden is, dat men die bijeenkomfte zoude neemen, ten huize van hem *Saab*, en de zaaken verders overleggen, dat dien volgens op Sondag den 15den April 1703, aldaar eene vergadering van veele menfchen gehouden is: dat als toen door haar gevangenen is voorgefteld, hoe men zig verders zoude reguleeren,

ren, naamelijk om zekere Requeste, bij haar en anderen ge-
kend, van meerdere Persoonen te doen teekenen; of naar 't E-
empel der Geldersche Steden, zonder eenig Request of verzo-
de Regeering te bedanken; dat het verder tekenen verworp-
zijnde, bij hunluiden raadszaamst geoordeeld is, de geheele M-
gistraat met 'er daad van haare bedieningen te ontzetten, en
ontslaan: dat om het zelven te effectueeren, hij *van Houten* do-
Saab en verdere menigte als toen gecommitteert is, beneve-
Gerrit Beefting, *Dirk Ebbenhorst*, *Rutger Dibbets*, *Joha-*
Stomphius, ende *Sibert van Straalzond*; dat hij *van Hout-*
als Hoofd, ende de eerste in Commissie, des anderendaags d-
16den April, met zijne mede Gecommitteerdens, in den ra-
binnen gestaan hebbende door den mond van *Stomphius*, de g-
heele Regeering bedankt, ende gedemitteert is: dat zij verzoe-
zijnde om haare qualificatie te toonen, geantwoord hebben: *o-*
ze last ende ordre bestaat ten deele uit de Borgerij ten hui-
van Saab *vergaderd*, *en onze qualificatie staat voor 't sta-*
huis; dat daar op gezegd zijnde; *het zijn maar een deel wij-*
ven, *jongens*, *en gering volk*; Hij *van Houten* toen het a-
woord opvattende geantwoord heeft: *alle onze luiden staan*
de hoeken van de straaten gereed, *en gelieft men ze te kebbe-*
ik zal ze aanstonds vertoonen; dat hij daar op van 't stadsh-
aftrad, en zig op de Mark liet zien, als wanneer volgens 't b-
stemde sein, een groot getal van 6 of 700 persoonen, sommige
gewapend anderen ongewapend toegeschooten zijn, omme hu-
ne stem aan hem gevangenen te geeven: dat die menigte alle b-
loofden hem te zullen helpen maintineeren, en met goed en bloe-
te willen bijstaan. Dat hij *van Houten* nevens zijne Complicen
ten zelven dagen de Magistraat, metter daad heeft gecasseer-
en de Stad van Amersfoort in dier voege, den tijd van viere-
twintig uuren, buiten eenige Regeeringe gelaaten, tot dat z-
gevangens des anderen daags zig zelven als Raaden en Schep-
nen, bevevens andere van hunne Complicen, door preten-
verkiezers, uit de opgeworpene Gemeentslieden, waaronder zij
gevangens mede geweest zijn, hebben laaten aanstellen: Dat zij
gevangenen benevens haare Complicen die nieuwe aanstelling van
Magistraat, met assistentie van de Burgers, bij klokluiding heb-
ben laaten publiceeren ende aan dien naderhand den Eed doen

af-

leggen, omme van dezelven in hunne aangenoomen staat ende Magistraat te worden gemainteneert, van welken Eed hij *Saab*, Pensraad het Formulier heeft opgesteld. Dat bij de Ed. Mog. Heeren Staaten deezer Provincie op den 18den April 1703. ter beschrijvinge was verstaan, dat ingevolge van het sentiment, en de eenpaarige toestemming van de Gecommitteerdens der Stad Amersfoort, in allen deelen; daar zoude worden achtervolgd, de forme van Regeeringe, zedert den jaare 1651 tot den jaare 1672 vastgesteld en gepractiseert; dat zij gevangens, met haare Complicen, ter contrarie, bij haare ondernomene veranderingen hebben gepersisteert ende gecontinueert, ende die forme van Regeeringe verwerpende, eene andere manier van Regeeringe door 50 gemeentsluiden hebben geintroduceert, dezelve van den jaare 1438 afhaalende, zonder dat zij, daar toe, met eenige qualiteit of karakter bekleed waren. Dat Hunne Ed. Mog. ziende die Confusie ende het geweld omtrend de Magistraat gepleegd, goedgevonden hebben op hoop van rust ende beterschap, in regaard van 't voorgaande, te vergunnen ende te veraccordeeren, eene volkomene Amnestie ende Abolitie: dat tot dien einde op den 24sten Julij 1703 twee Exploteurs van den Hove gezonden zijn, naar Amersfoort, omme volgens de gerecipieerde orde de Publicatie van dien te doen: dat die Publicatie van Amnestie, in faveur van de gemeente verleend, geen voortgang heeft konnen erlangen, ter oorzaake van de Difficulteiten, door hun gevangens daaromtrent gemoveert, gelijk daarna de tweede aangestelde Publicatie op den 26sten mede niet heeft konnen geschiedden, wezende de Exploiteurs daar in wederom verhinderd, staande verscheidene van de Borgerij met hunne Corporaals voor het Stadhuis, in de wapenen: Dat zij gevangenen tot Utrecht, met Rechtsgeleerden hebben weezen adviseeren; Dat die hun geraden hebben, de zaak te laaten zakken, en de Publicatie niet tegens te gaan; Dat Hunne Ed. Mog. de iterative en de insolente weigering van de Publicatie van Amnestie verstaande, volgens Resolutie van den 27sten Julij 1703, den Magistraat van Amersfoort hebben geschreeven, dat Hunne Ed. Mog. de Publicatie hielden voor gedaan, wezende de inhoud, van dien door gedrukte Exemplaaren, ook alomme bekend gemaakt: dat zij gevangenen

nen des ongeacht, hebben helpen resolveeren, om *Stomphius*, *Dibbets* en *Verburg*, om deeze zaak te Committeeren, en naar den Haage te zenden, aan de Heeren Staaten Generaal waar toe hij, *Saab* eenige Pointen heeft opgesteld, om tot richt van die Gecommitteerden te dienen, gelijk hij ook in voorvallende gelegenheden de Pen gevoerd heeft. Dat zij vangens de aangeboden Amnestie, na dat die voor gepubliceerd was gehouden, negligeerende en voorbijgaande; tegens de neur van dezelven, zig noch als Regenten, in haar voorgaande qualiteiten hebben gedraagen, ende aan het huis van hem, *van Houten* met *Stomphius*, *Dibbets* en *Verburg* en anderen bijeenkomsten gehouden; dat hij *van Houten*, in ziin voorneemen volhardende, tegens eenige gewapende Burgers, die hem begonden verdacht te houden, gezegd heeft: *Indien ik mankeere, schiet mij dan vrij door den Kop:* dat door de Conduites van hun gevangenen, en hunne Complicen occasie gegeeven is, dat op den 28sten Julij 1703. en volgende dagen, verscheiden Heeren van den Magistraat, uit hunne Huizen, en eenige van hunne Bedden, door gewapende Musquettiers uit de Burgerij, zijn gehaald geweest, naar 't Stadhuis gebracht, en aldaar in Gevangenisse gehouden, staande continueel eenige van hun met bloote Degens, voor de aangezichten der opgemelde Magistraats persoonen, wordende de gezegde Schildwagten telkens door anderen afgelost; wordende middelerwijle andere Regenten in hunne Huizen gezocht en vervolgd, die genoodzaakt zijn geweest, over de Stads Wallen of anderzins te ontvlugten, en zig te verbergen. Dat die hooggaande Seditie omtrent den tijd van negen dagen heeft gecontinueert, wezende de Gemeente gedaurig in de Wapenen, ende waar uit gevolgd is, dat eenige Huizen de Glazen zijn ingesmeten, mitsgaders verscheidene Burgers zijn mishandeld, niettegenstaande Hunne Edele Gr. Mog. tot drie reizen toe Amnestie hebben aangeboden, en laatstelijk door Hunne Edele Mogendens Gecommitteerdens, aan 't *Zwarte Bergje*, buiten *Amersfoort*, als wanneer *Haverloo*, *Barnevelt* en *de Cocq*, met een groot aantal gewapende Burgers vergezeld, uit de Stad gekomen zijn, en alle de minnelijke voorslagen, mitsgaders de aangebodene Amnestie, met zeer irreverente expres-

wesen hebben afgeslagen , zeggende vorders de Regeering te ...en houden , volgens de ordre ende in dier voegen als die ... tegenwoordig was aangesteld. Dat hunne Edele Mog. om ... Stad van een apparent bloedbad te bevrijden, ende tot inteu...inge van de onrusten en de woeden der Gemeenten, genood...akt zijn geweest de Militie van den Staat te gebruiken, en de...selve buiten gehouden wordende, meerder getal zo te Voet als ... Paard te laten aankomen, met behoorlijke Artillerij voorzien ...ende. Dat de gemeenten, door het gedrag van hun Gevan...gens, als hunne principaalste Hoofden, die tot het laatste toe, wanneer de Militie al voor de Stad gekomen was, in bewind zijn geweest, in staat gebragt zijn omme tot zo Exorbitante en ...uitspoorige gedachten en werken te vervallen, ende zulks in een tijdt als het Land in zo eenen zwaaren Gorlog is geinvioleert. Alle het welke zijn zaaken van de dangereuste Consequentie, strekkende tot ruine van den Staat, zo in 't Particulier, als in 't Gemeen. Zo is 't, dat het Hof, doende recht, de voornoem...de Gevangenen gecondemneert heeft, en condemneert hen mits deezen, omme gebracht te worden tot *Amersfoort*, ter plaatse daar men gewoon is aldaar Justitie te doen, ende aldaar geëxecu...teert te worden met den Zwaarde, dat 'er de dood na volgt, an...deren ten exempel; condemneerende hen in de kosten van hun ...beider Gevangenisſen, mitsgaders in de misse van Justitie, tot ...nuxatie van den Hove."

„ *Aldus gedaan*," *enz.*

Hier zien wij in 't kort dezen oproerigen handel, die voor het Gemeen zo schadelijk was, nevens de verwijzing deezer twee Persoonen, (beide onbeampt ten aanzien van het gemeene Staats-bestier) uit het vonnis, over hen uitgesproken, waar van de uitvoeringe aan beiden, niet zonder groote onsteltenisse en ge-voelig medelijden der gemeene Burgerij, en van Lieden van al-lerlei staat, in 't openbaar, voor 't Stadhuis geschiedde. Bij-zonder werd PIETER VAN HOUTEN, als te voren voor een zeer eer-lijk Man en deugdzaam Burger bekend geweest, van een ieder ten hoogsten beklaagd, dat hij zig, door opruijing van anderen, en verder door Menschelijke zwakheid, zo verre had laaten ver-

voe-

voeren, en zig gewikkeld in een zaak, daar hij ter middenwe ge, schoon hij in zijn gemoed al had beginnen te wankelen, (ge lijk hij als zodanig bij de Burgers al verdacht was) niet wed uit noch te rug kon springen.

Wat RICHARD SAAB belangt, deeze was een openbaar Beamp schrijver, en bekend voor een Man van een driftigen inborg gelijk hij dan ook de Pen, en daar bij zijne hevige tong, door gaans in alle de vertooningen van dit Treurspel heeft gevoerd; en daarom waarschijnlijk voor den hoofdpersoon moet gehouden worden. Bij de uitvoering van het vonnis heeft men aangemerkt, dat, toen hem het Hoofd werd afgehouwen, het zelve van 't Schavot onder het Volk rolde; zo dat het Hoofd, dat zig op die plaats, kort te vooren, zo hoog verheeven had, nu als een offer voor de voeten des Volks lag. Vervolgens werden de Lijken gekist, en aan de naastbestaanden ter begraaving overgeleverd, zonder eenige nadere verklaaring van eerloosheid voor hunne nakomelingen, of verbeurdverklaaring van hunne Goederen.

Wat aangaat het verdere vonnis, tegen den Burgemeester WILLEM TEEKMAN, een Lid der oude Regeeringe, en bij gevolg een bestrijder van de opgerezene muiterij, verleend, vinden wij niet noodig hier iets bij te voegen, als alleen uit een enkel onvoorzigtig, doch tevens onnozel gedrag, of toeroeping aan de gewapende Burgerij ontstaan; het geen hij, echter, niet minder dan met het Zwaard over het Hoofd, en eeuwige ballingschap uit zijne Vaderlijke Stad, heeft konnen boeten; over welk vonnis hij naderhand zig ten hoogsten, zelfs in *'s Gravenhage*, heeft beklaagd: doch welke klagten, twee jaaren daar na, met zijn leeven geëindigd zijn.

Na de volvoering van deeze Vonnissen, verleenden Hunne Ed. Mog. de Heeren Staaten des Lands van *Utrecht*, op den 16den October deszelfden Jaars 1703, eene afkondiging van vergiffenisse en schuldvernietiging van alle Stads Burgeren en Ingezetenen, waar van 'er verscheidene uitgeweeken en gevlugt waren, alleen met uitsluiting van veertien Persoonen, daarbij met naamen vermeld, die de Staaten zeggen, *dat, wegens hunne begaane misdaden, naar de Wetten van den Lande, in Regten zullen vervolgd worden.*

„ Hier

„ Hier mede schuiven wij, zegt HALMA, de Gordijnen der vergetenheid voor dit woedend en bloedig Toneel van oproer en tweespal," en eindigt daar mede het Art. van AMERSFOORT; en VAN BEMMEL zijne Beschrijving. Ook vinden wij niets na dien tijd der aanteekeninge waardig, dan alleen, dat in de groote Staatsverwisseling van 't Jaar 1747, aldaar, op den 2den Maij, de verkiezing van zijne Hoogheid, den Heere Prinse VAN ORANJE, tot Stadhouder geschiedde, en op den 4den aan de Burgerij werd bekend gemaakt: bij deze gelegenheid zag men, aan 't Stadhuis, 7 Afbeeldingen, verbeeldende de 7 Provintien, en in het midden van dezelve de wapens van zijne Hoogheid, met een kroon daar boven, die door twee Leeuwen gedragen werd, waar onder stond:

Eer 't zevenvoudig snoer Held Friso had verkooren,
Tot Land en Zeegebied, gaf Neerland 't haast verlooren,
Maar nu de Oranje Zon, beschijnen zal ons land,
Is alles, wat een keer? in heugelijken stand.

Daarna werden, in de maand Junij, drie Kompagniën Burgers, die in verval waren, weder opgerecht, ieder van 120 man. Deze Kompagniën vergaderden alle avonden ten 7 uuren, aan de huizen der Kapiteinen, die, volgens ordonnantie van de Schutterij, Leden der Regeering waren: van daar trokken ze, met slaande trom en vliegend vaandel, naar de Exercitieplaats, om zig tegen de komst des Stadhouders in den wapenhandel te oeffenen. Deze Kompagniën, om zig te onderscheiden, droegen oranje, witte en blaauwe pluimen. Zijne Hoogheid in zijne komste aldaar verhinderd zijnde, bedreef men 'er, in de volgende maand, de vreugdetekenen, even als of 'er de Vorst in persoon was tegenwoordig geweest.

Zie de *Nederl. Jaarboeken* en *Merkur.* van 1747.

Men heeft van deeze stad een Kronijk, door THEOD. VAN DER HOEVEN, en een korte Beschrijving; de eerstgemelde, vindt men met aanteekeningen in de *Anneleɛta* van *Mattheus.* Doch de beste beschrijving van deeze Stad is die van den Heer VAN BEMMEL, (meer dan eens in dit Art. aangehaald) in twee deelen in gr. 8vo, groot, buiten het Register en Voorwerk, 1018 bladzijden, gedrukt te *Utrecht,* in

in 't jaar 1760, en met 9 fraaije prentverbeeldingen verfierd. Dit werk, welk alles in zig bevat, wat tot een volledige Stadsbeschrijvinge vereischt wordt, is door den Schrijver verdeeld in XVIII Hoofdstukken, die ieder op zig zelve waardig zijn geleezen te worden.

AMERSFOORDERBERG; is bijna niets anders, dan eene opeenstapeling van zand, met eenige hei bedekt, waar onder zeer weinig bebouwd land is. Hij is omtrent twee mijlen lang, en bijna even zo breed. Men heeft 'er een laan boomen op geplant, die de lengte beslaat van *Amersfoort* af tot op een mijl aan *Utrecht* toe; doch de boomen groeien 'er niet zo welig, als op andere plaatzen.

HOOGSTRAATENS *Woordenboek*.

AMERSFOORT, (*Elias van*) was Leeraar, en Hoogleeraar in de H. Godgeleerdheid en Kanselier der Hooge Schoole te *Bazel*.

VAN BEMMEL, bl. 433.

AMERSFOORT, (*Jacobus van*) ook bekend onder den naam van JACOBUS THIJMÆUS, een aanzienlijk en welspreekend man, Meester in de vrije konsten, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, en in 't jaar 1494 President van *St. Laurens Kollegie* en Patroon van *St. Jans Kerk* te *Keulen*. Hij heeft in 't Latijn verscheidene Boeken geschreeven. Ter zijner Eere is, door CHRISTOPHORUS LANGIUS, een *Munstersch* Edelman en Kanunnik, een Grafschrift gemaakt, dat men, bij VAN BEMMEL, dus uit 't *Latijn* vertaald vindt.

Dien Amersfoort bragt voort, een Minnaar van de Deugd.
Die steun der Wetenschap geniet nu 's Hemels vreugd.

AMERSFOORT, (*Everhardus van*) Licentiaat in de H. Godgeleerdheid, Regent van *St. Laurens Kollegie* te *Keulen*; een zeer geleerd man, die, in 't jaar 1497, mede eenige Boeken in 't *Latijn* heeft uitgegeeven.

VAN BEMMEL, bl. 435.

AMERSFOORT, (*Kornelis van*) Regulier Kanunnik in 't Konvent

…te van die Order aldaar. Deeze heeft zig eenen naam gemaakt, …r het doen van een fraaije Redenvoering, in 't algemeene …pittel van zijne Order, die, volgens 't zeggen des Schrijvers … de *Oudheden van 't Bisdom van Utrecht*, te *Tongereu* be…ard word; ook zegt hij, dat deeze KORNELIS nog leefde in …aar 1540.

AMERZODE EN WEL of WEL EN AMERZODE, waarvan het laatste, … wij hier beschrijven, ook bekend is bij den naam van AM…LAOIJ. Het zijn twee Dorpen en Heerlijkheden, niet verre …n elkanderen, aan den *Maasdijk*, omtrent tegen over de Schans …*evreceur*. De Gereformeerde Kerken deezer beide plaatzen …orden door één Predikant bediend, van welke de Heer THEO…OR JOHAN VAN VILSTEREN, woonende te *Iperen*, schoon van …n Roomschen Godsdienst, als eigenaar van deeze beide Hoo… Heerlijkheden, het recht van aanstelling heeft.

AMERZODE is een vrij groot dorp, leggende in 't midden van …boomte en bouwland. Men kweekt aldaar veel vlas en hop; … Kerk is bijna geheel vervallen: doch het Heerenhuis is veel …chtiger dan 't *Slot te Wel*, zijnde het zelve met drie ronde …rens en een vasten gedekten Kap voorzien. Voorheen be…orde het aan 't Geslacht van ARKEL.

AMESIUS, (*Gulielmus*) was van geboorte een Engelsman, en … zijn Vaderland, om de geschillen met de *Episcopalen*, ver…ten. Hij werd te *Franeker*, in 't Jaar 1622, gepromoveerd, …or SIBRANDUS LUBERTI, tot Doctor in de Godgeleerdheid, en …rvolgens in die zelfde Stad Hoogleeraar. Een bijzonderen af…er betoonde hij tegen de Scholastike Filosofie. De Roomsch…zinden en Remonstranten vonden in hem een hevigen tegen…ter, zo wel terwijl hij te *Franeker* woonde, als naderhand te …*tterdam*, alwaar hij, in 't jaar 1633, overleed. Zijne Wer…n bestaan elf deelen.

Zie BENTHEIM, *Kerk en Schoolstaat*, bl. 296.

AMICUS, (*Petrus*) gebooren in de Stad *Tholen*, werd, in …530, te *Leuven* Doctor in de Rechten. Verscheiden Jaaren van …ne Jeugd bracht hij door in 't Huis van EGIDIUS VAN BOSHEIDEN,

wiens Kinderen zijn onderwijs genooten, en aan welke hij, zijne goede hoedanigheden, zeer aangenaam en nuttig was. Zonderling was hij in de Taalen der *Grieken* en *Latijnen* ervaren, en in de Rechten zo kundig, dat ERASMUS zijnen lof breed mat, en hem aan den Raadpensionaris van *Brugge*, F. VAN NEVELD, ernstig aanprees. Hij werd naderhand Hoogleeraar in de Rechten te *Leuven*, en overleed in 't jaar 1556.

Zie VAL. ANDREAS; ERASMI *Epistolæ.*; LA RUE *Geletterd Zeeland.*

AMMIANUS MARCELLINUS, een Heidensch Schrijver, welke van de zaaken der Christenen zo onpartijdig geschreeven heeft, dat veelen, hoewel 't onrecht, hem voor een Christen gehouden hebben. Na dat hij lang den Oorlog gevolgd had, zette hij om zijnen Schrijflust te voldoen, zig te *Rome* neder. Zijne Werken zijn zeer dikmaals gedrukt en herdrukt, en met Aantekeningen van groote Mannen verrijkt. Uit CLUVERIUS en anderen kan men zien, dat hij ook van den vroegsten staat van ons Vaderland niet onkundig geweest is. Zijn sterftijd is onzeker; doch hij leefde nog in 't Jaar 390.

AMMERS, onderscheiden in *Groot* en *Klein Ammers*, twee Dorpen aan de Rivier de *Lek*; het eene, aan de linker zijde gelegen, is taamelijk groot, en behoort onder de Baronie van *Liesvelt*, en dus aan de Domeinen des *Erfstadhouders*, aan wiens Geslacht deeze Goederen gekomen zijn, in het Jaar 1636, voerende dezelve alhier hoog en laag Rechtsgebied. De Kerk van dit Dorp heeft eene langwerpige gedaante; de Toren, die zeer hoog is, pronkt met een fraaijen trans. De Predikant van dit Dorp is Lid van de Klasfis van *Gouda* en *Schoonhoven*.

KLEIN AMMERS, zo als gezegd is, aan de overzijde van GROOT AMMERS, 't welk dus onder de *Alblasser*, en dit in de *Krimpener Waard* geleegen is. Dit draagt ook den naam van *Ammers Tol*, naar den Tol, die hier plagt ontvangen te worden, en naderhand naar *Schoonhoven* verlegd is. Men wil dat dit aangenaam en vermaaklijk Dorp tot een Stad zoude aangeleid zijn, waar van de bewijzen nog heden in de Haven zouden te zien zijn. Ook vindt men aangetekend, dat hier, omtrent het Jaar 1300, de toevloed

ed van Menfchen zo groot was, dat 'er tweemaal 's Weeks
rktdag gehouden werd. De Kerk is een fraai Gebouw; doch
Toren heeft weinig aanzien. De Bewooners geneeren zig
t den Landbouw, het teelen van Hennip, en het maaken van
epelen. Dit *Ammers* behoort, nevens de Hooge Heerlijkheid
rg-Ambacht, aan Jonkheer GIJSBERT JAN, *Baron* VAN HAR-
MBROEK, Heere van *Lokhorst*, befchreeven in de Ridderfchap
s Lands van *Utrecht*; doch het hooge Rechtsgebied dier bei
Dorpen aan de Graaflijkheid van *Holland*.

AMPSING, (*Samuel*) Predikant bij de *Gereformeerden* te *Haar-*
, daar zijn Vader JOHANNES AMPSING, (gebooren te *Oortmar-*
) mede eertijds den dienst had waargenomen. SAMUEL werd,
1616, Predikant te *Rijsoord* en *Strevelshoek*, en vertrok van
r, in 16·9, naar *Haarlem*. Volgens zijn eigen verhaal, had
j, reeds vóór het Jaar 1617, de hand geflagen aan zijne *Be-*
hrijving en Lof der Stad Haarlem, in Dichtmaat. Maar den
edikftoel beklommen hebbende, was hem de Lof, den Hei-
nfche Goden, in zijn Jongelingfchap, toegezwaaid, walglijk
vooren gekomen: en daarom had hij, in vervolg van tijd, in
21, ter eere van deeze zijne Geboortestad, 'er op nieuws de
nd aan gelegd, en het, van tijd tot tijd, gebracht in die ge-
nte, als het onder ons bekend is; dat is, niet alleen in Dicht-
at, maar ook met een menigte Historifche Aantekeningen; zo
t dit werk, tot nog toe, onder de beste befchrijvingen van
Haarlem bekend is. Vooraf gaat eene Verhandeling of bericht
ver de *Nederduitfche* Taal; na de Inleiding is het Werk zelve
erdeeld in XI. Afdeelingen, die met het Aanhangfel een aantal
an 520 bladz. in 4to beflaan.

Hoe deeze Geleerde Man, zoo als hem BOXHORN, in zijn *Too-*
tel noemt, dit Werk behandeld hebbe, is den Liefhebberen
welbekend. Zeker is het, dat zijne Dichtkonst aan den he-
endaagfchen kiefchen fmaak weinig voldoet, doch, om het
Historie'le, is en blijft het onmisbaar en in waarde; waartoe de
fraaije Afbeeldingen van *Zaanredam*, waar mede het zelve ver-
ierd is, niet weinig toebrengen. Een nieuwe luifter is daar aan
toegebracht, door *den Lauwerkrans voor* LAURENS KOSTER, van
Haarlem, eersten vinder van de loflijke Boekdrukkonst, door

den vermaarden P. SCHIVERIUS, mede met Prentverbeeldingen, van die zelfde bekwaame hand, versierd. Behalven dit vindt men van AMPSING nog in druk:

Editi Tractatus Patris adversus Anabaptistas ex Belgico Sermone, etc. Lugd. Bat. 1619.

Rijm Catechismus, 1624.

Christen Hoogtijden, 1625. En dan de beste uitgaave van het bovengemelde Werk, *Haarlem* 16^8.

's Mans Afbeelding is een der fraaiste Pourtraiten, door SUIDERHOF, in 't groot en klein in 't Koper gebracht.

AMPTEN, welker begeeving een voornaam deel van 't gezag des ERFSTADHOUDERS, in naam der Staaten, als een verrigting van de gewoonlijke *Staatsvergaderingen* uitmaakt; 't zij Politiek of Militair. 't Is bekend, dat ten tijde der Graaflijke Regeering, die Opperhoofden, alles waar eenig voordeel aan vast was, tot zig trokken; en dus eigenden zij zig ook het begeeven van alle Ampten toe; 't zij dezelve hun, als *Graaven van Holland*, omtrent hunne Persoonen, omtrent hunne Domeinen, of omtrent de Justitie, Regeeringe en Regtpleeginge toebehoorden; 't zij ze den Landen, Steden of Dorpen ten dienst en van nut moesten zijn; beweerende zij dat dit mede onder hunne zogenaamde Regaliën behoorde; waardoor hunne Inkomsten merklijk vermeerderden, of veel Geld in de Beurzen hunner Hovelingen gebracht werd. Dewijl dit de Steden grootlijks mishaagde, alzo haar daar door, veeltijds tegen wil en dank, Persoonen, haar geheel vreemd, strijdende tegens de Privilegien, werden opgedrongen, ja zelfs de zulke, die haar haatelijk voorkwamen: waar door dan ook veele zaaken gebeurd zijn, waaruit zou konnen beweezen worden, dat de Steden zig daar van zochten vrij te maaken, zo bedienden zig de Graaven, om zeker te zijn, dat zij in de Inkomsten, die zij rekenden hun wettig recht te zijn, niet bekort te worden, van het middel van Verpachting, 't zij van Schoutsampten, als anderen, daar geene vaste rekening op te maaken was; welke Verpachting geschiedde, in 't openbaar, bij brandende Kaarzen, aan de meestbiedenden. Het middel der Steden, om zig daar van te bevrijden, was, de gelegenheden waar te neemen, die zig menigvuldig opdeeden, als de Graaf in der

der tijd een ledige kas had, en geld benodigd was, hem dan mildelijk te ondersteunen, en, door het opschieten van penningen, het een of ander Voorregt, onder den geliefkoosden naam van *Handvesten* en *Vrijheden*, voor haare Steden en Ingezetenen aftevorderen. Dus vindt men dat Hertog WILLEM VAN BEIJEREN, in den Jaare 1408, wegens het verleenen van Handvesten, en verkoopen van Vrijheden, ontvangen had 753 ponden Vlaams, in dien tijd eene aanzienlijke Som. Deeze penningen gehaald moetende worden uit de Beurzen der Burgeren en Ingezetenen, welke deeze of geene Vrijheden of Regten daar voor verkreegen, waren zij 'er dan ook, zonder tegenspraak, de Bezitters of Eigenaars van, en niet de Magistraaten: hierom leest men, in de meeste van die Handvesten, dat ze gegeven zijn aan de *gemeene Poorteren*, *goede Luiden en Onderzaaten*. Andere Ampten gaven de Graaven meestal aan hunne Hovelingen; zelfs vindt men, dat het Ampt van Varkenschouwer, van Dobbelhuishouder en anderen, door hun begeeven werden. Doch geene Ampten mogten, in de Provintien, door Vreemdelingen bekleed worden; en volgens de Privilegien van Graave JAN VAN FRANKRIJK, van den 6den Augustus 1415, en van Vrouwe MARIA, van den 14den Maart 1476, was, volgens 't vierde Art. bepaald: „ Dat „ niemant Raad, noch hoofd van den Raad, Griffier, Rent- „ meester, Drossaart, Kastelijn-, Tresorier, Dijkgraaf, Baljuw „ ofte Schout, zouden worden gemaakt noch geordineerd, noch „ geenerhande andere Diensten of Officien, 't zij klein of „ groot, hoedanig die wezen mogten, in de Landen van Hol- „ land, Zeeland en Friesland, gegeeven worden, noch doen „ geeven, noch consenteeren, noch laaten bedienen, dan door „ die, *die in de voorsz. Landen zullen gebooren wesen*, *en niet* „ *van vreemde Landen*; en indien eenige giften, van de voorsz. „ Officien of Ampten, Diensten, enz. bij ons of onze voorzaaten „ contrarij van deeze Ordonnantie gegeeven waren, of bij ons „ of onze nakomelingen, in toekomende tijden gegeeven moch- „ ten worden, die en zullen nu als dan, en dan als nu, dood „ en van geener waarden zijn en blijven, des zo en zal ook „ niemant in de voorsz. Landen meer dan twee Officien mo- „ gen hebben en gebruiken." Waar omtrent men heeft aan te merken, dat men door het eerste meer bepaaldelijk de Politieke dan

de Militaire Ampten te verstaan heeft, dan hier in wordt uitgedrukt, en dus ook van het laatste: waar uit men heeft willen afleiden, dat één Persoon geen Politiek en Militair Ampt tevens zoude mogen bekleeden. Ook vindt men dat dit niet altoos zeer naauwkeurig is in agt genomen, hoewel ten dien opzigte bepaalde Rosolutien genoomen zijn, en bijzonder den 30sten Julij 1629; in eene andere, genomen en bevestigd 21 Maij, 18 en 24 Junij 1627, enz. werd het zelve verhinderd. Het bekleeden van twee Politieke Ampten, door één Persoon, heeft ook meer dan eens verschillen onder de Leden van de Hooge Regeering veroorzaakt; want, volgens Resolutie van *Holland*, 12 Maart 1575, stemden dezelve gantsch niet overeen in 't geval van PIETER VAN DER GOES, die Rekenmeester was, en tevens Griffier van de Leenen; en ook niet den 19den November 1588, dat P. DOUBLET, die Ontvanger Generaal was, tevens Rekenmeester van *Holland* zoude zijn. In 't Jaar 1668, de Heer VAN ODIJK Commissie van de Staaten van *Zeeland* ontvangen hebbende, om te compareeren in de Admiraliteit, sprak *Holland* dit tegen, om reden dat de dienst van 't Land zulks niet toeliet: dat één Persoon alleen twee zulke Politieke Functien al zo min konde waarneemen, als één Persoon twee Militaire Ampten, van Kapitein van de Oude, en Kolonel van de Nieuwe Troupen. Ook werd op dien tijd, en wel op den 10den December, een nadere bepaaling op de Ampten gemaakt. Doch ten bewijze, dat men altoos hier op zo bepaald niet gestaan heeft, zouden oneindig veele voorbeelden, zo van den voorleedenen als tegenwoordigen tijd, konnen worden bijgebracht, zo in 't Politieke als in 't Militaire, en in tegendeel weder andere, dat men 'er gebruik van maakte. In 't Jaar 1640, moest 'er, aan den Stadhouder van *Friesland*, eene Dispensatie verleend worden, om, behalven Kolonel, ook Ritmeester te zijn, om reden, dat, volgens eene Resolutie van *Holland* van den 10den Maart 1620, niemant Hoofd-Charges van Regimenten of Kompagniën te gelijk mocht bekleeden.

Bepaalder heeft men de Nederlanderen altoos tegen 't indringen van Vreemdelingen zien waaken. Eene gansche menigte van Acten en Resolutien, hier op gemaakt en genomen, zou ten bewijze hier van kunnen worden bijgebragt. Het was, onder anderen, eene der voorwaarden, waar op aan Keizer KAREL zijne

[de] Bede werd toegestaan; en volgens Resolutie van *Holland* van 15 April 1588, vermogten tot Gecommitteerden der Provintien geene andere worden aangesteld dan Inboorlingen; tot Pensionarissen niet alleen geene Vreemdelingen, maar zelfs niet die, welke in Eed van een ander stonden. Dit heeft men zig ook zien uitstrekken tot anderen; en bijzonder is hier bij aantemerken, dat aan de Prinsen MAURITS, FREDRIK HENDRIK en WILLEM DEN TWEEDEN, eerst eene dispensatie moest verleend worden, voor dat zij de Ridder-Orde van den Kouzeband mogten aanvaarden; zie de Resolutien van *Holland*, van 24 en 25 April 1646. Te aanmerkelijker is dit, om dat men naderhand geene zwaarigheid gemaakt heeft, om Mannen tot gewigtige Ampten in den Krijgsdienst te bevorderen, die in Eed van den Keizer en andere Mogendheden stonden. Schoon men ook in andere bedieningen hier van voorbeelden vindt, als in den Pensionaris Mr. VAN DE WERKEN, den Advocaat VAN DER MEULEN te *Gorichem*, en Mr. DE ZOETE tot Pensionaris te *Schiedam*. Zie de Resolutien van *Holland*, 30 October en 20 November 1585; 5 Julij 1588; van Maart 1589. Zelfs werd bij die van *Schoonhoven*, den 11 Maij 1657, in bedenking gegeeven, dat een Pensionaris in *Holland* geen Kanunnik te *Utrecht* konde zijn: gelijk men dan ook, na dien tijd, hen niet onder de Komparanten op de Vergaderingen, noch onder de Secretarissen vindt. Hoe zorgvuldig men, hier voor altoos gezorgd hebbe, leeren nogthans 's Lands Geschiedenissen maar al te duidelijk, welke inbreuken FILIPS DE TWEEDE, schoon hij alle 's Lands Voorregten, even als zijne Voorvaderen, beëedigd had, hier op gemaakt hebbe: 't welk dan ook als een der pointen van beschuldiging tegen hem is ingebragt.

In vorige tijden zijn 'er ook bepaalingen gemaakt op Persoonen, die reeds een Ampt bekleedden, en een ander verkreegen, waar bij hunne tegenwoordigheid of residentie vereischt werd; wordende, in zulk een geval, het eerste Vakant verklaard. Bij de Generaliteit evenwel word dit niet altoos even strikt in acht genomen, maar in *Braband* beter in waarde gehouden. Bekend is het, dat men in *Holland* veele Baljuwen, Schouten, Secretarissen en Boden vindt, die op andere plaatsen woonachtig zijn. Zelfs weet men, dat men, in eenige Steden van *Holland*, het

eene Ampt om het andere niet behoeft te verlaaten; waar van *Leiden* weder een ander voorbeeld geeft, bestaande hier in, dat aldaar een der Veertigen, het Ampt van Hoofd-Officier aanvaardende, geduurende den tijd dat hij dat bekleed, geen Lid der eerstgemelde zijn kan.

Alle *Ampten*, over welke de *Staaten van Holland*, zonder Nominatie van Kollegien of Voorstelling van Steden, regt van dispositie hebben, moeten openblijven, tot den derden dag der gewoone compleete vergadering, na dat de Resignatie en Afstand in handen der Staaten gedaan is; en, volgens Resolutien van gemelde Staaten, van 1 Maij 1660, 13 Maart 1662, 19 en 20 December 1670, mogen dezelve niet eerder worden begeeven. *Ampten*, die staande de Vergadering openvallen, of zodanige, die bij de *Staaten Generaal* begeeven worden, komen in geene pointen van beschrijving (zoo als de vorige daar in vermeld moeten worden): doch ook deeze vermag men niet te vervullen, eer de begeevers bekwaamen tijd hebben gehad, om daar over te raadpleegen, volgens Resolutien van *Holland* van 27 September 1655; en volgens besluit van de Ridderschap, genomen 10 December 1650, en nader 1670, moet in de eerstkomende Vergadering, volgens de pointen van beschrijving, over de openstaande Ampten geraadpleegd worden. In geval de stemmen niet konden overeen gebragt worden, is bij Hun Ed. Gr. Mog. en de Raad van Staaten, na 't overlijden van Koning WILLEM DEN DERDEN, goedgevonden, alvorens men tot de looting overging, de zaak in omvraag te brengen, en bij meerderheid van stemmen tot een besluit te komen. Maar eene Nominatie gemaakt zijnde van drie Persoonen, twee van welke niet bevoegd scheenen om op dezelve gesteld te worden, is meermaalen oorzaak van zeer hevige twisten geweest; beweerende eenigen, dat in zulk een geval tot het maaken van een tweede Nominatie moest getreeden worden; daar anderen, en zelfs de meerderheid besloot, dat de gemaakte Nominatie goedgekeurd, en de eene verkiesbaare persoon moest verkooren worden. Een voorbeeld hier van ontmoet men, in de verkiezing van een Schout te *Haarlem*, in 't Jaar 1620. Doch eene van de genomineerden, binnen den tijd van verkiezing, zijnde komen te overlijden, zo als in 't geval van een Baijuw van *Kennemerland* gebeurde, werd

werd de Nominatie, in 1640, door een derden weder voltallig gemaakt.

Bij het formeeren van dergelijke Nominatien, ten opzigte van Ampten, waar van de begeeving aan de *Staaten van Holland*, of die van andere Provintien of aan den Stadhouder staat, moet worden aangemerkt, dat dezelve bij Hunne Ed. Gr. Mog. niet hooger worden aangemerkt, dan een voorslag van de Steden, en opening of opgaaf van zulke persoonen, die men houd, als door de opgeevers, van wegens hunne bekwaamheid, best bekend te zijn; behoudende, echter, de vergadering van Hunne Ed. Gr. Mog. de vrijheid van verkiezing, zelfs buiten de ingebragte Nominatie, volgens Resolutien van den 4 en 17 December van 't Jaar 1620. Doch om de geschillen, hier over ontstaan, tusschen de Provintien, werd, in 't jaar 1724, een bepaalder Reglement op de begeeving der Ampten gemaakt.

Volgens de Constitutie van eene Vrije Republiek, niemand der Ingezeeten, uit regt van geboorte, tot eenige Ampten gewettigd zijnde, zo zijn ook geene van dezelve erflijk, uitgezonderd dat van den *Stadhouder:* om die reden dan ook heeft men van ouds de resignatien en opvolgingen ongeoorloofd gehouden, schoon 'er voorbeelden zijn, dat somtijds, bij faveur of gunst, toezegging gedaan is aan den Zoon, mits dat de Vader, bij zijnen afstand, volgens Resolutie van den 23 November 1585, het Ampt eerst stelde in handen van de Staaten. Deze altoos bedagt zijnde, hun gezag en magt in waarde te doen blijven, hebben, van tijd tot tijd, om gewigtige redenen, voorzien tegen het verkopen van Ampten, 't zij Politieke of Militaire; wordende, in gevalle zulks geschied was, volgens besluit van den 8 Maij 1649, het zelve voor vervallen gerekend; en niet alleen in 't geval van kopen en verkopen, maar zelfs, zo 'er iets voor gegeeven, geboden of gepresenteert was, op wat wijze zulks ook mogt geschied zijn. Ook is tot nader verband hiervan bepaald, dat zij, die eenig Ampt, Officie of Bediening, 't zij Politiek of Militair, Geestlijk of Waereldlijk, in *Holland*, bekomen mogt, zal gehouden zijn te doen Eed van Zuivering; zie de Resolutien van 24 Februarij 1656, 26 Maart en 15 Maij 1657, 8 Februarij 1690, 22 December 1697, 20 December 1715, 15 Januarij 1716, in 't III, IV. en V. Deel van 't *groot Plakaatboek.* Volgens

gens de zo evengemelde Resolutie van den 20 December 1715, zijn de Gedeputeerden ter vergadering van den Raad van Staaten, die van de Generaliteits Rekenkamer, Raaden ter Admiraliteit, die van de Hoven van Justitie, van Braband en Vlaanderen, de Magistraaten der Steden en Gerechten, onder de Generaliteit behoorende, mitsgaders de Bewindhebberen der O. en W. Indische Maatschappijen, alle derzelver Ministers, Beampten en Bedienden, verpligt, zig met Eede, tot nakoming en onderhouding te gedragen, te zorgen tegen het neemen en geeven van verbodene giften en gaaven. Zie *Groot Plakaatboek*, V. Deel, bl. 689. Ook vermogen, volgens de Crimineele Ordonnantie, van 't Jaar 1570, geene Ampten verkocht, verpacht, beleend of verhuurd te worden, maar moeten door de Persoonen zelve worden bediend. Doch hier bij moet ook onderscheid worden gemaakt, of zulks geschiede ten voordeele van eenige Particuliere Persoonen, dan of het zij ten behoeve van 't Gemeen; en dat het laatste aan den Souverain vrij staat, is ten klaarsten te zien uit eenige aanmerkingen van den Raadsheer HEEMSKERK, in zijne *Batavische Arkadia*. Tegen 't beleenen van Ampten, door Particuliere Persoonen, was reeds, in een Handvest van Hertog JAN VAN BRABAND, in 't Jaar 1312, eene zwaare boete gesteld.

Boven hebben wij gezien, dat men altoos, doch bijzonder ten tijde van Keizer KAREL, tegen het indringen van vreemdelingen gewaakt heeft; doch, ten tijde van deezen Vorst, Ampten toestond aan zodanigen, die gebooren waren in Landen, alwaar de *Hollanders* daar van niet waren uitgeslooten. Zijne Majesteit bevestigde dit regt in 't jaar 1555. In gevolge daar van vindt men voorbeelden, dat die van *Mechelen* aan de Hollanders hunne Ampten plagten te vergunnen, en zij in *Holland* ook werden geduld; het geen ook met die van *Vlaanderen* heeft plaats gehad. En schoon eenige steden zig zo bepaaldelijk aan de oude wetten hielden, dat zij 'er zelfs van uitslooten, die buiten *Maas* en *Waal* gebooren waren, zag men, echter, in *'s Hage*, in 't jaar 1557, den Heer SEERAATS tot Baljuw aanstellen, schoon hij te *Mechelen* gebooren was. Integenoverstelling daar van, maakten die van *Dordrecht*, in 't jaar 1631, zwarigheid, bij de aanstelling van den Heer J. CATS tot *Raadpensionaris van Holland*, om dat hij een gebooren *Zeeuw* was, en die van *Zeeland* geenen

Hol-

[Stadh]ouder tot Pensionaris duldden. Men zie de *Resol. van Holland*, van den 22 Jan. en den 9 April 1631, en den Brief van [Ho]lland van den 22 Nov. 1631. Tusschen die van *Holland* en [Ut]*recht* waren deeze verschillen, reeds sedert het jaar 1534, door [mid]del van de UNIE, gemaakt door Keizer KAREL, uit den weg [ge]ruimd, en de wederzijdsche Onderdaanen tot de Ampten in [be]ide Provintien over en weder geregtigd; gelijk ze ook door [ee]nen Stadhouder bestierd werden; tot bewijs van dit gezegde, [zou]de men konnen noemen den vermaarden Heer JOHAN VAN OL[D]ENBARNEVELD. Uit dit alles zou men mogen besluiten, dat die [va]n *Schoonhoven* naderhand weinig regt hadden om den Pensio[na]ris PARHUIS te weeren, om dat hij te *Utrecht* gebooren was. En boven deeze en de nadere UNIE, kiest men in *Utrecht*, tot de Kerklijke Ampten, de Inboorlingen boven anderen, zo als men in *Holland* doet, tot de Ampten van Rentmeesters der Geestelijke Goederen.

In 't meergemelde verzoek aan Keizer KAREL, in 't jaar 1555, om de Vreemdelingen buiten de Ampten te houden, bedienden 's Lands Staaten, als bevreesd voor *Spanjaarden*, zig van de uitdrukking, *de zulke die Duitsche Taal spraken*; met uitzondering, echter, van de Stadhouders en Vlies-Ridders. Ook werden, twee jaaren laater, die van de Rekenkamer gelast, om geenen Eed te neemen van die geenen, waaraan men twijffelde, of zij wel in *Holland* gebooren waren. 'Er zijn voorbeelden voor handen, dat eenigen om die reden werden uitgeslooten. En niet alleen dit, maar volgens de Privilegien is ook bepaald, dat alle begeevingen van Ampten, van ouds aan Ridderschap en Steden behoord hebbende, en strijdig daar mede aan anderen gegeeven, van nul en geener waarde zijn. Om deeze reden werd dan ook zeker Heer van de Hooge Regeering, in 't Jaar 1707, op de ontdekking dat hij in *Frankrijk* gebooren was, voortaan niet meer erkend, voor dat hij door Naturalisatie gewettigd was; ook werd een ander, die reeds Secretaris en Dijkgraaf van een der Steden geweest was, geëligeert tot Vroedschap, en eindelijk de Burgemeesterlijke waardigheid bekleedende, en tot Gedeputeerde ter vergaderinge van Hunne Ed. Gr. Mog. en tot Meesterknaap aangesteld zijnde, onbekwaam gekeurd tot Dijkgraaf van *Schieland*, op de ontdekking dat hij te *Lingen* gebooren was; vol-

gens

te van 't gemeene Land, tegens den Intrest van 4 percent jaarlijks, en vrij van alle kortingen, 't zij wegens extraordinaris konsenten, of hoedanig die mogten genaamd werden, directelijk of indirectelijk. Dat dezelve Intresfen aan de tegenwoordige Beampten, haare Erfgenamen of Actie hebbende, zullen worden betaald ter tijd toe, de voorschreevene Obligatien, door een dadelijke restitutie van 't kapitaal afgelost zullen wezen, en de voorschreve restitutie aan hun gepresteert zal worden van wegens Hunne Edele Groot Mogende.

„ Dat, om dezelve restitutie te faliciteeren, den eersten Successeur in 't Ampt, waarop een fournisfement gedaan is, de kommissie, daartoe niet zal mogen ontvangen, nog Eed daar op doen, veel minder in de Actueele bedieninge daar van treeden, voor dat eerst heeft doen blijken, bij Recepisse van den Ontvanger Generaal, of van de Ontvangers van de Steden in het Noorderkwartier, dat de Obligatie relatief tot het fournisfement, bij zijn Prædesfeur gedaan, is afgelost; welke aflosfing de Erfgenaamen of Regtverkrijgende van den eersten Fourneerder, zullen moeten gedoogen, of ter Requisitie van den Succesfeur, door de Heeren Gecommitteerde Raaden, paratelijk daar toe worden geëxcuteert.

„ Dat, al het geene van 't afsterven gezegd is, naar gelijkheid van reden, ook plaats hebben zal, wanneer bij afstand of anderzins, eenig Ampt zal komen te vaceeren.

„ Dat, om den eersten Succesfeur te gemoet te komen, aan denzelven, op de voorschreeven aflosfing, zal gegeeven worden, een Obligatie, even als op 't eerste fournisfement, doch alleen de helft van de somme, bij den eersten fourneerder opgebracht, en dat de tweede Succesfeur, op dezelve wijze in bediening van 't Ampt niet zal mogen komen, voor en aleer hij heeft doen blijken van de aflosfing van het tweede fournisfement; alles op gelijke manier, als wegens het eerste gezegd is.

„ Dat, in gevalle eenig Ampt, waarop een of twee fournisfementen zijn gedaan, mogten worden gemortificeert, of langer als een Jaar onbegeeven blijven, als dan de aflosfing zal moeten worden gedaan, door het Collegie van de Stad, of Corporatie die het Ampt heeft gemortificeert, of onbegeeven gelaaten, behoudens haar regt, op den geenen die naderhand het voorschreeven

ponden Vlaams bedraagen, gevorderd een Jaarlijksch Ampigeld ten voordeele van den Lande van twee ponden vlaams; en van ieder 30 L. Vlaams, die dezelve boven de genoemde 100 L. Vlaams jaarlijks opbrengen, nog een pond Vlaams. Ook worden ten Comptoire Generaal van *Zeeland*, of daar dezelve betaald worden, drie stuivers per pond van de vaste wedden gekort. Zie de *Notulen van Zeeland van den* 20sten September 1703.

In *Holland* had men mede, om de Finantien van de Staaten Generaal te ondersteunen, goedgevonden, eene algemeene bezwaring te stellen op de Civile Ampten, in deeze Provintie bediend wordende. Doch het liep aan tot het einde van het jaar 1716, eer de Resolutien, daarop genoome, bekend werd; zijnde van deezen inhoud:

„ Extract uit de Resolutien van de Heeren Staaten van Holland en Westfriesland, genomen in Hunner Ed. Groot Mogende Vergadering, op Zaturdag den 27sten Junij 1766.

„ Bij resumptie gedelibereert zijnde, over de invoering van een fournissement bij de Civile beampten in deeze Provintie te doen, hebben de Heeren van de Ridderschap en Edelen, mitsgaders de Gedeputeerden van de Respective Steden, uit naam en van wegens Burgemeesteren en Vroedschappen van dezelve steden, haare Principaalen, geconsenteert en bewilligd, bij dezen, dat tot verval van de pressеerende Lasten van den Staat, en zulks voor een maal, alle de Beampten, gemeld in de Lijste aan het Comptoire van den Ontvanger Generaal in 't Zuiderkwartier, en aan de Ontvangers van de Steden in Westfriesland in het Noorderkwartier, respectivelijk zullen moeten forneeren, in baaren gelden, ieder Tax, waarop ze bij dezelve lijsten gesteld zijn, binnen zodanigen tijd, en onder zodanige præmien en pœnaliteiten, als bij nader Resolutie zal worden bepaald, of dat door de Heeren Gecommitteerde Raaden bij parate Executie, daartoe zullen worden geconstringeert.

„ Dat op het zelve fournissement aan de Beampten zullen worden geëxtradeert Obligatien, ten beloop van ieders tax, tot laste

Staaten, Admiraliteiten en Generaliteits Rekenkamer, ieder twe honderd Guldens.

„ Dat, daarenboven de Heeren beſchreeven in de Ordre van de Ridderſchap en de Edelen, mitsgaders de Regenten van de Steden, ſesſie hebbende in de Vergadering van Hunne Ed. Gr. Mogende, als mede die van *'s Gravenhage*, zullen moeten fourneeren, te weeten, de Heeren van de Ridderſchap, en de Regenten in Steden van *Amſteldam* en *Rotterdam*, ieder twee duizend Guldens; in de Steden van *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft*, *Leiden* en *Gouda*, ieder duizend Guldens; in de Steden van *Gornichem*, *Alkmaar*, *Hoorn* en *Enkhuizen*, ieder zes honderd Guldens; *Schiedam* en den *Briel*, ieder vier honderd Guldens; *Schoonhoven*, *Monnikkendam*, *Medenblik* en *Purmerend*, ieder drie honderd Guldens; en laastelijk de Burgemeesteren en Schepenen van *'s Gravenhage*, ieder vijftien honderd Guldens, alles op dezelve conditen, als omtrent de Ampten gemeld is, en dat in opzigte van de Heeren van de Ridderſchap, de fournissementen bij dezelve Heeren te doen, zullen moeten worden gelost, dat van de aflijvige, bij de geenen die daarna eerst beſchreeven worden, of meerder Heeren gelijklijk beſchreeven worden, de eerſte in rang, en zo vervolgens.

„ Dat, tot onderhouding van alle die pointen, den Ontvanger Generaal, en de Heeren Gecommitteerde Raaden in het Noorder Kwartier, voor en van wegens de Ontvangers aldaar, ieder Jaar op den derden dag, van de eerſte Vergadering van Hunne Ed. Gr. Mog. zullen fourneeren een Lijst van alle de aflosſingen, in 't voorgaande Jaar gedaan, en daar benevens een berigt van alle het geene, deeze aangaande, zal wezen voorgevallen, zo tot informatie van de Leden van de vergadering, als ook, en voornamelijk om in alle gevalle eenige zwaarigheden mogten zijn opgekomen, deswegens prompte orders zoude konnen worden geſteld.

„ Dat, wijders door de gemelde Hunner Edele Gr. Mogende Gecommitteerden zal worden overwogen het ſtellen van den termijn van betaling, mitsgaders wat Premien en Poenaliteiten, in opzigte van de goede en traage Betaalders, reſpectivelijk zouden worden gedecerneert, vooral mede het uitvinden van een toereikend fonds, tot betaling van de Intresten van de bovengemelde

Obligatien, en dat het voorschreven Consent, niet werkstel- zal worden gemaakt, voor dat het voorschreven fonds zal en uitgevonden en gearresteerd, enz. . .

dat zelfde Jaar 1717, was bij de Staaten dezer Provintie e een besluit genomen, om de Actien der O. I. Maatschap- in plaats van vier, tegen vijf Kapitaalen in den honderdsten ing te doen betaalen. Doch de Maatschappij verzogt, in s van dit, belast te mogen worden met de betaaling der In- en der bovenstaande Negotiatie op het Amptgeld in Holland, omtrent tweeëntwintig tonnen Gouds beliep; oordeelende lat deeze last door den tijd vervallen zoude, daar de eerste osdurende zoude geweest zijn; dit werd aan dezelve toe- an.

iet ondienstig dagt het ons, de bovengemelde Resolutie hier el te plaatzen; te meer, om reden dat dezelve genoegzaam in deele overeenkomt, met de tweede beleening op de Amp- gedaan, in 't Jaar 1727, in de Steden en ten platten Lande Holland en Westfriesland, om zig daar van, ter ondersteu- e van 's Lands Finantien, te bedienen. Doch al het verhan- e daar over te uitgebreid zijnde, om hier te kunnen geplaatst den, zal het, onzes bedunkens, voldoende zijn, de somme, e hierdoor in 's Lands Schatkist gebragt werd, aantewijzen, van, voor eenigen tijd, tot dat de Hoofdsomme verstorven , de Intrest van drie pCt. betaald werd.

IME VAN 'T ZUIDER KWARTIER, *van* 23 *September* 1727, *en daar op de Memorie ten dien einde ingebracht den* 14 *Februarij* 1728.

Ridderschap	*f* 31200
Dordrecht	104100
Haarlem	90100
Delft	104700
Leiden	125700
Amsteldam	766208
Gouda	53800
	f 1275808

	f 1275808
Rotterdam	196800
Gorinchem	23600
Schiedam	15050
Schoonhoven	6800
Brielle	27100
Woerden	3900
Oudewater	1800
Heusden	4200
Woudrichem	1800
Geertruidenberg	1700
Naarden	900
Weesp	1700
Muijdën	3000
's Gravenhage	440200
	f 2004358

SOMME VAN 'T NOORDER KWARTIER.

Alkmaar	*f* 47500
Hoorn	55340
Enkhuizen	55700
Edam	14400
Monnikkendam	10300
Medenblik	12300
Purmerend	12300
	f 207840

Zuider Kwartier	*f* 2004358
Noorder Kwartier	207840
Rouleerende Commisfien	20800
	f 2232998

Men zie de Generaale Lijst van de Tax op de Ampten, agter de Refolutien van Holland van 13 Maart 1727, na de voorgaande van den 18 Junij, 1 en 5 November 1726, 7 Februarij 1727, en daarna die van 15 Maij van dat zelfde jaar.

AM-

Amsen, eene Havezate onder 't Schoutsampt van *Lochem*.

Amstel, eene Rivier, of, om haar den rechten naam te geeven, een zagt afloopende Stroom, in het Graaffchap van *Holland*, en wel in 't Baljuwfchap van *Amftelland*; in 's Lands Gefchiedenisfen niet alleen, maar door de gantfche Waereld bekend, niet flegts uit hoofde van 't Oud en Edel Geflacht van dien naam, maar boven al door 't vermaarde *Amfteldam*, dat door haar befproeid wordt, en waardoor zij vloeit. Indien 't waar is, dat men aan geen Water den naam van Rivier kan geeven, zo het niet uit het Gebergte nederftorte, of in eenig Vlakte of Dal, bij opwelling, uit den grond voortkome, dan kan deeze den naam van Rivier niet draagen, maar alleen dien van Stroom of Vloed. Menigvuldig en het naauwkeurigst vindt men ook den naam van *Amftelftroom*, om redenen dat zij, na verfcheiden Wateren bijeen verzameld te hebben, die zachtelijk in 't *Y* door de Stad ontlast. Volgens de naauwkeurige Kaart van de Provintie van *Utrecht*, bij de Wed. *N. Visfcher*, zou men haar een tak of fpreuchtel van den *Rhijn* en *Vecht* konnen noemen. Laaten wij dezelve wat bepaalder omfchrijven. De amstel ontfpruit dan uit de twee gemelde Rivieren, ontvangende ten Westen, op vijf verfcheidene plaatzen, onder den naam van *Drecht*, de Rhijnwateren, als: I. Een en een half kwartier gaans beneden *Woerden*, door 't Stroompje *Drecht*, dat bij het Woerdfche Verlaat den naam van den *Mijdrecht*, en naderhand van den *Krommen Mijdrecht* aanneemende, bij *Amftelmonde* in den *Drecht* loopt. II. Bij *Renegon*, door de *Doesvliet*, de *Wijde Aa* aan 't *Braasfemmer* Meertje. III. Door de *Kromme Aa*, bij 't Dorp *Alfen*. IV. Door de *Meije*, te *Zwammerdam*. En V. door de *Bijleveld*, bij *Hermelen*. Dus zagtkens voortloopende, verwisfelt deeze ftroom, bij 't Dorp *Uithoorn*, omtrent twee en een half uur van bovengemelde, den naam van *Drecht*, in dien van den amstel, en ontvangt, bij 't vermaaklijke Dorp *Ouderkerk*, een fpruchtel van de *Vecht*, alhier de *Bullewijk* genaamd, tot aan den *Voetangel* toe, waar boven dit Water, tot bij 't *Abcouder* Meertje, de *Holendrecht*, verder de *Kromme Angftel*, en eindelijk de *Regte Angftel* geheeten wordt. Onze amstelstroom, uit die Rivieren voortkomende, vloeit vervol-

gens nederwaards door 't Dorp *Ouderkerk*, langs 't *Kalfje* en het Molentje *den Omwal*, onder door den Konstrijken *Amstel-brug*, door verscheide van de Stads Gragten, in 't *Y*, waar mede hij zig met de *Zuider Zee* vermengt. De lof van deeze Stroom, door de bekwaame Zededichters KLAAS BRUIN en DANIEL WILLINK, in fraaie vaerzen gezongen, is der leezinge overwaardig.

AMSTEL, voortijds een Kasteel of Slot van de Heeren van dien naam. Verschillende zijn de gedachten, waar het zelve mag gestaan hebben. 'Er zijn 'er, en onder die Jonker VAN DER HOVEN, die meenen dat het was gesticht te *Ouderkerk aan den Amstel*, ter plaatze daar nu 't Joodsche Kerkhof is. Met meer reden gelooft men, dat aldaar een Lusthuis van gemelde Heeren geweest is, en wel zodanig, dat het aanzienlijk en zeer vermaakelijk was, doch verkeerdelijk benoemd is geweest met den naam van 't *Reigersbosch*, zo dikmaal in oude Brieven gemeld, en altoos, bij de verandering of wegschenking der Goederen, als iets bijzonders, voor de Graaven behouden. GIJSBERT DE DERDE moest het aan Graave FLORIS opdraagen. Graaf JAN VAN HENEGOUWEN behield het voor zig zelven. Hierom gelooven wij, dat het onderscheiden geweest is van dat geen, 't welk bekend was onder den naam van AMSTELS VESTEN, en dat het, naar de grootste waarschijnlijkheid, niet aan den *Schreijers Hoek*, maar aan de Weszijde van het *Damrak*, of op 't *Water*, zo men nu zegt, tusschen de *Paapen* en *Ouden Brug*, door EGBERT VAN AMSTEL, gesticht was, (schoon anderen hier voor GIJSBERT DEN EERSTEN stellen) en wel binnenwaarts aan den *Nieuwendijk*, op de hoogte van de *Dirk van Hasselsteeg*, alwaar naderhand oude stukken van muuren en grondslagen van torens gevonden zijn. Dit Slot of Kasteel, zo als men het gelieft te noemen, is, volgens de verhaalen van dien tijd, om dat Heer GIJSBERT, de eerste Zoon van EGBERT, Vrouwe ADA en haaren Gemaal, in hunne vlugt, behulpzaam was geweest, door de *Kennemers* en *Friezen* uit weerwraak afgebrand; waar van M. STOKE zegt:

De Kennemare voeren hene,
Doert lant over al die Vene,

En

En vorbernde, te hant,
Van Amstel al dat lant,
Ende roefden al wat si vonden.
Amstel sine vesten, tier stenden,
Dat Bernden si al in den gront,
Menig Appelboom *diere stont*
Word verbernt van die luden.

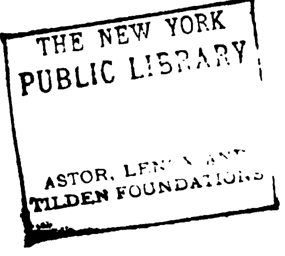
De oorzaak van dit bedrijf kan men nagaan uit het geen wij, op 't Art. ADA, gezegd hebben; en op 't Art. GIJSBERT DE EERSTE zal men zien, hoe hij, als een Stichtsch Edelman, en Leenman van den Bisschop, die de partij van den Graave VAN LOON gekoozen had, verpligt was, hem behulpzaam te zijn; waardoor hij zig deezen haat op den halze gehaald had. De *Appelboomen*, waarvan de Oude Dichter hier gewag maakt, konnen mooglijk aanleiding gegeeven hebben om te denken, dat door dit Slot het gemelde Lusthuis der Heeren van *Amstel* verstaan werd. Doch als men de gelegenheid van *Amsteldam* op dien tijd nagaat, zal men zien dat deeze gedachten onzeker zijn. De *Amstelstroom*, die, zo als bekend is, door de Stad loopt, had van ouds dien zelfden loop, en was, daar nu de *Vijgendam* en *Groote Vischmarkt* is, afgedamd, en ter wederzijden gedeeltelijk bedijkt. De Dijk, langs den linker oever, nu de *Nieuwendijk*, was de gewoone weg naar 't Slot, 't welk, zo als gezegd is, ten westen tegen den Dijk gesticht was, en agter zig een schoonen Boomgaard had: want zig te verbeelden dat de Huizen, die 'er toen reeds waren, rondsom het zelve stonden, zou met de vereischte sterkte niet bestaanbaar geweest zijn. Het Gehugt, de Buurt of het Dorp, zo als men 't noemen wil, waaruit *Amsteldam* toen bestond, was gelegen in 't gezigt van 't Slot, omtrent ter plaatze van de *Oude Kerk*, en liep, in de vroegste tijden, naar den *Dam:* zo dat de *Warmoesstraat* toen van agteren geen ander Water had, dan de binnensloot van den Dijk, nu de *Oudezijds Voorburgwal.* Even eens had ook het Slot agter zig een binnensloot, nu de *Nieuwezijds Voorburgwal.* In laater tijd werd dit gehugt uitgebreid naar den kant van 't *Y*, tot aan den *Nieuwenbrug*; dus men gissen mag dat deze *Boomgaard* geweest is, ter plaatze daar nu de *Kolk* is, of wel op het thans bebouwde

Blok, tusſchen de *Dirk van Hasſelſteeg* en de *Kolk*, die 'er mooglijk onder begreepen was. Niet ongegrond is het te denken, dat men zig, tot vereeniging van 't Slot met de Buurt, bediend heeft van den *Oudenbrug*.

Dit Slot werd, zo als gezegd is, in 't Jaar 1204 vernield; naderhand ſchijnt het wederom te zijn opgebouwd, en door JAN VAN PERSIJN, in 't Jaar 1282, bezeten, doch in vervolg van tijd in de magt der Graaven gekomen. In de veertiende Eeuw andermaal geſlegt zijnde, is de grond, die de Graaven in eigendom behoorde, gedeeltelijk eenigen tijd onbetimmerd gebleeven, en naderhand aan portien verkocht.

AMSTEL, (*Heeren van*) een zeer oud en vermaard Geſlacht, van ouds genaamd AEMSTEL, VAN AMSTELLE, en ook VAN AMSTELLA, volgens de uitſpraak der oude Chronijkſchrijveren. Onder deeze Stichtſche Edelen vindt men, in Brieven van het Jaat 1105 en 1126, gewag gemaakt van eenen WOLFGER VAN AMSTEL, als Schout van *Amſtelle*, zonder meer. In eenen anderen van ANDREAS, den vijfentwintigſten Bisſchop. In het Jaar 1131 vindt men genoemd EGBERTUS DE AMSTELLE en GODEFRIDUS DE AMSTELLA, zonder dat men bepaalen kan, of deeze beiden Broeders geweest zijn.

AMSTEL, (*Egbert van*) met welken de Geſlacht-Lijst der Heeren VAN AMSTEL begint; doch GOUDHOEVEN ſtelt daar bij 't Jaar 1155, 't welk vierentwintig Jaaren met opgemelden Brief verſchilt. Volgens dien zelfden Brief ſtond hij als Getuige, en moet dus toen reeds twintig Jaaren oud geweest zijn: zo dat men zijne geboorte zou mogen ſtellen op 't Jaar 1110. Dit, echter, neemt niet weg, dat hij een en dezelfde perſoon kan geweest zijn: te meer, daar 'er Brieven zijn van 1145 en 1156, waarin zijn naam geſpeld wordt, zo als in de *Authentike ſtukken* bij SCHOTANUS te zien is. Uit een Brief van BUCHELIUS blijkt, dat deeze EGBERT eerst in 1139, naderhand in 1156, en ook in 1172, in twist geweest is met den Bisſchop van *Utrecht*, wegens Goederen, die hij als Leenman van de Kerk van *Utrecht* bezat, en onder de zijnen zocht te vermengen, of ten minſten 'er de voordeelen van te trekken; waarom hij dan ook gebannen werd. Zijn be-

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

GIJSBERT VAN AMSTEL EN DE GRAAF VAN GELDER GEWOND IN'T KAPITTEL GEBRAGT, TER VERKIEZING VAN EEN NIEUWEN BISSCHOP.

...over aan den Keizer gedaan hebbende, gebood deze, ...met den Bisschop zoude verzoenen. Deeze Heer ...men voor den Stichter van 't Slot van *Amstel* houdt, ...van GIJSBERT DEN EERSTEN.

...(*Godefried van*) de Broeder van EGBERT, is op de ...HOEVEN niet gemeld; ook vindt men bijna niets ...getekend. HEDA was van gedachten, dat hij, na ...LAND, als tweeëndertigste Bisschop zoude verkoo... ...deeze, in 1198, wel verkooren zijnde, maar ...bekleed hebbende, zou hij reeds tachtig Jaaren ...zijn; doch in dat zelfde Jaar volgde niet hij, maar ...tweeëndertigste Bisschop, DIRK DE DERDE. Bij ande... ...BEKA en BUCHELIUS, vindt men hier van niets ge...

..., (*Gijsbert* of *Gijsbrecht van*) de eerste van dien ... Zoon van EGBERT, word in 's Lands Geschiedverhaa... ...vroeger vermeld, dan tusschen de Jaaren 1174 en 1176, ...hij tegenwoordig was bij 't maaken van den zoen van ...Vader, met den Bisschop GODEFRIED, op bevel van den ..., zo als wij hier boven zagen. Beroemder werd hij, door ...hulp, toegebracht aan de Ongelukkige Graavin ADA, en ...Gemaal, met die, van *Haarlem*, naar *Utrecht* te doen ... Schoon GIJSBERT hier bij niets verrichtte, dan waartoe hij als Stadhouder en Leenman van den Bisschop verplicht was, zo kwam hem dit zeer duur te staan, wijl de *Kennemers* en *Frie*...uit wraak, gelijk wij zagen, in de beschrijving van 't *Slot*, ...zelve, in 't Jaar 1204, door een brand verdelgden, den *Dam* ...*Amstel* doorstaken, en gantsch *Amstelland* afliepen. Hij, ...een dapper doch ongelukkig Krijgsman bekend staat, werd, ...van den Bisschop, andermaal, in 't Jaar 1227, in den ...tegen den Kastelein van *Koeverden* ingewikkeld; de eerste ...hem zijn goed, en deeze bijna zijn leven. ROELOF, de ...in, lokte den Bisschop en die met hem waren, in eenen ...sigen oord, en versloeg hen geheel en al; veelen, waar onder zelf de Bisschop, lieten 'er het leven bij. Onder de Gevangenen bevond zig GIJSBERT, die deerlijk gewond was. 'Er

word verhaald, dat de Graaf van *Gelder* en GIJSBERT van hunnen Overwinnaar verlof kreegen, om tegenwoordig te zijn in Kapittel, tot op de verkiezing van eenen nieuwen Bisſchop; dat zij, van wegen hunne wonden, op bedden in de Vergadering gedragen werden, aldaar een ieder, door hun geklag, tot medelijden bewoogen, en ſmeekten, dat de Kerk, tot wier dienst zij geſtreeden hadden, hun ontſlag bewerken zoude; dat de Vergadering terſtond trad tot de verkiezing van WILLEBRAND, een wijs en verſtandig Man, om wraak te oeffenen; dat de Vergadering, bij deszelfs komst uit *Italie*, beſloot, dat de Gevangenen, van hun woord om te rug te keeren, ontſlagen zouden zijn: alzo de *Kastelein* niet alleen een Onderdaan, maar een Verbannene was, en niet hooger dan als een Oproermaaker gehouden werd; welk beſluit door den nieuw gekorenen *Bisſchop* bevestigd werd. Weinig meer vind men van deezen GIJSBERT, die toen reeds een bedaagd Man moet geweest zijn, gemeld, als dat hij, in 1233, tegenwoordig was in eene onderhandeling met Graaf WILLEM, over eenige Goederen in *Benſchop;* waaruit tevens blijkt, dat hij zig toen al met den Graaf, over de zaak van ADA en den Graave VAN LOON, moet verzoend hebben. Twee jaaren te vooren, leest men dat hij zijn ſteenen Huis te *Utrecht*, aan Graave FLORIS, had opgedragen, en weder van hem te Leen ontvangen, en daar voor hulde en Manſchap verpligt was. In 1225, was hem, door Bisſchop OTTO, zo als eenigen melden, 't Gerecht van *Muijden*, *Weesp* en *Diemen* alleen opgedragen.

Zijne Kinderen waren ENGELBERT, WILLEM en DIRK; zijnde de laatſte, volgens VAN LEEUWEN, die geene, waarmit het Geſlacht van *Beveren* is voortgekomen.

AMSTEL, (*Engelbert* of *Egbert van*) de oudſte Zoon van GIJSBERT DEN EERSTEN, waar van men niets vindt, dan dat hij leefde in 't Jaar 1203; kort na welken tijd men gist dat hij geſtorven is. Hij liet na eene Dochter, BADELOCH genaamd, die trouwde met WILLEM DEN EERSTEN, Heer van *Egmond*, en twee Zoonen, GIJSBERT DEN TWEEDEN en EGIDIUS.

AMSTEL, (*Willem van*) de tweede Zoon van GIJSBERT DEN EERSTEN, en EGBERTS Broeder, leefde in 1239, en teelde eenen

Zoon

-on GOZEWIJN genaamd, dien BUCHELIUS meende, de Zoon -n EGIDIUS te zijn.

AMSTEL, (*Gijsbert van*) de tweede van dien naam, en oudste -on van EGBERT, wordt genaamd *Stedehouder van Amstelland*, -j heeft geleefd in 't Jaar 1225, wanneer hij gekooren werd -t Scheidsman in een geschil, tusschen den Bisschop van *Utrecht* -n den Graaf van *Gelder*. In dat zelfde Jaar stond hij als Ge- -ige in een ander geval, tusschen Bisschop OTTO en Graaf FLO- -IS DEN VIERDEN. Zoo ook vindt men hem genoemd in een Brief -an 't Jaar 1228; op welk Jaar zijn dood gesteld word. Hij had -er Vrouwe BERTRAND VAN IJSSELSTEIN, Heer JANS Eerfdochter; -oor welk Huwelijk de Goederen van *IJsselstein* aan 't Geslacht -an *Amstel* gekomen zijn. Hij teelde bij haar vier Zoonen; -SBERT DEN DERDEN, ARENT, WILLEM en OTTO.

AMSTEL, (*Egidius van*) broeder van GIJSBERT DEN II. Deeze word -ede bij GOUDHOEVEN niet gevonden; ook vind men niets van -em, als dat zijn naam gemeld word in den gezegden Brief van -228, met deeze woorden: *Gijsberto de Amstelle Egidius Fra- -tri suo*. BUCHELIUS heeft deezen ten onrechte gehouden voor -en Vader van GOZEWIJN, die volgt.

AMSTEL, (*Gozewijn van*) Zoon van WILLEM, die de broeder was van EGBERT, en Kleinzoon van GIJSBERT DEN I. Wij laaten hem, om 't beloop der Geschiedenissen, voorafgaan, schoon, volgens den rang, GIJSBERT DE III en zijne broeders, als zoonen van den ouder broeder van WILLEM, eerst moesten gemeld wor- den. Deeze dan was eerst Proost van *Utrecht*, werd, in 't jaar 1249, met eenpaarige stemmen gekoren tot Bisschop, en was de 37ste in 't getal dier Kerkvoogden. GOZEWIJN een man zijnde, die den Bijbel beter wist te handelen dan 't Zwaard, een onno- dige vereischte in dien tijd, verkreeg daardoor den naam van -agtzinnig, eenvoudig en simpel te zijn. Hij werd beschuldigd, dat hij, in den tijd van een jaar, alle de zaaken des Bisdoms in verval had laaten komen. In de tegenwoordigheid dan van Ko- ning WILLEM, van den Kardinaal PETRUS CAPUTIUS en van den Bis- schop van *Keulen*, werd hij, door het gantsche Kapittel, onbe-

kwaam geoordeeld, om de zaaken naar behooren te bestie... Gozewijn was, echter, zo simpel niet, of hij zag wel, dat ... ning WILLEM hem gaarne van den Zetel gebonsd zag, om red... dat de Vorst vreesde, dat onder zijn bestier, het geslacht ... AMSTEL hem te magtig zoude worden. Dus besloot hij dan, ... halve, vrijwilligen afstand te doen, eer het besloten werd, ... te bedanken; hij gaf dus den Herderstaf over in handen van ... ander. Hoe euvel dit die van *Amstel* opnamen, zal in 't vo... de Artikel gezien worden. Te minder konden zij 'er over te ... den zijn, daar hun oude vijand, HENDRIK VAN VIANEN, to... *Domproost* te *Keulen*, in zijne plaats gekooren werd. Volg... BUCHELIUS, bestond dit in eene verwisseling van Ampten: ... deeze zegt, dat GOZEWIJN naar *Keulen* trok, *Domproost* werd ... aldaar gestorven is; schoon men hem, op *Amsteldams* Ton... zo menigmaalen met de dochter van VAN VELZEN heeft zien ... velen; welke laatste, veele jaaren daarna, in 't Klooster te *Rhij... burg*, gestorven is.

AMSTEL, (*Gijsbert van*) *de Derde* van dien naam, en ou... Zoon van GIJSBERT DEN II. 't Is ligt op te maaken, hoe onv... genoegd hij zijn moest, om den afstand, dien zijn Neef GO... WIJN van de Bisschoppelijke waardigheid had moeten doen, ... zijn oogmerk was, de magt van zijn Geslacht daar door ver... uittebreiden; te meer, naardien zijn vijand, HENDRIK VAN ... NEN, deszelfs opvolger geworden was. AMSTEL dan verbo... zig met OTTO VAN GELDER en HERMAN VAN WOERDEN, en kond... de daarop den Bisschop den oorlog aan. Veel leeden hunne go... deren, als mede die van 't *Sticht*; wijl ieder zijn best deed ... rooven en plunderen. Zij dit alles moede geworden zijnde, b... paalden elkander eenen dag, tot een algemeenen strijd. De Za... verbondenen verzamelden zo veel volks als hun doenlijk wa... waarin de Bisschop mede niet zuimde. Bij zijnen uittocht li... hij de stad onder bewaaringe van zijnen Neeve, den Aartsbissch... van *Keulen*. Intusschen dat partijen elkander te gemoete tro... ken, was Koning WILLEM onderregt geworden van hunne oo... merken; om die te verhinderen, had hij, met 'er haast, een ... nigte volks doen bij een komen, en trok daarmede van de een... zijde ter stad in, met oogmerk om de andere weder uittetrek... ken;

doch, door de onkunde van gemelden Aartsbisſchop, werd daarin verhinderd; dus de bedoelde ſtrijd zonder verhinde- volbracht werd. Hevig werd 'er van wederzijden gevochten; alles viel uit ten nadeele der Zaamverbondenen. Het mee- el van hun volk werd verſlagen; AMSTEL en WOERDEN, ge- n genomen zijnde, werden ſtrengelijk gebonden, elk aan zijde van het paard des Bisſchops, en aldus binnen *Utrecht* cht. Koning WILLEM, die bewijs wilde geeven, tot geen r oogmerk gekomen te zijn, dan ter bevrediging der vijan- , bewerkte het ontſlag dier beide Heeren. AMSTEL en WOER- , dus in 't jaar 1252 geſlagen, gevangen en ontſlagen zijnde, h niet zonder harde voorwaarden te ondergaan, moeſten met de *oogen* aanzien, dat Bisſchop HENDRIK, zo als wij ter zij- plaatze zien zullen, alle zijne wraak op OTTO VAN GELRE ver- de, van wien hij zo veel buit trok, dat hij daarvoor het *Vreeland*, ter beteugeling van AMSTEL, deed bouwen.

Eenige jaaren daarna, werd GIJSBERT Veldheer van de oproeri- *Kennemers*. Deeze bedienae zig, in 't jaar 1268, of, vol- anderen, in 1272, in de minderjaarigheid van Graave FLO- en bij de afweezigheid van deszelfs Voogd OTTO VAN GEL- , van hunnen opſtand tegen den Adel, door wien zij, naar denkbeeld, te veel gedrukt werden.

Hun oogmerk was, hen allen uit *Holland* en *'t Sticht* te ver- ven. Ten dien einde begonnen zij met het plonderen der lijke Huizen en Sloten, en noodzaakten de Edelen binnen *arlem* te wijken. Daarna vielen zij in *Amſtelland*, en dwon- Heer GIJSBERT, zig aan hun hoofd te plaatzen. Deeze, hoe gaame dit beveelend verzoek aanneemende, alleen om *Amſtel- d* en *Holland* voor hunne woede te beveiligen, voerde dien en hoop naar het *Stichts* welk hij, ter oorzaake van eenige len en voorgaande vernederinge, met geen gunſtig oog be- ouwde. Na het verwoeſten van eenige Sloten, beſtormde hij *Slot Vreeland*; doch dit niet ſpoedig genoeg bukkende, trok naar *Utrecht*, welke ſtad hij, door de verbaasdheid der Bur- s, waar onder 'er verſcheiden waren, die een kwaad denk- eld van hunne Regeerders hadden, innam; de Magiſtraat en elen werden gebannen, en eene nieuwe Regeering aangeſteld.

Na het maaken van een verbond met de *Kennemers*, rukte hij naar *Amersfoort*, dat hem spoedig in de handen viel.

AMSTEL, met deezen hoop niets meer ziende te verrigten, schoof zig, door zagte woorden, deeze muitemaakers van den hals; door den list van Heer JAN VAN PERSIJN, braken zij 't beleg van voor *Haarlem* op: waar op de Bisschop *Utrecht* en *Amersfoort* weder bemagtigde, en de voorige Regenten herstelden. Om deezen tijd schijnt Bisschop JAN VAN NASSDU het Slot *Vreeland* aan AMSTEL, en dat van *Montfort* aan WOERDEN, verpand te hebben; doch hij deed hier door de genegenheid des volks zeer van zig vervreemden.

Te grooter nog werd deze verandering, toen GIJSBERT, eenige jaaren daarna, de *Utrechtenaars*, door het leggen van eenen nieuwen Tol, bezwaarde; dit vermeerderde den haat, en noodzaakte hun, hierover aan den Graaf te klagen. Eerst zocht men GIJSBERT te beweegen, de verschooten penningen te rug te neemen; doch dit niet gelukkende, namen zij toevlugt tot de wapenen. AMSTEL en WOERDEN gingen die van *'t Sticht* mannelijk te keer: waarom FLORIS, volgens zijn gemaakt verbond met die van *'t Sticht*, in 't jaar 1277, de wapenen opvatte, en het beleg voor 't Slot *Vreeland* sloeg. Dit werd door AREND (bij anderen ARNOUD genaamd), broeder van GIJSBERT, mannelijk verdedigd; deze, alle zijne magt verzameld hebbende, trok daarmede op, om 't zelve te ontzetten. Doch tot *Loenen* komende, werd hij, door de *Zeeuwen*, onder aanvoering van KOSTIJN RENESSE, met zo veele woede aangevallen, dat hij niet alleen geslagen, maar ook gevangen werd; waarop de verovoering van 't Slot volgde, als ook de gevangenneeming van Heer ARENT. 't Slot van *Amersfoort* bukte mede, in 't jaar 1279. WOERDEN had zig, voor dat dit gebeurde, om 's Graaven haat te ontgaan, buitenslands begeeven; de beide Broeders VAN AMSTEL werden als gevangenen naar *Zeeland* gevoerd, en de goederen van AMSTEL en WOERDEN verbeurd verklaard.

Den tijd van zeven jaaren bragten zij in deeze gevangenis door. Bij hun ontslag, in 1285, moesten zij de verbeurdverklaaring hunner goederen erkennen, zo als ze intusschen als zodanig, door Bisschop JAN VAN NASSAU, aan Graave FLORIS waren op-

[..]edragen. Den Zoenbrief, hier van gemaakt, kan men vinden [..]er de *Rijmkronijk* van MELIS STOKE, naar de uitgaaf van K. [..]LEMADE. Doch hier bij moet men aanmerken, dat onder de [..]eurdverklaarde goederen van AMSTEL, *Amstelland* noch *Am-*[..]*lem* moeten verstaan worden. Want van het eerste bleef hij [..]r, tot na den dood van Graave FLORIS; en van 't laatste was [..]ls voorheen Heer JAN VAN PERSIJN eigenaar geworden, die dit, [..]ls in 1282, met Graaf FLORIS, voor eenige andere goederen had [..]wisseld. Zie MIERIS, *Charterboek*, I. Deel, bl. 423 v. 480. [..]Heer GIJSBERT, die, reeds in 1270, als 's Graven Raad erkend [..]s, werd nu weder in die waardigheid, zo als ook WOERDEN, [..]eend, en, volgens het zeggen van MEREUS, nevens anderen, [..]'t 1290, tot Ridder van de Orde van *St. Jacob* verheven. [..]Alle de redenen van misnoegen, die de Edelen, tegen Graaf [..]RIS, hadden opgevat, zullen wij op 't Artikel FLORIS DE V [..]een ter toets brengen; hier is het de plaats, alleen te ver-[..]len, hoe GIJSBERT daarmede werd ingewikkeld, het deel, [..]t hij aan den Moord had, en de gevolgen, die voor hem [..]r uit voortkwamen.

[..]Zonder thans van *het verkopen van Holland aan Frankrijk*; [..] *verheffen van veertig Boeren tot den Adelstand; het ver-*[..]*gten van de Huisvrovw van Gerrit van Velzen*, en andere [..]zonderheden te gewagen, als zijnde stukken, die bij een naauw-[..]rig onderzoek geheel vervallen, zeggen wij hier alleen, dat, [..]duurende de minderjaarigheid van den Graaf, de Edelen bijna [..] Souveraine Vorsten geheerscht hadden; maar dat, na dat hij [..]f de Regeering aanvaard had, de zaaken een gantsch anderen [..]er namen; dat hun zwaar te draagen viel. VELZEN had een [..]zonderen haat opgevat, om dat zijn Neef, volgens Rechterlij-[..]uitspraak, te *Leiden* onthoofd was, en hij zelf eenigen tijd [..]'s Graaven gevangenis had doorgebracht. AMSTEL en WOERDEN [..]dachten meer hun voorig leed, dan de tegenwoordige gunst-[..]tooning. Heer JAN VAN HEUSDEN, wiens Dochter FLORIS tot [..]e boel hield, en bij welke hij WITTE VAN HAAMSTEDE geteeld [..]l, was hier over zeer op hem gebeeten. Deeze haat, zo van den [..]en als van den anderen, hoe veele gunsten hij ook bewees, [..]minderde niet, maar werd door Koning EDUARD in 't geheim aan-[..]stookt. Deeze en meer andere Edelen verbonden zig dan, om

zig

zig van hem te ontdoen, niet om hem omtebrengen, m
vangen naar *Engeland* te voeren, en zijn Zoon JAN, in d
plaats, Graaf te maaken.

Bij de meeste Schrijvers vindt men, dat dit als een Gehe
houden was voor GIJSBERT VAN AMSTEL, die de laatste t
Bondgenoodschap was aangezocht; en 'er is eenige reden
vermoeden, dat hij geene andere gedachten had, dan d
den Graaf door dwang tot hunnen wil zou doen besluiten.

Om dan FLORIS onder hunne magt te brengen, opperde
STEL en WOERDEN hunnen ouden twist met den Heer VAN ZU
om welken bij te leggen, de Graaf verzocht werd te *Utre*
komen. De Graaf verscheen 'er, en, volgens zijne ge
Edelmoedigheid, handelde hij hun allen even minzaam. N
middagmaal, dat in alle vrolijkheid gehouden was, nam hij
gens zijne gewoonte, een weinig rust. De vloekverwante
middels naar buiten gereeden zijnde, wachtten op 't b
van AMSTEL, die binnen gebleeven was om een waakend o
houden.

Het kan niet ontkend worden, dat AMSTEL hier een ver
lijken rol speelde: want toen, naar zijne gedachten, de
lang genoeg gerust had, ging hij in deszelfs vertrek om he
wekken, en tot de jagt te nodigen. FLORIS betoonde he
vriendschap, deed zelfs, volgens de egtste verhaalen, een
(dien men *St. Geerte Minne* noemde) met hem, en beval
Paard te zadelen. Hier op reed AMSTEL spoorslags tot de V
ders, om hen van 's Graaven komste te verwittigen. No
het gevangen neemen, noch in den daar na volgenden Mo
vindt men dat hij de hand aan den Graaf geslagen heeft. I
zeker is hij bij alle die euveldaaden tegenwoordig geweest:
om hij dan raadszaamst gevonden heeft, nevens WOERDEN,
heil in de vlugt buiten 's Lands te zoeken.

Het gemeenste gevoelen is, dat hij de wijk naar 't Land
Pruisſen genomen heeft, en aldaar, door zijne Vrienden,
de onderhouden zijn; anderen willen dat hij zig eenigen tij
Vlaanderen onthield; ook zijn 'er, die meenen, dat hij, na
dood van Graaf JAN, weder te rug gekeerd is. Doch dit la
komt mij het onwaarschijnlijkste voor, en beroep mij op het
ne ik, onder 't Art. AMSTELDAM, op 't Jaar 1304, zegge

er herinner ik den Leezer, dat men elders zien zal, dat, in 96, (na dat AMSTEL onwaardig gekeurd was, om dien naam Heer te draagen, en alle zijne Goederen waren verbeurd verrd,) een verbond gemaakt was, om allen, die deel aan den oord gehad hadden, tot in 't zevende lid van hunne Mannee Nakomelingen, te vervolgen, en geenen Vrede met hun te ken; en dat, in 't volgende jaar, alle zijne Goederen, door raaf JAN DEN TWEEDEN, aan deszelfs Broeder GUIJ of GUIDO VAN EGOUWEN geschonken waren. En dit zou juist het tijdstip geeest zijn, waarop hij terug gekeerd was.

Dit, echter, kan, naar mijne gedachten, van niemand worden egestemd; want *Amsteldam* was, in 1267, met *Amstelland* nder vereenigd, en behoorde dus ook aan gezegden GUIJ. Om ze reden kan niemant vermoeden, dat een oud eenvoudig en pel Man, zo als hem BEKA, de *Ongenoemde Klerk* en andenoemen, de stoutheid zoude gehad hebben, onder 't oog van een Vijand te komen, en eene Stad, waar aan hij geen eigenm meer had, te versterken, zo als hem, op 't Jaar 1300, ordt toegeschreeven. Maar hierop zal men vragen, waarom vier jaaren later, door Jonkheer WILLEM, geboden werd, het gen van Bruggen, Torens en Vesten? Waarop ik antwoord, daarbij, en nergens anders, gewag gemaakt wordt van een n van hem, JAN genaamd, en dat de *Amsteldammers* deezen aengehaald of ontvangen hadden, en dat zij daarom onwettig dit ongeval geraakt waren; ik zeg onwettig: want vooreerst; *Amsteldammers* waren niet schuldig aan 's Graaven Moord; ten tweeden, de Stad was niet mede begreepen in 't Verbond die tot de vervolging gestemd hadden. Men gelooft dan dat eze bedreiging of dit vonnis over de Stad alleen is uitgesproon, om haar te noodzaaken tot het opbrengen van meerder penngen, welke Jonkheer WILLEM, tot voortzetting van den Oorg met *Braband* en *Vlaanderen*, hooglijk benodigt was.

Het blijft dan als nog duister, waar deeze Heer GIJSBERT VAN STEL vervaaren zij, en zijne dagen geëindigd hebbe: want schoon r van hem een Zoon, JAN genaamd, genoemd word, zo is mede onbekend, wie zijne Vrouw geweest, waar deeze JAN aamd zij, en of hij meerder Kinderen gehad habbe. Dit alleen eet men, dat hij nog eenen Zoon, AREND genaamd, gehad heeft,

heeft, maar niet of deeze een Echt of Onecht Kind was; maar wel, dat deze, in het jaar 1304, met JAN VAN RENESSE en andere in de Rivier de *Lek*, verdronken is. Zie JAN RENESSE.

AMSTEL, (*Arend van*) de oudste Broeder van laatstgemelden Heer GIJSBERT. Deeze had ter Vrouwe eene Dochter van den Heer VAN HEUKELOM. Van 's Moeders zijde was hij Erfgenaam van de Goederen van *Ijsselstein*, waarvan hij, van jongs af aan, altoos den naam en 't wapen voerde. In 't voorige Art. hebben wij hem, nevens zijnen Broeder, zien gevangen neemen. Na zijn ontslag vindt men niet dat hij zig met de zaaken van dien gemoeid heeft, althans niet in 't Eedgespan. Denkelijk had hij het aan den naam van IJSSELSTEIN te danken, dat hij ongemoeid bleef. Zijn sterftijd wordt gesteld op het Jaar 1298. Hij liet na vier Zoonen: GIJSBERT, AREND, OTTO VAN IJSSELSTEIN en AMELIS, Heer van *Mijnden*.

AMSTEL, (*Willem van*) de tweede Broeder van GIJSBERT, was Proost te *Utrecht*, en overleed in 1292. De derde en laatsten was

OTTO, waar van men niets vindt aangetekend, dan dat hij eenen Zoon had, WOUTER genaamd, die, in 1270, leefde, en naderhand trouwde met de Dochter van Heere WILLEM VAN BRONKHORST, in *Gelderland*, alwaar hij zig tot zijnen dood toe onthouden heeft.

Gemelde Heer ARENT VAN AMSTEL, reeds lang vóór den begaanen Moord aan Graaf FLORIS, zo als wij hier boven gezegd hebben, den naam en het wapen van dit Edel Geslacht verlaten hebbende, ontging hier door de vervolging van 't bij Eede bevestigde Vloekvonnis; anderen van dit geslacht ontweeken het mede, door het aanneemen der naamen van PLOOS en PATER, enz. Dus bleef het zelve vernietigd, tot dat eindelijk een der afstammelingen van Heere AMELIS VAN MIJNDEN, in 1446, zig verstoutte om aan Hertog FILIPS VAN BOURGONDIEN te verzoeken, den *Naam en het Wapen van Amstel* weder te mogen aanneemen, en als uit het Graf te doen verrijzen; aan welk verzoek, zo als in den daarop verleenden Gunstbrief gezegd word, voldaan is, *om aan de lieve getrouwe Raad*, *Leenman en Onderzaat Melis*,

lis, Heer tot Mynden, om zijnder goede diensten wille, die hij voorheen gedaan had, nog daaglijks deed, en in vervolg doen zal, te verleenen voor hem en zijne Wettige Mannelijke Nakomelingen, te mogen dragen en schrijven den toenaam van *Amstel*. Deze Gunstbrief was getekend den 5den Maij van het gemelde Jaar 1446. Van dien tijd af heeft die Stam zig tot heden geschreven VAN AMSTEL VAN MYNDEN, en van dien tijd af werd ook het Wapen van *Amstel* weder vereenigd met dat van *Ijsselstein*. Het volle Wapen van AMSTEL *is vier zwarte Balken, op een goud Veld, overleid met het Ijsselsteinsche St. Andries Kruis*, zoo als het nog gebruikt wordt bij allen, die den naam van *Amstel* dragen. Zie verder: MIJNDEN, PATER en PLOOS VAN AMSTEL; welke takke, mede gesproten uit die van *Amstel*, daar voor erkend zijn; zoo als te zien is uit een Brief en Acte van den 6den Junij 1634, waarin wordt aangeweezen, dat deeze afkomstig zijn uit het Adelijk Huis van *Amstel* en *Mynden*; 't welk nog nader is bevestigd uit eenen anderen van 30 Januarij 1641, waarbij Jonkheer WILLEM PLOOS VAN AMSTEL gerechtigd wordt tot exercitie van de Jagt en Wildbaan, en andere Adelijke vrijheden en voorrechten; wordende zelfs daarin gemelde Jonkheer WILLEM PLOOS VAN AMSTEL *onze Medebroeder in den Raade* genoemd.

Tot dit zelfde Geslacht VAN AMSTEL schijnt ook te behooren, de Stam, waaruit gesprooten was HEIJMAN JACOBZE VAN OUDER-AMSTEL, bijgenaamd OPSIJ, in de vijftiende Eeuw vermaard Burgemeester der stad *Amsteldam*, die ook het Schoutsampt heeft bediend, en van Stads wegen Ambachtsheer van 't *Gooyland* was. Deeze Man bezat zoo veele Landerijen, dat men zeide dat hij, uit *Amsteldam* tot het Dorp *Ouderkerk*, genoegzaam over eigen Akkers konde gaan; vier honderd Morgen daar van lagen, bij 't Dorp *Ouderkerk*, bij elkander; gelijk hij ook sommige stukken, aldaar gelegen, van de *Hollandsche* Graaven te leen had, waarvan de Leenbrieven, door Keizer KAREL gegeeven, nog te vinden zijn; waarom hij ook gezegd wordt Heer (denkelijk Grondheer) van *Ouder-Amstel*; volgens oude als nog in wezen zijnde Handschriften, geweest te zijn.

Deeze moest, even als anderen, de oude *Wapenen* van *Amstel* verwerpen, en, zig met het *Amsteldamsch* Burgemeesterlijk Geslacht van RUISCH vermaagschappende, ten deele dat *Wapen*

aanneemen, waarin komt een *Roos* en bijgevoegde *Arent:* om gemelden Moord daar toe zijnde genoodzaakt, moest een der gemelde Leenen, met een paar Wapenhandſchoenen, worden verheergewaad; en een ander ſtuk, genaamd het *Hooſland*, met een roden Havik. Ook is het aanmerklijk, dat deeze Heer twee IJzeren Handſchoenen, met een open Helm, voor *Timber* op zijn Wapen voerde; 't welk in dien tijd, buiten hun, die van hooge afkomst waren, van niemand geſchiedde.

Voorts is 't geen klein bewijs, dat deeze Stam van OUDER-AMSTEL uit het Geſlacht van GIJSBERT VAN AMSTEL geſproten is, dat 'er (terwijl zij Landerijen bezaten, die men zeide gelegen te zijn omtrent ter plaatze, daar 't oude Lusthuis van *Amſtel* geſtaan had) in den Jaare 1552, over den eigendom, proces tusſchen hen en den Amſtelteig, Heer VAN MIJNDEN EN LOENRESLOOT, is ontſtaan; welk geſchil onwederſpreeklijk uit een en 't zelfde Geſlacht van GIJSBERT VAN AMSTEL gerezen is; beweerende beide deeze ſtammen, te weten AMSTEL TOT MIJNDEN EN LOENRESLOOT, en OUDER-AMSTEL tot AMSTELDAM, elk in 't bijzonder, dat dit goed van hunne Voorouderen hun aanbeſtorven was, hebbende de Stam van LOENRESLOOT, ten dien tijde, dit goed, ten beste van den Godsdienst en de Geestelijken, bij uiterſten wille, gemaakt, en na dat die van OUDER-AMSTEL het geding gewonnen hadden, de Geestelijken dit vast ſtuk goed moeten afſtaan, zo als het, bij de Graaven *van Holland*, na den dood van Graaf FLORIS, als Ambachtsgoed is aangeſlagen geweest, en weder te leen wordt uitgegeven, tot heden toe, zoo als uit de gedenkſtukken blijkbaar is.

Sommigen uit het Geſlacht van OUDER-AMSTEL gebruikten naderhand wel enkel den naam van AMSTEL: zo als men, op de Naamlijst der Schepenen van *Amſteldam*, van 't jaar 1418, gemeld vindt, DIRK JACOBSE VAN AMSTEL, en ook GIJSBRECHT of GIJSE VAN AMSTEL, en anderen, in 1418, 1419 en 1420. Ook vindt men gemeld dat Heer BERENDT WILLEM PLOOS VAN AMSTEL, Heer van *Schonauwen*, voorheen, wegens de Provintie *Utrecht*, afgezonden ter Vergadering der *Staaten van Holland*, zig beroemde, van 's Vaders zijde afkomſtig te zijn uit den Stam van GIJSBERT VAN AMSTEL, en van Moeders zijde uit dien van VELZEN, waar van hij de egte beſcheiden onder zig had.

Het

Het meergenoemde Huis, verkeerdelijk *Reigersbroek* of *Rei-rsbeck* genaamd, werd, in 1541, door HEIMAN JACOB VAN OU-AMSTEL, bij uiterften wille, nagelaten aan zijnen Zoon JACOB. t Geflacht van deezen, zou, volgens geloofwaardige Perfoo-n van dien tijd, ook vermaagfchapt zijn geweest aan dat van LZEN, en dus ook onder de Vlugtelingen behoord hebben. Ook il men dat het Geflacht van BANNING mede tot dat van VELZEN hoort heeft, en dus als Bannelingen den naam van BANNING bben aangenomen. Het Proostfchap van *Utrecht*, (waar-e niet dan de aanzienlijkften gekoozen werden) is mede door n van die van OUDER-AMSTEL bekleed geweest. Tot befluit rken wij nog aan, dat uit dit Geflacht nog overig is, eene de Autaarftichting te *Naarden*, waarop daaglijks de Misfe moest eezen worden, voor de Zielen der afgeftorven Maagfchap, op Jaar 1473; waartoe verfcheiden losfe en vaste Goederen ver-aden waren, mits voor den naasten van den bloede het regt van eilen van eenen Priefter bleeve.

Van dit alles, (zegt HALMA,) berusten de befcheiden en oude gelde Brieven onder den Heer Burgemeefter NICOLAAS WIT-, te *Amfteldam*; als zijnde gemelde Heer HEIMAN JACOBSE OUDER-AMSTEL, die in Huwelijk had ENGEL CORSEN, zijn grootvaders Grootvader van 's Moeders zijde, die dan ook Inkomften van gemelde giften jaarlijks aan de Armen deed deelen.

AMSTELDAM, welke Stad wij nu onderneemen te befchrij-n, heeft ons niet weinig bedenking gekost, hoe wij dezelve derneemen zoude. Wij lagen als omftuwd met befchrijvingen rvan, de eene groot, de andere kleinder, die op zig zelve haare nuttigheid hebben, en hier na zullen worden opge-even. Het ons te doen geweest, dit Werk te doen uitdij-, het zoude zeer weinig moeite gekost hebben, alleen van dit ikel twee of meer Deelen te fchrijven. Doch dit verre van s oogmerk zijnde, moest de hand 'er aan geflaagen worden, m het voornaamfte bijeen te zamelen, en zoo te verdeelen, als oor ons bij de voorige Steden reeds gefchied is; hierdoor meen-n wij eerst de kortheid te zullen betragten; en ten andere de heid in ons Werk bewaaren.

AMSTELDAM, een der grootfte en aanzienlijkfte Koopfteden van de gantfche Waereld, [tot wier Lof de beroemde C. HUYGENS zig dus laat hooren:

Gemeen verwondering betaamt mijn. wonderen niet,
De vreemdeling behoort te zwijmen die mij ziet.
Zwijmt vreemdeling, en zegt: hoe komen al de magten
Van al dat magtig is, befloten in uw grachten?
Hoe komt gij gulde Veen, aan Hemels overdaat?
Pakhuis van Oost en West, heel water en heel ftraat,
Tweemaal Venetie, waar is 't end van uwe wallen?
Zeg: meer, zegt vreemdeling; zeg liever niet met allen:
Roemt Romen, prijst Parijs, kraait Cairo's heerlijkheit.
Die fchriklixt van mij zwijgt, heeft allerbest gezeid.]

legt in *Amftelland*, drie uuren gaans Beoosten *Haarlem*, agt ten Noord-Oosten van *Leiden*, en agt ten Noord-Westen van *Utrecht*, op eenen laagen weeken moerasfigen Veengrond, die, naar maate van de diepte, in verfcheiden gronden onderfcheiden is; zo als klaar ontdekt is, bij gelegenheid van het booren van eenen Put in 't *Oude Mannenhuis*, in het jaar 1605. (Zie Art. AARLE, I. Deel.)

Deeze Stad, van den *Amftel* doorfneden wordende, welken Stroom wij hier voor gezien hebben dat zig in 't *Y* ontlast, werd al vroeg met eenen Dam voorzien, ter weering van 't Water. Eenparig wordt dit door de Schrijvers gezegd gefchied te zijn in 't Jaar 1200, en ook, dat hiervan deeze plaats haaren naam zou ontleend hebben. Dus ziet men dan ligt waarom ik liever, en naar mijne gedachten met meerder grond, fchrijve *Amfteldam*, dan volgens het gewoone gebruik *Amfterdam*. Het leggen van eenen Dam in den *Amftel*, wat fpreekt duidelijker dan deeze zamenvoeging AMSTELDAM? Immers men fchrijft *Amftelland*, *Amftelveen*; ja, de Heer WAGENAAR zelve, fchoon AMSTERDAM fchrijven, kon dit niet afkeuren.

Onzekerder dan dit, is deszelfs OUDHEID. Zij doolen zeer, die uit een Leenbrief van 't Jaar 1021, waarin een der Heeren VAN AMSTEL als Leenman van de *Utrechtfche* Kerke bekend ftaat, trachten te beweeren, dat 'er toen reeds een Gehugt of Dorp zou ge-

geweest zijn. En offchoon, zoo als bij de Heeren VAN AMSTEL gezien is, op 't Jaar 1177, van een WOLFGAARD of WOLFGARDUS, als Schout van *Amftel*, melding gemaakt wordt, en 'er in dat zelfde Jaar een verdrag tusfchen Bisfchop GODEFRIED en EGBERT VAN AMSTEL getroffen werd, 't is het nogthans onzeker, of 'er de beginfelen van de plaats, die wij hier bedoelen, reeds waren: of men moest daar voor houden 't Slot, waarvan wij EGBERT als den Stichter hebben aangemerkt. Doch liefst gelooven wij dat de Huizen, of de Buurt, zoo als wij die, op 't Art. van 't SLOT omfchreeven hebben, in laater tijd 'er zijn bij gekomen, en wel tusfchen de jaaren 1177 en 1200, wanneer de *Dam* in den *Amftel* gelegd was; op welken laatften tijd wij ons het Dorp *Amfteldam* verbeeldden, zoo als op 't gemelde Art. van 't SLOT gezegd is. Het lot, welk het zelve, vier Jaaren laater, trof, is onder GIJSBERT DEN EERSTEN vermeld. Zij die het bekende Kaartje van CHRISTOFFEL HARTOGVELD, gemerkt met het jaar 1220, zouden willen bijbrengen, om een meerder grootte aan *Amfteldam* op dien tijd toetefchrijven, zullen, volgens COMMELIJN, moeten gaan tot het Jaar 1300, en volgens O. DAPPER tot 1400, om de waare gedaante daarop afgebeeld te vinden. Men zie LE LONG, bladz. 112 en 113.

Na den ramp van 1204, fchijnt de plaats merklijk toegenomen te zijn. Want ter vergoeding daar voor aan GIJSBERT gedaan, werd het, in 1275, met de Tolvrijheid begiftigd, zo als wij onder de Voorregten nader zien zullen. In 't Jaar 1282, wanneer Heer JAN VAN PERSIJN Eigenaar van 't Oude Slot was, is het kenbaar, dat 'er vrij meerder Huizen daaromtrent ftonden; en wel van dat aanbelang, dat GIJSBERT, de gifte daar van, aan gemelden PERSIJN, in 1275 gedaan, in 1285, op den 27ften van de Maand October, moest bevestigen. Doch in 1296, ter gelegenheid van de komfte van JAN VAN AVENNENS, hoewel te fpade, om het Slot van *Muiden* te ontzetten, is 't de eerfte maal dat men in fchriften van dien tijd den naam van AMSTELDAM gemeld vindt. (Zie de Aant. op 't *Bat. Sacra*, II. Deel, bl. 267.) Doch de naam van STAD kan daaraan met geen zekerheid gegeeven worden, vóór 't Jaar 1300, zoo als men bij VAN LEEUWEN, in zijn *Befchr. van Leiden*, bl. 26 en 461, zien kan. Het ongeluk, welk haar, om deezen tijd, zoude getroffen hebben, zal onder de *On-*

heilen ter toets gebracht worden. Hier zeggen wij alleen, da ze, in 't Jaar 1318, weder voor een Stad erkend, en met Hand vesten beschonken is. Ook wijst ons de rang der Steden, di doorgaans na derzelver Ouderdom bepaald wordt, dat zij verre is van de oudste van die van *Holland* te zijn, dewijl ze de vij de in rang is. Meerder aanzien heeft ze van wegen haare

GROOTTE, HUIZEN EN BEWOONERS. Bekend is het, hoe *Amstel dam*, van geringe beginselen, langzaam opgekomen is. Als een Buurt of Gehugt hebben wij het hier voor beschouwd; naderhand is het tot een Dorp, en eindelijk tot een aanzienlijke Stad geworden. In 't jaar 1337, werd aan *Amsteldam*, door Graaf WILLEM DEN VIERDEN, de vrijheid verleend om dezelve te mogen vergrooten; sommigen zeggen dit geschied te zijn in 1400; 't welk, echter, door anderen, als geen vergrooting word aangemerkt. Hoedanig de Stad zig op dien tijd vertoond hebbe, kan best worden opgemaakt uit den platten grond, bij DAPPER, bl. 44; daar uit ziet men, dat de *Oude* en *Nieuwezijds Voorburgwallen* toen de grootte der Stad bepaald hebben. Van meerder belang is dan de vergrooting van 1482, wordende daar bij merkelijk verbeterd, (zo als wij bij de *Waereldlijke Gebouwen* nader zullen zien) en met een nieuwen Muur en Gragt omgeeven. Deeze Gragt was, aan de oude zijde, de *Geldersche Kade* of *Lastadie*, en verder de *Kolveniers Burgwal*; en aan de nieuwe zijde de *Konings Gragt*, welke toen de Stad als een Singel besloot, en ook daarvan nog den naam draagt. In dien stand bleef dezelve, tot dat ze, in 1585, aan de oude zijde, en kort daarna, in 1593, aan de nieuwe zijde weder werd uitgelegd, tot zo verre nu de *Heere-Gragt* loopt. Daarop volgde de uitlegging, welke in 1612 werd aangevangen, en meest de nieuwe of westzijde betrof; wordende de *Heeren-*, *Keizers-*, *Prinsen-* en verscheide *Dwarsgragten*, die met de laatste gemeenschap hebben, doorsneden, en de Stad, aan die zijde, van den *Ykant* af tot aan de *Leidsche Poort*, toen omringd met eenen Aarden Wal, versterkt met twaalf Bolwerken. De gedaante der Stad, op dien tijd, ziet men in den platten grond, te vinden bij GUICCIARDIJN, bl. 211. Men was toen wel voornemens, den Wal aan de Oostzijde mede te voltrekken; doch dit bleef, door eenige verhinderingen, achter wege, tot in 1658, waarin de laatste vergrooting ge-

geschiedde. De Aarden Wal voltrokken zijnde, werden bij de voorige twaalf, nog veertien nieuwe Bolwerken gevoegd, de Heeren- en *Keizers-Gragten* mede verlengd, en de Stad tot die grootte gebracht, dat men rekent dat ze meer dan 892 Morgens in zig begrijpt, en 3058 Roeden, of twee uuren gaans beslaat; welke ruimte men weet dat in haar geheel zeer digt betimmerd is. Men vind, in die wijde uitgestrektheid, niet meer dan tien ruime Pleinen, of Markten, als: den *Dam*, *Nieuw-markt*, *Oude Kerksplein*, *Heere-*, *Noorder-*, *Wester-*, *Boter-*, *Hout-*, *Bloem-* en *Varkenmarkt*, *Amstelveld*, *Koningsplein*, en die voor de *Leidsche*, *Haarlemmer* en *Weesper Poorten*.

In 't Jaar 1515 werd het getal der Huizen begroot op	2031.
1632	14440.
1732	20530.
en 1740	26317.

Waarbij nog komen die, welke, sedert het Jaar 1769 en 1770, op 't *Weesperveld* zijn aangebouwd.

Het getal der Inwoonderen werd, Ao. 1622, gesteld op 99686, en in de Voorsteden 5375, te zamen 104961. In 1630 rekende men 114249; en tegenwoordig word dit getal begroot op 241000.

Amsteldam, in deszelfs ligging de gedaante van een halve Maan, of gespannen Boog hebbende, is daardoor aan den Y- of Waterkant open, doch langs die geheele Noordzijde, van het eene tot aan het andere einde, gedekt door twee rijen paalen, op een tusschenstand van 70 voeten, welke met behoorlijke openinge voor den uit- en invaart voorzien zijn; welke openingen des nagts door *Boomen* gesloten worden. De Westzijde der Stad, is, zo als wij boven bij de vergrooting gezegd hebben, met een Muur omgeeven, van *Jaap Hannes* of het *Funie* tot aan de *Bocht*, of nu genoemde *Blaauw Hoofd*, en dezelve met zes en twintig Bolwerken voorzien, die, zo wel als de Gordijnen, die ze aan elkander hegten, van buiten met een steenen Muur meestal omgeeven zijn, en, in de onderstellinge dat deeze, in tijd van nood, met behoorlijk geschut voorzien waren, geen kleine sterkte aan de Stad zou geven; doch hier betrouwt men

men zig meest op 't Water, dat dan onze Vriend zoude zijn, doch ook doorgaans onze gevreesde Vijand is. De bovengemelde vergrootingen hebben veroorzaakt, dat verscheiden om de Poorten der Stad vernietigd, of tot andere gebruiken geschikt zijn, als bij voorbeeld: de Oude *St. Anthonies-*, de *Reguliers-*, nu Stads Wagen, de *Bentwijker*, het oude *Raam Poortje*, *St. Olofs Poort*, de Oude *Heiligewegs Poort*, nu de *Korsjes* en *Heiflleegen* en *Raamgragt*. De tegenwoordige Poorten zijn acht in getal. Van de Noordzijde beginnende, is de eerste de *Muider Poort*, welke in 1770 ingestort zijnde, terstond wede om herbouwd is, en, toen dezelve voltooid was, voor de eerste maal door de Burgers van de Wijk No. 3., toen onder bevel van den Wel Edelen Manhaften Heer en Mr. LEONARD KUIJSTEN VAN HOESEN, als Kapitein, met keurig Muzijk, slaan den Tromen vliegend Vaandel, op den 9den Maij 1771. gesloten, en den anderen morgen geopent werd. II. De *Weesper-Poort*. III. De *Utrechtsche Poort*. IV. De *Spiegel* of *Wetering Poort*. V. De *Leidsche Poort*. VI. De *Raam Poort*, verbouwd 1779, en rijbaar gemaakt. VII. De *Zaagmoolen Poort*, vermaakt 1779. VIII. De *Haarlemmer Poort*; de eerste van dien naam is gebouwd in 1506, de tweede in 1593, en de tegenwoordige begonnen in 1615, en volbouwd 1618: welke versterkinge langzaamerhand, en van tijd tot tijd, geschied is. Eerst in 1480 werd de Stad met Muuren en Torens omringt; in 1601 met nieuwe Houte Poorten en twaalf Bolwerken versterkt; in 1611 werden elf Bolwerken vernieuwd, en 1636 de Houten Poorten in Steenen veranderd.

Het is met geene zekerheid te bepaalen, of 'er, in de eerste en oudste tijden, om of bij 't Slot eenig Kerklijk gebouw of Kapel geweest is. Even onzeker is de Oudheid, die sommigen als de eerste aan de *St. Olofs Kapel* toeschrijven, waar van zij de stichting in de twaalfde Eeuw plaatsen; zie LE LONG bl. 91. Met meerder grond houdt men voor 't eerste en oudste dier gebouwen de *Oude Kerk*: want, al in 't jaar 1369, verkregen de *Amsteldammers* vrijheid om een Altaar in dezelve te vernieuwen; en men stelt dat deeze Kerk reeds in 't Jaar 1220 in weezen was, schoon niet in die grootte, als wij ze nu beschouwen. Anderen hebben de *St. Pieters Kerk* of *Kapel* (nu de groote

Vleesch-

Vleeschhal) voor de oudste Kerk der stad gehouden; (zie PONTANUS): daar tegen over was *'t St. Pieters Gasthuis*, mede een van de oudste gebouwen, in 1584 in burgerwooningen veranderd; de oude bouwvallige *St. Pieters Poort* is daar van nog een overblijfsel. De aanleg van 't *Minnebroeders-Klooster*, in 't jaar 1304, besloeg die grootte niet, die het naderhand verkreeg. Dit is bijzonder berugt geworden door BRUGMAN; naderhand, na de Beeldstorming, in 't jaar 1566, diende de Kerk daar van tot eene Vergaderplaats der Hervormden; doch deeze ontruimden ze weder in 't volgende jaar. In 1578 onderging het de plondering, en werd daarna in burgerwooningen veranderd. In 1662 stonden 'er nog eenige huisjes of celletjes van, in de Bloedstraat, die toen door den brand verteerd werden. Ook behoort tot de oudste Kerkelijke Gebouwen de *Lieve Vrouwe Kapel*, die geplaatst was op den Nieuwendijk, op den hoek van de thans genaamde *Vrouwen Steeg*, en was reeds vóór 't jaar 1355 bekend. Schoon de stichting van de *Nieuwe Zijds-Kapel* onzeker is, zou men, van wegens het beruchte *Amsteldamsche Mirakel*, waarom de Roomschgezinden haar de *Heilige Stede* noemden, in 't jaar 1345, konnen opmaaken dat zij al reeds eenigen tijd in wezen geweest is. Ook wordt de stichting van 't *Reguliers Klooster* op 't jaar 1365 gesteld, schoon BOXHORN dit verschuift tot 1377, en DAPPER nog verder tot op 1392; en die van de *Karthuizers* op 't jaar 1390, waar van 't eerste de Herberg de Munt, en van 't laatste het Kerkhof van dien naam nog overig is. Op 't jaar 1394, zou dat der *Oude Nonnen* zijnen aanvang genomen hebben. Kort daarna, in 1400, was het *Cecilien Klooster* (nu 't *Prinsen Hof*) reeds bekend. En men telt geen drie jaaren later, of men vind het *Nieuwe Nonnen-Klooster*, (ter plaatze daar nu het Oude Zijds Heeren Logement staat) als zeer aanzienlijk genoemd. Ook was 't *St. Agneta Klooster*, waar van de Kerk nu tot de *Illustre School* verstrekt, reeds in 1406 bekend. Dat van *St. Ursel*, thans het *Spinhuis*, geloven wij toen, hoewel onzeker, mede al in wezen geweest te zijn. Ook werd het *Bagijnhof*, een overoud gebouw, en reeds 1393 door Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, met eenige voorregten beschonken, om deezen tijd gerekend verbeterd te zijn. Het Klooster der *Paulianen* (nu de *Waale Kerk* en *St. Joris Hof*) rekent men ge-

sticht te zijn in 't jaar 1409; en in 't jaar 1411 het *Magdalena* en *Barberaas Klooster* (nu de *Bank van Leening*): ook dat van *St. Clara* en *Maria*, beide in de Nes; zijnde het eerste in een Zuikerbakkerij, en 't ander in woonhuizen veranderd.. In 1412 was dat van *Margreta* of *Catharina* al in wezen: als mede dat van *St. Margreta* (naderhand de *Kleine Vleeschhal*, doch sedert afgebroken) was toen reeds bekend. *St. Geertruid* of *Maagdendaal*, nu een Zuikerbakkerij, werd gesticht omtrent 1438; na dat alvorens het *Bethanien Klooster* lang volbouwd, en dat der *Cellebroeders* reeds mede in wezen was. Het *Nieuwe Clarisse Klooster* (nu 't *Rasphuis* en de *Latijnsche School*) werd begonnen in 1515; zijnde de stichting van *St. Lucien Klooster*, nu 't *Burger Weeshuis*, onzeker: gelijk ook die van 't *Celle-Zusters*. Onder den aanwas van alle deeze Kloosters, had men een aanvang gemaakt met de Bouwing van de *Nieuwe Kerk*, in 't jaar 1408, of, zo anderen willen, in 't jaar 1412 of 1414. De bekende WILLEM EGGERT, die de kosten hier van grooten deels gedragen had, beleefde de voltrekking daar van niet: want hij overleed in 't jaar 1417. Zijn Grafstede vindt men nog in dezelve, zijnde nog onlangs vernieuwd; zie EGGERT WILLEM.

Nimmer heeft het de Stad ontbroken aan de zulken, die hunne liefdegaaven wilden besteden, tot het opregten van gebouwen voor de Noodlijdenden. Een bewijs daar van vindt men in 't jaar 1413, met de oprechting van het *Lazarushuis*; in 1562 vind men vermeld eenen HENDRIK PAUWELSZ, welke den aanleg deed maken van 't *Dol-* of *Krankzinnigenhuis*, 't welke, in 1591, door middel van eene Loterij, vergroot werd, zo als nogmaals geschiedde in 't jaar 1615.

Ook werd, in 't zelfde jaar 1562, het *Burger Weeshuis*, reeds in 1523 aangelegd, uit de Liefdegiften van de bekende HAASJE KLAAS, dochter in 't Paradijs, merklijk vergroot, en de kosten daartoe, mede door middel van eene Loterij, bij een gebragt. De tweede vergrooting geschiedde in 1580; wordende het eerste veranderd in een Herberg, nog bekend onder den naam van de *Keizerskroon*, en de Kinderen overgebragt in 't tegenwoordige huis, waarvan het gedeelte, dat voor de meisjes geschikt is, wel eer het *St. Lucien Klooster* was, waarvan de steeg nog den naam van de *St. Luciensteeg* heeft.

In

In 't beruchte jaar 1578, waarin de ſtad die groote verandering, zo in Kerk als Burgerſtaat, onderging, werden de Nonnen van *St. Eliſabeths* of *St. Pieters Gasthuis* bevolen, haar verblijf te verlaaten, op voorwaarde dat aan dezelve, geduurende haar leven, een behoorlijk onderhoud zou worden toegelegd; zij hier aan voldaan hebbende, werd, nog in dat zelfde jaar, het gebouw tot een *Gasthuis* bekwaam gemaakt.

In voorige Jaaren had men het gemelde *Bethanien Klooster* reeds tot een *Latijnſche School* gebezigd, en daartoe gebruikt tot in 't jaar 1670; wanneer dit een Herberg werd, na dat gemelde School verplaatst was op den Singel, in een gedeelte van 't *Klariſſe Klooster.* Het *Oude Manhuis*, dat mede zijnen oorſprong uit eenige milde giften van gemelde HAASJE KLAAS en anderen genomen had, werd, in 't jaar 1600, door middel van eene Loterij, vergroot, zo als 17 jaaren laater nogmaals geſchiedde. In 1754 is het gebracht in dien ſtaat, zo als wij 't nu nog beſchouwen, gelijkende eer eene vorſtelijke wooning, dan een Godshuis. De ſtichting der bekende *Spiegelhuisjes* ſtelt men op 't jaar 1602.

De vermeerdering van Inwoonders, en van belijders van den Hervormden Godsdienst, vereischte ook meerder Publieke gebouwen ter oeffening van den openbaaren Godsdienst. Om hier aan te voldoen, werd, op den 22ſten Augustus 1603, de eerſte ſteen aan de *Zuider Kerk* geleid; na dat de opbouw eenige jaaren had ſtil geſtaan, werd zij voltrokken in 1611. Deeze werd gevolgd van de *Wester* en *Noorder Kerken.* Op den 15den Junij 1620, werd aan de laatſte de eerſte ſteen gelegd, en zij, op Paaschdag van 't jaar 1623, ingewijd. Op den 11den September van dat zelfde jaar, werd met de eerstgenoemde een aanvang gemaakt, en 11 jaaren daarna, op Pinxteren, de Inwijdingsreden gedaan. Terwijl men hier mede bezig was, zuimde men ook niet, om voor de Noodlijdenden te zorgen. Men ſloeg de hand, met het leggen van den eerſten ſteen, in 't jaar 1630, aan 't *Pesthuis*, buiten de Leidſche Poort; de kosten daarvan beliepen 150,000 Guldens, waar toe de ſtad 24,000 Guldens geſchooten had.

In de *Kerklijke Geſchiedenisſen* zullen wij zien, hoe men, geduurende de beruchte Broedertwisten, de *Remonſtranten* hier zeer

zeer ſtreng behandeld had, en op welken tijd men omtrent hun gemaatigder begon te denken. In 1630 bouwden zij hunne Kerk. Maar te ſtout op deeze vrijheid wordende, werd eene afbeelding daarvan, met een Vaars van VONDEL daar onder, in 't licht gegeeven. Stads overheden begrijpende, dat dit haare goedheid te veel gevergd was, of vreezende dat dit de uitvoering der Placaaten tegen hun mogt doen herleeven, deeden zig de gemelde prentverbeelding en plaat ter hand ſtellen, met verbod van den verkoop van eenige afdrukken, en behielden dezelve geduurende eenige jaaren. Als een gevolg van die zelfde twisten nam het *Illuſtre School* zijnen aanvang; wordende, op den 5den Februarij 1632, door den Hoogleeraar VOSSIUS, daarin de eerſte Redevoering gedaan. De plaats, daartoe geſchikt, had voorheen tot de Kerk van 't *St. Agneta's* Klooster gediend. Het zelve is in 't jaar 1778 en 1779 van buiten en binnen merklijk verbeterd. Behalven de gewoone gehoorzaal, vindt men in hetzelve de *Stads Boekzaal*, die, ten gebruike van een iegelijk, des Woensdags en Zaturdags nademiddag, openſtaat.

De *Lutheraanen*, die zig, om deezen tijd, in aanmerklijken getale in *Amſteldam* bevonden, en reeds voorheen op andere plaatſen hunnen Godsdienst geoeffend hadden, begonnen, in 't jaar 1633, den bouw van hunne Kerk op 't Spuij, bekend bij den naam van de *Lutherſche Oude Kerk*. Onder de onheilen zullen wij gewag moeten maaken van den Brand in de *Nieuwe Kerk*, in 't jaar 1645. De herbouwing daarvan werd, echter, ſpoedig ter hand genomen, wordende de eerſte Preek daar weder in gedaan, op den 10 Maij 1648, door Dom. KESLERUS. Naar maate de ſtad in grootte toenam, vermeerderde ook het getal der behoeftigen. Behalven de Geſtichten, reeds genoemd, begon men, in 't jaar 1649, den opbouw van 't *Nieuwe Zijds Huiszittenhuis*, en 't jaar daaraanvolgende, van het *Huiszitten Weduwen-Hof*; dat van de *Nieuwe zijde*, werd, in 't jaar 1655, gevolgd van het *Huiszittenhuis* aan de *Oude zyde*, 't welk, met de daar bij zijnde Turf- en Koorn-Magazijnen, in 1776 verbeterd en vertimmerd is. Dit gebouw was naauw gereed, of men ving aan met de bouwing van 't *Diaconie Weeshuis*, waarvan, in 't jaar 1757, het Eeuwfeest plegtig gevierd werd. In de Beſchrijving van de Historie zullen wij de reden van den toevloed der *Waalſche Ge-*

re-

reformeerden zien: ten hunnen behoeve werd, in 't jaar 1661, de Kerk der *Paulianen*, nu de *Oude Waale Kerk*, vergroot. Voor de Weezen der Burgers en voor die van de Leden der Hervormden waren nu aanzienlijke wooningen gemaakt; 'er ontbrak nu nog een voor die geenen, welke in geen van die beiden, volgens derzelver wetten, konden worden ingenomen. Voor zulke ouderlooze Weezen diende de Stichting van 't *Aalmoesseniers-Weeshuis*, waaraan de eerste steen gelegd wierd in 't jaar 1664.

De Koophandel volkeren van alle oorden derwaarts lokkende, had hier ook voorlang zig een menigte *Engelsche Protestanten* doen nederzetten. Ter oeffening van hunnen openbaaren Godsdienst, werd, in 't jaar 1665, de *Bagijnenkerk*, op 't *Hof* van dien naam, bekwaam gemaakt, en, in 't jaar 1668, de stad met de fraaij gebouwde *Luthersche Nieuwe Kerk* verrijkt. Een weinig daarna bouwde men de *Ooster Kerk*, welke ingewijd werd in 1671. Terwijl men met derzelver bouwing bezig was, had men, in 1669, den eersten steen aan 't *Waale Weeshuis* gelegd, en in 1670 de eerste Predikatie in de *Amstel Kerk* gedaan. De *Portugeesche* Jooden ondernamen, in 1674, den bouw van hun prachtig Kerkgevaarte. De oprechting van het *Doopsgezinde Weeshuis* word gesteld op 1676; en op dien tijd gingen zeker de Broederen Diaconen al zwanger met de stichting van het *Diaconie-Oude-Vrouwen Huis*, waaraan, in 1681, de eerste, steen gelegd, en 't welk, in 1717, vergroot werd. De *Engelschen* deeden, in 1683, hun *Weeshuis*, en de *Mennoniten* hunne Kerk *de Zon*, tot hunner beiden oogmerken bekwaam maken. Met het eenëntwintigste Jaar van deeze Eeuw, rees, uit *Amstels* moerassigen grond, het *Korvers Hof* ten voorschijn, zo als men dat van *Brants* zag praalen in 't Jaar 1733; zijnde in 1691 het *Luthersche Weeshuis* reeds aangevangen. Het Jaar 1731 was geschikt ter inwijding van de *Eilands Kerk*. De *Hoogduitsche Jooden*, die reeds sedert eenige Jaaren een aanzienlijke Kerk gehad hadden, bouwden, na bekomen verlof, in 1740, een tweede daar naast aan. In voorige Jaaren was wel een plan ontworpen tot het bouwen van eene nieuwe *Koepel Kerk*; doch de uitvoering daar van is achter gebleeven. De verdere Gebouwen, tot deze verdeeling behoorende, zijn der *Doopsgezinden*

bart, of *Bank van Leening*, werd, in 1614, opgeregt, t
voorkoming en beteugeling van overbodigen woeker; welke Lom-
bart, in 1669, nog met een Gebouw, daar naast aan, vergroot
werd. Ook werd, in het gemelde Jaar 1614, de *Gefchut* en
Klokgieterij tot ftand gebragt; welk Gebouw naderhand me
veel vergroot is; doch wanneer de *Proefwerf* van 't Gefchut, e
de *Loop- en Roermakerije* zijn opgerecht, is mij niet gebleeken.

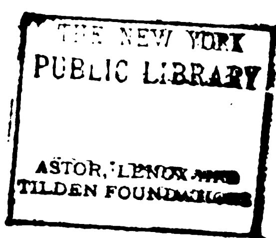
Dat de Koophandel, van tijd tot tijd, vermeerderde, zou me
konnen bewijzen, uit de vermeerdering van daar toe benodigde
Gebouwen. De oudfte Waag niet voldoende bevonden worden-
de, werd de *Oude St. Anthonies Poort*, op de *Nieuwe-Markt*,
(welke reeds in 't Jaar 1488 gemaakt was, en toen aan bouwen nie
meer dan 5305 Guldens en 4 Stuivers gekost had) tot een twee-
Waag bekwaam gemaakt. Boven deezen is mede een der *Bur-
ger Hoofdwagten*, de *Anatomie*, de *Chirurgijns-* en andere Gil-
dekamers. Ook werd, in dit zelfde Jaar, de *Koornbeurs* van Hout
gemaakt; welke Beurs, in het Jaar 1768, in een fraaij fteen Ge-
bouw veranderd is.

Het ftevige vierkante Gebouw op de *Wester Markt*, dat van
onderen tot een *Vleeschhal*, en van boven tot een *Burger Hoofd-
wagt* verftrekt, werd in 1619 gemaakt. In 1622 werden, ten
behoeve van de Stad, omtrent de *Haarlemmer Poort*, vier ge-
weldig zwaare Gebouwen opgerecht, waarvan de onderfte ge-
deelten dienen tot berging van zwaar Gefchut, en de bovenfte
ter bewaaring van den voorraad van Stads Graanen.

In 1629 of 1630, het *Rondeel* of *Doelen Toren* verkocht zijn-
de, werd een groot gedeelte van de plaats met prachtige Woon-
huizen bezet, en is nog heden een der aanzienlijkfte Straaten
der Stad. De eigenlijke *Doelen* is in een der voornaamfte Log-
menten veranderd; waar tegen over men de *Schietdoelen* vindt.
Rademaker geeft ons, in een zijner Gezichten, een afbeelding
van de gedaante dier Straat, zo als die zig vertoonde in 1597.
Van den Toren, bekend bij den naam van *Zwicht Utrecht*, heeft
men verfcheiden afbeeldingen, zoo als die zig in 1552 vertoon-
de. In den Jaare 1672 en 1748, maakten zig eenige twistzoe-
kende Inwoonders van de Zaal deezer Doelen Meefter, waarop
zij zig valschlijk verbeeldden eenig regt te hebben. Zie hieraan de
Gefchiedenisfen van 1672 en 1748.

Het

RBRANDEN VAN DEN AMSTELDAMSCHEN SCHOUWBURG.

Het Stads *Excijns Huis*, alwaar alle de Imposten van Stads-gen betaald worden, staande aan den *Ouden Brug*, werd, in 37, vergroot, en in die trotsche gedaante gebracht, waarin t nog beschouwd wordt.

Tot nog toe hebben wij alleen van Gebouwen gesproken, die voor den Koophandel of anderzins volstrekt noodig of zeer dig zijn. Dit zou, mooglijk, een Vreemdeling doen den-, of men hier nimmer bedacht geweest zij om het nutte t het vermaaklijke zamen te paaren, en of hier geen de min-uitspanning plaats hebbe. Ter wegneeming van die gedach-, dient dan gezegd, dat men 'er al vroeg ter deezer Stede ge-den heeft, die beminnaars van Taal- en Dichtkunst waren, , in vorige tijden, met den naam van Rekenrijkers benoemd rden. In het Jaar 1517 waren hier reeds twee zodanige Re-rijkers Kamers, waarvan de aanzienlijkste Leden van den Raad zig eene eere rekenden, Leden te zijn. Deeze twee Ka-s hielden stand tot in den Jaare 1637, wanneer dezelven rden in een gesmolten, toen de Oude Schouwburg werd op-echt. In 't Jaar 1658 werd dezelve vergroot, en het gantsche oneel verschikt naar de *Italiaansche* wijze; van tijd tot tijd beterd, en in zo een prachtigen toestel, zo van Toneelen, edingen, enz. gebracht, dat het de verwondering en goed-ring van alle Kenners, door gantsch Europa, wegdroeg. On-aanhoudende verbetering, bleef dit gesticht den luister der d schragen, tot dat het, op den noodlottigen avond van den Maij des Jaars 1772, terwijl een Troup *Vlamingen*, onder cier van den Heer NEYTS, bezig was met het vertoonen van Opera, de *Deserteur* genaamd, in Brand geraakte, en, t tegenstaande allen vlijt en arbeid, op dien avond en den genden nacht, met al deszelfs gadelooze Konststukken, in een en aschhoop veranderd werd, waarbij zelfs eenige ongeluk-ge Aanschouwers het leven lieten. De grond van deezen ver-rden Schouwburg naderhand verkocht zijnde, voor 27500 ldens, is tot een *Roomsch Armen Comptoir* bekwaam gemaakt. n Stad als *Amsteldam*, schijnende zulk een Gebouw niet te nen missen, heeft men met den bouw van den Nieuwen houwburg, op het *Leidsche Plein*, in 1773, een aanvang ge-akt; en na dat dezelve vaardig was, werd daarin, op den 17den

November 1774, voor 't eerst vertoond: *de Inwijding van den Schouwburg*, en daarna *Jacob Simonszoon de Rijk*. Elk moet bekennen, dat deeze Nieuwe Schouwburg, zo in deszelfs aanleg, daar toe vereischte Sieraaden en prachtige Kleederen, als in andere opzichten, aan den smaak van kundige Toneelminnaars voldoet. Daarentegen verdienen zoo wel het *Oude* als tegenwoordige *Doolhof*, waarin smaak noch konst gevonden wordt, bijna niet genoemd te worden.

Meermaalen hebben Stads Publieke Gebouwen het onheil van Brand ondergaan. In 't Jaar 1643, verteerde dezelve het *Oude St. Ursels Klooster*, dat reeds sedert eenige Jaaren tot een Vrouwen *Tucht* of *Spinhuis* gebruikt, en ten dien einde, in 1596, merklijk vergroot was. Doch dit onheil werd, door den herbouw, spoedig hersteld. Van den Brand der *Nieuwe Kerk*, in 1645, zullen wij onder de *Onheilen* gewagen. In 1646 en 1647, was men ijvrig bezig met het bouwen van den *Onvolmaakten Toren*; in 't eerstgemelde Jaar waren daartoe reeds 6363 Masten in den grond geheid; in het laatste Jaar werd de eerste Steen gelegd en verder opgetrokken, tot eene hoogte van 50 voeten, of daaromtrent boven den grond. Bijzondere redenen deeden den arbeid staaken. Het gebouw bleef in dien onvoltooiden stand, tot in den jaare 1784, wanneer het tot op den grond geslecht werd. Ook werd het *Oude Zijds Heeren Logement*, dat voor heen uit twee Gebouwen bestond, tot een gebracht.

Gewigtiger was de onderneeming van de bouwing van 't *Nieuwe Stadhuis*, of 's Waerelds agtste Wonder, waaraan, in 't Jaar 1648, op den 28sten October, na het inslaan van 13659 Masten, de eerste Steen gelegd werd; in korten tijd nam dit allerprachtigst Gebouw zodanig toe, dat op den 29 Julij 1655, de Magistraat daar op haare eerste zitting nam.

Onder de Stads Geschiedenissen zullen wij, op 't Jaar 1650, gewag moeten maken van de twee *Blokhuizen*, die op den *Amstel* zijn gemaakt; doch deeze, den stroom van 't Water te veel verhinderende, werden, in 1654, weder afgebroken. De gedachtenisse daar van is ons in prent, door NOLPE en anderen, nagelaaten. In het zelfde Jaar is 't *Nieuwe Werkhuis*, anders genaamd het *Willige Rasphuis*, aangelegd; 't welk tot dat oogmerk heeft gediend tot in den jaare 1785, wanneer het verkocht en vertim-

werd is tot een *Kweekschool voor de Zeevaart:* eene allerheilzame inrichting, hoewel eene navolging van de nijdige *Engelschen*; behalven door eene menigte particuliere Milddaadige en vaderlandlievende geevers, door 's Lands Staaten zelve onlangs rijkelijk begiftigd. Het getal van vijftig jongelingen, thans daar in gehuisvest, zal, zegt men, tot 400 kunnen aangroeien. Tegens daar tegen over, werd, in den jaare 1656, aan *'s Lands Magazijn* de eerste Steen gelegd. Het graaven van de Trekvaart, van 't *Tolhuis* naar *Buikfloot*, in 1660, gaf aanleiding tot het maken van de *Nieuwe Stads Herberg*, aan 't *Y*. In het zelfde jaar werd de *Stads Timmertuin* aangelegd. De *Nieuwe Vismarkt*, aan de *Haarlemmersluis*, en het *Zee Magazijn* der O. I. Maatschappij, waren de Werken, die in 1661 ter hand genomen werden. Twee Jaaren laater is een der voornaamste van Stads werken, de *Amstelbrug*, volbouwd. Als de derde der *Stads Poorten*, werd de *Regulierspoort*, in 't Jaar 1669, voltrokken; het bovengedeelte tot een Burger Wagtplaats geschikt.

De beroemde J. VAN DER HEIDEN vereeuwigde, in het volgende jaar, zijnen naam, door het uitvinden der *Slang-Brandspuiten* en *Lantaarnen*. In 1672 werd, zo als wij onder de *Schutterijen* zien zullen, het bestier der *Oude Doelschutters* vernietigd, de Gebouwen tot *Logementen* bekwaam gemaakt; waar van, in 1674, een gedeelte voor *'t West-Indisch Huis* geschikt is. Verscheiden van Stads Waterkeeringen aan den *Ykant* werden, in 1681, gemaakt, en ook de Stads Herberg in de *Plantaadje* gebouwd, en de *Hortus Medicus* aangeleid. Het *Zijde Windhuis* kwam ten voorschijn in 1682, en het *Verbeterhuis* in 1695. Nog werd, in 1736, de Stad met een *Nieuwe Vleeschhal* op de *Botermarkt* vermeerderd. Op den 16den Maart 1744, werd de eerste Steen aan de *Manege* of het *Rijschool* gelegd; in 1753, de *Kaasse* van de *Stads Apotheek* en *Paardestallen*, 't *Generaal-Comptoir* tot stand gebragt.

Eindelijk is, in 1779, de *Groote Vleeschhal* vergroot, en daar in 't *Collegium Medicum* geplaatst; en ook een aanvang gemaakt met het aanzienlijke Stads Gebouw op 't *Weesper Veld*, 't welk nu geheel volbouwd, onder de grootste en aanzienlijkste Gebouwen, in zijne soort, die ergens bekend zijn, met regt mag geteld worden.

Zeker is het dat *Amsteldam* al van vroege tijden zijne Regeerders heeft gehad. De SCHOUT, daar men allereerst van gewaagd vindt, werd, in de eerste tijden, aangesteld door den Baljuw van *Amstelland*, en naderhand door de Graaven. Onder de Heeren VAN AMSTEL hebben wij melding gemaakt WOLFGER VAN AMSTEL, als *Schout van Amstelle*, die, waarschijnlijk, dat Ampt over *Amstelland*, en niet over *Amsteldam*, bekleed heeft. De eerste, dien men genoemd vindt, was SIMON BURG, die (schoon het nette Jaar onzeker is) in den aanvang der veertiende Eeuw dien post moet hebben waargenomen: want de tweede, dien men genoemd vindt, was COPPE HEINESOENE, in 1336, welke, waarschijnlijk, dit ampt van den Graaf in Pacht gehad moet hebben; schoon deeze tweede, door een verleende magt aan den Baljuw, door den Schout van 't gemelde Jaar 1336, daarvan ontzet is. Hertog ALBERT VAN BEIJEREN verpandde het Schoutsampt, Ao. 1374, aan SIMON ALBES PIETERSZ, voor den tijd van tien jaaren. Doch, na 't jaar 1409, begaven de Graaven dit Ampt, en was de Schout verpligt, de inkomsten op een vijfde deel na te verantwoorden, tot aan het jaar 1581; in welken tusschentijd het, doorgaans, door één of meer Persoonen, en ook wel door de Stad, in pacht gehouden werd. Na dien tijd is de Stad daarvan in 't gerust bezit gebleeven; wordende, zedert veele Jaaren herwaards, den Heer Hoofdschout, door Burgemeesteren en Raaden, aangesteld. Van den bovengemelden SIMON BURG, tot den tegenwoordigen Wel Ed. Gestrengen Heer Hoofd-Officier BAKKER, telt men negenënvijftig Mannen, die dit gewichtig Ampt bekleed hebben.

De tweede rang der *Amsteldamsche* Regeering, in oudheid, is die van de SCHEPENEN, die men, reeds 1268, onder Heer JAN VAN PERSIJN vermeld vindt, als gemagtigd om met den Schout de Vierschaar te spannen; en 'er is grond om te vermoeden, dat de Regeering deezer Stad, reeds Ao. 1301, op eenen vasten voet gesteld is. Want de *Ongenoemde Klerk* zegt, dat om deezen tijd *Amsteldam*, door GUI VAN HENEGOUWEN, met Vrijheden, Voorregten en Keuren voorzien werd. De eerste, dien men als zodanig genoemd vindt, komen ons voor op 't Jaar 1333: naamlijk DIRK FRANKEN en DIRK WILLEMSZ. Deeze werden, in die vroege tijden, mede door den Baljuw van *Amstelland* aangesteld, en naderhand door de Graaven. In het Jaar 1342, beschonk Gra[af]

WI[LLEM]

WILLEM DE VIERDE de Stad met het voorregt, om, even als in andere Steden, binnen dezelve de voorvallende zaaken, door den Schout en Schepenen, te doen beregten, mits niet dragende tegen 's Graaven Heerlijkheid. (Zie de *Handv.* bl. 3.) Op 't Jaar 1449, vindt men al, dat de verkiezing van deeze Achtbaare Regters geschiedde op Nominatien van een dubbel getal van Persoonen; en schoon wij, door gebrek van aanteekening, in 't Jaar 1333, slechts twee gemeld vinden, zouden wij, echter, overhellen om te gelooven, dat het getal der Schepenen toen reeds uit zeven zal bestaan hebben.

Het Hof van *Brussel* maakte hierin, Ao. 1559, verandering, en gebood eene Nominatie te zenden van 58 Persoonen, om 'er negen uit te kiezen; en dus werd, in 1560, het getal van zeven tot negen vermeerderd, 't welk stand hield tot in 1581, wanneer Prins WILLEM DE EERSTE de Nominatie weder bragt tot veertien, en daar uit, als Stadhouder, zeven Mannen koos, beveelende dat bij dezelve, uit de afgaande, twee Presidenten zouden gekoozen worden; 't geen tot heden toe stand gehouden heeft. Volgens Handvesten van Vrouwe MARIA van 1447, en van FILIPS DEN TWEEDEN van 1559, moet deeze Verkiezing, of liever het maken der Nominatie, geschieden door de Vroedschap, en dat wel van zulke Persoonen, die daarbij genoemd worden de rijkste, eerbaarste, notabelste, rekkelijkste en vreedzaamste Poorteren. Door de Hertoginne VAN PARMA werd, in 1556, daar bij bepaald, dat ze ten minsten 25 Jaaren oud zouden moeten zijn, en elkander ook, door aanhuwing, zo min in den bloede bestaan, als mooglijk was; als mede dat 'er onder de benoemden eenigen moesten zijn, die kennis en ondervinding van den Koophandel hadden. (De verschillen, die, over het zenden van deeze Nominatie, met den Stadhouder WILLEM DEN DERDEN, ontstonden, zullen wij onder de *Geschiedenissen* deezer Stad melden.)

't Voornaamste van 't Ampt van Heeren Schepenen, bestaat hier in: dat door hunne Edele Achtbaaren word recht gesprooken, over alle *Crimineele* en *Civile* zaaken, die voor hunnen regtbank gebracht worden, en de vonnissen, door hunne Ed. geslagen, naar vereisch van zaaken en omstandigheden worden uitgevoerd. Verder 't verleenen van appointementen op ver-

fcheiden Requesten, en van Borgtogten; kwijtfcheldingen van vaste goederen, Kustingen en Schepenkennisfen; het fchatten van vaste goederen; het bevredigen der Ingezeetenen, en trouwen van alle die buiten de Praedomineerende Kerk zijn; het helpen maken en vernieuwen der Keuren; en wat meer aan dit Achtbaar, hoewel moeilijk Ampt verknocht is.

't Ampt van BURGEMEESTER, fchoon veel aanzienlijker en gewichtiger dan dat van Schepenen, is, echter, niet van die oudheid; om welke reden het Ampt van Schepenen door ons hier vóór dat van hunne Edele Groot Achtbaarheden geplaatst is. Deeze aanzienlijke en beminde Burgervaders, vindt men, in 't jaar 1345, benoemd met den Eernaam van *Beraaders*, en in 1387 met dien van *Raaden.* In 1413 werd aan de Stad de magt verleend, door *Hertog* ALBERT, *om alle jaaren drie goede knapen tot Raaden te verkiezen;* welke drie één tot hun moeften kiezen, van die welke het vorige jaar Raad geweest waren. Deeze jaarlijkfche verkiezing doet ons zien, dat hier van *Burgemeesteren* gefproken wordt, en niet van die *Raaden*, die men anders *Vroedfchappen* noemt, wijl die voor hun leeven worden aangefteld. De eerftemaal dat men den naam van Burgemeefters gemeld vindt, is, volgens COMMELIN, 1406.

In deszelfs eerften oorfprong beftond dit gewigtig ampt, alleen in 't bewind over der ftede goederen. Doch naar maate de Stad grooter en aanzienlijker werd, werden ook de bezigheden van Burgemeesteren wel aanzienlijker, doch tevens gewichtiger en moeilijker. Om dit te betoogen, behoeft men alleen den tijtel van *Burgemeesters en Regeerders der Stad* te melden. Als de zodanigen zijn Hunne Edele Groot Achtbaaren, Hoofden van den Raad; Gemagtigden tot het benoemen der Afgevaardigden op den dagvaart; Opper-Regenten van Kerken en Godshuizen; Oppervoogden en Vaders van Weduwen en Weezen; Bewindhebbers en Beftierders van Stads Goederen; Goedkeurders en Bevestigers der onder hun oog gemaakte Keuren. Mannen, die, wijl zij geene Oppermagt boven zig erkennen, dan de Staaten der Provintie, dus gerechtigd zijn tot het afdoen der gefchillen over vrede; Mannen, bij wien berust het Hoog bevel over ftads bezetting, en die geen gering gezag over de Schutterij hebben. Overheden, die de magt bezitten, om onrustige Ingezeetenen,

zon-

zonder forme van Proces, de ſtad te doen ruimen, en andere als burgers en poorters aanteneemen, te erkennen, dat voorregt te ſchenken en met ampten en bedieningen te voorzien. De bewaarders van ſtads zegels zijnde, komt hun ook de magt toe om de rust te doen bewaaren, en ontſtaane beroerten naar hunne wijsheid te doen bedaaren.

Dit dacht ons nodig van dit luisterrijke Ampt vooraf te zeggen: om reden, dat wij voorneemens zijn, in deeze verdeeling, verſcheiden zaaken te melden, waaruit men zien zal, dat Hunne Ed. Gr. Achtb. deeze hunne magt en gezag niet dan ſpaarzaam, en altoos tot welzijn der goede Burgerij en Ingezetenen, gebruiken.

VROEDSCHAP of RAADEN maaken 't aanzienlijkſte deel der Stads Regeeringe uit. Deeze Edele en Achtbaare Raad, die altoos uit de wijsten (zo als 't woord *Vroed* te kennen geeft) en aanzienlijkſten beſtaan heeft, werd, in vroegere dagen, de *Rijkdom der ſtad* genaamd, en in 't jaar 1449 het getal der Leden bepaald op 24; doch, 1479, op den 15den Maart, tot het aantal van 36 vermeerderd. De naam van *Raad* geeft, zonder verder verklaaring, de gewigtigheid en de hoofdzaak van dit aanzienlijk ampt te kennen. De Vergaderingen van dit aanzienlijke lichaam geſchieden op aanzeggen of verzoek van Burgemeesteren; de ſtemmen van dezelven gelden, niet alleen in ſtads zaaken, maar ook in die van 't land, 't zij van oorlog of vrede. Reeds hebben wij gezegd, dat deeze voor hun leven worden aangeſteld, en doen zien, dat aan dezelven het regt der verkiezing van Schepenen mede toekomt; zo als bij dezelve mede de magt berust, om opengevallene plaatſen in deezen Raad te vervullen. Uit hun worden ook de Leden ter dagvaart gekozen.

De uitgebreidheid deezer Stad, de menigte der Inwoonderen, en daaruit voortvloeiende menigvuldige bezigheden der Stads Beſtierderen, vereischte, ten nutte van Stad en Volk, Mannen van onvermoeiden vlijt en arbeid. Doch, hoe nijver, hoe arbeidzaam, ten dienſte van 't gemeen, zij ook waren, het bepaalde getal van Stads Regeerders was, echter, op verre na niet voldoende, om den last, waaronder een Atlas zoude bezweeken hebben, te torsſen. Dus is men dan al van vroeg af aan bedagt geweest, om, door het oprechten van ondergeſchikte Rechtbanken,

ken, dien last draagbaarder te maaken, en den Burger van meer der nut te zijn.

Zie hier de benaamingen dier toegevoegde Amptenaaren zo als ze, van tijd tot tijd, in wezen gekomen zijn.

De Thesaur. Ordinaris, gist men aangesteld geweest te zijn . . .	1411.	hun tegenw. getal 6
—— Commisf. van de groote Excijns	1498.	 5
—— Weesmeesteren, ...	1509.	 6
—— Thesaurier Extraordinaris . .	1584.	. . . . . . 4.
—— Comm. van Huwelijksf. en Injurien	1578.	. . . . . . 5.
—— Rekenmeesters	1592.	. . . . . . 3.
—— Comm. van de Assurantie Kamer	1598.	. . . . . . 7.
—— Comm. van de Wisselbank .	1609.	. . . . . . 6.
—— Comm. van kleine Zaaken .	1611.	. . . . . . 9.
—— Comm. van de Bank van Leening	1614.	. . . . . . 4.
—— Comm. van de Zee-Zaaken .	1641.	. . . . . . 5.
—— Comm. van Desol. Boedelkamer	1644.	. . . . . . 5.
—— Comm. van de 100ste en andere Penningen der Huizen . .	1706.	. . . . . . 5.

Behalven deeze vindt men nog in deeze Stad, de Collegien der Commissarissen, en der aanzienlijke Bewindhebberen der O. en W. Ind. Maatschappijen, en die der Admiraliteiten; van den *Levantschen*, *Oosterschen* en *Muskovischen* Handel; de Curatoren der *Doorluchtige*, en Scholarchen der *Latijnsche Schoolen*; de Opper-Commissarissen van de Waalen; die van de Buitenlandsvaarders; van den *Hortus Medicus*; de Houtvesterij; van de Ossemarkt; van 't Genootschap of *Inspectores* der Geneesmeesteren; verder de Commissarissen van de Zijde Manufactuuren; van 't Touwwerk; van de Hop; van den Grooten Yk; het Collegie tot het Zetten en Wegen van het Brood, en meer andere.

Wat aangaat de voornaamste Ministers en Beampten der Regeeringe; van een der eerste Pensionarissen, die aangesteld werd op eene wedde van vijftig Guldens, en tien Guldens voor zijne Kleeding, zullen wij nader gewag maken. Deeze werden eerst Pensionaris, daarna Raad-Pensionaris, doch na het Jaar 1699 we-

[w]eder Penſionaris genaamd. Somwijlen had men 'er één, dan we[d]er twee, wier wedde dan eens verhoogd, en dan weder ver[m]inderd, en ook wel eens verdubbeld werd.

Van ouder datum is het Ampt van SECRETARIS, zijnde reeds in het Jaar 1342 bekend. Zo oud het Ampt van Burgemeeſteren hier ter Stede is, zo lange zijn deeze ook door dezelven aange[ſ]teld. Hun getal is van één tot twee vermeerderd, dan eens op drie, en dan weder op één gebragt; tegenwoordig is hun getal in 't geheel zestien.

Buiten deeze rekent men mede, als Bedienden tot de Regeering behoorende, één Concherge, één Cipier, veertien Stads Roededraagende en drie Reizende Boden; een aantal Klerken; vijf Subſtituut Schouten, Schouten Dienaars, Nacht- en Ruiterwachten.

Wat aangaat de Wedde van deeze allen, daar in zijn, van tijd tot tijd, veranderingen voorgevallen. Wij vinden, op een Lijst van het Jaar 1726, een opgaave van alle de Stads Ampten, die het Amptgeld onderhevig zijn, een bepaaling van dezelve gemaakt.

Hier vóór is reeds gemeld, dat de Stad *Amſteldam* het voorregt kreeg, ten aanzien van haare Regeering, om alle zaaken, mits niet ſtrijdende tegen 's Graaven Heerlijkheid, door Schout en Schepenen te doen beregten; welk voorregt haar, in 1342, vergund was, door Graaf WILLEM DEN VIERDEN, om reden, nader onder de VOORREGTEN te melden. In 1391 bepaalde Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, dat niemant tot de Burgemeeſterlijke waardigheid zoude mogen verheven worden, ten zij hij zeven jaaren Poorter geweest, en geduurende dien tijd zijn verblijf in deeze Stad gehouden had.

De eerſte ſchok, dien men vindt dat de Regeering van deeze Stad ondergaan heeft, was geduurende de *Hoekſche* en *Kabeljaauwſche Twisten.* Hertog JAN VAN BEIJEREN maakte in dezelve, buitentijds, in 't Jaar 1429, verandering, en ſtelde die, welke de laatstgenoemden waren toegedaan, op 't Kusſen. Doch deeze bleeven niet lang Meeſter: want, in de jaaren 1405 en 1444, ſpeelde het Graauw eenen verbaazenden rol. Hertog FILIPS VAN BOURGONDIEN zond LODEWIJK VAN MONTFOORT en GIJSBERT VAN VIANEN, om de Wet te vernieuwen; 't geen niet zonder opſchud-

ding toeging. Nogthans behielden de *Hoekschen* de overhand, en noodzaakten hunne partijen, de wijk naar *Haarlem* te neemen. (Zie mijn AMST. EER EN OPKOMST, III. Boek, bl. 3.)

In *Stads Handvesten* vindt men aangeweezen, dat, in het Jaar 1509, op den 15den Julij, de Stad van Keizer MAXIMILIAAN 't regt verkreeg, tot het aanstellen van eenen Schout; en dat, in plaats van JAN BENNING JANSZ, werd aangesteld GERRIT WILLEMSZ VAN ALKMAAR. Drie jaaren laater vindt men ook dat als eerste der Stads Pensionarisssen werd aangesteld PETRUS OLIJ VAN HOORN, op een Jaarwedde van vijftig Guldens, en tien voor zijne Kleeding. Om de Stad te bevoordeelen, kochten de Regeerders, in 1529, van Heere REINOUD VAN BREDERODE, de Ambachtsheerlijkheden van *Amstelveen*, *Slooten*, *Slooterdijk* en *Osdorp*, voor de somme van 3000 Guldens in gereed Geld, en daarenboven eene onlosbaare Rente van vijf honderd zestig Guldens in het jaar.

De twisten, die wij naderhand zullen beschrijven, hadden de Regeering heul bij de Landvoogdesse doen zoeken. Deeze, in het Jaar 1565, door haar, zo als zij dagt, beslist zijnde, stelde zij, met den aanvang van het volgende Jaar, strijdig met Stads Voorregten, vier Burgemeesteren aan; men moest den inbreuk zig voor dien tijd laaten welgevallen; niet evenwel zonder daar tegen te protesteeren: waarop dan ook Vrouw MARAGRETHA verklaarde, dit niet in gevolg te zullen trekken. Dan hoe inschikkelijk, hoe wreed en vervolgziek men hier, om 't Hof te behaagen, zijn mocht, zo kon daar mede, aan den *Spaanschen* Bloeddorst en begeerte tot overheersching, niet voldaan worden. HOOFT en BOR verhaalen, hoe de Regeering van deeze Stad, in weerwil van haare strafheid, als te slappe Regters, naderhand, voor ALBA's Bloedraad, gedaagd werden; waarop het gevangen neemen, indaagen en moorden nog sterker doorging dan wel eer. Nogthans kon zij van bezetting niet verschoond blijven, maar moest de Regeering den intrek van NOIRKARMES willens of onwillens gedoogen.

De Regenten, hoewel, in 1568, hunne gelukwenschingen aan ALBA hebbende laaten doen, en hem van hunne trouw op het hoogst verzekeren, geraakten, echter, spoedig bij hem in haat, wegens hunne weigering aan zijnen eisch van den *tienden Penning*. In het volgende Jaar 1574, moesten zij hunne ge-

woon-

roonten en voorregten aan den Hertog in geſchrift ter hand doen komen. Doch ſterker meende hij, in 1571, de Stad te knellen, door het doen bouwen van twee Kasteelen; het geen, echter, de Regeering, door haare afgevaardigden, deed afkoopen voor 00,000 Guldens.

In het beloop der Geſchiedenisſen zal men zien, hoe, van den gemelden tijd af tot in 1578, de Regeering altoos de zijde van *Spanje* gehouden had, hoe zeer ook door ALBA gekweld, door Don JAN bedroogen, door de *Staaten* benaauwd, en door inwendige beroerten tot verandering gedreven zinde. Als te fel geprangd, moeſten zij, in dat jaar, beſluiten, zig met den Prinſe te verdragen, wordende het verdrag geſlooten op den 8ſten van Februarij. Het werd niet in allen deele nagekomen: Regeering en Ingezeetenen kreegen ſpoedig verſchil, eerst over het begraven der Onroomſchen, en naderhand over de Schutterijen. De Regeering, niets willende toegeeven, en in veele deelen 't gemaakt verdrag niet houdende, moest voor de grootſte magt onderdoen, toen het op 't nijpen aankwam. Het was niet genoeg, afſtand van de Regeering te doen: 'er was beſlooten, zig van die al te hevige voorſtanders van *Romes* Kerkleer te ontdoen: een beſluit, welk zo aan de Regeering als aan de Geestelijkheid ten uitvoer werd gebracht, op den 26ſten Maij, en wel in zulker voege, dat bij die gewichtige gebeurtenis geen het minſte bloed geſtort werd. Tusſchen twee rijen Schutters werden zij geleid naar het *Water*, en aldaar in afzonderlijke Vaartuigen, ingeſcheept, en dus, even naar buiten gevoerd, aan den *St. Anthonies Dijk* weder uitgezet. WAGENAAR, in het tweede Boek zijner *Amſterdamſche Geſchiedenisſen*, in folio, bladz. 368 en 369, noemt eenige Regenten, welken dit lot te beurt viel.

Andries Holleſloot. *Schout.*
Hendrik Dirkszoon. *Oud Burgemeeſter.*
Cornelis Klaas Meuweszoon.
* Jacob Gerrit Teeuweszoon. } *Burgemeeſters.*
Hendrik Jacobszoon Bikker.
Reinier Hendrikszoon Rooklaas.
Mr. Albert Kanter. } *Schepenen.*
Jan Michiel Loefs.

Sij-

Sijbrand Buik Joostzoon.	Schepenen.
Mr. Jan Duivenszoon.	
Arts Cornelis Willemszoôn van Riek.	
Jacob van Marken.	
Evert Korszoon in 't Marsje.	
Jan Perlÿn. en	
Mr. Cornelis Jauszoon Romenijboot.	

Wie van de *Raaden* en *Oud-Burgemeesteren* vervoerd werden, zegt hij, is, bij gebrek van behoorlijke aantekeningen, niet wel aan te wijzen; doch dit gebrek is zo groot niet als men zig wel verbeeldt. Zie hier dan een uitvoeriger Lijst.

* JACOB GERRIT TEEUWSZOON bevond zig, nevens den Oud-Burgemeester en Raad JACOB FLORISZ. VAN ALKEMADE, te *Delft* als Gijzelaars; zij zochten van daar een goed heenkomen, en waren dus niet onder de Uitgeleiden. Van de Oud-Burgemeesters werden mede uitgeleid JOOST BUIK, CORNELIS JACOBS BROUWER, JAN VECHTERSZ, SIJBRANT POMPEUS OCCO en JACOB PIETERSSE KANTER.

Oud Schepenen, Mr. ARENT SANDELIJN, FLORIS DIRKSZ OTTER, WESSELS JACOBS, GERBRANT EGGEBSZ. PAF, JAN DUIVENSZ. BROUWER, JAN REIJERS, JAN DIRK MARCUS, Mr. JAN TIJMAAS, JAN VAN ZANTEN, JAN PIJL, KLAASZOON VAN MARKEN en DIRK JAN EVERTSZ.

POPIA RUIK, EVERT GERRITS SOP, JAN GERRIT FETRERDAIJ, in mindere bedieningen.

De Oud-Burgemeester DIRK HILLEBRANTSZ OTTER werd, wegens lichaamszwakheid, niet gemoeid.

Van de Geestelijken, die uitgeleid werden, vindt men deeze navolgende gemeld:

Mr. JACOB ZAFFIUS, Proost; COENRAAD BLOEMHERT, Provisor; JACOB BUIK, Pastoor van de Oude Kerk; MARTINUS DUNCANUS, Pastoor van de Nieuwe Kerk; BROER AART AB ILLCHA, Guardiaan en zijne Minderbroeders; WILLEM VAN UITGEEST, Onderpastoor der Oude Kerk; en Broer HENDRIK VAN BIESTEN, Orateur. Hadde de Heer WAGENAAR het Boeksken, door den laatstgemelden geschreeven, onder den tijtel van *Oorsprong der Nederlandsche Beroerten*, gekend, hij hadde de hier gemelden, in den druk van 1649 en 1643, bl. 131 en 132, konnen vinden. Ieder begrijpt, dat daar deeze Broer VAN BIESTEN mede een van de uitge-

geleiden was, hij zeker de zaak moest kundig zijn, en 'er geen reden kan bedacht worden, om zijne Lijst in twijffel te trekken.

Tot op den 28sten zat de Stad zonder Regeering. Daags te vooren waren de Uitgezette Wethouders, door de drie Schutterijen, ten overstaan van de Gemagtigden der Staaten van *Holland*, de Heeren MATHENESSE en VAN DER MIJLE, van Ampt en Eed ontslagen. Uit ieder der 12 Rotten, waar uit de Schutterij bestond, werd een achtbaar man gekooren, en dus 36 in getal, om als Raaden te dienen; van deeze verscheenen 'er, op den gemelden dag, 33 op 't Raadhuis. Tot Burgemeesteren werden gekoozen Mr. WILLEM BARDESIUS, MARTEN JANSZOON KOSTER, ADRIAAN REIMERSZ. CROMHOUT en DIRK JANSZOON DE GRAAF: alle mannen, die veel om den Godsdienst geleeden hadden, zo als we op de Art. van hun in 't bijzonder zien zullen. Ook werd op dien dag de verdere Magistraatsbestelling verrigt. De Onderschout KALF werd, op den 31sten, door Burgemeesteren, voor den tijd van drie jaaren aangesteld.

In 's Lands Geschiedenissen, is het niet eene der minst aangeleegene voorvallen, de stap, waar toe, in 't Jaar 1584, besloten was, naamelijk om de Opper-Regeering van 't land aan Prinse WILLEM DEN EERSTEN op te draagen. Behalven *Amsteldam* en *Gouda*, stemden hier toe alle de steden. Een der voornaamste bezwaaren van deeze stad, was die van den Koophandel op *Spanje*, die, zo lang *Zeeland* mede niet stemde, een grooten krak zoude krijgen. Om gemelde steden tot het besluit te doen overgaan, werd aan dezelven, door eene bezending, bekend gemaakt, dat de Edelen en Steden met de Huldiging, schoon zij bleeven weigeren, zouden voortgaan. Op den 9den van Junij, deed de Heer KORNELIS PIETERSZ. HOOFT, als toen Schepen en Raad, met zijne welbespraakte tong, eene Redevoering in de vergadering der Vroedschap, waar bij, door hem, met kracht van taal, de voorgenomen verheffing als nadeelig werd afgemaald, en getoond dat daar uit geen het minste voordeel voor 't Land te wachten was; dat men in de steden voor ORANJE de poorten niet zou geopend hebben, zo men had konnen vermoeden, dat hij zoude getracht hebben, Erfheer van 't Land te worden; dat ook de gemeente, die men niet klein moest agten, bezwaarlijk tot het doen van eenen nieuwen Eed zoude te brengen zijn. Dit ver-

vertoog, overwaardig geleezen en herleezen te worden, was v
dat gevolg, dat de Vroedſchap beſloot de voorwaarden te
ſchen, om te zien, of 'er ook iet ſtrijdigs met Stads voorreg
in gevonden werd; doch tevens vastſtelde, dat men niet ſte
men zoude, zo lang *Zeeland* te rugge bleef, en dan nog ni
voor en aleer de Schutterij in dit gewichtig ſtuk gekend w
Doch 's Prinſen kort daarop volgende ontijdige dood maakte e
einde van deeze zaak.

Wat aangaat de *Kerkelijke Twisten*, tusſchen de *Remonſtran-
ten* en *Contra-Remonſtranten*; een ieder weet, hoe deeze he
gantſche land in beroering brachten. In *'s Hage* was een ontwer
geſmeed, om dezelve te doen bedaaren. De Reſolutie, die men
alom wilde invoeren, en aan welke men daarom den naam ga
dat ze tot vrede der Kerke genomen was, werd gretig omhelsd
bij die ſteden, welke de eerstgenoemden waren toegedaan; doch
de ijver, dien men beſteedde, om ze ook bij de andere te doen
aanneemen, deed dezelve zo veel te meer aarzelen. *Amſtel-
dam*, daar men, ten dien tijde, zo ſterk tegen de *Remonſtran-
ten* was, als andere ſteden voor dezelve waren, was eene van de
voornaamſte, die dezelve weigerden aanteneemen. De toenmaa-
lige Regeering had vastelijk voorgenomen, de leere der *Contra-
Remonſtranten* te beſchermen. Om, echter, ware het moge-
lijk, de Reſolutie te doen omhelzen, beſlooten de Staaten van
Holland, eene aanzienlijke bezending herwaarts te doen. De ver-
maarde H. DE GROOT deed, op den 23ſten April des jaars 1616,
zijne bekende Redevoering, voor de aanzienlijke Vroedſchaps-
vergadering; doch het antwoord van dien achtbaaren Raad was,
dat zij op de zaak zouden letten, en hun beſluit op den alge-
meenen Dagvaart doen kenbaar maaken: waar mede genoegzaam
te kennen gegeeven werd, dat zij de Reſolutie niet zouden aan-
neemen, zo als ook niet geſchiedde. 't Tweede jaar daar aan
volgende, ſcheen het noodzaaklijk, zou de *Dordrechtſche Sij-
node* voortgang krijgen, dat 'er alvoorens, in ſommige ſteden,
verandering in de Regeering moest gemaakt worden. Uit het ge-
drag der *Amſteldamſche Regenten*, tot hier toe in deeze zaak
gehouden, zou men hebben kunnen vermoeden, dat dit hier
geen plaats zoude gehad hebben. Nogthans werd, op den 2den
November 1618, Prins MAURITS, aan het hoofd eener aanzienlij-
ke-

ke bezending, hier met luister ontvangen; den volgenden dag in den Raad verscheenen zijnde, ontsloeg hij de Vroedschap van Eed en dienst, en ook van die als Schepenen. Op het Vertoog van den Heere HOOFT gaf de Prins geen ander antwoord, dan: *Bestevaar, 't moet nu zo zijn: de nood en dienst van 't land vereischt het;* laatende, echter, Burgemeesteren en Schepenen in hunne bediening, en blijvende alleen zeven van de Vroedschappen van hunnen post ontslagen. Hier na, zo wel als voorheen, hield de Regeering even ijverig aan met het protesteeren tegen het aanneemen der *Waardgelders* in eenige steden.

Groote moeilijkheden had de Regeering deezer Stad, in 't jaar 1638: eerst met de Stad *Dantzig*, over het nadeel, dat door dezelve, aan verscheiden Kooplieden, werd toegebracht; welk geschil en den uitslag men omstandig vinden kan bij AITZEMA, II. Deel, bl. 596, 597 en 602; en daarna met de Algemeene Staaten, die voorgenomen hadden, een vierde van de Convooijen en Licenten te verpachten; en eindelijk met Prins FREDRIK HENDRIK, waar van men de verhaalen vindt bij de ESTRADES, Eerste Deel, bl. 25, 29. Dit laatste geschil had zijnen oorsprong, uit het zenden van buskruid naar *Antwerpen*, op order van den Agent van *Denemarken*. Groot was de haat, dien de gemelde Prins hierom tegen de Stad opvatte; doch de Magistraat verschoonde zig met hunne onmagt, van den Koophandel, noch den Agent te konnen bepaalen. De Prins weet het mislukken des aanslags op *Antwerpen* aan *Amsteldam;* doch de *Franschen* schreeven het, volgens BASNAGE, toe aan de zwakheid van 's Prinsen geest, waar door hij, zeiden ze, in 't gezicht van de Stad genaderd zijnde, vergeeten had, dat hij was gekomen om ze aantetasten.

In het Jaar 1641 werden de Burgemeesteren gemagtigd, om Peters te zijn over den Zoon van den Hertog VAN SLEESWIJK; de Pillegift bestond in een Rentebrief van 300 Guldens, liggende in een Koffertje, ter waarde van 600 Guldens; de gift in de Kraamkamer, was een geschenk van 300 Guldens.

In 't beruchte Jaar 1650 weigerden Burgemeesteren aan Prins WILLEM DEN TWEEDEN, om ten zijnen verzoeke den Raad te doen vergaderen; zij verdedigden dit hun gedrag naderhand

voor

voor de Staaten; zie verder *de Geschiedenisſen* op dit Jaar. Dit niettegenſtaande, ſtonden zij, in dit zelfde Jaar, als Gevaders van den jonggebooren Prins WILLEM DEN DERDEN, en vereerden dien met een Pillegift van 1000 Guldens Jaars.

In 't Jaar 1655 zond de Regeering, tot een Pillegift, aan den Zoon van den Keurvorst van *Brandenburg*, een Lijſtrentebrief van 1000 Guldens, liggende in een gouden Doos. Ook hielden, in dat zelfde Jaar, Hun Ed. Gr. Achtb. op den 29ſten Julij, de eerſte zitting op 't Nieuwe Raadhuis.

Nog kostbaarder dan de voorige, was het Geſchenk, welk de Regeering, van Stads wegen, zond aan den *Czaar van Moscovien*, in 't Jaar 1659, beſtaande in een zilveren Kroon, met al haar toebehooren, van Snuiters en Dompers, waarvan het fatzoen of maakloon alleen gekost had 150,000 Guldens; op de Zaal van 't Stadhuis werd dezelve ſamengevoegd, en van duizenden bezichtigd. Ook kocht dezelve, voor Stads rekening, de Eilandjes *Urk* en *Schokland*, en ſtelde toen den jongſten Burgemeeſter, ANDRIES DE GRAAF, daarvan als eerſten Ambachtsheer aan. Tot voorſtand van den Koophandel, zond zij, in 't volgende Jaar, een plegtig Gezantſchap, ter gelukwenſching van Koning KAREL DEN TWEEDEN, naar *Engeland*; welk Gezantſchap, aan dien Vorst, in een bijzonder gehoor, den Koophandel, en deszelfs beſcherming, op 't ernſtigſte aanbeval.

Na eenige twisten, die de Regeering, in de Jaaren 1668 en 1669, gehad had met de Staaten, wegens de verſterking van *Naarden*, ſtemde dezelve, in 1670, tot de zitting van den jongen Prins in den Raad van Staat.

Amſteldam, in 't noodlottig Jaar 1672, bekend zijnde als de eenigſte Plaats, die, wegens haare gelegenheid, voor den aanval der *Franſche* Wapenen veilig was, werd het goedgevonden, niet alleen de Munt, maar ook 's Lands Schatkist, alhier in veiligheid te brengen. Dat van het manmoedig gedrag van *Amſtels* Burgervaders, niet alleen de bewaaring van deeze Stad, maar zelfs die van de algemeene Nederlandſche Vrijheid, door hunne welberaadene weigering, om met den Koning in onderhandeling te treden, heeft afgehangen, is, tot hunnen eeuwigen roem en luister, uit verſcheiden ſchriften van dien tijd bekend. Evenwel

wel ontbrak het, in dat gevaarlijk tijdstip, waarin de wanhoop op ieders wezen was afgemaald, binnen deeze Stad niet aan de zodanigen, die deeze getrouwe Voorstanders der Vrijheid nagaven, als of ze geneigd waren om zig aan de onmagtige heerschzugt van den Lelijvorst te onderwerpen; ja zelfs had het muitend Graauw de stoutheid, den Burgervader ANDRIES DE GRAAF 'er openlijk over aanteranden. Maar hun wijs bestier wist niet alleen de beroerten te stillen, maar ook heilzaame middelen ten uitvoer te brengen. 't Befaamde Eeuwig Edict werd, op aandrijving van den Schepen en Raad HANS BONTEMANTEL, vernietigd en verbrand; waarop, eenige dagen daarna, op voorstel van gemelden Heer ANDRIES DE GRAAF, tot de verheffing van den Prins VAN ORANJE, tot Stadhouder, besslooten werd. Ook duurde het niet lang, of de Regeering paarde haare raadsbesluiten, ten algemeenen welzijn, met die van den Prins; en om haar vertrouwen aan dien Vorst te kennen te geeven, werd, door den Burgemeester HENDRIK HOOFT, een omstandig verbaal van den staat der Stad opengelegd; waarna, op den 12den Augustus, de Prins de Stad met zijne tegenwoordigheid vereerde. Onder dit alles had de Oud-Burgemeester en Hoofd-Officier GERARD HASSELAAR, 's Nagts tusschen den 28 en 29sten Junij, bij een ongelukkig toeval, eene wond bekomen, waardoor hij zijn leven verloor. Zie HASSELAAR.

Doch alle deeze zorg en waakzaamheid werd met ondank beloond. De muiterij van 't Gemeen had zig eerst doen zien, en het hoofd opgestooken, over 't bewaaren van Stads Sleutels, en rustte niet, voor dat 'er eenige verandering in de Regeering geschiedde. Daarna ontstond 'er een geweldig oproer, voor het Huis van den Admiraal DE RUITER, aan den Buitenkant; welk, egter, door het beleid van eenige gewapende Burgers, gestild werd.

De beruchte verschillen, tusschen de *Voetiaanen* en *Coccejaanen*, vereischten, in het Jaar 1677, de zorge van den Magistraat; en door hunne wijsheid werd de Kerkenraad bewoogen, een heilzaam besluit te neemen, waardoor de Vrede der Kerke bewaard werd. Zie de *Hollandsche Mercurius* van dat Jaar, bl. 92.

Niet minder arbeidden zij tot het sluiten van den *Nieuwmeegschen*

Vrede, in het volgende Jaar, en zonden ook eenige Soldaaten naar *Zaandam*, ter stilling van den ontstaanen oproer aldaar.

Alle deeze vreedzaame pogingen konden niet verhinderen, dat de Regeering van deeze Stad, welke, door haare grootheid, niet alleen op alles invloed, maar, om haaren uitgebreiden Handel, de gewigtigste belangen heeft, in groote twisten geraakte, over de werving van 16000 Man, in 't 1684. Doch dit een voorval van te veel omslagt zijnde, om hier omstandig te kunnen verhaald worden, wijzen wij den Lezer na de schriften van dien tijd, en verzoeken andere, hunne weetgierigheid op te schorten, tot dat wij, onder het Art. HOLLAND, daarvan zullen melding maaken. Hier dient alleen gezegd te worden, dat de Regeering weigerde haare afgezondenen ter Dagvaart te zenden, tot zo lange, dat men haar het aangedaane leed vergoedde; waardoor de verwijdering tusschen de Regeering en den Stadhouder, van dag tot dag, toenam. De Burgemeester KOENRAAD VAN BEUNINGEN was de Man, die als de sterkste drijver hiervoor bekend stond. Hij zelve was hier van niet onkundig, maar zo bevreesd, dat hij, volgens 't zeggen van sommigen, zig niet buiten de Stad durfde begeeven, uit vreeze van opgeligt te zullen worden; en uit voorzorge voor de Stad zelve, deed de Regeering de Poorten met dubbele Wagten bewaaken. De Wethouderschap hield, op naam der Vroedschap, onophoudelijk aan op de ontzegeling haarer Papieren, en deed ernstig verklaaren, in geene lasten te zullen dragen, zo lang aan dien regtmatigen eisch niet voldaan werd. Het vertoog dus met kracht van taal voorgesteld zijnde, was van dat gevolg, dat aan hetzelve, op den den 24sten Junij 1684, voldaan werd: waarop de verzoening tusschen den Prins en de Stad volgde.

In het volgende Jaar vonden de Wethouders van nieuws zig genoodzaakt, deel te neemen in een hevig geschil, ontstaan tusschen den Prins en de Stad *Dordrecht*, over het verkiezen der goede Luiden van agten: (zie DORDRECHT:) en dit was naauw beslist, of 'er ontstonden nieuwe oneenigheden, onder de Leden van *Holland*, over den Staat van Oorlog. *Amsteldam* drong sterk op de vermindering van de Land-, en vermeerdering van de Zeemagt; door Vertoogen en Tegenvertoogen, door de Edelen, werd deze twist, ten genoegen van den Prins, geëindigd. Ook gaven de beroerten, in het nabuurig *Engeland*, gelegenheid,

heid, om den Stadhouder naauwer met de Steden te verbinden. Om een ondoorzigtigen Leezer niet te doen denken, dat de Regeering van deeze Stad, uit geheime of belanghebbende oogmerken, zig tegen die van den Stadhouder verzette, zoo voegen wij hier tusfchen, het gezegde van gemelden Heer Burgemeester VAN BEUNINGEN, den Man, dien wij zeiden dat in dien tijd het meest verdagt was. Deeze erkende wel, dat aan den Stadhouder, door den Oorlog en Beroerten, meerder magt dan aan zijne Voorzaaten was opgedragen; doch teffens verklaarde hij, dat men in *Amsteldam* 'er verre af was, om die te willen besnoeijen; zelfs dacht hij 't een onvermijdelijk verderf voor den Staat te zullen zijn, zo zijne Hoogheid op dien tijd kwam te overlijden. Het gedrag van de Regeering was toen zodanig, dat ze bij JACOBUS DEN TWEEDEN daarover in verdenking geraakte; waarop zij zig, echter, mannelijk verdedigde. Wil men meer, men zie, hoe de Prins, zelfs na zijne volle verzoening met Stads achtbaare Regenten, zijn geheim, ten aanzien van *Engeland*, aan de Heeren HUDDE, GEELVINK, WITSEN en den Secretaris DE WILDT, door den Heer VAN RHOON, deed kenbaar maken; en verder het besluit van de Vroedschap, tot de leening van vier millioenen, voor zo veel Stads aandeel betrof. En wie is onkundig van het deel, dat de *Amsteldamsche* Regeering gehad heeft, in de verheffing van WILLEM DEN DERDEN tot Koning van *Engeland?*

Doch naauwlijks had die Vorst den *Engelschen* Throon beklommen, of 'er ontstonden nieuwe moeilijkheden tusschen zijne Majesteit, als Stadhouder, en de Regeering, wegens het zenden der Nominatie van Schepenen; en deeze werden nog vermeerderd, eerst over den Heer HALEWIJN, dien men beweerde dat te gelijk Raadsheer in den Hoogen Raad, en Lid in de Regeering van *Dordrecht* konde zijn; en ten derden, over de zitting van den Heer WILLEM BENTINK, (verheven tot Graaf VAN PORTLAND) onder de Edelen in de Staaten van *Holland.*

Onder alle die geschillen stond de Regeering als Gevaders over den Zoon van den Hertog HENDRIK VAN SAXEN, en beschonk dien met een Pillegift van 800 Guldens in Zilverwerk.

In den *Merkurius* van 1690 kan men het verder beloop en einde van de geschillen vinden, hier in 't vorige jaar gemeld. *Amstels Regeering* volgde, op gemaakte voorwaarden, haar besluit, in

in 't zenden van de jaarlijksche Nominatie aan het Hof van *Holland*, welk dezelve dan verder, geduurende het Leven van den Koning, naar *Engeland* zond. Dit ontstond niet uit eene minagting voor 't *Stadhouderlijk gezag*, maar alleen uit zorge voor de bewaaring van *Stads Voorregten*; beroepende zig de Vroedschap op de *Privilegien*, en bijzonder op die van den 3 Jan. 1581, op naam van FILIPS DEN II, waar in gezegd word, *dat de verkiezing van Schepenen, uit eene Nominatie van veertienen, zou staan aan den Stadhouder, en in deszelfs afzijn aan die van den Raade in Holland.* Zie HANDV. bl. 76.

Schandelijk werden eenigen van deeze bewaarders der Vrijheid, in dat zelfde jaar, beklad van geheime verstandhouding met *Frankrijk*, door eenen JAN HOL: doch hij, deeze beschuldiging zullende gestand doen, herriep dezelve, met te zeggen: *O God, ik ken niemand van deeze Heeren: Ik heb ze nooit gezien: zij zijn onschuldig.* (Zie JAN HOL.)

Na den dood van Koning WILLEM, in 1702, hernam men alhier de schikking op de Magistraatsbestelling, gemaakt in 't jaar 1650.

In 't Jaar 1724, door de Regeering, ten behoeve van de Stad, op den 24sten October, de *Ambachtsheerlijkheid van Kudelstaart*, voor zo verre die tot de Provintie van *Holland* behoorde, voor een somme van 3000 Guldens, gekogt zijnde, werd, in 1726, de Burgemeester JOHAN VAN DE POLL als eerste Ambachtsheer daar van aangesteld.

De *Resolutien van Holland*, van 't jaar 1727 en 1728, geeven ons een omstandig bericht, van het geen 'er voorviel, in dien tijd, wegens de beschrijving van den Baron VINCENT WILLEM VAN HOMPESCH, als *Lid der Edelen in de Ridderschap*. *Schoonhoven* was de eerste der steden, die zich 'er tegen verzette; zij werd ondersteund door de Regeering deezer Stad, welke in haar *Protest*, tegen de *Propositie* van de *Ridderschap*, duidelijk aantoonde, dat gemelde Beschrijving niet kon of mogt geschieden, voor dat hij Baron, als zijnde een *Guliksch* Edelman, door 's Lands Staaten genaturaliseerd, of met het recht van Inboorlingschap was vereerd geworden; zo als dan ook alvorens geschiedde. Zie V. W. VAN HOMPESCH.

De Ambachtsheerlijkheden *Leimuiden* en *Vriezekoop* werden, door

door koop van den Graave VAN WARFUZÉ, en onderhandeling van den Predikant PETRUS ELZEVIER, voor de fomme van 43000 Guldens, aan de Stad gebracht; en op den 13 Maart 1728, de Heer Mr. LIEVE GEELVINCK de eerfte Ambachtsheer.

Onder alle de Raadpleegingen, ter onderfteuning van de Koninginne van *Hongarijen*, tegen *Frankrijk*, ftemde *Amfteldam* met *Dordrecht*, om, geduurende den Winter van het Jaar 1742, onder bemiddeling van de Staaten, de gefchillen tusfchen de Hoven van *Weenen* en *Verfailles* te vereffenen. *Dordrecht* trok zelfs de verpligting der Staaten tot verderen onderftand in twijffel; doch de andere Steden en Gewesten waren van een ander gevoelen. De Regeering van deeze Stad bepaalde zig dan, om het getal van Manfchap niet boven de 20,000 te doen gaan, om reden dat men zig niet boven vermogen bezwaren zoude. *Dordrecht*, daarentegen, beweerde fterk, dat, zo 'er onderftand moest plaats hebben, die verleend moest worden in Geld, en niet in Manfchap. Met deze verfchillen nam dat Jaar een einde, die met de levering van 20,000 Man, in 't volgende Jaar, beflist werden.

In dergelijke twisten werd de Staat ingewikkeld, door den Oorlog tusfchen *Engeland* en *Frankrijk*, over de *Amerikaanfche* bezittingen, en de gevolgen daar van, waar in de Staat met alle omzigtigheid, die daar toe vereischt wordt, beflooten had, de naauwkeurigfte onzijdigheid, ten nutte van Land en Volk, te bewaaren; 't welk, ten eeuwigen roem van hun, die toen het roer van Staat in handen hadden, met zodanige wijsheid en voorzigtigheid ten uitvoer werd gebracht, dat het als een der treffendfte gedenkftukken der Nederlandfche Republiek voor eeuwig zal bekend zijn en blijven. De vreeze, echter, voor de nabijheid der *Franfche* Legers, gefterkt met de magt van *Ooftenrijk* en andere Geallieerden, die de Grenzen van den Staat genaderd waren, was niet gansch, zo het fcheen, zonder grond. *Gelderland* en *Overijsfel* vreesden dat hun Grondgebied het eerst aan de beurt zoude leggen, ingevalle een der Oorlogende partijen, in geval van eenig verlies, de wijk of vlugt op het grondgebied van den Staat zoude mogen neemen; en buiten ftaat zijnde die aftekeeren, geene beveiliging zouden konnen vinden in eene onverzekerde onzijdigheid. De bezwaarnisfen van die Provintien wer-

den, door wijlen Haare Koninklijke Hoogheid, verzagt, zo als wij verder, bij het verhaal der Gefchiedenisfen, zullen zien. Wat 'er, in laatere tijden, wegens de ontdekking van zeker plan van verdrag van Koophandel met de Vereenigde Staaten van Amerika is voorgevallen, en hoe onbillijk de Regeering dezer Stad, deswegens van fommigen behandeld zij, is bij eenen iegelijk in verfche geheugenis.

Het eerfte VOORREGT, op dat wij thans tot dezelve overgaan, 't welk ons onder het oog koomt, vindt men in de *Handvesten*, van den 27ften October des Jaars 1275, zijnde het verleenen van tolvrijheid, door Graaf FLORIS DEN VIJFDEN. Bepaalder Keuren en Voorregten verkreeg *Amfteldam* in 1301, door GUIJ VAN HENEGOUWEN. Na de verzoening met den Graaf, in 't Jaar 1318, werden de toen verleende Voorregten weder bevestigd. In 1337 fchonk WILLEM DE VIERDE, onder anderen, de vrijheid van vergrooting; en in 1342 befchonk hij de Stad, zo als wij reeds gezien hebben, met de vrijheid van Regtsoeffening. In 1345 en 1346 vernieuwde Vrouw MARGAREET niet alleen de vorige, maar vermeerderde dezelve grootelijks, onder anderen met het regt, om nimmer van de Graaflijkheid te mogen gefcheiden worden. Alle deeze Voorregten werden, in 1356, door haaren Zoon Graaf WILLEM DEN VIJFDEN, bevestigd: het geen drie Jaaren later, door Hertog ALBERT, als Ruwaard, mede gefchiedde. In 1367 werd haar vergund, zich vrij te kopen van de Tollen van *Gouda* en *Schoonhoven*, na dat de Stad zig, in 't voorige Jaar, met hem verzoend, en eene boete van tien duizend Schilden, van vier en twintig Grooten, betaald had. Onder andere Voorregten, die zij, in 't Jaar 1386, verkreeg, was dat van vergrooting aan de Land- en Waterzijde, en in 't volgende Jaar van 't verleggen der Sluizen. Ook gaf gemelde Hertog haar, in 1389, de Visfcherij der Binnenwateren in Erfpagt. Grooter was het Voorregt van den Haringvangt, 1391; als mede het geen wij onder de Regeering op dit Jaar gezegd hebben: dit werd gevolgd van de vrijheid van de begeeving van 't Bodeampt; en, in 1398, de vrijheid van Tollen te *Gouda* en *Schoonhoven*.

WILLEM DE ZESDE, na zijnen Vader ALBERT gehuldigd zijnde, bevestigde, den 20ften Maart 1405, alle de vorige vrijheden, en vermeerderde de Stads Voorregten met de vrijheid, om zo vee-

-weede *Lijfrenten* te mogen opneemen, als haar goeddacht; het regt tot het begeeven van Ampten; en ook met dit, dat een Poorter niet meer zoude mogen verbeuren, dan zijn lijf en honderd ponden van zijne Goederen; deeze vermeerderde hij, 1409, met de vrijheid der Marktollen te *Heusden* en *Workum*, en ook om de Stad aan 't *Y* te mogen vergrooten.

JAN VAN BEIJEREN verleende aan dezelve, 1420, de Tolvrijheid door gansch *Holland*. Van geen gering aanzien waren die door FILIPS VAN BOURGONDIEN, in 1452, aan de Stad verleend werden; alle welke, in de Jaaren 1478 en 1479, door MARIA VAN BOURGONDIEN en MAXIMILIAAN bevestigd, en met eenige nieuwe vermeerderd zijn; zo als ook geschiedde door Hertog FILIPS VAN BOURGONDIEN in 1497, en in 1507 door Keizer MAXIMILIAAN.

Hertog KAREL VAN BOURGONDIEN onthefte de Stad, in 1516, van de Verlofgelden op de Graanen.

In 't Jaar van 1547 werd aan de *Amsteldammers*, volgens aanwijzing van 't *Repertorium der Plakaaten*, bl. 59, de vrijheid verleend, in de Zuider Zee te mogen visschen, mids zig bedienende van Netten, die de bepaalde wijdte hadden, en geen versmoorden Visch aan Land brengende. In 1556 werden, door FILIPS DEN TWEEDEN, alle de Stads Voorregten bevestigd; en in 1581 verkreeg men weder de vrijheid, om de Stad te mogen vergrooten: 't welke naderhand, in 1586, door LEICESTER, bevestigd werd.

Van de GILDEN, of Genootschappen van Koop- en Handwerkslieden, (DUMBAR, in zijn *Kerklijk en Waereldlijk Deventer*, verstaat 'er door, gevestigde zameningen van Borgeren, een en dezelfde Neeringe of Koophandel drijvende, of een en dezelfde Konst oeffenende, of een en het zelfde Handwerk doende, aan zekere Wetten gebonden:) vindt men al vroeg, in de beschrijving der Kerkelijke Gebouwen en elders, melding gemaakt, van de Altaaren, die zij in dezelve bezaten: waar uit blijkt, dat dezelve al in de veertiende Eeuw in stand waren. De verandering, die hier omtrent plaats heeft, bestaat in vermeerdering, vermindering en ineensmelting van sommige van dezelve. Allen zijn met goede Keuren en Overlieden voorzien; eenige hebben ook Dekens, Proef- en Busmeester. Zie hier de namen der GILDEN, met

met aanwijzing der Jaaren, waarin dezelve opgerecht zijn, en 't getal der Overlieden.

Overlieden	4.	van 't Kleermaakers Gilde, opgeregt	1475.
	6.	Groot Kramers.	1476.
	7.	Binnelandsvaarders.	1483.
	6.	Schoenmakers.	1485.
	4.	Vleeshouwers.	1502.
	13.	Timmermans, enz.	1524.
	6.	Houtzaagmoolenaars.	1529.
	4.	Vischkopers.	1530.
	4.	Bakkers.	1530.
	7.	Smids, enz.	1530.
	4.	Sleepers.	1531.
	3.	Metzelaars.	1533.
	3.	Tinnegieters.	1533.
	4.	Bergvaarders.	1539.
	2.	Bierbeschooijers.	1539.
	4.	Bierdraagers.	1550.
	4.	Klompe-, Leestemaakers, enz.	1551.
	5.	Chirurgijns.	1552.
	4.	Koornmeeters, enz.	1556.
	4.	Koorn-Ligtermans.	1556.
	4.	Glas-, Kannen en Aardewerk, enz.	1576.
	5.	Schilders, enz.	1578.
	4.	Koorn-Molenaars.	1578.
	4.	Mandemaakers.	1580.
	4.	Fruitverkoopers.	1585.
	4.	Linneweevers.	1589.
	4.	Koorndraagers.	1589.
	3.	Scheeps-Timmerlieden, enz.	1589.
	4.	Vlot-Schuitevoeders.	1590.
	4.	Oude Schoenmaakers.	1590.
	4.	Kuipers en Wijnrooijers.	1590.
	3.	Goud- en Zilversmeden.	1601.
	8.	Roeij- en Zolder-Schuitevoerders.	1611.
	6.	Buiten- en Binnelandsvaarders.	1611.
	5.	Makelaars.	1612.
	4.	Bontwerkers.	1613.

Over-

Overlieden	6.	Waagdraagers.	1616.
	4.	Turfdraagers.	1619.
	4.	Hoedemaakers.	1620.
	5.	Kleinkramers.	1621.
	4.	Hoenderkoopers.	1622.
	4.	Lootsmans.	1631.
	5.	Laakenbereiders.	1638.
	4.	Pasfement- en Lintweevers.	1641.
	4.	Zijdeverwers.	1648.
	5.	Boekdrukkers en Verkopers, enz. . .	1662.
	5.	Kompasfe en Zeilemaakers.	1664.
	5.	Laakenverwers.	1665.
	4.	Koek- en Befchuitbakkers.	1691.
	6.	Wijnkoopers, vernieuwd.	1679.
	3.	Spekflagers.	1751.

Bekend is het, dat behalven deze, nog veele andere Fabriken, Neeringen en Handteeringen, in deeze ftad gevonden worden, die tot geene Gilden of Genootfchappen behooren.

Veiligheid, befcherming en verdediging der Steden, deed al van ouds de Schutterij noodzaaklijk zijn. Buiten dit waren de oude Schutters ook verpligt, de Graaven in den krijg bijteftaan, en met hunne Banieren te volgen, als de nood van 't land zulks vorderde; hunne hoofdzaak was echter het bewaaken der ftad. Wij zullen hier geen verdere melding maaken van de oude Schutterijen, die bekend waren, bij den naam van de *Voet-* en *Hand-Boogfchutters*, die onderfcheiden waren van de *Oude Schutters*, na welker vernietiging, in 't Jaar 1516, die der *Kloveniers* werden opgeregt: niet flechts om dat dezelve niet meer in wezen zijn, maar ook om dat hunne voorregten, aan de Regeering op voldoende voorwaarden afgeftaan, dus ook niet meer in aanmerking konden komen. Wel is waar, dat men, in tijden van beroerten, en ook nog in onze dagen, daar mede veel fcheen op te hebben; doch door wie gefchiedde zulks? Door Menfchen, aangefpoord door verfoeilijk eigen belang, en onkundige muitemaakers, die, door een grooten ophef te maaken van zaaken, die niet meer in wezen zijn, en nimmer geweest zijn, onnozelen en dus ligt geloovenden verleidden, en tot zig trokken.

De drie gemelde *Schutterijen*, door verloop van de Schutters, in de tijden van vervolging, slegts in naam nog in weezen zijnde, geraakten, na 't sluiten der bekende Satisfactie in 1578, weder in stand. Doch in 't jaar 1580, werden zij, door Burgemeesteren, op last van Prinse WILLEM DEN I, met de Burger-Vaandelen tot één lichaam gebracht; welk vereenigd lichaam, na dien tijd, den naam van SCHUTTERIJE behouden heeft. Van deeze was het dat de Regeering, tusschen de Jaaren 1640 en 1650, de *Voetboogs-* en *Handboogsdoelen*, of van den Krijgsraad, tegen redelijke voldoening, overnam, zo als reeds lang te vooren met den *Kloveniers Doelen* geschied was. In 't jaar 1672, werden de Overmanschappen der Doelen mede vernietigd, en dus het nog eenigste Overblijfsel der oude *Schutterijen* te niet gedaan.

Deeze Burgervaandelen, voorheen afgezonderd van de Schutters, werden voltallig gemaakt, uit de Poorters en Inwooners, bewaakten de Stad, en trokken mede ter Heivaart, zo wel als de Schutters; en dat al van vroege tijden af aan. Verscheidene van die Uittogten vindt men aangetekend; onder andere, naar *Nuits* 1475, welke aan hun hoofd hadden, den Schepen HENDRIK JANSZOON AKKERMAN; 1622 den 17den Sept. naar *Zwolle*; 1632 den 24sten Augustus naar *Nijmegen*; 1672 den 21sten Maij naar *Geertruijdenberg*, en den 11den Junij naar *Heusden*; 1673 den 5den Maij naar *Weesp*, en den 15den Sept. naar *Gouda*.

De verdeeling der stad in Wijken heeft mede al van vroeg af plaats gehad. In 1421 schijnt de Stad in vier wijken verdeeld te zijn geweest, twee aan de oude en twee aan de nieuwe zijde. Doch in 1481 werd ze in negen Wijken verdeeld. Het voornaamste der verschillen, die in 1578 tusschen de Regeering en de Burgers mede plaats hadden, was, het vermeerderen der drie Vendelen Schutteren tot zes, waar toe de oude Regeering niet verstaan wilde; en na die groote verandering werd de stad, in 't volgende jaar, in elf Wijken verdeeld. Ider Wijk had haaren Kapitein, Luitenant, drie Bevelhebbers, en twee Kolonellen over het geheel, waar van de eene was Oud-Burgemeester en de andere Raad. Deeze elf wijken werden, in 1613, tot 13, en in 1622 op 28 gebracht. In 1650, werden ze tot 54 vermeerderd. In 't jaar 1672 werden ze gebracht tot 60; doch, in 1681, weder verminderd tot 54, en in 1684, weder tot zestig verhoogd; op welk ge-

getal de Wijken en Kompagniën nog bepaald zijn. Deze zestig Kompagniën zijn verdeeld in vijf Regimenten, die benoemd zijn naar de kleuren der Vaandelen. De twee Kolonellen bleeven tot in 't jaar 1748. Doch, met de buitengewoone verandering, in den Krijgsraad, welke zijner Hoogheid, den Prinse WILLEM DEN IV, werd afgedrongen, behaagde het dien Vorst, dit getal tot op vijf te vermeerderen. Ieder Kompagnie heeft haaren Kapitein, Luitenant, Vaandrig, 3 Serjanten, en, als Onderofficiers, 3 Kapiteinen des Armes, gewoonlijk 24 Adels, waar van 'er drie Ontvangers en drie Schrijvers zijn. Verder 3 Corporaals, 3 Lanspasfaaten, en gewoonlijk 6 Assistenten, 2 of 3 Tamboers. Verder moet ieder Kompagnie, met deeze en de waakende Manschap, in tijd van nood, of bij plegtige gelegenheden, 100 man uitmaaken. Nog behooren tot deeze 60 Kompagniën vijf Provoosten, die door den Krijgraad worden aangesteld. Bekend is het dat aan deeze Kompagniën het bewaaken der stad, het sluiten en openen der Poorten, wordt toebetrouwd; waar toe ieder nacht vier Kompagniën haare Wagt hebben, en met behoorlijke Hoofdwagten en Bijposten voorzien zijn.

De KRIJGSRAAD, waar onder de Burger Kompagniën onmiddelijk staan, bestaat uit de hier opgenoemde Persoonen: de Kolonellen, Kapiteinen en Luitenants maaken den grooten; Kolonellen en Kapiteinen den kleinen Krijgsraad uit. Deeze vergaderen niet dan met voorkennisse van Heeren Burgemeesteren, op beschrijving der Kolonellen; alleen bij enkele gevallen, worden de Vaandrigs daar mede toe beroepen.

De Keuren en Ordonnantien, hier toe behoorende, en die door dit aanzienlijk lichaam, met voorkennisse van Burgemeesteren, van tijd tot tijd, zijn gemaakt, zijn te uitgebreid om ze hier in te voegen, en genoeg te vinden: die, welke in 't jaar 1580, hier op gemaakt werd, is in 1594, 1618, 1651, 1659, 1669, 1672 en 1681 vernieuwd en veranderd; de laatstgemelde verandering is te vinden in de nieuwe Ordonnantie van 1748. Doch hier dient nog gemeld te worden, dat de Officieren der vier Buitenwijken niet onder den Krijgsraad of Kolonellen behooren, maar dat die Kapiteinen onmiddelijk van Burgemeesteren afhangen, welke ook door hunne Edele Groot Achtb. worden aangesteld.

In

In deeze zestig Wijken zijn binnen de Stad 58 Brandspuiten; de meeste van die hebben ieder een spuit; doch Wijk 21 en 22, 23 en 24, 36 en 37, 38 en 39, 45 en 46 hebben maar ééne spuit met haar beiden. Daarentegen zijn in de wijken No. 14, 15, 16, 53 en 54 twee spuiten; hebbende wijk 42 en 48 'er geene. Behalven deeze zijn 'er nog 12 spuiten; voor de schepen in de Laag. Tot ieder spuit zijn ten minsten twee, en bij sommige drie *Brandmeesters*, welke worden aangesteld door Kolonellen, uit een drietal, door den Kapitein van de Wijk benoemd. De Generaale Brandmeester wordt door Burgemeesteren aangesteld; deze heeft zijne bijzondere Instructie, buiten de Generaale Brandkeure. VAN DER HEIDEN, wiens naam wij reeds hier vooren als den Uitvinder van deeze spuiten vermeld hebben, was ook de uitvinder der Lantaarnen; waar door zijn naam mede eeuwig leven zal. Hier herzeggen wij dat dezelve reeds in 't jaar 1669 hier in gebruik waren. Het getal derzelven binnen de stad word gereekend op 2815, in 17 wijken, waar toe de stad hier op verdeeld is.

Het zal niet onvoegzaam zijn, hier eenige melding te maaken van de *Nacht-* of *Ratelwacht*, die alhier, in 't jaar 1585, is aangesteld. Het getal van deezen bestaat uit 480 man, verdeeld in 120 Wijken, buiten eenige noodhulpen, staande onder twee Kapiteinen; de verdere Officieren zijn de Luitenants, Sergeanten, Corporaals en Adelborsten. De aanstelling van Kapiteinen hangt af van Burgemeesteren, en die der overige van Kolonellen.

De Stads Bezetting bestaat uit twee Kompagniën, ieder van twee honderd Man. De Kapiteinen, Luitenants en Vaandrigs, worden door Burgemeesteren aangesteld of benoemd, en verkrijgen hunne Acte of Commissie van den Prinse Erfstadhouder.

Het alleroudste van STADS-ZEGELS, dat men wil, vóór of op het jaar 1296 in gebruik geweest te zijn, zou een Koggeschip zonder Roer verbeeld hebben. Doch daar van is met zekerheid niets te zeggen. Met meer zekerheid word voor het eerste gehouden, dat geen, welk men bestempeld vind met den naam van het *Oud Zegel van Amsteldam*. Dit was mede een Schip als vooren, doch hebbende aan den mast hangen een schild, waarop een staande Leeuw; dit, waarvan men nog eenige afdruk-

drukken van het jaar 1375 vindt, was men gewoon aan de Tolvrijbrieven te hangen.

Het tweede was 't Zegel tot de zaaken der Stad, zoo'als het gedeelte van 't omschrift *ad Causas* aanwijst. Het Koggeschip is als 't voorige, maar heeft aan den mast een wimpel, waarin zijn drie *St. Andries Kruisſen;* twee zodanige vlaggen ſtaan ook op het achterſte van 't Schip. In hetzelve zit een Man, die in de linkerhand Stads Wapens houdt, en in zijn rechter dat van HENEGOUWEN. Nevens den Man ligt een Hond, met zijnen kop en beide voorſte pooten op het ſchipsboord. COMMELIN zegt, van deeze nog geen uitleg gehoord te hebben. WAGENAAR zegt: *veelligt om te kennen te geeven, dat, volgens de oude gewoonte op de vrije Scheepvaart, de Inlanders het regt van eigendom op de Ladinge behielden, zoo lang 'er nog een Hond in 't Schip in leeven bleeve.* 't Is mooglijk dat men dit 'er mede heeft willen te kennen geeven; doch ik voor mij zou liever gelooven, dat men 'er de getrouwheid aan den nieuwen Graaf, en voornamelijk aan zijnen Broeder GUIDO VAN HENEGOUWEN, mede heeft willen aantoonen; dat naar mijne gedachten, door den Man die de beide Schilden houdt, genoegzaam bevestigd wordt. Schoon de tijd, van eerſte blijken van dit Zegel, later zijnde, dit ſchijne tegen te ſpreken, blijft echter daar tegen de tijd, wanneer het gemaakt is, onzeker; en de duurzaamheid van hetzelve bevestigt mij nog meerder.

Het derde of Geheim-Zegel, gelijkende veel naar 't voorgaande, uitgenomen dat hier twee Mannen in volle harnas ſtaan, houdende de achterſte in zijne rechterhand een Zwaard, en in de linker het voorgemelde Wapen; de andere, een Heraut verbeeldende, houd met beide handen eene lange ſtang, waar aan een Vaandel met drie Kruisſen. De Cijfferletters 1548, geeven waarſchijnlijk te kennen, 't jaartal waarin het zelve gemaakt is.

Verder heeft men 't Zegel der Stad *Amſteldam*, dat gemaakt is in het jaar 1656, en in de afbeelding genoegzaam met het voorige overeenkomt, doch in 't omſchrift dit onderſcheid heeft, dat in het voorige ſtaat *Opidi*, en op dit geleezen wordt *Civitatis*, geevende het eerſte den naam van Stedeken, en het laatſte van Stad, te kennen. Het contra of tegen Zegel word gebruikt, om op de ruggen tegen de groote Zegels aan te drukken.

Stads

Stads Wapenschild bestaat in een rood Veld, met een zwarte Paal in 't midden, waarop drie witte of zilveren Kruisfen. De Heer VAN LOON en anderen, zijn van gedachten dat Graaf WILLEM DE VIERDEN, in het Jaar 1342, de stad met een driekruisfig Wapenschild beschonken heeft; dan anderen zijn van gedachten, dat het ontleend is uit het Wapen van Heer JAN VAN PERSIJN: en als men zig op de oude Zegels beroept, om dit te bewijzen, zo als de Heer WAGENAAR doet, dan komt het daar mede veel beter overeen, dan dat van VAN LOON; want in 't Zegel der Tolbrieven vindt men de drie Kruisfen niet, maar wel den Hollandschen staanden Leeuw, doch wel in 't tweede gepaart met dat van HENEGOUWEN. Wij laaten ieder zijn gevoelen vrij. Denkelijk is het oude Wapen of Koggeschip in onbruik geraakt, met de schenking van de Keizerlijke Kroon op het zelve, daaraan veréérd door Keizer MAXIMILIAAN, in het Jaar 1488, om reden dat dezelve boven 't schild luisterrijker praalde, dan boven 't oude Koggeschip. Enkel ziet men dezelve daar boven, in den gevel van 't stads Excijnshuis in de Ouden-Brugsteeg. Het oudste Wapen, dat men aan de Gebouwen door twee Leeuwen ziet vastgehouwen, staat voor het Krankzinnighuis, met het jaargetal van 1562, en aan de Waag op den Dam, 1565. Doch het is als nog een Raadsel, van waar die herkomstig zijn; COMMELIN twijffelt zelfs aan 't verhaal, dat van 't Geslacht van *Boelens* daarvan wordt opgegeven.

De KOOPHANDEL is van die uitgebreidheid, dat wij in dit bestek 'er niet dan een flaauw denkbeeld van kunnen geeven, en zij, wien het Werk van LE LONG, en ook dat van LUZAC, *Hollandsch Rijkdom* genaamd, opzettelijk daar over geschreeven, bekend is, zullen ons dit ligt verschoonen. Echter moeten wij 'er iets van zeggen.

Men verdeelt denzelven doorgaans in drie takken; I. Voor zoo ver die bestaat in 't vertier der Waaren, die in de stad gemaakt, bereid, gebracht en gebruikt worden; waarvan men een groot deel kan leeren kennen, uit de benoeming der Gilden, die hier vooren geschied is. II. Voor zo verre dezelve zig uitstrekt, in 't ontvangen en verzenden, van goederen binnen deeze Landen, die men den Binnenlandschen noemt, en waar toe hier een menigte van Veerschepen en Schuiten gebruikt worden; met één woord

woord kan men 'er van zeggen, dat 'er bijna geen plaats in de uitgeſtrektheid van deeze Republiek gevonden wordt, of men kan, zo niet daaglijks, ten minſten weeklijks, goederen derwaarts zenden, en van daar weder te rug ontvangen; waartoe de Binnenlandſche Posten mede van grooten dienst zijn. En ten III. Voor zoo verre die beſtaat in het ontvangen en verzenden van al wat de vier deelen der Waereld opleeveren, door middel van de Scheepvaart. Het eerſte en tweede gedeelte van den Amſteldamſchen Koophandel, wordt mede zeer aangekweekt door de drie vrije Jaar- en drie Week-Markten. En als men het oog ſlaat op de menigte van Zee-Kasteelen, en Pakhuizen, die in deeze ſtad gevonden worden, en die den Vreemdeling verbaazen, behoeft men niet te zeggen dat dit de Marktplaats der ganſche Waereld is.

Wat den Buitenlandſchen Handel of Scheepvaart betreft, heeft men buiten die van de O en W. Maatſchappijen, en de vaart op Groenland en Straat Davids, (waarvan op bijzondere Artikels zal geſprooken worden) in aanmerking te neemen, als de oudſte, de vaart op *Hamburg* en *Bremen:* want reeds lang voor dat *Amſteldam*, in het midden der veertiende Eeuw, in het Hanzé verbond trad, was deeze vaart en handel met Bier en Hout al vrij aanzienlijk; en ſchoon die van 't Hamburger Bier te niet gegaan is, blijft die van Hout en andere waaren een aanzienlijke tak. Het getal der Schepen van hier na *Hamburg*, en van daar te rug, is doorgaans zeer aanzienlijk.

Op deeze volgt in ouderdom, die op Braband en Vlaanderen, welke reeds 1396 langs de *Schelde* gedreeven werd, door middel van Beurtſchepen op *Antwerpen*, *Brusſel*, *Mechelen*, *Leuven*, *Gend*, *Duinkerken* en andere Steden.

Na dat de Amſteldammers al vroeg, zo wij zagen, op *Hamburg* en *Breemen* voeren, breidden zij dit verder uit naar Zweeden, Deenemarken en Noorwegen; waartoe hun reeds in het Jaar 1368 vrijheid verleend werd, om welken tijd zij ook reeds een Volkplanting op *Schoonen* hadden opgerecht; waarop zij, en in gemelde Rijken handelden in Wijnen, Bieren, Lakenen en Lijwaaten. Het voornaamſte dat men van daar herwaard voert, zijn Hout, Pek, Teer, Talk, Huiden, IJzer, Koper en Stokvisch, enz.

enz. en men voorziet dezelven daarentegen met Wijn, Brandewijn, Tabak, Zout, Kaas, Specerijen, enz.

In 1414 kreegen die van *Amſteldam* reeds vrijheid, van Hertog ERIK VAN SAXEN, om in zijne Landen te handelen. Doch een voornaam deel van den handel op Duitschland en Zwitzerland geſchied over *Keulen*, met Schepen die men Smoreuzen noemt, en die hunne gewoone legplaats op de *Buitekant* en *Gelderſche Kaade* hebben; doch deeze zijn onderſcheiden van de Beurtſchepen, op *Wezel*, *Emmerik*, *Dusſeldorp*, enz. De Goederen daar mede herwaards en derwaards, zijn te veelvuldig, hier alle te noemen. Na deeze laaten wij volgen den Koophandel op de *Oost Zee*, welke mede al vroeg in ſtand geweest is. Bekend is het, welk een aanzienlijke tak van handel 'er tusſchen de Steden *Dantzig* en *Amſteldam* gedreeven wordt; men behoeft, om 'er zig een denkbeeld van te maken, alleen de Graanhandel buiten die met Hout, Hennip, Vlas, Olijzaaden, Huiden en Wasch te noemen, wordende deezen handel door zes Directeuren beſtierd.

In de veertiende Eeuw voerden de Amſteldammers Zout en Wijn uit *Frankrijk* naar de *Oost Zee*; en ſchoon de Koophandel op dat Rijk, door den Oorlog, zwaare ſchokken heeft geleeden, heeft het belang, zo wel der Nederlanders, als dat der Franſchen, denzelven telkens weder in order gebracht, en naar maate van den aanwas der belanghebbenden, meer en meer doen uitbreiden. Onder de menigte van Goederen, die van hier derwaarts gezonden worden, munten uit, die, welke hier te Lande gemaakt worden, en verder Zoute Visch, Haring, Traan, Baleinen, enz; en die van daar komen, beſtaan meest in Wijnen, Brandewijnen, Azijnen, Papieren, Vrugten, gemaakte Stoffen, enz.

De Lakenhandel, die voorheen hier zeer bloeijende was, deed al vroeg den handel op Engeland van groot gewicht zijn, en het is waarſchijnlijk, dat van hier, reeds in de veertiende Eeuw, mede op Engeland en Schotland gevaaren is; en ware niet de baatzugt en afgunst der Engelſchen, van tijd tot tijd, ten hoogſten toppunt geſteegen, zoude zeker, hoe groot ook de Koophandel met deeze Natie is, dezelve nog uitgebreider en meer-

meerder voordeel gedreeven worden. Om hier van overreed te zijn, behoeft men maar 't oog te slaan op de Parlements Acte van 't Jaar 1651; en hoe zeer de Nederlanders in 't algemeen, in bijzonder die van deeze Stad, met de komst van WILLEM DEN DERDEN tot den Throon, voor den handel eene meerder vrijheid verhoopten, zag men dezelve, echter, niet ten voorschijn komen. Ja men zou mogen zeggen, dat de Koophandel van deeze Stad, en van de gansche Republiek, van geene Natie meerder benadeeld is, dan van deeze: waar toe men 's lands geschiedenissen maar met een vlugtig oog behoeft te doorloopen, en daar mede de daaglijksche ondervinding te paaren, zonder in aanmerking te neemen, dat zij, met hunne fabrieken, onze Inlandsche genoegzaam in den grond booren.

SPANJE, schoon 'er al voor de beroerten een aanzienlijke handel op gedreeven werd, verbood dien aan de steden, die den Koning waren afgevallen: en dus bleef *Amsteldam* tot in 't jaar 1578 in 't bezit van denzelven; doch verloor dien toen mede. Met de sluiting van 't bestand 1609, werd dezelve weder algemeen; doch met de eindiging daar van, werd ze weder op nieuw verbooden, tot in 1648. Doch zeker is het dat Spanje, hier door, het meeste nadeel geleeden heeft, wijl 't hem voornaamelijk zijne bezittingen, in de andere waerelddeelen, heeft doen verliezen, en daarenboven zich genoodzaakt gevonden heeft, om in 1650 een verdrag van vrije Scheepvaart toeteftaan, en ons vrij te laaten, de kostbaarste waren van daar te haalen, en hem de onze toetevoeren. Nogthans is die van PORTUGAL van geen minder aanbelang.

Wel is waar, dat men, al vroeg, van hier op *Italie*, de *Middelandsche Zee*, en de *Levant*, eenigen Koophandel gedreeven heeft. Doch, na dat de Jooden, in 1549, uit *Portugal* verdreeven, hier een verblijfplaats gevonden hadden, schijnt deze handel zig hier eerst gevestigd te hebben, welke naderhand, door de werkzaamheid der nijvere *Amsteldamsche* Kooplieden, in *Italie*, den Archipel, te *Constantinopole*, *Smirna*, *Scandrona*, enz. verder werd uitgebreid. Ja zij handelden reeds, in 't Jaar 1610, op de kusten van *Barbarije*. Na dat, zo als wij hier boven gezegd hebben, de vaart op *Spanje*, in 't Jaar 1568, verbooden was, heeft men zig, langzaamerhand, toegelegd op de

de vaart op *Archangel.* Al vroeg in de voorgaande Eeuw... ten de Burgemeesters van *Amsteldam*, met den *Czaar*... *kovie*, een verdrag van Koophandel te sluiten; doch het... tot het Jaar 1631 eer dit tot stand kwam; van dien ... is het zeer gewigtig geworden. Aan deezen uitgebreide... handel en Scheepvaart is sedert een uitsteekend gemak... door het oprechten der *Wisselbank*, in 't jaar 1609. ... en WISSELBANK. Onder de *Gilden* zijn mede verscheide... noemd, die ten dienste van den Koopman strekken. ... deeze vindt men in deeze Stad een verbaazend aantal Pe... die hier toe medewerken, en van deezen zenuw van ... hun eerlijk bestaan genieten; als de bedienden der Po... Boden, Waagdraagers, Pakkers, enz.

Zo veel reeds van deeze groot waereldstad, schetswij... zegd hebbende, staan ons nu te vermelden de naam... VOORNAAME MANNEN, die tot eer van dezelve zig vereeu... wigd hebben; laatende het geen verder van hun moet gezegd worden over voor hunne bijzondere Artikelen. Deeze zijn, om hunne geboorte of langduurig verblijf, de volgenden: * *Nicolaas Hervicus*, * *Johannes* en *Alardus van Amsteldam*, *Nicolaas Cannius*, * *Cornelis Crocus*, * *Johannes Sartorius*, * *Jo*... *hannes Timmannus*, * *Johannes Monsentus*, * *Nicolaas E*... *hard*, * *Sijbrand Pompeus Occo*, * *Gisbertus Horstius*, *... *hardus Dessenus Kroonenburg*, *Pieter Paauw*, *Dirk* ... *Koornhert*, *Hendrik Laurenszoon Spiegel*, * *Roemer Vi*... * *Petrus Opmeer*, *Maarten Janszoon Koster*, * *Sebastiaa*... *bertszoon*, * *Ellerd de Veer*, * *Cornelis van Haemrade*... *cob van Heemskerk*, * *Nicasius de Silla*, * *Jacob van* ... *Jacob Willekens*, * *Cornelis Pieterszoon Hooft*, * *Cornelis J*... *zoon de Haan*, *Dirk Janszoon Goedhals*, *Laurens Reaal*, * ... *drik Korneliszoon Lonk*, * *Adriaan Paauw*, *Jan van Ga*... * *Willem Boreel*, *Michiel Adriaansz. de Ruiter*, *Abrah*... *van der Hulst*, *Isaac Sweers*, *David Sweers*, * *Dirk Scha*... *Petrus Plancius*, * *Jacobus Jansonius*, * *Cornelis Gijs*... *Plemp*, *V. F. Plemp*, *Maximiliaan Sanderus*, *Jacobus L*... *rentius*, *Simon Episcopius*, * *Willem Janszoon Blaauw*, *Jo*... *Blaauw*, * *Fredrik de Vrij*, * *Gerrard Schaap Pietersz*... *P. C. Hooft*, *Caspar van Baarle*, *Geerardt Brandt*, *Da*...

Bl...

XI. Tegen over bladz. 227.

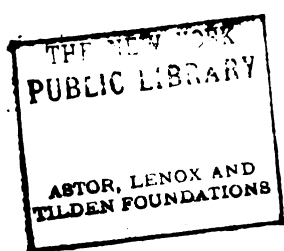

Uitzinde van Jugurtha. Bladz. 227.

XII.

Milo door zyne sterkte bedrogen. Bladz. 256.

PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

*Bendel, Johannes Cloppenburg, Arn. Senguerd, * Johannes van Horne, * Nicolaus Fontanus, * Nicolaas Johannes van Wassenaar, Alexander Morus; Ludovicus Wolzogen, Johannes van der Waaijen, Benedictus Spinosa, Willem Deurhof, Willem Sewel, * Gerard Croese, Petrus Francius, Gerbr. van Leeuwen, Goverd Bidloo, Ludolf Smids; * Burchardus de Volder, Johannes Hudde, Nicolaas Tulp, Nicolaas Witsen, * Johannes Commelin, Fr. Ruisch, Lambert ten Kaate Hermansz, Jacobus Philippus d'Orville, Gerard Adr. Brederode, Samuel Coster, Jan Harmens Krul, Joost van den Vondel, Jan Vos, Reinier Ansloo, Jan Zoet, Johan Six, * Joan Six van Chandelier, Jeremias de Dekker, * Andries Pels, * W. G. van Focquenbroch, Pieter Verhoek, * Johan Pluimer, Thomas Arents, * Johan van Broekhuizen, * Lucas Rotgans, Laurens Bake, Katrina Lescalje, * Jan de Regt, Claas Bruin, Daniel Willink, * Jan B. Wellekens, Pieter Vlaming, Sijbrand Feitema, Jan de Marre, * Pieter Lastman, Hendrik de Keizer, Johannes Torrentius, * Roeland Rogman, * Warnart van der Valkart, P. D. de Rijke, Rembrand van Rhijn, Jacob Sangrart, Ferdinand Bol, Jacob Bakker, * Salomon de Koning, * Pieter Janszen, * Otto Marcelis, Govert Flink, * la Tombe, * Philippus de Koning, Jan Baptist Weenix, Gerbrant van Eekhout, Jacob van der Does, * Emanuel Meurlant, Barend Graat, Willem Kalf, * Gerrard Pieters van Zijl, * Willem Schellings, * Willem van de Velde, Adriaan van de Velde, Cornelis en Jan Visscher, Jan van der Heiden, * Izaak Dusart, Gerrard de Lairesse, Eglon van der Neer, Adriaan Bakker, * Alb. Meijering, David van der Plas, * Jan van Kessel, Jan Luiken, Johannes Verkolje, Nicolaas Verkolje, * Johannes van der Bent, Johanna Koerten, * François Dunks, * Jan van Alen, Abram Stork, * David Colijns, Jan Hoogzaad, * Jan Griffier, * Hendrik Carre, Dirk Dalens, * Michiel Madderfteeg, van Overbeek, Rachel Ruisch, * Albert van Spiers, * Theodorus van Pee, Adam Silo, Philip van Dijk, * Jan van Huisum, Jacobus en Arnout Houbraken, Hieronijmo van der Mijn, Izak Walraven, Jacob Appel, Jan Wandelaar, Cornelis Pronk, Abram de Haan, Jacob de Wit, Cornelis Troost, Schoenmaker, Rademaker, J. Wagenaar.*

Van die geenen, welke met een * getekend zijn, vindt men geene afbeeldfels in 't Koper gebracht.

. Allergevoeglijkst konnen wij hierop laaten volgen, de voornaame Perfonaadjen, welke deeze Stad met hunne tegenwoordigheid vereerd hebben; JAN VAN AVENNES in het Jaar 1296; Hertog ALBERT VAN BEIJEREN 1359; Graaf WILLEM DE ZESDE 1405; JAN VAN BEIJEREN 1420; FILIPS VAN BOURGONDIEN, JAN VAN NASSAU en de BISSCHOP VAN LUIK 1445; de Cardinaal DE CUSA 1450; KAREL, Graaf van Charlois 1467; KAREL DE STOUTE 1468; MARIA en MAXIMILIAAN 1478; MAXIMILIAAN 1486; FILIPS VAN BOURGONDIEN 1494; Keizer MAXIMILIAAN 1507; Prins KAREL 1515; CHRISTIAAN DE TWEEDE, Koning van Denemarken 1520; KAREL DE VIJFDE 1540; FILIPS DE TWEEDE 1549; Prins WILLEM DE EERSTE 1566; BREDERODE 1567; Don FREDERIK DE TOLEDO 1572; de Heer VAN HIERGES 1573; de Hertog VAN ALBA 1573; WILLEM DE EERSTE 1580 en 1585; LEICESTER 1586 en 1587; MAURITS 1594; MAURITS, Prins van Oranje 1618; de KONING VAN BOHEMEN 1620; de KONING VAN PRUISSEN 1629; HUGO DE GROOT 1631; MARIA DE MEDICIS 1638; MUSTAPHA AGA 1641; FREDERIK HENDRIK, WILLEM DE TWEEDE, deszelfs Gemalin, enz. 1642; MARIA DE GONZAGA en Prins WILLEM DE TWEEDE 1645; AMELIA VAN SOLMS 1655; Don ESTEVAN DE GAMMARRA 1657; de Vorst van Anhalt en zijne Gemalin, de Keurvorst van Brandenburg, Princes MARIA HENRIETTA, WILLEM en MAURITS VAN NASSAU 1659; WILLEM DE DERDE en zijne Moeder 1660; WILLEM DE DERDE 1666 en 1672; de Keurvorst en Keurvorftin van Brandenburg en JOHAN MAURITS VAN NASSAU 1674; WILLEM DE DERDE en zijne Gemalin 1684; 't Moscoviesch Gezantfchap 1707; de Czaar en Czaarin van Moscovien 1717; MARIA LOUISA VAN HESSENKASSEL, de Prins EUGEEN en Hertog MARLBOROUGH 1709; DE KONING VAN PRUISSEN 1711; de Veld-Marfchalk BETHANIE en zijne Gemalin, WILLEM DE VIERDE en zijne Gemalin en Dochter 1747; WILLEM DE VIERDE 1748; de Koning van Pruisfen 1767; de Koning van Denemarken, WILLEM DE VIJFDE en zijne Gemalin, de Hertog VAN WOLFENBUTTEL 1768; PASCAL PAOLI 1769; de Koning van Zweeden 1779; Keizer JOSEPHUS 1781. Bij eenige Inkomften van deeze bovenftaande Perfonaadjen, heeft zig de Stad in haaren grootften luifter vertoond, gelijk zulks door bekwaame pennen befchreeven is: als die van MARIA DE MEDICIS, door

den

den vermaarden BARLEUS; die van MARIA HENRIETTE, door NOLPE; en die van WILLEM DEN VIJFDEN, door de welbesneede pen van den onsterflijken WAGENAAR; een Schrijver, die zig in de kleinste omstandigheden groot vertoond heeft. Deeze drie gedenkstukken zijn teffens met keurlijke prentverbeeldingen versierd, en brengen geen gering sieraad aan de Atlasfen van deeze Stad en Vaderlandsche Historie toe. Hoe groot en prachtig zig *Amsteldam* bij die gelegenheden vertoond hebbe, en altoos vertoont, heeft het haar, echter, ook niet gemist, op verscheiden tijden, aan rampen en onheilen onderhevig te zijn, tot welker optelling wij nu overgaan.

't Geen *Amsteldam* te beurte viel, in het Jaar 1204, is reeds onder GIJSBERT DE EERSTE verhaald. Aan haare tweede verwoesting, die in 't jaar 1300, door de *Kennemers*, zoude geschied zijn, twijffelen wij: want van waar zou GIJSBERT DE III weder aan die magt gekomen zijn, om de Stad met houten bruggen en torens te versterken? om nu niet te zeggen, dat hij als balling buitens lands zwierf. Hij had immers geen regt meer op 't zelve: dewijl *Amsteldam*, reeds al voorheen, door Graaf FLORIS DEN V aan JAN VAN PERSIJN geschonken, en deeze gift door GIJSBERT, in 't jaar 1285, bevestigt was. En hoe, na den moord van FLORIS, AMSTEL alles verbeurd had, is ook reeds gemeld. Meerder zekerheid is 'er voor het onheil, dat haar trof in 1304, door 's Graaven ongenade, om 't ontvangen van eenige ballingen, binnen haare vesten; toen moesten niet alleen Bruggen en Vesten vernietigd, en dubbel gruit betaald worden; maar 't verloor ook de vrijheid der Markten.

Onder 't Art. HOEKSCH en KABELJAAUWSCH zullen wij moeten melden, het deel dat de Stad, in de Jaaren 1366, 1405, 1420, 1444 en 1445, aan die twisten had. Onder dit alles was in dezelve, in 't jaar 1421, op den 23sten van de maand April, eene verbaazende schaade veroorzaakt, door een zwaaren brand, welke niet alleen een derde van de Stad, maar ook 't *Raadhuis*, *de Nieuwe Kerk*, *de H. Stede*, *het Gasthuis* en *Bagijnhof*, tot assche verteerde. Van een dergelijk noodlot, doch niet zo streng, werd ze weder beloopen in 1452. In 1473 leed zij geen nadeel aan huizen, maar wel aan schepen, door dien de *Fransche* Kapers, in dat Jaar, dezelve tot voor de Stad weghaalden. Geen

minder nadeel werd haar, door de *Gelderschen*, in 't jaar 1479, toegebracht; waar in die van *Utrecht* mede hun best deeden, na dat zij de Stad *Weesp* bemagtigd hadden. Alle de gebouwen voor de *St. Anthonies Poort* werden om verre geworpen. Aan de *Tpesloot* wierpen de *Amsteldammers* een Blokhuis op, om hun den doortocht te beletten; echter was de Hertog VAN GELDER vermetel genoeg, om door eenen Priester uit *Weesp* de Stad te doen opeischen; maar het antwoord was, nog zo verre niet gebragt te zijn, om van Heer te veranderen. Hertog KAREL deed hier op een aanval doen op het Blokhuis, terwijl men 'er nog aan arbeidde. Eenige *Gelderschen* geraakten 'er binnen. De Bevelhebber GERRIT VAN NIEROP, hun ontwaar wordende, maakte zo veel gerucht, dat het geschut van de schepen op hun gelost werd. De *Gelderschen* hierop de vlugt naar de Stad neemende, liepen REINIER MOSTERT met een bende burgers in den mond, aan wien zij zig moesten overgeeven; waar op de Hertog aftrok. Deeze Ramp werd gevolgd door een ongemeenen Watervloed, op den 15 October des jaars 1508. 't Water verhief zig tot die hoogte, dat veele huizen der Stad onbekwaam ter wooning werden. De Dijk tusschen *Muiden* en deeze Stad bezweek voor de kracht des waters; zwellende de Zuiderzee tot die hoogte, dat het water alomme over den dijk liep, en de landerijen met schuiten bevaaren werden.

Hertog KAREL, om een volgenden aanslag beter te doen gelukken, trok, in 't jaar 1512, op den 20 December, weder van *Utrecht* naar *Amsteldam*, bij zig hebbende 1100 mannen; hij stak den brand in de voorstad buiten de *St. Anthonies Poort*, vernielde eenige schepen in de Oude Waal, waar van PONTANUS, in zijne *Geldersche Geschiedenissen*, het getal tot 22 begroot, en trok daarna weder te rug.

Om voor dergelijke aanvallen veilig te zijn, wierpen de *Amsteldammers*, Ao. 1517, een Schans bij het huis *ter Horst* op; doch hoe veelen hier hun leeven waagden, kon dezelve niet tot stand gebracht worden. De *Gelderschen*, zig in 't jaar 1527 weder van *Utrecht* meester gemaakt hebbende, was men hier zorgvuldig op zijne hoede. Een der Burgemeesteren was reeds met eenige knechten naar *Muiden* getrokken; doch de Kastelein van 't Slot weigerde dezelve te ontvangen. Echter was men, in 't vol-

volgende jaar, niet zonder reden, bedugt, voor een overval of ongenoodigd bezoek van MAARTEN VAN ROSSUM. Men vindt op dien tijd den Burgemeester KOLIJN gemeld, als een der Kommissarissen, tot de werving van Krijgsknechten.

In 1532 werd het *Reguliers Klooster* door den brand vernield. De Monniken, die men verdacht hieldt, 'er zelve de oorzaak van geweest te zijn, om zig van hunne schulden te ontdoen, namen de wijk naar *Heiloo.* Twee jaaren laater trof de Stad, voor de eerstemaal, zo verre mij gebleeken is, de bezoeking der Pest; waarop de Regeering verscheiden nuttige Ordonnantien maakte. Ik heb reeds gezegd, dat het geen zijne betrekking tot de *Wederdoopers* heeft, op het Art. van hun zal vermeld worden; hier tekene ik alleen aan dat de beroerten, door hun verwekt, de Stad meer drukten, dan de bedreiging van eenen MEINARD HAM, die, als tot de *Gelderschen* behoorende, zig mengde in de toen zweevende geschillen met *Denemarken* en *Zweeden.* Deeze, die zig een *Geesfel Gods* en *Schoppen Koning* noemde, dreigde den *Amsteldammers*, hunne Stad te zullen verwoesten. Doch de voorzorge, die men hier tegen in 't werk stelde, deed dit bij zijne bedreiging blijven.

Het geen *Amstelдam* en deszelfs bewooners op het sterkste getroffen heeft, in de jaaren 1560 en 1567, wegens de vervolging tegen de *Onroomschen*, zal men vinden onder de *Kerkelijke Geschiedenissen.* Hier kan men niet voorbijgaan aantetekenen, dat de Koophandel, om deezen tijd, door die van *Denemarken*, ten aanzien der nieuwe belastinge, zeer benadeeld werd; zie VELIUS, *Kronijk van Hoorn*, bl. 391. Een deerlijk lot trof de Stad in 't jaar 1570, door een zwaaren Storm en hoogen Watervloed; welk onheil haar weder trof in 't Jaar 1593, en ontzaggelijke schade toebracht, door 't vergaan van veele schepen in Tessel. Op den 2den dag van 't jaar 1602, gevoelde men zo hier als elders eene zwaare Aardbeeving; welke, in dat zelfde jaar, gevolgd werd van een groote Pestziekte, waar door, in één week, tusschen de 7 en 800 menschen werden weggerukt. VAN SANTEN, in den *Spiegel van Geschiedenissen*, zegt dat 'er meer dan 300 kinderen in de Weeshuizen stierven, doch dat niemand van de boeven in 't Rasphuis 'er van bevangen werd. Gemelde VAN SANTEN heeft mede aangetekend, dat tusschen den 22sten en 23sten

Januarij; des jaars 1610, door een ftijven Noordwesten wind het water gekomen was tot boven 't peil van den *Allerheilige vloed*; dat het, binnen *Amfteldam*, door de Warmoesftraat liep binnen en buiten veele fchade veroorzaakte, en de wooning van den Burgemeester P. BOOM, ftaande tusfchen de Stormfteeg en het oude Convoij op den Agterburgwal, in gevaar geraakte, om van deszelfs grondvesten gerukt te worden. Ook fcheurde in de Diemerdijk een gat ter lengte van eenige roeden.

In 1618 werd de oude Reguliers Toren door den brand vernield; gelukkig ontdekte men tijdig genoeg de heillooze aanflagen van fommige Brandftichters. Het oproer, in het volgende Jaar voorgevallen, om de Boterpacht, werd hevig aangevangen; doch door de zorge der Overheden, geholpen door de goede Ingezeetenen, nam dit fpoedig een einde. Beklaaglijk was het uiteinde van een Vrouwsperfoon, die, op de befchuldiging van een Toveres te zijn, in 't Water gefmeeten werd, en 'er weder uitgehaald zijnde, het, nogthans, beftierf. Den 7den en 8ften der maand Maart 1625, liep de wind N. W. ten Westen, en verhief zig met den avond zeer geweldig; waar door het Water van de Zuider Zee zo hoog liep als met den Allerheiligen Vloed: op fommige plaatfen, en bijzonder aan den Dam Sluis, werd zulks met een tijdvaars getekend. 's Nagts om twee uuren, tusfchen Zaturdag en Zondag, ftond het Water bijna op het midden van den Dam, en aan de drempels en Stoepen op den Nieuwendijk; doch in de Warmoesftraat niet zo hoog als in 1610, door de verhooging aldaar gefchied.

De Pest, die wij nu meer dan eens gemeld hebben, woedde weder allerhevigst in het Jaar 1635; wordende, in eenige weeken, tusfchen de twaalf en dertien honderd Menfchen ten grave gebracht. Het getal der dooden beliep in dat jaar 17193; zie VAN ZANTEN, bl. 20. en in 't volgende jaar 8177. Op Kersnacht Ao. 1637, had men alhier weder een ongemeenen Watervloed; doch vreeslijker was de nacht tusfchen den 6den en 7den Januarij 1640, woedende dien ganfchen nacht eene fchrikbaarende ftorm, en felle ruk- en dwarlwinden. Het lood van de Amfteldamfche Koornbeurs, hoewel met fpijker op fpijker op het hout vastgemaakt, aan den eenen hoek losgefcheurd, werd als een papier in een gerold: de Weerhaan en IJzeren Spil waren van den

Re-

Reguliers Toren in 't Water gewaaid; de Spits van de Nieuwe Zijds Kapel lag op het dak, en de schade aan Burger Huizen was ongemeen. Op den 25sten Maart van dat zelfde jaar, gevoelde men, vroeg in den morgenstond, eene Aardbeeving, die, echter, weinig schade veroorzaakte. Op den 11den Januarij 1645, ontstond, met een stijven N. O. Wind, en koud vriezend weder, op den middag, door achteloosheid van eenige Loodgieters, brand in het Dak van de Nieuwe Kerk, die, wat moeite men aanwendde, niet te bluschen was: 's nademiddags was het gansche houten gewelfsel, Dak, Toren, Klokken en Orgel al ter neder gestort; blijvende van het geheele gebouw niets overig dan de Muuren; van de spoedige herbouwing hebben wij, onder de *Gebouwen*, reeds melding gemaakt. Ook ontstond 'er een zwaare brand, in dat zelfde Jaar, in de Brouwerij *de Zwaan*, toen staande op den Nieuwe Zijds Achterburgwal, en behoorende in eigendom aan den Schepen ALBERT PATER.

Groot nadeel leed Nederland, en bijzonder *Amsteldam*, in haaren Koophandel, door de Kaperij ter Zee, en bijzonder door een verbod van invoer van Vreemde Stoffen uit *Frankrijk*; waarvan de oorzaak omstandig, bij AITZEMA, III. Deel, bladz. 124. te vinden is, en ook hier na, op 't Art. VEREENIGDE NEDERLANDEN, zal vermeld worden. Van het geen *Amsteldam* trof in 't Jaar 1650, zie men wat reeds op 't Art. AARSBERGEN gezegd is, en 't geen verder onder de GESCHIEDENISSEN en op het Art. WILLEM DE TWEEDE volgen zal.

De groote Watervloed van 't Jaar 1651, op den 5den Maart, veroorzaakte, onder andere schaden, eenen doorbraak op twee plaatsen in den *St. Anthonies Dijk*; waar door de *Diemermeer* geheel onder water geraakte. Men heeft van dit Noodlot twee fraaije afbeeldingen, als een door NOLPEN, en een door PICART. Op den 21 Maij, viel genoegzaam boven de Stad een verschrikkelijk Onweder; twee Huizen, buiten de *St. Anthonies Poort*, werden door den Donder ter nedergeworpen, en een Man in eene Praam dood geslagen. De 7de Junij van het volgende Jaar is de dag, die in 't geheugen is gebleeven, door den Brand van 't Oude Stadhuis, die zo hevig toenam, dat 'er niets dan de Muuren, en een gedeelte van den Toren staan

 bleef:

bleef: de afbeelding daarvan, die men voor de beste houdt, is die door DE BAAN.

De aanvang des jaars 1653 was, door zwaare stormen, niet voordeelig, en in dit gansche loopende Jaar werd hevig geklaagd over verval van Koophandel. Sommigen bepaalen het getal der ledigstaande Huizen, binnen de Stad, op veertien of vijftien honderd; anderen begrooten het wel tot drie duizend. In 't volgende Jaar woedde de Pest sterker dan zij ooit gedaan had; bedraagende het getal der Dooden, van den 3den Julij tot den 25sten December, 13287, waarvan in het Pesthuis stierven 658. Zie hier de Lijst.

3.	Julij	97.	2.	October	798.
10.	dito	136.	9.	dito	748.
17.	dito	145.	16.	dito	807.
24.	dito	221.	23.	dito	704.
31.	dito	336.	30.	dito	685.
7.	Augustus	363.	6.	November	635.
14.	dito	455.	13.	dito	617.
21.	dito	460.	20.	dito	535.
28.	dito	613.	27.	dito	540.
4.	September	758.	4.	December	424.
11.	dito	745.	11.	dito	375.
18.	dito	723.	18.	dito	201.
25.	dito	826.	25.	dito	170.

Tusschen den 6 en 7den November 1654, ontstond een zwaare Brand in een Smeersmelterij, op 't Spui. Ook verbrandde, den 10den Maart, een Schip op stroom liggende. Op den 16den Januarij 1657, verbrandden weder twee Lijnbaanen. Den 12den September van dat zelfde Jaar, des avonds om half tien uuren, sprong de Kruidtoren buiten de Heiligewegspoort, met zulk een vervaarlijk geweld, dat verscheiden Boomen, met wortel en al, uit den grond gerukt werden, en verder verscheiden Huizen groote schade leeden. In het volgende Jaar ontstond 'er, op den 5den December, in 't midden van den nacht, een zeer zwaare Brand, op de Oude Schans: het nederstorten van het Gebouw kos-

koste aan veele Menfchen het leven, onder anderen aan den Fabriek- of Stads-Brandmeester, DIRK WIJNANTS. Een zwaar onheil trof fommigen, door 't invallen van de Lelijfluis, op den 14den Maij 1659. Niet minder gevaarlijk was de Brand, op den 9den Januarij 1660, in de Suikerbakkerij van DAVID NUITS, op de Heeregragt bij het Blaauwhuis, zijnde een fraai gebouw, geheel van witten Hartfteen; nog tweemaal in dat zelfde jaar op de Elandsgraft, en eens op den Nieuwe Zijds Achterburgwal. Van meer gevolg was die in de Barndefteeg, op den 6den October 1662. Op den 29ften April 1664, vertoonde zig boven deeze Stad een vuurige Kloot, die in dikke ftraalen verfpreid, daarna, geduurende eenige avonden, zig als een Komeet deed zien. Op den 20ften December viel een regen, die terftond in ijs veranderde; zeer veel leeden hierdoor de Boomen, krijgende takjes van een vinger, binnen kort, de dikte van eenen arm; deeze zwaarte deed dezelve met groot geweld affcheuren. Andere boomen, min vast in den grond, werden met wortel en al om vergerukt; eene menigte behield men door 't branden van Pektonnen onder dezelve. Treffender onheil was de pest, die veele menfchen in dit jaar weg rukte. Ook ftorte, in dit jaar, de kleine Kraan, op het Bikkers Eiland, door het hijsfen van eenen Moolenfteen in. Op den 26ften November 1665 werd de Stad op nieuw met een gevaarlijken watervloed gedreigd; loopende het water over den Nieuwendijk, Nieuwemarkt en door de Warmoesftraat, en veroorzaakende groote fchade. Op den 29ften December des jaars 1669 ontftond weder een felle brand, in een groote nieuw gebouwde Suikerbakkerij, op de Lauriergraft, waarvan de fchade begroot werd op 195000 guldens; welk ongeluk gevolgd werd van een anderen brand, mede in een Suikerbakkerij, op de Lelijgraft, bij de Prinfegraft, in 't jaar daar aanvolgende, tusfchen den 27ften en 28ften Augustus; de fchade, hier door veroorzaakt, beliep 50000 guldens. Op den 25ften September van dat jaar ontftond 'er weder brand in de Mouterij *'t Potaschvat*, op 't *Reaalen Eiland*; de fchade, aan graanen en gebouwen, werd berekent op 80000 guldens. Het bleef, in dat noodjaar van 1670, daarbij nog niet: want, op den 25ften October, ontftond 'er brand, des avonds om zeven uuren, op den Binnenkant, in 't huis van een Garenkoper, waarbij eenige men-

menschen het leven lieten, en buiten dit een schade veroorzaakt werd van 94000 guldens. Het volgende jaar 1671 liep mede niet ten einde zonder dergelijke onheilen. De eerste brand, in dat jaar, was op den 16den September, in een Zaagmoolen van de Oostindische Compagnie; de tweede op den 18den October, in een Grutterij, op de Goudbloemgraft; de derde den 25sten December, in een gelaaden schip, *de Jonge Jan* genaamd, voor de Stad, tot zijn vertrek gereed liggende, waar van de schade op 150000 begroot werd. Doch deeze waren van weinig aanbelang, in vergelijking van die, welke de alvernielende vlamme, op den 22sten Febr. 1672, veroorzaakte, in de vermaarde Boek- en Plaatdrukkerij van den Heer JOHAN BLAAUW. Genoeg is het, een flaauw denkbeeld te hebben van de werken, door dien arbeidzaamen voorstander en aankweeker van konsten en weetenschappen aan den dag gebragt, om 't gewicht van de schade, hier door veroorzaakt, optemaaken; buiten die van de daar aanbelendende huizen en goederen, was ze, door den Eigenaar, geschat op 382000 Guldens. Men zag daar de keurlijkste *Landkaarten*, bij duizenden, door 't vuur verteeren; de koperen plaaten, als lood, door deszelfs hitte versmelten. Kort daarna, op den 25sten Maart, onderging een ander zoort van kaarten, schoon van minder nut, bij duizenden, het zelfde lot, in een *fabriek* van dien aart: zo aan de huizing als goederen, leed de Eigenaar een verlies van 11630 guldens. En op den 1sten April werd de schade van een hevigen brand, op den Buitenkant, geschat op 30500 guldens. Deerniswaardiger uitwerkselen had een andere, op den 19den November, in een Bakkers huis in de Nieuwstraat, alwaar niet alleen alle de goederen, maar een Kraamvrouw met haar jonggeboorene, een ander dochterje, en de man zelve, die haar wilde redden, allerdeerlijkst omkwamen. Hier op volgde, den 12 Jan. 1673, de beruchte brand, in de *Admiraliteits Lijnbaanen*; de stoffen, die men in dezelven als in een Magazijn bewaarde, deeden dien allerhevigst toeneemen; waar bij, echter, de werking der nieuwe Slangspuiten van het allergrootste nut was; 't welk de oude Spuiten in onbruik deed komen. De schade werd begroot op 21000 guldens. Nog vindt men, in dit jaar, gemeld van een brand, op den 6den Maart, in een Broodbakkerij, in de oude *Kapelsteeg*; op den 3den April,

in een steeg in de *St. Jansstraat*, en weder op den 22den November bij een Gaarentwijnder op de Prinsegraft. In 't volgende jaar 1674 telde men 'er twee van aanbelang: den eersten, op den 21sten Januarij, op de Brouwersgraft, in de Brouwerij *de Eenhoorn*; en den tweeden, op den tweeden Kersdag, op de Geldersche Kaaij; ook werd, in de maanden Augustus en November, de Stad groote schade toegebracht, door hevige stormwinden en hooge watervloeden. 't Onheil van brand trof, op den 11den Maart van 't jaar 1675, den *Stads Timmertuin*: doch, door de werking der nieuwe Brandspuiten, werd daar van nog veel behouden. Op den 20sten Maart 1676, verteerde de brand een geladen schip, voor de paalen leggende. Allerfelst was dezelve op den 12 Julij, op *Marken*, in eene Bakkerij, daar alles door de vlam verteerd werd, waar van nog de naam van de *Verbrande Bakkers gang* overig is. Kattenburg trof dit onheil mede, op den 31sten Januarij 1678, door 't verbranden van een Loots, die met scheepsmateriaalen belegd was. Op den 23sten September vertoonde zig de vlam en brand in een Harpuissmelterij, op den Binnen-Amstel; en op Kattenburg andermaal, in een Grutterij, op den 24sten October.

Allerdeerlijkst, ondertusschen, moet het gezicht geweest zijn van den brand, die ontstond op den 27sten Julij 1679, wanneer, in 't midden van den nacht, onder 't geloei van ijsselijke Blikſemslagen, vier rijen huizen, achter elkander staande, grootendeels van hout getimmerd, zwaar bepekt en beteerd, en met veele brandstoffen vervuld, genoegzaam te gelijk in brand geraakten; meer dan 25, zijnde de helft van die reeds brandende waren, werden door 't vuur verteerd. Op dit volgde het onheil aan drie Lijnbaanen, tusschen de Haarlemmer-poort en Zoutkeeten, op den 24sten Junij 1680; en dit weder van een ander, op den 25sten December des volgenden jaars, in een groote Herberg, *de Smak* genaamd; en de laatste nagt van dat jaar, door 't verbranden van twee houten huizen in de Nieuwstraat.

Met het begin des jaars had men alles, ter redding en hulpe, in dergelijke onheilen in gereedheid: nieuwe Gereedschappen, nieuwe Ordonnantien, en nieuw Volk. Te spoedig kreeg men gelegenheid om de uitkomst daar van te beproeven; eerst den 5den Maart, in een Zeepziederij; de tweede den 9den dito, in de

de Kalverstraat; en de derde, den 17den dito, in 't oude Zijds-huiszittenhuis. Doch deeze drie hadden niets te beduiden, bij de vierde van den 13den April, in een Bakkerij op *Vloonburg*: want door de schade der drie eerste branden te zamen slechts 500 guldens bedragen had, beliep deeze 2080 guldens; de vijfde den 18den dier maand van dat zelfde jaar, op 't einde van de Looijersgraft, in de Zeeperij de *Bruinvis*, doch die spoedig gebluscht werd. De zesde brand in dat jaar was den 6den Julij; de zevende den eersten October, in de Boomstraat; de agtste den 22sten November in de Monnikestraat; de negende op den 25sten van die maand, in twee houten huizen in de Goudbloemstraat; deeze werd, kort daar na, door zes andere, doch van weinig aanbelang, gevolgd, als den 24sten December, 25sten dito, 28sten dito, 15den Jan. 1683. den 6den Maart, en den 2den April. Doch, op den 25sten van die maand, ontstond, te middernacht, de brand op de Heeregraft bij de Hartestraat, waar van de schade alleen meer beliep, dan de zes vorige, wordende die begroot op 3700 guldens. Den 16den Julij ontstond dezelve op de werkplaats van een Lijstemaaker, waar door een schade van 1200 guldens veroorzaakt werd. De onheilen van dat jaar eindigden met den brand, in de Terpentijnbranderij, op de Passeerdergraft, die, hoewel allergevaarlijkst, met weinig schade spoedig gebluscht werd.

Al vroeg in den aanvang van 1684, en wel op den 12den Januarij, geraakte een Bovenhuis op de Leliigragt, door twee Stooven, in den brand. In een felle Vorst, was het van boven genoegzaam geheel verbrand, eer het ontdekt werd; de schade beliep 1973 Guldens. Deeze ramp werd gevolgd van eene andere, op den 23sten April, door den brand op 't *Reaalen Eiland*; deeze wederom in een Pakhuis en Stroopmaakerij op de Prinsegragt, op den 17den Julij; en daags daaraan in de Bloedstraat, en vier dagen daar na op den Binnen Amstel, in een Roozemarijn Olijbranderij; welke gevolgd werd van een Brand op de Geldersche Kaij, den 26sten September; den 21sten November in de Tuinstraat; den 29sten November op den Kolveniers Burgwal in een der Nommerhuizen; en den 26sten December bij de Leidsche Poort; te zamen uitmaakende, van den 23sten April af, een schade van 4340 Guldens.

Den

Den 10 en 15den Maart 1685, ondekte men brand, eerst bij een Witwerker, en daarna in een Zeepziederij; den 30ften Junij in Stads Schermfchool; den 20ften van die Maand, bij een Koekebakker bij de Haarlemmer Sluis; den 31ften Augustus op den Singel, en den 20ften October in de Oude Zijds Armfteeg; bedraagende te famen flechts 485 Guldens aan fchade.

Gewigtiger was het nadel in 't volgende Jaar 1686; veroorzaakende de eerfte brand, op den 29ften Julij, in de Looijerftraat, een fchade van 325 Guldens; de tweede, den 1ften November, bij de Raampoort,. 80 Guldens; en de derde, den 28ften dito, in de Lindeftraat, 450 Guldens: dus te faamen 855 Guldens.

Den 21ften Januarij 1687, verhief de brand zig, met een hevige woede, op de Texelfche Kade; doch door de wakkerheid en ijver der Brandfpuitgasten, werd dezelve, tegen alle vermoeden, fpoedig gebluscht, en de fchade met 215 Guldens geboet.

De geboorte van den gewaanden Prins VAN WALLES veroorzaakte, in 't Jaar 1688, eenigen opftand; de *Engelfche* Konful PETIT, had (in de verbeelding dat de zaak egt was) eenige vreugdevuuren doen aanfteeken; het Graauw, fchoon nog onkundig van de waar- of onwaarheid der zaake, fcheen dit niet te konnen gedoogen, en begon met fteenen op 't huis te werpen, trachtende met geweld de deur open te loopen; doch door tijdige voorzorge werd dit onheil verhoed. Zie de *Holl. Merkurius*, bl. 174—179.

Op den 18den September 1692, gevoelde men, genoegzaam door geheel Nederland, eene Aardbeeving, die, des Nademiddags omtrent half drie uuren, met heel ftil weder voorviel, verzeld van Donder en Blikfem; dezelve bewoog den grond zodanig, dat niet alleen de Huizen fchudden, maar het geen aan de wanden hing, zo fterk heen en weder flingerde, dat het na een langen tijd eerst weder in rust geraakte: verfcheiden Inwoonders werden van eene duizeling bevangen. De Torens der Oude en Zuider Kerken fchudden zo geweldig, dat het Speelwerk der Klokken eenige reizen aanfloeg. Zelfs werd men aan het allerzwaarfte gebouw, het Stadhuis, eenige beweeging ontwaar. Hevig was de beroering des Waters, zo binnen als buiten de Stad, waardoor verfcheiden Schepen en Schuiten van hunne touwen en ankers los raakten. Dus deed de vinger van Gods almacht zig ge-

gevoelen; en, echter, bewaarde zijne Vaderlijke hand onze Stad en haare Ingezeetenen voor onheilen, anderen te beurt gevallen.

Welk een ruime ſtof zou ons hier te vooren komen, indien wij omſtandig wilden verhaalen, hoe de muitzucht, geduurende eenige dagen binnen deeze Stad, in 't jaar 1696, het hoofd opſtak, en, van den 28ſten Januarij tot den eerſten van de volgende Maand, haaren affchuwelijken rol ſpeelde, zo met plonderen van eenige aanzienlijke Huizen als anderzints; behalven de geenen, die ſchuldig en onſchuldig in den oproer het leven lieten, werden naderhand twaalf met de koorde geſtraft, dat 'er de dood na volgde. Deeze oproer had zijnen oorſprong genomen, uit het maaken van eene keur op het begraaven, die der Gemeente in allen deele al te ſmadelijk ſcheen, ſchoon ze wezenlijk met een goed oogmerk door de Regeerders was gemaakt. Want niets anders was daar bij bedoeld, dan de belasting, door de Staaten van *Holland*, ter vinding van de vereischte penningen tot den Oorlog, op het Trouwen en Begraaven gelegd, door vermindering van pracht en overdaad, te draaglijker te maaken. Doch indien 'er roem te behaalen is, in de tegenſtrevinge van de wijze maatregelen der Overheden, dan kan men zeggen, dat het muitend Graauw, waar voor zelfs de billijkſte Wetten voor een poos zwijgen, in dit geſchil roem behaalde, dewijl de gemaakte Keur, nog ſtaande het oproer, vernietigd werd. Doch geen weldenkend Burger zal hier aan zijne toeſtemming geeven. De breedvoerige verhaalen hiervan zijn gedrukt in 4to en 8vo, onder den Tijtel van *Amſterdams Oproer*. Hoe zeer het onbezuisd Gemeen de wijze voorzorg hunner Burgervaders nodigd had, wierd het, in 't volgende Jaar, en 1697, 1698 en 1699, ontwaar, bij de algemeene ſchaarsheid van Graanen, welke zo hoog liep, dat de Burger Kapiteinen, zo als meermaal geſchied was, op verzoek van Burgermeeſteren, zig lieten gebruiken, tot de opſchrijving van de Graanen. Dezelve werden zo ſchaars bevonden, dat Burgemeeſteren, op den 5den November 1698, den uitvoer zelfs tot buiten den Boom verboden, en order ſtelden op het uitdeelen van Lootjes voor de behoeftigen, en op den 29ſten eischten eene opgave der Graanen, die ieder onder zig had.

Een

Een hevige storm, ontstaan op den 10den Januarij 1710, veroorzaakte allerwegen veel schade; bijzonder trof de zelve het Eiland *Urk* zo hevig, dat het te duchten was, dat het onbewoonbaar zou geworden zijn; doch, om deezen eigendom der Stad hier voor te bewaaren, werd, op den 6den Junij, eene Loterij uitgeschreeven, groot 600,000 Guldens. Grooter was het nadeel, dat de Stad, twee Jaaren daarna, leed, door de Brandschatting der *Franschen* op *Surinamen*, welke 800,000 Guldens beliep; deeze en de afzonderlijke Vredehandel, tusschen *Frankrijk* en *Engeland*, noodzaakte de Stads Regeering, te bewilligen in den getroffen stilstand van Wapenen.

Op den 26sten Maij 1715 werden de voornaamste gebouwen, door eenen Orkaan en woedenden dwarrelwind, geteisterd, veele moolens om verre gesmeeten, veele vaartuigen het onderste boven gekeerd; veroorzaakende dus eene verbaazende schade. De aanhoudende Stormwinden, in de maand December van het jaar 1717, hadden het water in *Holland* en elders reeds zeer doen aanwasfen, zo dat men alomme voor eene doorbraak beducht was. Ook zag het 'er reeds deerlijk uit; de geheele streek, van de Haarlemmerpoort tot aan den Sparendammer brug, stond onder water, en drong door alle de dwarsstraaten heen. Bij BOGAART, in zijn *Kerksvloed*, bl. 102. en bij J. HEERING, in zijne *Bespiegelingen over Neerlands Watersnood*, II. Deel, bl. 80 kan men zien, welke middelen, op dien tijd, door de Burgervaders, tot behoud van stad en volk, werden te koste gelegd.

Op den 30sten Maart 1719, vertoonde zig in 't luchtgestel een zeer groote *Staartstar*. Het geen deeze Stad en de gansche Republiek trof, in 't beruchte jaar 1720, is, onder 't Art. ACTIE en ACTIEHANDEL, vermeld.

De 24ste December van 1724 was weder een noodlottige dag, wijl een hevige stormwind verbaazende schaden veroorzaakte. Op den 7den Januarij van 't volgende jaar werden de heillooze aanslagen van eenige Brandstichters tijdig ondekt; gelijk men ook den ontstaanen brand, in 't Diaconie Oude Vrouwenhuis, om dien tijd mede spoedig bluschte. In 't jaar 1731 ontdekte men, zo hier als in veele steden van *Holland*, eene nieuwe bezoeking, die verbaazend veel nadeel veroorzaakte, en eenige jaaren aan-

hield, eer men middel vond, om 't gevaar, waar mede de *Paal-* en *Kokerwormen* ons dreigden, te boven te komen.

In 't volgde jaar verteerde, op eenen nagt van den 15den April, de brand het Pesthuis, blijvende niets van 't zelve overig dan de Muuren. Veele ongelukkigen verlooren daar bij het leeven.

Bij den ongewoonen Watervloed van 't jaar 1740 ſtond het water, den 28ſten December, 83 duimen boven peil.

Thans naderen wij een tijdſtip, waar in het ſcheen, dat niet alleen deeze Stad, maar de gantſche Republiek het onderſte boven zoo gekeerd worden. Nogthans moet men tot eer der *Amſteldamſche* gemeente zeggen, dat ze zig, omtrent de verkiezing van zijne Hoogheid den Heere Prinſe van Oranje WILLEM DEN IV, gematigder gedroeg, dan in veele andere ſteden van Nederland. De verkiezing of bevordering van het ERFSTADHOUDERSCHAP geſchiedde mede zonder merkelijke opſchudding; doch de verandering in 't begeven der Ampten was van meer gevolg. Wat de kleine Ampten betreft, reeds ſedert lang had men gemord, en de Regeering beſchuldigd, zonder echter één eenig bewijs voor den dag te brengen, dat zij daar van onbehoorlijke voordeelen trok; dat zij dezelve, ten behoeve van de hunnen, bezwaarde met onwettige belastingen, en boven al, dat dezelve, met voorbijgaan der Burgeren, geduurig aan vreemdelingen gegeeven wierden. De Postmeesterſchappen, de voordeeligſte van alle Ampten, werden door Burgemeesteren of andere aanzienlijke Regenten bekleed. Om het voorbeeld van andere ſteden te volgen, en dezelve aan de Staaten van *Holland* op te draagen, hier toe kon de Regeering deezer Stad niet beſluiten. Zie daar ſtoffe genoeg, om de Regeering gehaat te maaken. Doch waarom weigerde dezelve het laatſte? Burgemeesteren vertoonden aan de Vroedſchap, dat het voordeel der Posterijen jaarlijks op ruim tweemaal honderd duizend guldens begroot werd; dat ze zwaarigheid maakten, om van zo een aanzienlijk voordeel aan 't Land of aan zijne Hoogheid afſtand te doen: te meer, daar ſedert eenige jaaren, die inkomſten beſteed waren tot onderſtand van eenige Godshuizen, die buiten dat niet beſtaan konden; verklaarende tevens aan de Vroedſchap, op de edelmoedigſte wijze, voor

hun

hun en de hunnen af te zien van alle de voordeelen; doch dat de grootste zwaarigheid voor hunne Ed. Gr. Achtb. was, de Stads kas en die der Ingezetenen, door deeze gifte aan 't Land, te zullen benadeelen, en vooral niet buiten voorkennisse van de Vroedschap. De eenstemmigheid van den Ed. en Achtb. Raad, met Burgemeesteren, baarde in 't eerst wel eenig ongenoegen bij 't gemeen; doch het werd naderhand gestuit. In 't begin van de maand November, hadden sommigen, die niets dan eigen voordeel betrachtten, voorbereidsels tot merkelijke beroerten over deeze zaaken gemaakt. De door gantsch Nederland beruchte Porceleinkoper, DANIEL RAAP, een man voor heen al berucht om zijne verkeerde begrippen in 't Godsdienstige, en die scheen gewacht te hebben, om zig in 't burgerlijke ook te doen kennen, speelde, in de meeste deezer oproerige bedrijven, den hoofdrol, en mengde zig in zaaken, die zijnen burgerstand verre te boven gingen. Hij, naamelijk, ('t zij aangezet door anderen, of, zo als hij voorgaf, uit eigen beweeging, ten minsten dit is zeker, dat hij te werk ging, op het voorbeeld van die van *Rotterdam*) ontwierp een verzoekschrift aan de Vroedschap, inhoudende: *Dat het Stadhouder-Kapitein, en Admiraalschap-Generaal, Erflijk verklaard werd, in de mannelijke en vrouwelijke Linie van zijne Hoogheid*; 2. *Dat de openvallende Ampten voortaan openlijk aan de meestbiedende, ten voordeele van den Lande, zouden verkogt worden*; 3. *Dat de Burgerkapiteinen verkooren werden, niet uit de Regeering, maar uit de Burgerij*; 4. *Dat de Gilden hersteld werden in hunne voorregten.* In den beginne gelukte zijn oogmerk niet; en wat moeite hij deed, om tekenaars te vinden, men sloeg 'er weinig acht op, om dat zijn aanhang niet toenam, en grootendeels verijdeld werd door schriften van beter geaartheid, die van de zijde der Regeeringsgezinden tegen de zijnen uitkwamen. Hij en de zijnen waren dus op middelen bedacht, om het bijna hollende paard sterker aantejaagen. Men bediende zig hier toe, op den 6den en 7den van de maand November, van alom aangeplakte briefjes, om door dezelve de welmeenende Burgers en Patriotten op den Dam te nodigen, om van Burgemeesteren de 3 eerstgemelde Artikelen te verzoeken; met bijvoeging, dat men vertrouwde, dat de burgers zig behoorlijk kwijten zouden, op dat hun van ande-

re ſteden niet verweeten werd, dat ze Lafhartigen waren, die van hunne Regeering niets eiſchen durfden. Deeze aanſtooking tot oproer ging verzeld met bedreiging, dat hij, die deeze briefjes afſcheurde, niet ongeſtraft zou blijven. Doch de waare welmeenenden, en zelfs Stads Regenten, begreepen ligtelijk waar dit op doelde, wijl *de drie Artikelen* juist dezelfde waren, waar mede RAAP had rond gezworven. Men wist hier reeds, hoe het te *Rotterdam* gegaan was, en welk eenen aanhang aldaar zekere VAN DER MEER, (die naderhand, om landdieverij, zijn verdienden loon kreeg) gemaakt had, op wien men ſterk vermoeden had, dat hij de aanplakker van die Briefjes was, om reden dat RAAP dit openlijk afkeurde, ſchoon hij, bij een der Burgemeesteren, niet ontkende, met het verzoekſchrift te hebben rondgeloopen, zonder echter te verklaaren, of te willen verklaaren, wie en hoe veelen het zelve reeds getekend hadden. De beſtemde dag gekomen zijnde, kwam 'er een groot aantal volks op den Dam, ſchoon meest nieuwsgierigen, en weinigen met *Oranjeſtrikken*, zo als mede op de briefjes vermeld was.

RAAP, zegt men, onthield zig in een nabuurig Koffijhuis. 't Liep aan tot den middag, eer 'er iets voorviel dat naar oproer ſmaakte. Zie hier wat gelegenheid gaf tot de grootſte ſchenddaad, die hier immer gepleegd was. Op 't Stadhuis was men bézig met de ontvangst der *Vrijwillige* (Liberale) *Giften*; de Kamer van Burgemeeſteren was daar toe geſchikt. De Gevers kwamen in 't vertrek van hunne Ed. Gr. Achtb. bijeen, en wagtten aldaar tot zij konden geholpen worden. Het was even half een, wanneer 'er, onder de wagtende menigte, eenig gemor ontſtond; dreigende ſommige belhamels ter Kamer van Burgemeeſteren te willen indringen, en betoonende reeds daar mede, den verſchuldigden eerbied, het egt kenteken van braave Burgérs, zo ze het ooit bezeeten hadden, te hebben afgelegd. Hierop ſtooven van buiten, wijl men van binnen morde, eenige jongens de trappen op, onder 't geroep van *Oranje boven!* Men deed alle weer, om dezelve met goedheid of met harde woorden te rug te drijven; men hield hun, die nu door Karels onderſteund werden, nog eenigen tijd in toom; doch het gedruis en de aandrang werd zo groot, dat de Heer Burgemeeſter NICOLAAS GEELVINK, die zig in de Raadkamer bevond, en ook de Commisſarisſen, die tot de ont-

ontvangst daar waren, het raadzaam oordeelden, de Kisten te fluiten, de Papieren te bergen, en van 't Stadhuis te gaan, om, ware 't mooglijk, elders behoedmiddelen tegen den naderenden storm 't werk te stellen, zo als zijn Wel Ed. Gr. Achtb. 'er ook namiddag weder verscheen. Doch naauwlijks was de Burgemeester ter Kamer uitgetreden, of de menigte valt op de nog openstaande deur in. Intusschen gelukte het eenige Bedienden, het Gespuis weder van daar te verdrijven, en de Kamer gesloten te krijgen. Het Graauw, zig in dezelve niet verzadigd hebbende, maakte nu elkander wijs, dat vier hunner Makkers daarin waren opgesloten, en dat men hen in de Boeijen zoude brengen; dit kon niet gedoogd worden: en wat verzekering hun door de Boden en anderen gegeeven werd, het baatte niet; zij ramden met een stuk Houts op de Deur; doch hier tegen waren de Sloten bestand. Een Timmerman, WILLEM VAN NES, werd naderhand beschuldigd, de hand geleend te hebben, of raad gegeven, om dezelve met een Bank, die gewoonlijk op de Zaal staat, open te loopen; 't welk hun gelukte. (Deeze VAN NES wat laater in hegtenis genomen, behield, op voorspraak of pardon van Zijne Hoogheid, het leeven; doch, zonder forme van proces, werd hem de Stad ontzegd). Nu klom de razernij ten hoogsten top; het Gespuis stoof van het eene Vertrek in 't andere, opende de Vensters van de Voorpuijen, lag 'er de Kussens in, en in plaatse van de Roede van Justitie, stak het een Raagbol ten Venster uit, en wuifde der menigte met de Hoeden toe, even als of het, met het vertreeden van allen eerbied en ontzag, met bespotting van 't Regt, een heldendaad verrigtte. Zo dwaas is een onbandig Graauw, als het aan 't woeden is! Anderen, die in de Vertrekken hunne Makkers zochten, en bij geen mogelijkheid vinden konden, begaven zig naar de Boeijen, en betoonden daar mede vruchteloos hunne spoorlooze razernij. Fluks weder naar boven in Burgemeesters Kamer; en toen was mooglijk wel het ogenblik genaderd, dat eenigen zouden beslooten hebben, de handen aan de Kist, hier voor de Milde Gift staande, te slaan. Doch zo dol en onbezuisd het Graauw is, zo lafhartig is het tevens op den minsten mannelijken tegenweer. De Ed. Manhafte Heer A. SCHEERENBERG had de eer de eerste te zijn, die als Kapitein zijne Kompagnie, Wijk XXII, in de Wapenen

 bragt;

len de bodems werden uitgeslagen, wel dertig duizend volle flessen vernield werden. In meest alle Huizen, waarin het Graauw den rol speelde, werden de Vertrekken, van boven tot beneden, ledig geplonderd, en de huisgeraaden voorts op Straat, en van daar in 't Water geworpen; welke woede den gantschen volgenden dag aanhield, schoon de Wethouderschap al in tijds had doen afkondigen, dat zij van de begeerte der Ingezeetenen, tot de afschaffing der Pachten, kennis gegeeven had aan de Staaten en aan Zijne Hoogheid. Bij de twintig Huizen dus een deerlijk lot ondergaan hebbende, begon het Graauw ook andere te dreigen. Doch toen scheen het als of de Schutterij het algemeen gevaar begon te zien; verscheiden Vaandels verzamelden zig, en trokken, met stillen Trom, naar die plaatsen, daar men het grootste gevaar dacht te zijn, en bijzonder omtrent het Stadhuis. Tegen den avond meende de muitzugt haar bedrijf aan te vangen op den Blaauwburgwal, in 't Huis van een Bediende der Pagterij; doch zo als de woedende hoop 'er ingevloogen was, kwamen twee Kompagniën Burgers, onder de Kapiteinen MATTHEUS LESTEVENON, *Abrahamsz.* en THEODOOR WIJNANTS, aantrekken; waarbij zig die van den Heer BEREWOUTS voegde. Deeze drie bezetten terstond alle de toegangen, schoon door eenige schooten het Schuim reeds verstrooid was; en dus verlooren deeze dolle Leeuwen hunne kragt, zodra ze tegenstand ontmoetten. Een *Zweedsch* Bootsgezel, die de meeste plonderingen bijgewoond, en zig als een tweede SAMSON getoond had, werd, kort daarna, op den Voorburgwal, doorschooten, en naderhand bij een been aan de Galg gehangen. Twee dagen laater, werd een Tuinman, PIETER VAN DORT, door het Kanalje *de Burgemeester* genaamd, en een Vrouwspersoon, bekend bij den naam van MAT VAN DEN NIEUWENDIJK, onder anderen, in hegtenis genomen, en na gedaane verhooring, door de Ed. Achtb. Heeren Schepenen ter dood veroordeeld, en op den volgenden dag, zijnde Vrijdag, op den middag, ter Waag uitgehangen: eene Rechtspleeging welke wij, om derzelver omstandigheden, een weinig uitvoeriger zullen beschrijven. Des morgens werden aan de Zuidzijde van de Waag, naar den kant van de Beursstraat, Balken uit de Westelijke Venstergaten gestooken, in twee rijen boven elkander, zijnde in de bovenste Katrollen, en aan de onderste Pennen. Zes Kompagniën

Bur-

Burgers in de Wapenen gebracht, trokken naar den Dam, en schaarden zig op de hun aangeweezene posten. Van den Noorderhoek van 't Stadhuis, tot aan de Waag, stonden drie rijen Burgers, en een weinig achter die eenige Vrijwilligers, tusschen den Zuiderhoek tot aan de Huizen aan de Zuidzijde, strekkende naar de Pijpemarkt, in vier rijen; een gelijk getal had zig geplaatst langs de Zuidzijde van den Dam, beginnende van den post, die den toegang van de Pijpemarkt afsneed; sluitende ten Westen van de Beursstraat aan drie andere rijen, die van de Huizen van den Dam af tot aan de Waag geschaard stonden, en den toegang slooten. Buiten om de dus geschaarde Burgers, stond een rij Waagdragers, gewapend met halve pieken.

Alle deeze behoedzels waren te werk gesteld, eer men, volgens de gewoonte deezer Stad, schoon korter agter elkander afgeloopen, met de Justitie een aanvang zoude maaken. Uit de bekentenis van het Wijf is gebleeken „*dat zij op den eersten dag* „ *mede op de Botermarkt was geweest, en aldaar staande naast* „ *de gesneuvelden, zoo als de eerste en tweede dood geschooten* „ *waren, had geroepen, Mijn G . .! word een Burger van* „ *Burgers doodgeschooten! Schieten Burgers, Burgers dood!* „ *Wraak! Wraak!* dat zij hierop het Volk had aangemoedigd, „ om steenen te raapen, en zij zelve een schoot met steenen had „ aangedraagen naar 't Huis van DE NOOIJ, en, nevens anderen, „ dezelve door de Glazen gesmeeten, en verder had helpen plonderen, niet alleen hier, maar ook aan het Huis van LUBLINK, „ BUNEL, GOETVAL en TEN OEVER; dat zij van daar dronken was „ naar Huis gegaan." De Manspersoon bekende mede, dat hij genoegzaam alle de plonderingen bijgewoond, aangemoedigd, medegepleegd of voortgezet had. Waarop dan hunner beiden vonnissen, om met de Koorden gestraft te worden, dat 'er de dood na volgde, werden uitgesproken.

Als nu in het Stadhuis alles in gereedheid was, schaarden zig twee rijen Schutters, uit het Noorderportaal tot aan de Trappen van de Waag. De Gevangenen werden, ieder met een Predikant bij zig, door de gewapende Manschap heengeleid, en daarop volgden de Heeren van den Gerechte. Het Wijf de Trappen van de Waag opgaande, riep wederom *Wraak!* Doch haar geschreeuw, hoe fel ook, werd door het roeren der trommen van alle kanten

verdoofd. Daarop volgde het gebed, en verder de uitvoering der vonnisfen, eerst aan haar, en daarna aan PIET VAN DORT.

Men zag haar, onder een ijslijk en aanhoudend gefchreeuw van *Wraak! Wraak!* manmoedig het venfter uitftappen. Zij was reeds gehangen en door den ftrop gefmoord, toen 'er, zo als haar lotgenoot werd uitgeheezen, eenige beweeging ontftond onder de aanfchouwers, welke de allerdeerlijkfte gevolgen had. Eerst ontftond dezelve, onbekend waardoor, in de Kalverftraat; daarna op den Vijgendam; en eindelijk in de Beursftraat. Gedurende de Justitie, kwam een Detachement, uit de Wijk XVII, aangevoerd door eenen Serjant, den Vijgendam af, even voor den aanvang der opfchuddinge, met zijne onderhebbende Manfchap posteerde hij zich een weinig voor de gewapende rijen, omtrent recht voor de Beursftraat. Dit Detachement was het eerfte, dat op de ontftaane beweeging vuur af, 't welk toen door eenigen uit de Burgers gevolgd werd. Hierdoor werden weerlooze aanfchouwers, door een verbaazend gedrang, op een gepakt. De uitgangen te eng zijnde, om aan de menigte een vrije vlugt toetestaan, veroorzaakte de allerakeligfte vertooning; de meeften geraakten, om voor 't fchieten veilig te zijn, onder den voet, en werden van anderen deerlijk vertrapt, en de onderften verfmoord. Hoe deerniswaardig het dus in de engfte uitgangen, als in de Kromelleboogfteeg en Beursftraat gefteld was, akeliger was het aan het Damrak, fpringende eene menigte vrijwillig in 't water, zig vertrouwende op de konst van zwemmen: maar gantfche drommen 'er in gedrongen wordende, belette dit veelen zig te redden. Nooit heeft men geweeten of konnen weeten het aantal van hun, die op de allerongelukkigfte wijze daarbij in 't water omgekomen zijn. De ontfteltenis was zodanig, dat mij geheugt, zelfs op de Nieuwemarkt, mannen en vrouwen in zodanige verbaasdheid nog vlugtende gezien te hebben, als of men hun met het gelaaden geweer agtervolgde: de mannen voor het meerendeel zonder hoed en paruik of fchoenen; Vrouwen zonder muts, met hangende hairen, gefcheurde klederen, bebloed en verminkt, roepende eenigen van hun, dat op den Dam alles vermoord en doodgefchooten werd. Dit werd gevolgd van een algemeen geklap en toefmijten van deuren en venfters, en geklag van deeze om haaren Man, die om zijne Kinderen, deeze

om

om zijne Zuster, en geene om haaren Broeder. Doch laat ons naar den Dam te rug keeren. De ontsteltenis aldaar een weinig bedaard zijnde, was de grond bezaaid met verdrongene en vertrapte menschen; eenigen dood, anderen een arm of been aan stukken, en eenigen gantsch wezenloos. Verwonderlijk was het aanschouwen der menigte, die men zig verbeeldde dood te zijn, hoe van onder dezelve hier een been, ginds een arm, daar een hoofd, en eindelijk een gantsch lichaam zig weder bewoog, en aanvong te kruipen of zig opteheffen, of om hulp te wenken. Men kan zig geene verbeelding maaken, hoe zonderling, hoeden, pruiken, mutsen en andere kleedingen, zo van mannen als vrouwen, elkander, zonder oogmerk, in de eerste ontsteltenis van 't lijf gerukt, onder een lagen. Zo dra de Executie verrigt was, begaven zig de Rechters van de Waag naar 't Stadhuis, en vernoefden aldaar, tot de meeste ontroering bedaard was; waarna dezelve, door eenige gewapende Burgers, tot aan het Koningsplein geleid werden, alwaar dezelve, door den Heer *Hoofdofficier*, uit naam van de Regeeringe, voor hunne assistentie bedankt werden. De Geëxecuteerden werden, kort daarop, op de gewoone wijze, naar buiten gebragt en aan den Galg gehangen.

Met deezen noodlottigen dag eindigde de Hoofdrol der Plonderzucht, en het leven van veele ongelukkigen, die alleen gekomen waren om bloote aanschouwers te zijn. Eenige dagen daarna volgde de afschaffing der Pachten.

Het nadeel, den Pachteren toegebracht, werd hun naderhand uit 's Lands kasse vergoed. Zie hier de lijst daarvan, (zo verre ze ons bekend is,) en daarbij teffens, welke woedende rol, in zo een korten tijd, binnen deeze Stad gespeeld is.

A. de Nooij.	*f* 11292.	
H. ten Oever.	5252. .	14.
F. Mulder en Jan Ooster.	1942.	
A. Bunel.	2171. .	9.
H. Gluwink.	2285.	
A. Lublink.	23650.	
	f 46593.	3. -

A.

			f 46593.	3.	
A. Goetval.			17544.	18.	
F. Mulder.			5122.	4.	
A. M. v. Aarsſen.	22372.				
Aan zijn huis	5605.				
Dus te zaamen			27977.		
K. v. Horst.	3409.	7.			
Zijn huis	2050.		5459.	7.	
J. Taijſpil.	15000.				
Zijn Zuis	3875.		18875.		
B. Raams.	3920.	9-6			
Zijn huis	1082.	9.	5002.	9.	6
Jan van Goor.			12129.		
P. van Spaa Deurwaarder.			585.		
H. van Haaf, dito			7133.		
Jan de Marees Boekh.			1206.	10.	
C. Prins.			2648.	4.	
Dus te zamen			150275.	15.	6.

Dit heilloos ſpel geëindigd zijnde, was men, zo hier als elders, ijverig bezig om andere middelen uit te denken, om 't Land van behoorlijke inkomſten te voorzien. Tevens werd gehandeld om de Vroedſchap deezer Stad, tot het voorgemelde beſluit, ten aanzien van de Posterijen, te doen overhellen. Doch deeze bleef als nog bij haare voorige genomene *Reſolutie*. Nogthans trad dezelve in een onderzoek, wat, van wege de Stad, uit de Posterijen, naar eene billijke evenredigheid, ten behoeve van 't gemeene Land, zou behooren te worden opgebragt. Dit beſluit der Vroedſchap werd terſtond in druk gegeeven, waar tegen het niet ontbrak aan haatelijke ſchotſchriften. Kort daar op vertoonde zig op nieuw het zaad van oproer, door bijeenkomſten van eenigen, die zig in 't vervolg nader deeden kennen.

De Wethouderſchap, hiervan niet onkundig, deed 'er onderzoek naar doen. Burgemeesteren ontbooden voor zig ANDRIES BOEKELMAN, Chirurgijn; deeze, door hunne Ed. Gr. Achtb. ondervraagd over een ontwerp, dat 'er geſmeed werd, noemde hij als opſtellers daarvan, onder anderen, zijnen Zwager HENDRIK

VAN

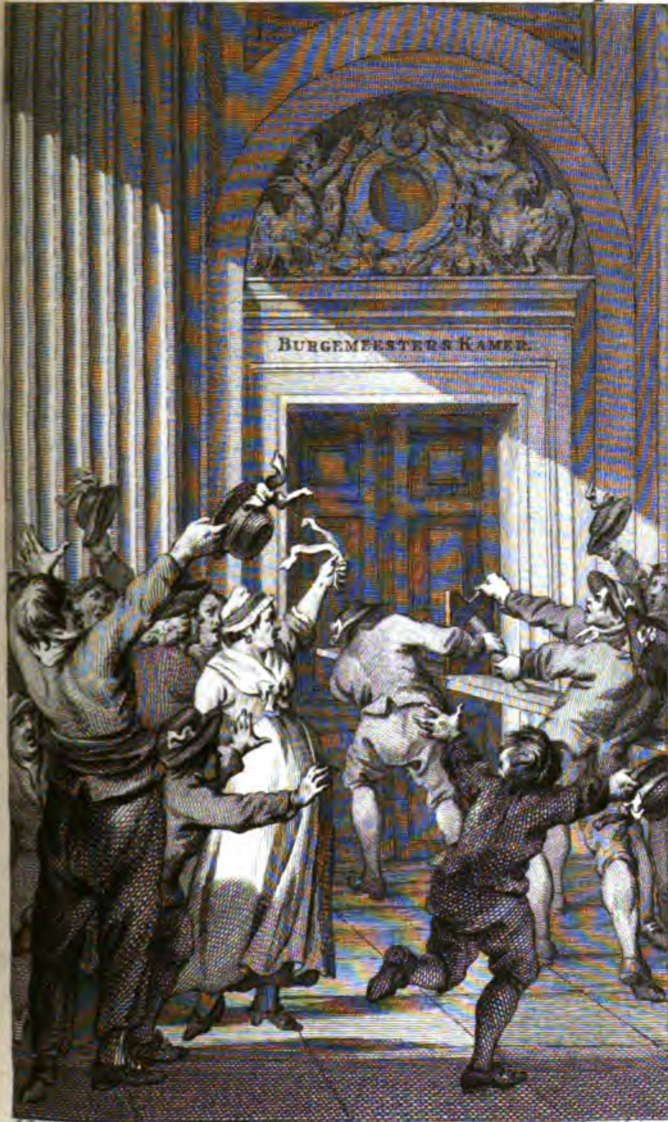
VAN GIMMENIG en JEAN ROUSSET. Weinige dagen daarna werd het verzoekschrift verspreid, en zedert bekend onder den naam van de 3 *Artikelen van Raap*, hem, zo men zeide, door den reeds gemelden VAN DER MEER ter hand gesteld.

De inhoud daarvan is boven reeds gemeld; als, 1. wegens de Posterijen; 2. ten aanzien der Ampten; en 3. om de voorregten van den vrijen krijgsraad. Dit ontwerp werd gevolgd van een gerucht, dat zig alom verspreidde, dat de Burgers in 't kort bezit van den Doelen, in de Doelestraat, stonden te neemen, waarop zij waanden eenig regt te hebben. Hoe ongegrond dit regt was, hebben wij reeds, onder de beschrijving van de Schutterij, gemeld, en daarbij aangetoond, door wie of wat zoort van menschen zulks geschiedde. En, echter, gebeurde het met 'er daad, op den negenden van de maand Augustus, wanneer zes of agt persoonen zig van de Groote Zaal in dat gebouw meester maakten. Naauwlijks was dit verrigt, of VAN GIMMENIG (een der hoofden van hun, die men naderhand *Doelisten* of *Agtenveertigers* noemde,) las straks een aanspraak voor aan de menigte, die op het gerucht hiervan, uit nieuwsgierigheid, was zaamgevloeid, welke aanspraak strekte om haar te beweegen tot het beraamen van middelen, om de vervallene burgerlijke vrijheden te herstellen. Van de verandering der Regeering scheen het toen nog geen tijd voor hun een woord te reppen. Om de pil nog beter te vergulden, sprak hij zelfs, als met verfoeijing van de jongste beroerten en plonderingen. Hij zijnen rol voor dien avond afgespeeld hebbende, las RAAP der meer en meer toeneemende menigte zijne *drie Artikelen* voor; beide geschriften, als de grondslagen van de gewichtige daarop volgende gebeurtenissen, werden door eenigen getekend. Den volgendag dag, was de vergadering nog veel talrijker. Doch deeze zogenaamde voorstanders der vrijheid geraakten, wijl ieder van hun zijn Plan de overhand trachtte te doen krijgen, in hevige woorden; behoudende de *Raapiaansche Artikelen* de overhand.

Burgemeesteren, die hiervan niet onkundig konden blijven, magtigden, met voorkennisse van den Raad, den Oud-Burgemeester FERDINAND VAN COLLEN, en de Oud Schepen Mr. EGBERT DE VRIJ TEMMINCK en ELIAS SCHELLINGER, om uit de Hoofd-Officieren der Wijken de begeerte der gemeente te verstaan; worden-

dende tevens het inneemen van den Doelen, en het [illegible] Artikelen, bij openbaare afkondiging afgekeurd.

Hier op volgde de oproeping der wijken, het zij [illegible] ken, op de Wagthuizen, of in bijzondere Herbergen [illegible] op bepaalden tijd, de Hoofd-Officieren vergaderd waren, [illegible] bezwaaren aan te hooren, en aan gemelde Gemagtigden te [illegible] richten. Intusschen maakten de voorstanders der 3 Artikelen [illegible] werk om aanhang te krijgen; wordende, eenige dagen daarna, het Verzoekschrift, door RAAP, doch ongetekend, in Burgemeesters kamer overgeleverd. Ten zelfden dage werd het origineel, door veelen getekend, naar *den Haag* gebracht, en aan den Prins ter hand gesteld. Het antwoord hier op, twee dagen daarna, in den Doelen voorgeleezen, behelsde: „ *Dat de Prins hun* „ *minzaam bejegend had, en hunne begeerte billijkte; doch* „ *tevens tot een stille onderwerping aan de Overigheid ver-* „ *maand had.*" De meeste aanspraaken op den *Doelen* verscheenen, van tijd tot tijd, in 't licht. De buitenspoorigheid der *Doelisten* liep binnen kort zo verre, dat zij zig niet schaamden, aan de huizen van veelen der Gereformeerde en Luthersche Predikanten gedrukte briefjes te doen bezorgen, waarin openlijk verzogt werd, *te bidden voor de beschermers en herstellers der Vrijheid*, zo als deeze beroerders der algemeene rust zig noemden. Doch niemant van hun was zot genoeg, daaraan te voldoen. Midlerwijl waren eenigen van hun wederom naar *den Haag* geweest, die na hunne wederkomst verhaalden, *dat zij andermaal gehoor gehad hadden bij den Prins, die hun bevestigd had, dat de Regeering van Amsteldam, omtrent het stuk der Posterijen, hem genoegen gegeeven had; dat hij de Burgerij, omtrent de Ampten in 't gemeen, voldoening bezorgen zou; doch dat zijne Hoogheid gekomen zijnde in een verwarden boedel, alles zo spoedig niet herstellen kon. Voorts deed de Prins*, zo zij zeiden, *de Burgers, die hij als zijne kinderen aanmerkte, tot stilte vermaanen.* Deeze beguicheling van de meest onkundige gemeente, die niet zien konde, hoe men zelfs met des Prinsen goedheid den draak stak, sloeg over tot het Scheepstimmermans Gild; deeze werden ook herstellers van de voorregten; en dit verbaazend lichaam strekte tot geen kleinen steun voor de Doelensgezinde partij. De driftigsten van hun verschee-

BURGEMEESTERS KAMER, TE AMSTERDAM, DOOR HET GRAAUW, DOOR GEWELD GEOPEND, IN'T JAAR 1747.

heenen op den Doelen, en schreeuwden met magt om een nieuwen Burger Krijgsraad: eene zaak, die zeker geen de minste betrekking tot hun Gild had. Hun geschreeuw ging gepaard met bedreiging aan de Regeering, van die gewapender hand te zullen dwingen, zo men niet goedwillig toestemde. Hun Ed. Groot Achtb. onkundig hoe verre de driften zouden konnen gaan van menschen, die het spoor der reden bijster zijn, en daar van dagelijks meer en meer werden afgeleid, oordeelden het, voor de rust der goede Burgerij en vreedzaame Ingezetenen, veiligst, op de voorgemelde Artikelen FIAT te verleenen, met dit bijschrift, *mids niet strijdende tegen de Resolutien van hunne Edele Groot Mogende, en de intentie van zijne Hoogheid; en wegens de Ampten voor zo veel het Domesticq is.* Doch de Visschers vorderden een onbepaald FIAT. Toen begon men te drijven, dat zijne Hoogheid in Persoon moest komen, om de geschillen te beslissen. Twee leden van den Doelen naar *'s Hage* gekommitteerd zijnde, bragten Raport, dat zijne Hoogheid binnen weinige dagen de reize herwaarts stond aanteneemen.

Burgemeesteren ziende dat het gantsche spel was aangelegd, om hunne Ed. Gr. Achtb. een weerzin in de Regeering te doen krijgen, lieten, als men zig zo mag uitdrukken, het snoer los; zij gaven een onbepaald FIAT, booden zijne Hoogheid vrijwillig afstand van de Regeering aan, als het hem behaagde, en droegen te gelijk *de Posterijen van de stad* aan hem op; geevende de Vorst die terstond aan 't gemeene Land.

Op den 31sten van de maand Augustus, werd de Prins, op verzoek van de Afgevaardigden der Stad, door de Staaten gemagtigd, om de rust in dezelve te herstellen, al ware het ook door verandering te maaken in Burgemeesters en Raaden. Het ontbrak, echter, niet aan de zodanigen, die alle deeze bedrijven met leedweezen aanschouwden; deeze ondernamen om eenige geschriften te tekenen, waarin de handhaving van de Regeering verdedigd werd. Doch zo dra de *Doelisten* hier van onderrigt werden, bragten zij te wege, dat de Scheepstimmerlieden, omtrent ten getale van vijftien honderd, met vijf of zes der beruchtste Doelebaazen, in smalle gelederen, doch ongewapend, een groot deel van de Stad doortrokken; stilhoudende voor huizen en herbergen, daar de zulken woonden, of zig onthielden,

waar-

waarvan men wist of vermoedde, dat zij voor de Regeering getekend hadden. Het ontzag, dat deeze optocht baarde, was het, echter, niet alleen, dat deeze tekening deed staaken; Burgemeesteren, hier uit een heilloos gevolg duchtende, deeden, onder de hand, te kennen geeven, dat men zig te vergeefsch aflloofde, en de verandering der Regeeringe niet zou kommen weeren.

Terwijl men nu den Prins te gemoete zag, was men in de Burger Kompagniën ijverig bezig met het stellen van gekommitteerden, uit welke wederom zes gekoozen werden, om het woord te voeren. Eenigen namen deezen post gewillig op zig; anderen met grooten weerzin: sommigen niet dan met dwang en op scherpe en zwaare bedreigingen. De eerste bestonden meest uit ondertekenaars der 3 Artikelen, en waren dus groote ijveraars; de andere, die zig nooit daarmede hadden ingelaaten, deeden niets, dan waartoe de vreeze voor meerder onheil hun met tegenzin noodzaakte. Eindelijk verkreegen deeze onrustige geesten, zo als men dagt, hunnen wensch, op den 2den van September, toen zijne Hoogheid, des 's morgens om 10 uuren, in de Stad kwam.

Na dat de Vorst zijn verblijf in 't *Heeren Logement* genomen had, was het eerste, dat de onvernoegde menigte ter hand nam, de voorgenomen verandering in de Regeering te bewerken; toonende dus ten klaarste wat hun doelwit was. Deeze neiging was met zo veel drift verzeld, dat zij zijne Hoogheid naauwlijks tijd gunden, daar op behoorlijk te raadpleegen. Geweldig stiet hun de gemeenzaamheid tusschen den Prins en de Burgemeesteren: sommige verstoutten zig zelfs, op den 4den, aan de huizen dier Heeren te gaan, en hun aftevragen, *zij niet terstond van de Regeering afstonden?* en of hun geantwoord werd, dat het van den Prins afhing, om hun te ontslaan, zulks voldeed niet; zij moesten verzekering hebben, dat het binnen twee dagen geschieden zoude. Op den 7den werd de afkondiging gedaan van de verandering, welke in de Regeering geschied was. *De vier Burgemeesteren* bleeven ontslagen van hunne Ampten; doch uit de *zesendertig Raaden*, die mede allen ontslagen waren, werden 19 hersteld, en 17 nieuwe, die voorheen nooit in de Regeering geweest waren, aangesteld. De Prins, door de Staaten daar toe ge-

[ge]magtigd zijnde, maakte vervolgens groote verandering in den [O]ud-*Raad*, ontslaande *vier Regeerende Schepenen*, *zeven Oud-Burgemeesters* en *drieëndertig Oud-Schepenen*, en vervullende, [de]n zelfden dage, de plaatsen der vier *Heeren Scheepenen*, door [aa]nstelling van vier anderen.

De groote stap was nog niet gedaan, of 'er werd geschreeuwd [o]m eenen *Vrijen Krijgsraad;* hieraan hing, zo als men voor gaf, [h]et gantsche behoud van de vrijheid. Zelfs ging de spoorloosheid [h]ier omtrent zo verre, dat eenige Belhamels, den al te goeden [Pr]ins, in het holste van den nacht, niet ongemoeid lieten; waar[o]ver, echter, de Prins duidelijk zijn ongenoegen te kennen gaf, doch die hun den volgenden dag te wille was, zonder eenige [a]anmerkingen te maaken op het strijdende, dat in dit gantsch ge[v]ing en eisch plaats had; en ook dat het zelfs tegen de Oude Wetten en Keuren aanliep. Doch dit konnen wij niet voorbij te zeggen, dat WILLEM DE IV zelve een gantsch ander denkbeeld had van den *Vrijen Krijgsraad*, dan zij, die denzelven vorderden. De *Vrije Krijgsraad*, dien de Prins (naa 't hooren der Bedenkingen van Burgemeesteren) voor eens, en voor dien tijd alleen, wilde gehouden hebben, moest, volgens hoogstgemelden uitdrukkelijke verklaaring, bestaan uit zulke *Kapiteinen*, *Luitenants* en *Vaandrigs*, als hunne Kompagniën aangenaam waren; deze zouden aanstellen *vijf Kolonellen*, en verder vervullen de plaatzen van die geenen, die onaangenaam waren, of zijne Hoogheid een dubbeld getal van de eene of andere aanbieden, die daaruit als dan de verkiezing zoude doen; zonder met dit alles een eenige blijk te geeven, dat deze Krijgsraad van Burgemeesteren geheel onafhanglijk zoude zijn, of dat de Leden daarvan geen Leden van de Regeering zouden mogen weezen. 't Is zeker, dat 'er, ten dien tijde, gantsch niet overeenkomstig met 's Prinsen oogmerk gehandeld is: waarover de Vorst zelve zijn ongenoegen, in de bekende Publikatie van den 15den September, te kennen gaf, welke bij deszelfs vertrek werd afgekondigd; ook werden, door den Prins, de gekommitteerden ontslagen. Hoe hier na de meeste *Doelisten* in haat geraakten, daarvan zag men een spreekend bewijs, toen eenige jaaren daarna, in 1754, de berugte DANIEL RAAP overleeden was, wiens Lijk ter middernacht, met eene vrachtslede, naar de Oude Kerk gesleept

 werd:

werd: wijl hem de gewoone eer van begraaving door 't gemeen geweigerd werd. Zie hier, zo veel met den aart van ons Werk bestaanbaar is, een verhaal van die groote gebeurtenissen, voor den nakomeling, die, hoopen wij, 'er zo veel uit zal leeren, dat ieder Burger zig bevlijtigen zal, *Amsteldam* nimmer tot zo een tooneel van onheil en verwarring te doen strekken.

Op 't Art. AARDBEEVING, in 't *Eerste Deel*, hebben wij onzen Leezer reeds een verhaal gedaan van die, welke voorviel op den 18den Feb. 1756, en bijzonder van de beweeging, die dezelve in de *Luthersche Oude Kerk* veroorzaakte. Dus gaan wij over om iets te zeggen van den Brand, welke, in den nacht van den 12den October 1762, 's avonds omtrent 11 uuren, aan 't Stadshuis ontdekt werd. De eerste ontdekking daar van geschiedde, door een zwaaren damp en stank, schoon onzeker van waar dezelve kwam. Bijna een uur laater, zagen eenige voorbijgangers, dat 'er, aan de zuidzijde van 't *Stadshuis*, tusschen het dak en de tweede verdieping, boven de Zegelkamer, brand was. Eenige flikkerende vonken werden nu en dan in 't eerst gezien, en daarvan, aan den Burger, die op schildwacht stond, kennis gegeeven. De ontsteltenis was te grooter, om dat men 'er niet spoedig wist bij te komen, wijl boven alles geslooten was; doch door de gewoone vigilantie van hun, die tot de Brandspuit behooren, en de spoedige komst van eenige der Heeren Burgemeesteren, geraakte men spoedig aan 't werk. Het water, door de slangen in de smeulende papieren gebragt, deed de vlam, met een hevige woede, uit zes raamen uitslaan, en van daar naar de binnenplaats, zo dat dak en toren 'er door verlicht werden. Door de aanmoediging der Regeerders werd ijver en arbeid verdubbeld; zodat men om vijf uuren de vlamme meester was. Men verhaalt dat een varensgezel, van buiten tegen den muur van 't Stadhuis opklauterende, de pijp van de eerste spuit 'er binnen bragt; voor welke stoute onderneeming, hij door hunne Ed. Gr. Achtb. naderhand beloond werd. Schoon de brand nog genoegzaam den volgenden dag smeulende bleef, was de schade, echter, minder dan de schrik, dien dezelve veroorzaakt had. Geene minder ontsteltenis veroorzaakte het springen van de Kruidmaakerij *Sollenburg*, op den Overtoomschen weg, des morgens tusschen 5 en 6 uuren, van den 14den Augustus

1758:

1758: waar bij eenige menschen ongelukkig om 't leven kwamen, en verder groote schade veroorzaakt werd. Van de vernieling des Schouwburgs, op den 11den van Maij 1772, is reeds onder de waereldlijke gebouwen gewag gemaakt. Dus moeten wij hier overgaan tot de beschrijving van den ongemeenen Watervloed, van den 15den November 1775. De Heer J. HERING, bekend door zijne *Bespiegeling over Neerlands Waternood*, kort daarna zijne Landgenooten medegedeeld, is daar bij van zo veele echte berichten voorzien geworden, dat wij, in dit geval, ons van geen zekerder geleide konnen bedienen. Doch de stijl, dien hij voor dit werk gekoozen heeft, en kiezen moest, om zijne Leezers de Almacht van 't geduchte Opperweezen des te beter en sterker te doen gevoelen, met het onze niet strookende, zullen wij ons alleen bedienen van de 2de en 11de zijner *Bijlaagen*, te vinden in den aanvang van 's Mans Tweede Deel, zonder 'er ons woordelijk aan te bepaalen.

Op den 13den en 14den der maand November had men een stijve koelte, eerst uit den Z. W. en vervolgens uit het W. Z. W. Na verloop van 24 uuren veranderde deeze in een storm, waar door het buiten of Ywater tot 40 duimen onder 't peil, en Stads en Amstelwater tot 33 duimen onder 't peil was afgeloopen. Den storm aanhoudende, was het reeds den 14den, des nademiddags van 1 tot 5 uuren, van 40 duimen onder 't peil, tot 10 daar boven gereezen: zonder Ebbe of Vloed in aanmerking te neemen, ging het voort met wassen tot in den morgenstond van den 15den, en wel tot bijna 6 uuren, wanneer het water voor deeze Stad reeds 96 duimen boven 't peil geklommen, en het binnenwater, door 't bijlekken der sluizen en openen der rinquetten, tot 9 duimen aangegroeid was. Dus stonden 'er op dien tijd 120 duimen buitenwater, in den tijd van 18 uuren, van 40 duimen onder tot 96 boven 't peil gereezen; zijnde eene hoogte van 136 duimen, of 11 voeten Rijnlands: waarvan geen voorbeeld is, dat op zo een grond laag water een zo groote Massa, in zulk een korten tijd, is komen opwassen.

In deezen staad kon, zonder het doen van *bekistingen*, de buitenstad, dat is, van 't Funie af tot aan de Haarlemmerpoort, slegts nog maar tusschen de 3 en 4 duimen lijden: waarom men dan, niet zonder reden, reeds op sommige plaatsen 'er op bedagt

dagt was, als op 't *Schippersgragtje* en bij 't *Zeeregt.* Hier uit ziet men, in welk oogschijnlijk gevaar de gantsche binnenstad was, van eene onherstelbaare schade te lijden. Niet min gevaarlijk was het gesteld, buiten de Haarlemmerpoort aan den *Steenenbeer;* zonder het doen van eene bekisting, in allerijl opgeworpen, zoude het water, dat reeds ter lengte van 140 of 150 voeten bij gemelden *Beer* was overgeloopen, niet te keeren geweest zijn. De buitenstad, waardoor men de *Haringpakkerij*, de *Haarlemmer Houttuinen*, het *Bikkers Eiland*, *Oost-*, *Witten* en *Kattenburg* verstaat, stonden alle onder water.

Maar op den gezegden tijd, 's morgens om 6 uuren, bespeurde men zonderling de hand Gods, dewijl als toen het water begon te vallen, niettegenstaande het zelve tot 9 uuren en 20 minuten had moeten wassen. Dies 'er met regt, in deeze Bijlaage, bl. 7. gezegd wordt: *Het water is van alle kanten tot aan de lippen geweest, maar God heeft het gevaar van ons afgeweerd.* Wij zullen hier doen volgen de waterpeil der Stad *Amsteldam*, volgens de tweede Bijlaag.

Waterpeil den 14 en 15den Nov. 1776.

	Dag uuren 14 's morg.	Het Y boven peil.	Water onder peil.	Stad. Amsteldam.
	9	duim.	24 duim.	19 duim.
	10		29	24
	11		34	27
	12		37	30
	1		40	33
Laag water 's middags ten 2 uuren 50 minuten.	2		35	33
	3		23	31
	4		11	30
	5	10		29
	6	20		28
	half 7	26		27
	7	30		26
	half 8	33		26
	8	36		25

De wind N. W. met storm, laatste kwartier, Woensdag den 15den November 1775, 's morgens ten 7 uuren 44 minuten, de Maan op 's avonds ten 11 uuren 40 minuten.

Nach-

Nachtuuren 14 's avonds	Het Y boven peil.	Water onder peil	Stad	Amfterdam.
half 9	40 duim		25 duim	
9	45		25	
half 10	47		24	
10	49		24	
half 11	53		24	
11	58		24	
half 12	60		23	
12	62		23	
15den h. 1	64		23	
1	67		23	
half 2	74		22	
2	80		22	
Laag wa- 3	82		22	
ter 's nagts 3	83		22	
ten 3 uu- 4	85		21	
ten 9 min. 4	90		21	
half 5	92		21	
5	92		21	
half 6	94		21	
6	96		20	
7	94		20	open
8	93		20	

De Wind W. N. W. ftijve koelte, waarbij, zo als wij gezegd hebben, het water moest wasfen, tot 's morgens 9 uuren en 20 minuten. Op den nademiddag van den 14den, wierden, om half 6 uuren, de waterkeeringen digt gezet en de fchutfluizen gefloo-ten, met 15 duim boven 't peil, en 's avonds om 8 uuren de nood-deuren ingezet, met 36 duimen boven 't peil, en 's nagts om half 2, de noodbalken in de Haarlemmerfluis, met 74 duim boven dito.

Van den fchrik dezes Vloeds, waar van men zeggen mag dat deeze Stad, door 's Hemels goedheid, zo genadig gered was, naauwlijks bedaard en bij onze Nabuuren nog minder vergeeten, naar maate hun 't onheil getroffen had, herfteld zijnde, werden 's Lands Ingezetenen, en onder die ook wij, op den 21 en 22ften van die zelfde Maand des volgenden Jaars, met die zelfde vreeze bevangen. De Wind, die zedert den 20ften November vrij hévig eerst uit het Westen, en daarna uit het Zuid-Westen en West-

Zuid-Westen waaijde, en in den morgenſtond in eenen ſtorm veranderde, deed, tegen alle vermoeden van des kundigen, het Y of buitenwater merklijk onder de gewoone peil zakken. Nog grooter was hunne verwondering, toen, bij één wasſend Y, de ſtorm bleef aanhouden, en het Water, pas twee uuren na zijn laagſte, van veertien duimen onder, nu al tien duimen 'er boven gereezen was. Dit baarde als nog bij de Ingezetenen, die in de buitenſtad, of op de Eilanden woonden, geene vrees. Deerlijk vonden zij zig wel haast in hunne verkeerde onderſtellingen bedroogen; want de Wind meer en meer West en West-Noord-West uitſchietende, vertoonde, door zijne vervaarlijke rukken, aan onze Daken en Schoorſteenen deszelfs magt. Met het naderen van den nagt, keerde het Water niet meer geweld te rug, dan het geweeken was: dus men ſpoedig tot de gewoone hulpmiddelen de toevlugt moest neemen. De angst, in dit noodlottig tijdſtip, van het voorige jaar zig met den tegenwoordigen paarende, vermeerderd door het gehuil des winds, deed zelfs de ſtoutmoedigſten beducht worden. Het vlugten van hun, die in de benedenſte deelen der huizen hunne wooningen hadden, en 't geroep der nachtwachten, *Water! Water!* ſtelden, langs de buitenzijde der Stad, alles in roere. Doch ook in deezen *toonde God alleen de redder van Neerland te zijn.* Een zelfde tafel als van 't voorgaande jaar, zal in ſtaat zijn een geregeld denkbeeld van wind en water aan onze Leezers te geeven; dezelve zal voor den nakomeling van dienst zijn, om daaruit te zien, hoe deeze watervloeden voor *Amſteldam* bijna even gevaarlijk geweest zijn; en ſchoon het water eenige duimen laager bleef, was de overſtrooming van de Eilanden en Haringpakkerij weinig minder.

Waterpeil der Stad Amſteld.

Dag uuren. 20 's morg.		Het Y boven peil.	Water onder peil.	Stad.	Amſteldam.
	9	duim,	1 duim.	6 duim	
Hoog	10		3	6	
water	11		7	7	open.
's morg.	12		4	7	
ten 10	1		6	7	voor Eb.
uuren,	2		6	7	dicht.
44 min.	3		4	7	

Laag

den 20 en 21sten November 1776.

Laag wa-	4		1	7	
ter 's mid-	5		1	6	
dag 4 uu-	6		2	6	
ren half	7		4	6	
56 min.	7		4	6	
half	8		6	6	
	8		6	6	open.
Nagt half	9		8	7	
uuren 20.	9		9	8	
half	10		10	9	
	10		7	9	
half	11		6	9	
Hoog	11		5	9	
wat. h.	12		4	9	
10 min.	12		4	9	
's nagts h.	1		4	9	open.
den 21ste	1	1		9	
half	2	4		9	
	2	8		9	
half	3	12		9	
	3	15		9	
half	4	19		9	
	4	24		9	
half	5	25		9 duim	
Laag wat.	5	27		9	
's morg. h.	6	32		9	
5 uur.	6	38		9	
24 min.	7	48		9	
	8	64		10	
Dag uur.	9	73		10	
21's morg.	10	77		10	
	11	78		9	
	12	81		9	

De wind West-Zuid-West en West, met ſtorm, verzeld van Regen en Hagel.

Den 20ſten de Maan onder, 's nacht ten één uur, vijftien minuten. Den 21ſten 's nachts ten twee uuren, vijfentwintig minuten.

Des morgens om drie uuren, werden de Waterkeeringen digt gezet, en de Schutſluizen geſlooten, met 15 duim boven peil; en 's morgens, tusſchen negen en tien uuren, de Noodbalken in de nieuwe Haarlemmer Sluis geleid, met 75 duimen boven peil.

Ten twaalf uuren begon 't Water weder te vallen, en stond, om vier uuren, op 67 duimen. Daarna begon het weder te wassen, zo dat het 's avonds om half agt andermaal 81 duimen boven peil was; en op den 25sten dier Maand kon men eerst zeggen, dat het gevaar van deezen Watervloed voorbij gegaan was.

Wat nu aangaat de KERKELIJKE GESCHIEDENISSEN deezer Stad; boven hebben wij gezien, dat de Roomsche Godsdienst, toen de eenige, hier al zeer vroeg bekend en geoeffend is: en uit de schriften van dien tijd zou men met grond mogen besluiten, dat het gering getal van menschen, welke hunne woonsteden rondsom of bij 't *Amstelslot* hadden, en voor dat de *Oude Kerk* in wezen was, hunnen Godsdienst verrigt hebben te *Ouder-* of *Ouwer-kerk*, aan den *Amstel*, welke, in de brieven der *Utrechtsche* Kerke, de Kerk op *Ouder-Amstel* plagt genoemd te worden. Onze nog tegenwoordige Kerk, welke aan JOHANNES DEN DOOPER en NICOLAUS gewijd was, voerde den naam van *Nier* of *Neder-Amstel*. De eerste Pastoor van deeze Kerk, ons bekend, was, in 't jaar 1630, JOHAN VAN DEVENTER. Hoe die Godsdienst, en de Godsdienstige gestichten, van tijd tot tijd, zijn toegenomen, kan men uit de vorige opnoeming van Kerken en Kloosters opmaaken. Bekend is 't, hoe de Roomschgezinden van vroegere dagen, de *opkomst* en *aanwas* van *Amsteldam* hebben toegeschreven, niet alleen aan de *heiligheid der Stede*, die zij afleidden van de menigte der kloosterlingen, maar bijzonder van het beruchte *Amsteldams-Mirakel*, dat hier, in 't jaar 1345, zou gebeurd zijn. Ik heb hier op mijne *Aanmerkingen*, bij eene andere gelegenheid, gemaakt, en wijze dus mijne Leezer naar mijne *Amsteldams Eer en Opkomst, door middel der Kerkhervorming in 't jaar* 1578 voorgevallen, in *'t tweede boek*, bl. 105. zeggende hier alleen, dat zo men van de waarheid van die opgaave wil overtuigd zijn, men *Amsteldams Opkomst* maar oppervlakkig behoeft gade te slaan, voor en na de hervormig. Niet eerst in onze dagen begrijpen de Roomschgezinde Vorsten, dat een nijver Koopman, een ijverig Ambachtsman de maatschappij van meerder nut zijn, dan lediggaande Monniken, die op 't zweet en bloed van voorgemelden een lui en onwerkzaam leeven leiden. Al vroeg zag men dit in *Amsteldam* en *Holland*, gelijk blijkt uit 't Plakaat van Graave WILLEM, van 't jaar 1328, tegen

het

het erven en aankoopen van Landen in *Holland* en *Zeeland;* welk Plakaat, naderhand, door Hertog FILIPS VAN BOURGONDIEN, in 1441 vernieuwd werd. Op dien tijd benadeelden de kloosterlingen de Ingezetenen, niet alleen met ledig zijn; maar vrij zijnde van alle belastingen, richtten zij openbaare winkels op, en verkochten tot merkelijk minder prijzen, dan 't den Ingezetenen mogelijk was. De waereldlijke Priesters maakten van de kloosters openbaare drinkwinkels; 't welk gemelde Hertog, op de klagten der burgerij, hun belette. Hier op namen zij eenen anderen Koophandel ter hand, namelijk dien der *Aflaaten;* en uit den Brief, dien men vinden kan bij DAPPER, in zijne *Beschrijving van Amsteldam*, bl. 139. zou men mogen besluiten, dat de Regeering van dien tijd daarmede zeer ingenomen was: want de *Magistraat* deezer Stad deed aan die van *Haarlem* bekend maaken, dat de *Aflaaten*, van dezelfde kracht als die van *Rome*, hier te koop waren; doch die van *Haarlem* scheenen te begrijpen, dat het papier van *Rome* en van *Amsteldam* even onvermogend was, om vergeeving van zonden te krijgen; hierom weigerden zij, deeze bekendmaaking aan de kerkdeuren te doen aanplakken, en het geld der Ingezetenen vrugteloos naar de *Amsteldamsche* marktplaats te doen brengen; het geen, echter, met de komst van den Kardinaal CUSA, in 1450, nog meer dan te veel geschiedde. Zie breeder hierover BRANDT, *Historie der Reformatie*, I. Deel, bl. 40.

Hoe de Regenten, eenige Jaaren daarna, tegen hunnen zin en wil, de inkomst van den beruchten Pater BRUGMAN moesten gedoogen, zal nader op 't Art. van hem gemeld worden; hier zeggen wij alleen, dat volgens LE LONG, in Stads Protocol, op den 22sten November 1462, dit volgende werd aangetekend: *den 22sten November, is* Brugman, *wesende van de Orde der Minderbroederen, in deeze Stede gekomen, en tegen de Heeren Magistraaten, in de Stad gebleeven, door zijn welspreekenheid, veele van de devote gemeente tot zig trekkende, waarvan nog het spreekwoord gebleeven is*, AL KOST GI PRATEN ALS BRUGMAN. Deeze BRUGMAN, en andere onbezonnen Predikers van zijnen tijd, beroerden de Gemeente zodanig, dat de Magistraat zig genoodzaakt vond, eene Keur te maaken tegen het oproer in de Kerken en op de Kerkhoven; waarbij tevens het dragen en trek-

ken van Mesfen, in of op die plaatfen, verboden werd. Deeze Keur, welke men nog vindt in de *Oude Handvesten*, geeft ons een denkbeeld van de ongefchiktheid dier Predikers; en begeert men een bewijs daarvan, men zie WALIG SIJWAARDSZ.

Onder de Roomschgezinde Schrijvers, vindt men eenigen, die veel ophefs maaken van de geneezing, die Keizer MAXIMILIAAN, door het reedsgemelde *Amfteldamfche Mirakel*, zou gekreegen hebben. Doch een hunner zegt, dat MAXIMILIAAN, in 't Jaar 1480, te *Rotterdam*, en dus niet in 's *Hage*, gelijk anderen willen, door eene zwaare ziekte is aangetast geweest; doch ook deeze fchrijft de geneezing daarvan niet toe aan 't gezegde Mirakel, maar aan de Natuur, geholpen door goede geneesmiddelen. Bij dit verfchil onder de Schrijvers voege men nu dat van den tijd, waarop dit Mirakel zou gefchied zijn. De onbekende Schrijver achter PONTANUS zegt 1497; in den *Latijnfchen* druk ftaat 1484. PONTANUS zelve zegt 1482; en L. MARIUS, die zo fterk als iemand voor 't Mirakel gepleit heeft, is onachtzaam genoeg geweest, om meer dan op ééne plaats, de drukfout 1582 te ftellen. Doch elders ook ftelt hij 1484; en op bladz. 86, zegt hij 1479. Deeze onnaauwkeurigheid, in een zaak voor hun van zoo veel gewigt, laaten wij liefst hen zelve beflisfen; geloovende voor ons met HAEREUS, dat MAXIMILIAAN, in 't jaar 1480, te *Rotterdam*, door eene zwaare ziekte aangetast, en naar zijn gevoelen daarvan geneezen is: niet ontkennende dat bij, volgens 't gebruik dier tijden, eeņ gelofte kan gedaan hebben, om een Bedevaart naar *Amfteldam* te doen, die hij kan volbracht hebben 1486, wanneer hij alhier plegtig werd ingehaald. Wij gelooven teffens, dat hij, tot dankbaarheid voor zijn herftelling, de gifte van een gulden Kelk, kostelijke Miskleederen, en een overgroote Waschkaars aan de Kapel van de *H. Stede*, thans de *N. Z. Kapel*, kan gefchonken hebben; van welke Reliquiën nog eenige op 't *Bagijnhof* bewaard, worden. Dus is 'er dan geen verfchil, dan in de wijze der geneezing, of liever waar door die veroorzaakt was.

Bisfchop FREDRIK VAN BADEN maakte, in 't Jaar 1504, eene Ordonnantie op het doen der Procesfien, die in *Amfteldam* veelvuldig gedaan werden. Deeze Ordonnantie was noodig, om de verfchillen, die tusfchen die van de Oude en Nieuwe Zijde, zedert

dert eenigen tijd, ontstaan waren. Deeze Omgang geschiedde op Palmzondag, en was verzeld door twaalf Mannen uit het *Ouden Mannenhuis*, die achter den Man op den Houten Ezel gingen: en die van 't Sacrament werd gehouden op den 20sten Maart; die van de Gilden of Leproosen, doorgaans op Koppermaandag: deeze laatste heeft stand gehouden tot in 1604; de anderen zijn op bijzondere gelegenheden afgeschaft. LE LONG heeft, uit gemelden W. SIJWAERTSZ, een omstandige beschrijving daarvan medegedeeld. Zie ook mijn *Amsteldams Eer en Opkomst*, III. Boek, bl. 48 en 49.

Elders hebben wij gezegd, dat het geen met de Wederdoopers hier is voorgevallen, in een bijzonder Artikel zal vermeld worden: wij verstaan 'er hier door, de *Oproerige Wederdoopers*, en niet hun, die tot de weerlooze *Mennoniten* behoorden. Van de laatstgenoemden bevonden zig hier al vroeg eenigen van die, welke heimelijk de Leer van LUTHER waren toegedaan; en hoe kon dit anders zijn, in een Stad, daar de Koophandel, van alle oorden, en bijzonder uit *Braband*, Volk herwaarts lokte? Ook brachten, buiten deeze, de Redenrijkers, of zogenaamde *Kamer-* of *Batement-Speelders*, mede het hunne toe, om den uiterlijken opschik van den Roomschen Godsdienst, en 't slegt gedrag der Geestelijken, den volke belachelijk voortestellen; en *hoe de Kerklijken* (zegt HOOFT) *dit te euvelder namen, hoe de gemeene Man meer dacht, dat zij zich vuil kenden.* Hoe zeer zij op deeze verbeteraars van Taal en Zeden gebeeten waren, blijkt uit het zeggen van WAGENAAR, dat negen van hun, in 't Jaar 1533, door de Regeering, tot een Bedevaart naar *Rome* verwezen werden. Men zoude 'er konnen bijvoegen, dat op aandrijving der Geestelijken, die zelden zig hunne gebreken ongewroken laaten zeggen, hunne spelen verboden werden.

In het Jaar van 1531, gaf zeker Boeksken, (de *Fontein des Levens* genaamd, waarvan mij gebleeken is, de Schrijver te zijn, Jonkheer WILLEM VAN ZUILEN VAN NIJEVELT, 't welke niets in zig behelsde dan eene verzameling van Bijbelspreuken,) en ook het drukken van 't *N: Testament*, naar de vertaaling van LUTHER, oorzaak tot afkondiging van 't Plakaat, waarbij 't *Schrijven, Vertaalen en Drukken daarvan, op pæne van Schavot-*

votteering, Brandmerking, Ooguitsteeking en Handafkapping verbooden werd. En niet alleen woedde de vervolgzucht bij ten strengste tegen hun, die in 't openbaar voor *Wederdoopers* bekend stonden; maar een Man van Priesterlijke waardigheid, en Man van een aanzienlijk geslacht, doch in dien tijd te geleerd en te welsprekend, om 't oog der Inquisiteurs te ontgaan, IJSBRAND SCHOL, had zig reeds tweemaalen van Ketterij, waarvan zij hem verdacht hielden, verdedigd. Om hem dit voor de derdemaal niet weder te doen gelukken, voerden zij hem naar *Vilvoorden*; na eene langduurende Gevangenis, moest hij, in het jaar 1534, te *Brussel* den Brandstapel beklimmen. Hoe zelfs eenigen, die aan de Regeering waren, niet vrij van deeze beschuldiging bleven, is gebleeken onder het Schoutsampt van CORNELIS WOUTER DOBBESZOON, die hierin, om zijn Hof bij de Landvoogdesse en de Inquisiteurs te maaken, weinig zwaarigheid vond. De voorige Schout JAN HUBRECHTZOON ondervond maar al te veel de gevolgen daarvan. Van meerder aanbelang en grooter nasleep was daarna het geval met den Schout WILLEM DIRKSZ BARDES, of BARDESIUS, welke, op eene allerverfoeielijkste wijze, door den Burgemeester HENDRIK DIRKSZ, als mede door FLORIS EGBERTS, Inquisiteur, en tevens Pastoor van de Oude Kerk, door omkooping van een Vrouwspersoon, door de Wandeling *Scheele Fij* genaamd, nevens anderen van Herdooperij beschuldigd werd. Zie het Art. BARDESIUS, waarop deeze gantsche zaak zal beschreven worden.

De Leer der Hervormden, dag aan dag, meer belijders vindende, inzonderheid na de Uitgaave van hunne Belijdenisse, moest noodzaaklijk het houden van vergaderingen ook toeneemen. Om deeze zo binnen als buiten *Amsteldam* te verhinderen, deed de Magistraat, in 't jaar 1562, eene scherpe Keur daar tegen afkondigen: verbiedende daar bij, *op zwaare boeten, het verhuuren of leenen van huizen of schuuren, ten gebruike van dien.* Als naderhand, in 1566, weder werd afgekondigd, dat het Prediken, op pœne van de galg, verbooden, en 600 guldens werd beloofd, voor ieder Leeraar, die 't zij levende of dood in handen van den Sehout gesteld werd, geschiedde dit niet zonder openbaare bespotting. Hoe streng men hier ook te werk ging, men vond, echter, eenen PIETER GABRIEL, die om van eenige

vrugt

rugt te zijn, het leven waagde, met hun Zondags, in zijne wooning, den *Heidelbergschen Katechismus* te verklaaren. Staande dit zijn bedrijf binnen de Stad, hielden de voornaamste voorstanders der Hervorming, waar van wij, onder de *Amsteldammers*, genoemd vinden, REINIER KANT, FRANK DE WAAL, KORNELIS JANSZOON KOSTER, ALBERT HEIJES, WILLEM FLORISZOON en LAURENS REAAL, bijeenkomsten met Predikanten te *Buikfloot*, en besloten aldaar, om op den laatsten van de maand Julij, een aanvang met prediken bij de stad te maaken. Op den bestemden tijd werd het gerugt algemeen, dat zulks, om negen uuren, bij de Haarlemmer poort geschieden zoude. Men liet het niet alleen bij het gerucht; maar, door eenen PIETER VAN GRIEKEN, werd 'er, door eenen Brief, die door JAN ARENDZ, op naam van de Gemeenten geschreeven was, Burgemeesteren kennis van gegeeven. Burgemeesteren deeden hierop de poorten sluiten; doch de menigte was reeds op het *Rietvink*, bij 't Karthuizers klooster, in een ontelbaar aantal vergaderd. Het besluit, 't welk de Schutterijen hier op namen, en aan de Vroedschap te kennen gaven, behelsde *dat zij oordeelden 't prediken buiten de stad toe te laaten, doch dat zij verders de Stad en Regeering, voor allen overlast, met lijf en goed beschermen zouden.* Volgens dit besluit, verhinderden zij ook den Schout in zijn voorneemen, om de tweede Preek te beletten. In de uitvoering van zijnen haat tegen de Hervormden werd PIETER PIETERSZOON dus gestuit. De Hoplieden der Schutterije, meer en meer toonende, dat zij aan de strafheid der Wethouderen de hand niet leenen wilden, waagden het dus, op den 21sten Augustus, de Predikatien op de Lastaadje te doen, en zelfs, tegen het verbod der Overigheid, JAN ARENDS, na 't eindigen van die, binnen de Stad te leiden, en te brengen ten huize van WILLEM DU GARDIJN. Ligt valt het te vermoeden, hoe kwalijk dit bij de Regeering genomen werd; en, echter, blijkt het, dat de drift zo groot was, dat zij het niet verhinderen konde. Men predikte nu niet alleen op de Lastaadje, maar zelfs in een schuur, behoorende aan JAN WILLEMSZOON WIJNGAARD, binnen de Stad, en deed alle pogingen, om de gemeente, die daaglijks aanwies, van nieuwe Leeraars te voorzien. Hadde het schandelijk bedrijf der Beeldstorming, op den 14den Augustus, alhier gepleegd, de

zaak

zaak der Gereformeerden niet bijna geheel te niet doen gaan, het is waarschijnlijk, dat zij toen al vaster voet zou gekreegen hebben. Op 't Art. BEELDENSTORM zullen wij zien, hoe dit woest en onbezonnen bedrijf niet alleen hier, maar door gantsch Nederland, de Hervormden gehaat maakte, schoon ze 'er het minste deel aan hadden. In deeze stad had het ten gevolge, dat 'er, door Burgemeesteren en Schepenen, ten overstaan van de Vroedschap, na voorgaande berading met de voornaamsten der Gereformeerden, als ADRIAAN PAAUW, EGBERT ROELOFSZOON en anderen, eene Keure gemaakt werd, behelzende voornaamlijk: „ Dat tot „ nadere ordere, vooreerst, de beelden uit de kerken zouden „ worden weggenomen, en geslooten blijven; de Predikatien „ der Gereformeerden buiten de stad geschieden, zonder aan den „ Leeraar, of toehoorders eenig leed te doen, en ingeval van „ onweder, zouden zij het kerksken der Leproozen mogen „ gebruiken, en in ziekte of anderzins, zig van zulke Priesters „ en Kerkdienaars doen bedienen als hun goeddacht. De Pas- „ toors met het Sacrament over straat gaande, zouden geen schel „ mogen roeren; de kerkschenderij werd verboden, en zoude „ naar bevind van zaaken gestraft worden. De een zou den „ ander, om geloofszaaken, niet kwaalijk mogen toespreeken. „ Ingeval van oproer, mocht ieder zig ter lijfsbescherming wa- „ penen; doch niet van zijn stoep of uit zijne wooning gaan.

Dit en al het geen Burgemeesteren verder, uit vreeze voor erger gevolgen, aan de Gereformeerden toestonden, wisten zij zo te beschikken, dat het met kennisse van gemelde hoofden van hun geschiedde, niet uit liefde, of genegenheid, die Burgervaders behoort eigen te zijn; maar om al het onheil, dat 'er op volgen mocht, hun te doen dragen: zo als de gevolgen geleerd hebben. Allerduidelijkst bleek dit, aan 't gezegde van den Burgemeester JOOST BUIK, te *Brussel*, toen hij, volgens BRANDT (bl. 361) zeide: *Die van Amsteldam hebben 'er nogh geen rood hemd om gedraagen.*

De Gereformeerden in deeze Stad, 't zij dat zij meenden, dat de Regeering voor de vuist met hun handelde, of dat zij zig van hunne vreeze bedienden, waren ijvrig bezig, de gemeente in beteren stand te brengen. Zij beriepen eenen NICOLAAS SCHELTIUS, als Predikant, die, als de derde, nevens PIETER GABRIEL en

JAN

JAN ARENDS, hun tot Herder en Leeraar ftrekte. Zij koozen daarenboven Diaconen en Diaconesfen. Eene nieuwe beroerte, op den 26ften September ontftaan, wegens het begraaven van eenen Doode, in de Nieuwe Kerk, volgens de bepaaling, door de Regeering voorheen gemaakt, doch nu weder verbrooken, zette hunne zaak geweldig te rug. De Nieuwe Kerk bleef verfchoond; doch het Minderbroeders-Klooster kon voor de woede van 't Graauw, wat vlijt de aanzienlijkften der Gereformeerden, zo uit eigen beweëging, als op verzoek van den Magiftraat, zelfs met gevaar van hun leeven, ook aanwendden, niet verfchoond blijven, maar moest de plondering ondergaan. Dat der Karthuifers onderging een diergelijk lot, zijnde de Monniken van deeze beide orders bijzonder in den haat van 't gemeen: om reden dat in 't eerfte, als in een tweede Stadhuis, alle de zaaken, die men den naam van Ketterij gaf, beraadflaagd werden: en dat de Regeering aldaar met dezelven, na het uitvoeren der vonnisfen over de Onroomfchen, het bloedmaal gewoon was te eeten: Ja volgens het verhaal van den Heer HOOFT (bl. 113) *werd aan die Monniken genoegzaam de voorkeur der Raaden, of Zesendertigen, opgedragen, om geen bedekte Lutheraanen op 't kusfen te krijgen.* Die van 't Karthuifers Klooster liepen der gemeente, om hun gasten en brasfen, zeer in 't oog.

In dit gevaarlijk tijdftip bevond zig de Regeering in eene dubbele vreeze; de eerfte was, voor verdere onbeftaanbaare bedrijven van 't Graauw; de tweede, hoe zig bij de *Hertoginne* te verantwoorden. Om zig van beiden te ontlasten, maakten zij, buiten weeten van de Gereformeerden, eene nieuwe Keur, en willigden hun daar in meer voorrecht toe, dan zij begeerden; eisfchende, echter, dat de voornaamfte van hun dezelve zouden onderteekenen. Doch deeze, wien het ook aan geen doorzicht ontbrak, zagen ligt, dat men, door deeze nieuwe Keur, den fchijn wilde geven van een *afgedrongen verdrag*, en dus de Regeering aan het Hof vrijwaaren, en hun ten hoogften ftrafbaar maaken. Hoe duidelijk zij dit ook voorzagen, werden zij, echter, door de welfpreekenheid van Meester MARTEN KOSTER, van wien Burgemeesteren zig hier toe bedienden, 'er toe overgehaald, op voorwaarde, dat in 't flot van 't zelve zoude gefteld worden: *behoudelijk dat de geene, die de Onderteekening gedaan hadden,*

den, 'er niet om gemoeid of agterhaald zouden worden, in vervolg van tijd. Op deeze voorwaarde geschiedde dan de Ondertekening, op den laatsten van de maand September. Hoe de Regeering zig hieromtrent gedraagen hebbe, zal het vervolg doen zien. De Predikanten, schoon, na het afleggen van den Eed, nu door de Magistraat onder haare bescherming genomen, hielden echter aan met buiten de stad te prediken, tot dat 'er, op eenen Zondag, veel volks in de Minnebroeders Kerk bij een kwam, welke hun was toegestaan; doch de plaats nog onbruikbaar vindende, gingen zij naar buiten. Burgemeesteren, voor nieuwen oploop bedugt, bewogen REINIER SIMONSZOON VAN NEK, den Predikant JAN ARENDSZOON, in gezegde Kerk, op den Predikstoel te brengen; 't geen nog dien zelfden nademiddag geschiedde. In 't begin der maand October werd dezelve Kerk ten gebruike bekwaam gemaakt, en van de nog overige Beelden ontledigd; men verkoos ook op dien dag Ouderlingen voor de Gemeente. Doch hoe toegevend de Regeering zig ook betoonde, zij weigerde, echter, op den 23sten van deeze maand, het verzoek, om de goedkeuringe van den *Prins van Oranje*, op de gemaakte Keur, of verdrag.

Zie daar, zo het scheen, den gezuiverden Godsdienst op eenen goeden voet gebragt. Doch wat gebeurt 'er? Volgens het verhaal van BRANDT, (bl. 386) werd ze ontrust, door de *Oosterlingen*, die der Leere van LUTHER, en dus de *Augsburgsche Confessie*, waren toegedaan. Deeze, ziende de vrijheid, welke aan de Gereformeerden werd toegestaan, zochten eerst de Leer der laatstgenoemden, omtrent het *H. Avondmaal*, verdagt te maaken, met bijvoeging, dat, wilde men 't Land niet in den uitersten nood zien vervallen, alleen de gemelde *Augsburgsche Confessie* moest worden aangenomen. Zij, onder de hand, aangemoedigd om dit door te zetten, verstoutten zig, op den 25sten van de maand October, aan de Magistraat te verzoeken, dat hun de *St. Olo's Kapel* mocht worden toegestaan, ter oeffening van hunnen Godsdienst. De Gereformeerden, hier van onderricht geworden zijnde, zochten, door toegeeflijkheid, nieuwe onlusten voor te komen; zij deeden JAN ARENDS, in de Minnebroeders Kerk, van den Predikstoel, het 10de en 13de Art. van de *Augsburgsche Confessie*, handelende van 't H. Avondmaal, enz. openlijk voorleezen, met

met bijgevoegde vermaaning aan de Gemeente, zig door geene onwaarachtige beschuldiging te laaten afschrikken, noch verleiden, alzo 'er niets verkeerdelijk bij hun daaromtrent geleerd werd. Maar dit werd hun, door de Gereformeerden van *Antwerpen*, ten hoogste kwalijk afgenomen, dreigende hun zelfs met uitsluiting, zo zij dit niet herriepen.

Onze Stadgenooten gingen, echter, voort, en deeden de Gemeenten bekend maaken, dat bij hun, op den 15den van December, het H. Avondmaal stond gehouden te worden. De Wethouders zochten niet alleen dit te verhinderen; maar zelfs de *Prins van Oranje*, die meerder doorzicht had dan de *Amstel-damsche* Gemeente, raadde dit, door eenen brief, op den 12den geschreeven, af. Doch de Kerkenraad bragt 'er tegen in, dat zij, uit vreeze voor nieuwe beroerten, de zaak niet durfde uitstellen. BRANDT tekent aan, dat 'er dien dag bij de 1000 Persoonen ten Avondmaal kwamen; komende ORANJE niet voor des avonds in de Stad, na dat dit 's morgens verricht was. De Gereformeerden stonden, op 's Prinsen voorstel, de Minnebroeders Kerk en de Kapel der Leproozen weder af, en vernoegden zig met Preekplaatsen, die hun werden aangeweezen.

Doch de rust, die Prins WILLEM dacht hersteld te hebben, duurde niet lang. De Burgerij, kundig zijnde van het gehouden gedrag der Regeering, mistrouwde dezelve; te meer, toen men elkander iets maakte, dat de Wethouderschap, tegen het gemaakt verdrag van den 18den Januarij 1567, heimelijk Krijgsvolk aannam, en, op last der *Hertoginne*, in de Stad dacht te doen komen. Het oproer, hier door ontstaan, werd, door tusschenspraak van eenigen der aanzienlijksten onder de Gereformeerden, zonder bloedstorting, ten einde gebracht. Nogthans onderging nu de zaak der Protestanten een deerlijken omkeer: de komst van den gevloekten ALBA wierp alles in duigen; al wat vlugten kon, schroomde hem te verwachten; en duizenden, die zig met een zwakke hoop gevleid hadden, beklaagden hun blijven, toen het te laat, en 'er geen andere weg, dan die naar 't Schavot of den Brandstapel, meer open was. De Hervormde Predikanten hielden te *Amsteldam* eene bijeenkomst, om te raadpleegen, of zij hunne Predikatien zouden staaken, dan voortgang doen hebben; en besloten tot het laatste. De Regeering gebood

het hun, echter, spoedig daarna, in navolging van die van *Vlaanderen* en *Brabant*. Schoon zij het eerst heuslijk aflloegen, noodzaakten hun evenwel de ijsselijke vervolgingen in *Vlaanderen*, in dat bevel te berusten, op voorwaarde dat de Weibonders geene Soldaaten in de Stad zouden doen komen, of hun anders tijd laaten, hunne onroerende goederen tot geld te maaken, en met de roerende het land te verlaaten; 't geen hun werd toegestaan. Hierop volgde het gerucht van de komst van NORKARMES, waarop de voornaamsten der Hervormden de vlugt naar *Embden* namen; zelfs zij, die den Burgemeesteren den meesten diënst beweezen hadden, werden nu door hun beschuldigd, ingedaagd, gebannen, en hunne goederen verbeurd verklaard. EGBERT MEINERTSZOON, die, op de sterkste verzekering van de Burgemeesters BUIK en KOPS, in de Stad gebleeven was, moest zijn leeven in de gevangenis eindigen: en nog ten gelukke voor hem, wijl zij hem anders op 't Schavot zouden hebben doen sneeven. Men oeffende, echter, wraak aan het reeds ontzielde lichaam, waar van zij daags daaraan, in de gevangenis, het hoofd deeden afhouwen. Deeze vervolging en strafheid duurde genoegzaam, tot op het sluiten der Satisfactie, welke geschiedde op den 8sten der maand Februarij 1578.

De voorheen gevlugten keerden daarop weder herwaarts; doch het duurde niet lang of 'er ontstond op nieuw verschil: eerst over de aanwijzing eener eerlijke begraafplaatse binnen de muuren der Stad; en naderhand over de verandering onder de Schutterij: welke verschillen zo hevig werden, dat de Magistraat en Geestelijkheid, zo als wij reeds hier voor, bl. 793 en 794, gezegd hebben, op den 26sten Maij, ter Stad werden uitgeleid.

De Kerk, na deeze berugte gebeurtenis, ruim een week gesflooten geweest zijnde, werd, door den nieuwen aangestelden Magistraat, verzeld van eenige Timmerlieden, *de Oude Kerk* geopend; zij deeden 'er de Beelden afbreeken, en hier eerst, en naderhand in de *Nieuwe Kerk* prediken; wordende de beroepene Predikanten JOHANNES CUCHLINUS en PETRUS HARDENBERG, op den 31sten Augustus, door PETRUS DATHENUS, die deeze Gemeente, eenigen tijd, bij Leening bediend had, in hunnen dienst bevestigd, en op dien zelfden dag door hem het *H. Avondmaal* bediend. Kort hierop werd al het geen tot de uitwendige kerk-

sie-

fieraaden en ceremonien gediend had, op order van Burgemeesteren, door Kerkmeesteren verkocht, uitgenomen een zilveren beeld van ST. SEBASTIAAN, 't welk, behoorende aan de *Handboog Schutteren*, aan hun werd ter hand gesteld. Ouderlingen en Diakenen waren, reeds twee dagen vóór de groote verandering, op nieuw gekoozen, en door THOMAS VAN TIL in den dienst bevestigd. De aanwas der Gemeente, zonder dat wij 'er ons breedvoerig over uitlaaten, is op te maaken uit de vermeerdering der Geestelijke Gebouwen en Godsdienstige Gestichten, hier vóór reeds vermeld, niet alleen van de Gereformeerden, maar ook van de *Lutherschen*, *Mennoniten* en anderen; verrichtende de *Lutherschen* allereerst hunnen Godsdienst op eenige Zolders en in Pakhuizen, tot dat zij naderhand gelegenheid kreegen, hunne Kerken te doen bouwen. De *Mennoniten* gebruikten allereerst daar toe een huis op den *Nieuwendijk*, nabij de Haarlemmersluis, en naderhand de tot hier toe bekende vervaardigde Gebouwen. De Roomschgezinden, schoon den klem der Regeering en de overmagt verlooren hebbende, zijn, echter, altoos, hoewel hunne Kerken uitwendig de gedaante van burgerhuizen hebben, in de behoorlijke vrijheid van hunne Godsdienstoeffening gebleeven.

Mén had gegronde reden om te denken, dat na die verbaazende verandering van zaaken, de *Amsteldammers* zig stil en bezadigd onder het wijze bestier hunner Overheden zouden gedragen hebben. Maar neen: het onbetaamelijke bedrijf der *Haarlemsche* Soldaaten en van 't graauw scheen hier, als een heldendaad, nagevolgd te moeten worden. Dit heillooze spel nam alhier zijnen aanvang, op den 2den September, en wel omtrent en in de *Nieuwe Kerk;* deeze, nog niet ontslooten, of van Altaaren of Beelden ontledigd, werd nu met geweld geopend, en al het geen tot den Roomschen Godsdienst behoorde, verbrijzeld. Drie der Burgemeesteren zochten wel, door hunne tegenwoordigheid, den moedwil te stuiten; doch te vergeefsch; geen bevel, geene bedreiging was van eenige kracht; het onbezuisde graauw rustte niet, voor dat alles vernield was. Van daar rukte het naar de Kloosters, die, schoon de Regeering dezelve met Soldaaten had doen bezetten, en de Schutterij mede in de wapenen doen komen, de plondering mede niet ontgingen: want het Graauw, de Soldaaten en Schutterij, misgreepen zig ieder om 't zeerst, de

eerste met de uitvoering, en de anderen met het onverhinderd a[...] schouwen; de rust werd niet hersteld, voor dat alles vernield w[...]

De *Lutherschen* vervoegden zig, in 't jaar 1588, anderm[...] bij de Regeering, om een openbaare plaats ter oeffening v[...] hunnen Godsdienst; doch konden daar toe als nog geene vr[...]heid verkrijgen. In de jaaren 1589 en 1591 werden de *Roomsc[...] gezinden*, door Plakaaten van de Staaten van den Lande, ze[...] bepaald; doch de *Doopsgezinden*, om 't belang des Koophandels door de Regeering, in 1593, zelfs met Brieven van voorschrij[...]ving, zeer bevoorrecht. Groote moeilijkheden ontstonden 'e[...] evenwel met eenen GOOSE VOGELZANG, welke, om zijne gevoe[...]lens, door den Kerkenraad aan de Regeering werd aangeklaagd. Zie VOGELZANG (G).

De *Lutherschen*, hoewel geen voldoend antwoord op hun verzoek gekreegen hebbende, vermeerderden, echter, van tijd tot tijd, zeer sterk, en wel zodanig, dat de *Noordhollandsche* Sijnode, in 't jaar 1601, in de maand Junij, besloot, 'er tegen te waaken, volgens hunne gemaakte aantekeningen: „ Dat de „ *Martinisten*, *Ubiquitisten*, *Flaccianen* en dergelijken hier „ te lande zeer toenamen, en met groote lastering en bitterheid „ zig tegen de Gereformeerde Kerk betoonden en gedroegen." Dit was bij de *Noord-* en *Zuid-Hollandsche* Sijnode van die uitwerking, dat zij het besluit namen, om aan de Wethouders van die steden, daar zig de *Lutherschen* onthielden, te verzoeken, dat zulke vergaderingen en lasteringen mochten geweerd worden. Tot hier toe had men hunne vergaderingen, die mede tweeledi[...] waren, en uit *Martinisten*, of echte *Lutheraanen*, en uit *Ubi[...]quitisten* bestonden, door de vingeren gezien. Doch met den aanvang van 't jaar 1604 vond de Vroedschap raadzaam, door Burgemeesteren het besluit van 1595 bescheidenlijk te doen ui[...]voeren. De *Ubiquitisten* hielden den Predikant P. PLANCIUS ver[...]dacht, als de oorzaak daar van te zijn; maar de waare rede[...] moest gezogt worden in de bovengemelde Sijnodaale *Resolutie*. Burgemeesteren deeden, meer dan eens, den *Martinisten*, als de talrijksten, aanzeggen, hunne vergaderingen na te laten. BRANDT zegt, in zijn tweede deel, bl. 52, dat hunne huiskerk zelfs voor eenige dagen geslooten werd: doch dat zij terstond daarna op eene andere plaats bij een kwamen. Burgemee-

meesteren deeden daar op de Predikanten, Ouderlingen en Diakenen, zo die gediend hadden, of bij de *Martinisten* nog in dienst waren, voor zig komen, en verbooden aan dezelven het doen gebruiken van hunne huizen of Pakhuizen tot vergaderplaatsen, op pœne van terstond de Stad ontzeid te worden; het zelfde verbod werd gedaan aan die der *Flacciaanen.* Van de *Ubiquitisten* werden mede eenigen der voornaamste Ouderlingen en Diakenen ontbooden; van deze ven verscheenen 'er drie van dezelve: JOAN RENDORP, JAN DES CHAMPS en ABRAHAM VAN LEMENS verklaarden, *dat zij hunne vergaderingen niet konden of zouden nalaaten.* Deeze andermaal voor den *Oudraad* ontbooden zijnde, en hun woord gestand houdende, zou hun, volgens besluit der Vroedschap, worden aangezegd, *dat zij, voor Zonnenondergang, de Stad zouden ruimen;* doch 'er is geen blijk, dat dit besluit ten uitvoer gebragt is; maar wel, dat zij hunne vergaderingen kort daarna hervat, en meerder vrijheid verkregen hebben.

Op 't Art. REMONSTRANTEN, zullen wij van de onlusten, die, gedurende eenige jaaren, den staat deezer landen zo geweldig beroerden, omstandig moeten gewaagen; en op dat van ARMINIUS (*Jacobus*) de bronwel deezer onlusten, binnen deeze stad en elders, ontvouwen. Hier dient kortelijk gezegd, dat het Kramersgild de kosten zijner studiën op zig genomen had: waar tegen hij zig verbonden had, geen beroep buiten *Amsteldam* te zullen aanneemen, dan met verlof van Burgemeesteren; dat hij, zijne Akademische Letteroeffeningen voleindigd hebbende, in 't jaar 1587 Proponent, en kort daarna Predikant deezer Stad werd; dat hij, door PLANCIUS en anderen, eerst van onrechtzinnigheid werd verdacht, wegens zijne verklaaring van 't VIIde *Hoofdstuk van Paulus Brief aan de Romeinen:* zijne verkeering met twee beruchte *Sociniaanen*, OSTORODIUS en VOLOVIUS, versterkte dit vermoeden. Dat voorts, na dat hij, in 't jaar 1603, na veele moeilijkheden, tot Hoogleeraar te *Leiden* was aangesteld, de geschillen, voor heen in *Amsteldam* ontstaan, terstond herleefden, en van dat gevolg waren, dat de Studenten op de Hoogeschool partij kozen, de een voor GOMARUS, en de ander voor ARMINIUS; dat de Studenten naderhand Predikanten geworden, het gevoelen van

den laatstgemelden voortplantten, en ook verscheidene oude Leeraars, dit mede omhelzende, de verschilpunten onder de Gemeente bragten; dat die, welke ARMINIUS waren toegedaan, hevig aanhielden op herzienning van de *Nederlandsche Geloofsbelijdenisse* en den *Heidelbergschen Catechismus:* waar tegen die van de *Noord-* en *Zuidhollandsche* Sijnoden zig met gelijke hevigheid verzetten; waardoor het houden eener *Nationaale Sijnode*, schoon 'er de Algemeene Staaten, in 't jaar 1606, in bewilligd hadden, agterweege bleef tot aan 't jaar 1618. In *Amsteldam* werd wel allerscherpst tegen 't gevoelen van ARMINIUS en de zijnen gepredikt. Midlerwijl vermenigvuldigden de verschilpunten, van tijd tot tijd. ARMINIUS overleed, zonder dat hij zig met GOMARUS voor den Hoogen Raad had konnen vergelijken, in 't jaar 1609. Zij, die zijne gevoelens hadden aangenoomen, leeraarden en met kracht voortzetteden, brachten hunne Leer tot vijf punten, en droegen dezelve, in eene Remonstrantie, voor aan de Staaten van *Holland;* waarna zij den naam van *Remonstranten*, in 't jaar 1610, gekreegen, en als nog behouden hebben: zo als den Gereformeerden, van wegen een tegenschrift, die van *Contra-Remonstranten* gegeeven is. De Staaten van *Holland*, die deeze geschillen trachtten uit den weg te neemen, door het houden eener Provintiaale Sijnode, mids de afgevaardigden door hun daar toe zouden benoemd worden, werden tegengegaan door *Dordrecht*, *Amsteldam*, *Hoorn* en *Enkhuizen*, die beweerden, dat dit door de Klassen moest geschieden, en wel door de Klassen der Hoofdsteden. Ook weigerden *Amsteldam* en de gemelde Steden, in 't Staats besluit, aan de Klassen medegedeeld, om in 't beroepen van Predikanten, niemant te onderzoeken of te bezwaaren, *boven de Leer in de Remonstrantie vervat*, genoegen te neemen. Daarenboven verzette de Vroedschap deezer Stad zig met magt, tegen het beroep van den beruchten C. VORSTIUS, in plaatse van ARMINIUS, en betoonde zig, zo wel als de Kerkenraad, allersterkst voor het gevoelen der *Contra-Remonstranten*, hetzelve met al hun gezag onderschraagende. Aan 's Lands Avokaat, den Heere VAN OLDENBARNEVELD, vind men doorgaans toegeschreeven, de invoering, die men beoogde, met de Kerklijke Ordonnantie van 't Jaar 1591, waar bij

den

den Wethouderen der Steden meer gezags in 't beroepen der Kerkendienaaren gegeeven werd. Doch de Vroedschap deezer Stad verstond dat de zweevende geschillen eerst in eene Nationaale Sijnode beslist moesten worden. De Staaten van *Holland* met de Regeerders van eenige Steden, en de Kerklijken dus onderling verdeeld zijnde, kon het niet anders, of de Gemeenten, waar bij groote verbittering plaats had, moesten het 'er op toeleggen, elkander allen leed en smaad aan te doen. Hier over klaagden in deeze Stad de *Remonstranten*, en in andere Steden de *Contra-Remonstranten*. Onbesuisd holt doorgaans de domme Gemeente, als zij meent, niet alleen de partij haarer Overheeden, maar bijzonder die van haare zielzorgers te volgen; te meer, als zij door driftige redeneeringen, (altoos ten onregte van den Predikstoel voortgebracht,) 'er toe worden aangehitst: waar van de Leeraars van beide partijen, in dien tijd, niet vrij te spreeken waren.

't Eerste geval, welke wij vinden, dat bijna stoffe gaf tot openbaare belediging, was het beruchte voorval met S. EPISCOPIUS, wegens zijn antwoord, gegeeven bij het doopen van zijns broeders kind; waar mede het gemeen zig, bij 't uitgaan der Kerke, begon te moeijen; zie S. EPISCOPIUS. Voorheen hebben wij reeds gezegd, hoe de Regeering van deeze Stad vast bij haar genoomen besluit bleef, om de gemaakte Resolutie van 't jaar 1614, zelfs na het doen der bezending van wegen de Staaten van *Holland*, van de hand te wijzen; hier voegen wij 'er bij, dat ze zelfs die van andere plaatzen, als *Hoorn* en *Enkhuizen*, ondersteunde. Nog meerder steun vonden de *Contra-Remonstranten* bij de Regeering, na dat dat *Oud-Burgemeester* KORNELIS PIETERSZOON HOOFT, die, door zijne mannelijke taal en kracht van reden, altoos de gematigdheid had weeten in stand te houden, veel van zijn gezag verlooren had. SIMON GOULART, *Waalsche* Predikant, onderging de schorsing in zijnen dienst; veel genadiger kwam hij 'er dus af, dan in '*s Hage*, *Rotterdam* en elders, met eenige *Contra-Remontrantsche* Predikanten gehandeld werd. De Kerklijken hielden alhier, in 't jaar 1615, ten getale van dertig, eene bijeenkomst, waarin zij raadpleegden, over de beste wijze, waarop zij eene *Nationaale Sijnode* verkrijgen zouden; men zegt, dat 'er ook middelen beraamt werden, om zig meer en meer van de *Remonstranten* aftezonderen: gelijk dan ook na-

derhand, door stijfhoofdigheid, en naar de maate van 't gezag, daar ieder partij op steunde, geschiedde.

Te gelijk met hun antwoord; op de Redenvoering van DE GROOT, in de Vroedschap gedaan, deeden de Wethouders humne klagten inbrengen, ter Vergaderinge van de Staaten van *Holland*, over de strenge handelwijze van sommige Wethouders, tegen de Kerkendienaars en Gemeente der Gereformeerde Kerken, uit hoofde van Staatsbesluiten, waar in de Stad nimmer bewilligd had; (doelende op de gemelde Kerkenordening van 1591, en de Resolutie tot vrede der Kerke van 1614) met verklaaring, dat men, indien hier in geene verandering kwam, niet zou konnen nalaaten, openlijk aan te wijzen, waarin *Amsteldam* verkort werd. Tevens werden de Afgezondenen gemagtigd, om, met de protesteerende Steden, zig aan Prinse MAURITS, als Stadhouder, te vervoegen, en deszelfs hulp te verzoeken; 't geen van die uitwerking was, dat de Heer DE GROOT, volgens de aantekening van BRANDT (II. Deel, bl. 419.) zoude gezegd hebben, dat de Resolutie (die ook nimmer tot stand kwam) in gevaar was. Bekend is het, hoe de schriften van dien tijd, over en weder, de gemoederen meer en meer verbitterden, wijl van wederzijden, onder het behandelen zelfs van de gewigtigste punten, het lasteren en schelden niet werd nagelaaten; waarom zij, nu en dan, naar maate de Wethouders der bijzondere Steden van gevoelen waren, verbooden en opgehaald werden. Onder anderen geschiedde dit alhier in dit jaar 1616, aan 't Boek van TAURINUS, over de *Verdraagzaamheid*, dat met opzet geschreeven was tegen dat van TRIGLAND, de *Regtgematigde Christen* genaamd. Uit alle de Provintien, (uitgezonderd *Utrecht*, daar de meeste Predikanten Remonstranten waren,) kwamen, in dit jaar, eenige Predikanten heimelijk bij een, om de *Nationaale Sijnode* te bevorderen. Ook vindt men gemeld, dat 'er, op dien tijd, alhier door eenige leden van de Vroedschap gesprooken was, om te *Amsteldam een Sijnode* te doen beschrijven, al zou zulks de Stad eenige duizenden kosten. Doch deeze, die den naam van *driftiger ijveraars* hadden, werden in de Vroedschap, eens en meermaalen, door den reeds gemelden Heer HOOFT, door redenen, die onwederleggelijk waren, gematigd. Maar hoe zeer deeze, door zijne wijsheid, de zaaken in balans had trachten te doen blijven, en daarom,

om, door eenige partijdige Schrijvers van laater tijd, beschuldigd geworden, en openlijk een *Arminiaan* genoemd is, zo keerde de kans ten eenemaal tegen de *Remonstranten*, na dat de Prins zig voor de *Contra-Remonstranten* verklaard had. Dus werd alhier, op den 23sten Januarij 1617, in de Vroedschap een besluit genomen: „ de waare Christelijke Gereformeerde Religie en derzelver belijders, ter vergadering der Staaten van *Holland*, voorteslaan, en zig te voegen bij zijne Doorluchtige Hoogheid, hem te danken voor zijne zugt en ijver, voor dezelven betoond, met verzoek daar in te volharden; bereid te zijn, om de hand te leenen, zo de verschillen, door een Sijnodaale vergadering konden besluist worden, of de Vrede hersteld. Dat voorts de Advocaat des Lands zoude worden vermaand, zijn best te willen doen, om de harde en vreemde handelwijzen, die in 't stuk van den Godsdienst bij der hand genomen waren, daadelijk te doen ophouden, en de zaaken op den ouden voet te herstellen." Dit zag zeker op den Raad van Prinse MAURITS, gegeeven in de Vergadering der Staaten van *Holland*, hierin bestaande; „ dat men, zijns oordeels, de gemoederen moest zoeken te verzagten; en ten dien einde de *Religionsverwanten* (waarmede hij de *Contra-Remonstranten* bedoelde) bij voorraad, onverlet en in veiligheid behoorde te laaten prediken; dat men ook, daar eenigen van hunne Kerkendienaaren verlaaten waren, bij verdrag dezelve wederom mogt ontvangen, of anderen, hun gelijk, in hunne plaatzen brengen, 't zij bij leeninge of anderzins, tot dat een middel ter bevrediging zoude gevonden zijn."

De gedraagingen der *Remonstranten*, daar de Regeering op hunne zijde was, deeden de *Contra-Remonstranten* op eene nadere vereeniging bedacht zijn: en gelijk de eerste eene afzondering maakten, werd ook alhier door de andere een acte ontworpen en getekend, waar bij de afzondering, tot het houden eener *Nationaale Sijnode*, werd goedgekeurd. Deeze Acte werd vervolgens rondgezonden, en ook van anderen getekend. Zij bouwden hun regt op 't gedrag van hun, die, schoon de *Resolutie der Staaten* aangenomen hebbende, dat alhier niet geschied was, echter niet nalieten, daar tegen aanteſtreeven, en hunne tegenstanders streng te vervolgen. Hoe zeer de Staaten deeze bijeenkomsten der Ker-

ke alhier afkeurden, en de Regeering aanmaanden die te verhinderen, schroomden, echter, de *Remonstranten* niet, te *Rotterdam*, daar hun de Regeering even gunstig was, dergelijke bijeenkomsten te houden, om zig te naauwer met elkander te verbinden, en ook zelfs in *Amsteldam*, met eenige leden van de *Waalsche* Gemeente, die reeds, door de schorsing van hunnen Leeraar GOULART, onvergenoegd geworden waren. Kort daarna onderstonden zij, eene vergadering te houden op *Vlooijenburg*, waar in, voor een klein aantal van toehoorders, door JACOBUS BATELIER, meer dan eens, in 't *Fransch* gepredikt werd, zonder dat zij hier in, door Wethouders of iemand anders, gehinderd werden. Naderhand, en wel op den 5den Februarij, predikte aldaar, voor een vergadering van twee honderd en vijftig persoonen, de in de geschiedenissen van dien tijd bekende CHRISTIAAN SOPINGIUS, *Remonstrantsch Predikant te Warmont.* Onder deeze vergadering bevonden zig, uit nieuwsgierigheid, eenige *Contra-Remonstranten*, en onder hen een onbezuisde Smid van zijn ambacht, die, met luider stemme, SOPINGIUS van onwaarheid beschuldigde; doch de meerdere bezadigheid van eenen BAREND JANSZOON, (mede een Gereformeerde, die den Smid in 't ongelijk stelde,) deed de beweeging, hier op ontstaan, bedaaren. Van meerder gevolg waren de onlusten, die naderhand ontstonden, toen zij, tot het houden hunner afzonderlijke vergaderingen, een *Pakhuis* op *Dwarsboomsloot* gehuurd hebbende, daarin, op den 12den Februarij, vergaderden, ten getale van meer dan agt honderd menschen. SOPINGIUS, die hier de Preek deed, word ter eere nagegeeven dat hij al wat aanstootelijk was, zorgvuldig gemijd heeft. Niet zo gematigd was het graauw, dat, geduurende de Predikatie, met steenen de glazen had ingesmeeten. Een *Engelschman*, BROMLEI, vroeg met luider stemme, of hier nu anders gepredikt werd dan in de *Oude* en *Nieuwe Kerk*; waarop de menigte *Ja*, en eenige *Contra-Remonstranten Neen* zeiden. Toen was 't onmooglijk, zo veel stilte te krijgen, dat 'er een kind gedoopt werd; het graauw, dat in menigte voor de deur stond, stoof naar boven: uit de vensters riepen eenige onbezonnen ijveraars: *Kom boven*; die van beneden schreeuwden 'er tegen aan: *Val aan! slaa dood! slaa dood! dien Predikant, dien Scheurmaaker!* SOPINGIUS ontvlugtte hunne woede in de

Brou-

Brouwerij *de Haan.* Heviger storm ondergingen de twee Gebroeders BISSCHOP, die tot over de Nieuwe Markt vervolgd werden. Zij het gevaar in de *Barnesteeg* ontweeken zijnde, streefde het graauw andermaal naar 't *Pakhuis*, brak het zelve open, en vernielde al wat 'er binnen was: en, indien 'er door de Regeering geen tijdige order gesteld ware, zouden zij 't gansche gebouw gesloopt hebben. Aldus werden de *Remonstranten*, (wijl de eigenaar HERMAN RENDORP en de Huurders zig beiden voor Burgemeesteren ontsloegen van den huur) door schreeuwenden moedwil, meer dan door wettig gezag, in het houden hunner vergaderingen belet. Hoe weinig gedachten de *Remonstranten* ook hadden, de week daar aan volgende weder vergadering te houden, en welke voorzorg de Regeering daartegen, en vooral tegen onbetamelijke buitenspoorigheden, te werk stelde, ontbrak het, echter, niet aan zulk geboefte, dat niet dan op roof en plondering aasde. Dit schuim des volks dan, na dat het, van den vroege morgen af, in verdeelde hoopen, de stad doorkruist, en veel omziens gebaard had, hield stil voor 't huis van REM BISSCHOP, op den Singel bij de Bergstraat, daar het voorgaf, onderricht te zijn dat de *Arminiaanen* predikten. Eerst naast zijne deur hebbende aangeklopt, en verstaan hebbende, het verkeerde huis voor te hebben, schelden zij bij hem zo onbesuisd aan, dat de schel met een aan stukken brak. Wat BISSCHOP hun verzekerde, zelfs met aanbod, om door een of twee van hun zijn huis te doen bezigtigen, was vrugteloos; vergeefsch waren insgelijks zijne poogingen om bijstand. Na zijn geld en boeken geborgen te hebben, met dezelven over de schutting van den Heer OVERLANDER te werpen, moest hij eindelijk de vlugt neemen, en zijne vrouw na hem; zijn huis, koopmanschappen en meubelen ten prooije der plonderaars overgeevende; wordende de schade, hem hierdoor toegebragt, begroot op 5000 guldens. Een bijna gelijk lot onderging de Broeder van REM, JAN EGBERTSZ BISSCHOP; doch de afkondiging, waarbij dergelijke Euveldaaden op 't strengst verboden werden, en de vertooning of komst van den Burgemeester PAAUW, verzeld van eenige Schepenen, staakten den moedwil; wordende de huizen van deeze, en van eenige andere *Remonstranten*, door Soldaaten beveiligd.

REM

REM BISSCHOP, dit ondergaan hebbende, om dat hij een *Remonstrant* was, en waarvoor hij, als een eerlijk man, niet geschroomd had bekend te zijn, was, echter, nog bekend als Lidmaat der Gereformeerde Kerk. Op Donderdag na de gemelde plondering, werd hem, door twee Ouderlingen, uit naam van den Kerkenraad, het Nachtmaal ontzegd; het geen, op dien dag, mede aan REAAL en eenige anderen geschiedde. Zie verder REM BISSCHOP. In de maand Maart leverden de *Amsteldamsche Remonstranten* een Request aan de *Staaten van Holland*, waar bij zij vrijheid van Godsdienst en bescherming verzochten. Doch alzo dit groote moeite tusschen de Staaten en de Regeering deezer Stad veroorzaakte, wendden zij zig tot de Regeering, welke hun verzoek afsloeg: waarom zij te *Abcoude*, bij een Predikant van hunne Gezinte, ter kerke gingen, en ook somtijds te *Vreeland.*

Had *Amsteldam* zig tot hier toe verzet tegen alle de middelen, door de *Staaten van Holland* aangewend, en waar bij de *Remonstranten* grootelijks zouden zijn bevoorregt geworden, niet min verzette zig dezelve tegen de Keur van *Schieland*, en eene andere, die men de *scherpe Resolutie* noemde, en allerhevigst tegen het aanneemen der *Waardgelders.* Nevens *Dordrecht*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Purmerend* hield zij wijders sterk aan op het houden eener *Nationaale Sijnode*, waar voor zig reeds vier Provintien verklaard hadden; met welke oneenigheden het zorgelijke jaar van 1617 ten einde liep.

Alle de raadpleegingen, met het begin des volgenden jaars, liepen over 't zelfde onderwerp. In 't midden van het zelve was *Amsteldam* Prinse MAURITS zeer behulpzaam, in de afdanking der Waardgelders te *Utrecht;* waarna de verandering der Regeering in de meeste steeden van *Holland* en ook hier volgde; en eindelijk de *Nationaale Sijnode te Dordrecht* eenen aanvang nam. De Leer der *Remonstranten* aldaar veroordeeld zijnde, waren hunne verzoekschriften tot vrije Godsdienstoeffening vrugteloos; zij werd daarentegen bij Plakaaten op 't ernstigste verboden. Nogthans waagden zij 't, eerst buiten de Heiligewegspoort dezelve in eenen tuin te houden; en niettegenstaande hier een nader Plakaat, op naam der Algemeene Staaten, tegen dezel-

ve was afgekondigd, hielden zij evenwel eene vergadering op de Waal, die, zonder eenig gevolg, bespied was. Zonder stoornis hielden zij dus in 't geheim aan, tot in 't jaar 1621.

Zedert eenigen tijd hadden hier in 't Tuchthuis gezeten, de *Remonstrantsche* Predikanten GREVIUS en PRINCE. De beroemde D. SAPMA, voorheen hun Predikant te *Hoorn*, welke thans, nu en dan, eene geheime Vergadering alhier bediende, had meer dan één aanslag gesmeed om hen beiden te verlossen; doch de eerste mislukte, en de tweede kon niet worden te werk gesteld, wijl SAPMA zelve gevangen raakte, door de volgende gebeurtenis.

Ten huize van een JAN OLFERTSZOON, op de *Oude Waal*, hielden de *Remonstranten*, op den avond van den 28sten Augustus 1621, een stille bijeenkomst, die onverhinderd voortging. Doch ten einde van 't Gebed, na de Predikatie, werden ze ontwaar, dat het Huis met Wagten bezet was: drie of vier Mannen meenden uittegaan; doch hun werd toegeroepen: *staat af, of het gaat 'er door*; waarop zij te rug keerden, en de Deur slooten. De Predikant werd in eene welbewaarde plaats verborgen, zo als men nog berging voor vijftien of zestien Persoonen vond. Eenigen verstaken zig in de Kelder, anderen op het Dak, en anderen tusschen de naast belendende Huizen; en in deeze gesteltenis wagtten de overigen den Schout af. Eindelijk kwamen twee Onderschouten, die den Predikant te vergeefsch zochten, en niets vonden dan bijna twintig van de Toehoorders, wier Naamen zij opschreeven. Dus ruim twee uuren hebbende doorgebracht, werd, om één uur, van buiten geroepen: *Zij hebben den Predikant;* daar die van binnen wel anders van onderrigt waren; maar die van buiten was indedaad een Predikant in de handen gevallen, schoon een ander, dan dien avond gepredikt had. SAPMA vernomen hebbende dat deeze Vergadering gestoord was, had zig, met eenen ISAAK FREDERICI, weleer Predikant te *Utrecht*, derwaarts begeeven, om te zien hoe het daar zoude afloopen. Doch, ten zijnen ongelukke, werd hij, door het licht der Maan, van eene Vrouw van *Hoorn*, toen op de *Geldersche Kade* woonende, gekend. Zij, 't zij met of zonder erg, gaf hiervan kennis aan haaren Man, deeze aan eenen Schuitevoeder, en die weder aan den Schout of een zijner Dienaaren, welke SAP-

MA,

MA, over de leuning van den Brug liggende, aantastte en bond; geduurende welk bedrijf FREDERICI het gevaar ontliep. SAPMA werd vooreerst gebragt in het Voorhuis van JAN OLFERTSZOON, daar de Onderschouten nog bezig waren met het optekenen der naamen. Zie verder SAPMA.

GREVIUS en PRINCE, die wij in 't Tuchthuis gelaaten hebben, werden, na dat SAPMA, zoo als wij ter zijner plaatse zullen zien, zijne Gevangenis ontkomen was, door hem en anderen daar uit verlost, en predikten beiden nog eenigen tijd daarna in 't heimelijk te *Amsteldam.* Weinig of geen onderzoek werd 'er na de verlossing van beide de gemelde Predikanten gedaan; en de gematigdheid van den Schout JAN TEN GROOTENHUIS, die zig, door het stooren der Vergadering, met twaalf honderd Guldens had konnen bevoorregten, liet zig met vijf honderd Guldens vergenoegen: waaruit de Remonstranten hoop schepten, dat de strengheid een weinig begon te bedaaren. Op deeze hoop, gepaard met de verandering van eenige Heeren in de Regeering, waagde het REM BISSCHOP, schoon tot driemaal openlijk ingedaagd, in de Stad te komen, en zig openlijk te vertoonen; en, niettegenstaande de Schout, eenige Weeken daarna, uit den *Haag* aanschrijvens kreeg, om het regt der Graaflijkheid tegen hem te bewaaren, bleef hij genoegzaam van de Regeering ongemoeid. Doch in de Maand October werd hij door den Kerkenraad ontboden. BISSCHOP gedroeg zig aan deszelfs voorige uitspraak, waarbij hem het Nagtmaal ontzegd was; laatende zig liever, in het volgende Jaar, en wel op den 31sten December 1623, nevens zijne Vrouw en anderen, van de Gemeente afsnijden, dan op nieuw in verschillen begeeven.

Het belang van den Koophandel, de hervatting van den oorlog tegen *Spanje*, en laaten wij 'er bij voegen, de Conscientiedwang, meer en meer toeneemende, hoe zeer aanloopende tegen de begrippen van eenige Predikanten, waren de oorzaaken van meerder gematigdheid. Het Lot, dat op eenen onbezonnen ijver doorgaans volgen moet, ondergingen de beide *Amsteldamsche* Predikanten, SMOUT en KLOPPENBURG, zo als men nader zien zal.

De toenmaalige Regeering, hoe hard van eenigen behandeld met bijtende woorden, over haare alte groote goedheid, of onver-

verschilligheid omtrent den Godsdienst, stoorde 'er zig weinig aan. Want men vind niet, dat den Heere BRASSER, ten wiens huize, op den 19den December van 't gemelde jaar 1623, weder eene vergadering gestoord was, eenige moeilijkheid werd aangedaan. Maar in dat zelfde jaar, gaf de toeleg op 't leeven van Prinse MAURITS nieuwe stoffe, om den ouden haat tegen de Remonstranten te doen herleeven. Te gereeder was 't gemeen, der gantsche Societeit deeze gruweldaad ten last te leggen, om reden, dat onder de aanvoerders van dit heilloos voorneemen de berugte SLATIUS, weleer *Remonstrantsch* Predikant, nevens JAN BLANSAERT, die hun als Proponent bediend had, mede behoorden; waar bij kwam, dat eene verdediging voor hunne Societeit, door ADRIAAN VAN DEN BORRE, weleer hun Leeraar te *Leiden*, alle de paalen van bescheidenheid te buiten gaande, meer kwaad dan goed deed; wordende dit geschrift, door de Heeren van den Geregte alhier, op den 8sten Maart, niet alleen als fameus en oproerig verbooden, maar ook 300 Guldens beloofd, voor den aanbrenger van Schrijver of Drukker. SLATIUS, naderhand gevangen zijnde, maakte, geduurende zijne detentie, in een boekske, door hem de *Klaarligtende Fakkel* genaamd, zulk eene haatelijke afschetsing van 't gantsche lichaam der *Remonstranten*, en bijzonder van veelen hunner Leeraars, dat het zelve naauwlijks zonder kwetzing van een eerbaar gemoed kon geleezen worden. Doch de gemaatigdste en weldenkendste Gereformeerden bevroedden ligt, wat deezen onrustigen en eerloozen mensch, tot het uitbraken van dergelijke lastertaal, bewoogen had, en het vond dus weinig ingang. Ook sprak hun de achterhaaling en bekentenis van de voornaamsten der zaamenzweerders, genoegzaam, van alle nadenken hieromtrent vrij.

Dat dit geval den haat bij 't gemeen, op nieuw, diepe wortelen had doen schieten, bleek allerklaarst, op den 10den April van 't Jaar 1626, wanneer een hunner geheime vergaderingen, op de Oude Schans, gestoord werd; waar van, ten dien tijde, een bijzonder verhaal werd in 't ligt gegeeven, welk wij hier gedeeltelijk volgen. De moedwil, hier gepleegd, had zijnen oorsprong uit een klein beginzel. Zij, die in 't huis waren, tragtten, eerst met goede woorden, en daarna met slagen, eenige speelende jongens van daar te verdrijven; hier door ontstond eeni-

eenige beweeging. Het gemeene volk, daar bij komende, ontdekte dat in 't huis eene *Remonstrantsche* vergadering gehouden werd; en deeze ontdekking was genoeg om terstond de glazen in te smijten. De vergaderde gemeente voorts om een goed heen komen zoekende, raakte het gespuis 'er binnen, sloeg aan 't plonderen, en zogt toen de handen aan 't werk te slaan, om 't gantsche gebouw aftebreeken. Doch hier in werden zij belet, door den Stads Major N. HASSELAAR, met eenige Soldaaten, toen het dak reeds was afgebrooken. Zijne vermaaningen vrugteloos zijnde, deed hij het eerste gelid vuur geeven; waardoor een der plonderaars, met het mes in den mond en de handen vol steenen, dood ter nederviel; waar op de rest te rug week, en het huis aan de Soldoaten overliet. VONDEL, in zijn *Hekeldicht*, de *Rommelpot in 't Hanekot*, zegt 'er van:

Het geviel dat graauwe Geuze
Woonen 't huis te Monkelbaen,
Daer Heer Hopman swart vooraen
Trok met Sinte Stevens reuzen,
Toen de Damheer, wel emant,
Schoot twee dieven *in het zant.*

Uit deeze woorden van VONDEL ziet men, dat hij de beide gesneuvelden voor Plonderaars hield. Anders werd het door het gemeene gros verstaan, die zeiden, dat een van deeze alleenlijk een bloot aanschouwer geweest was. Dies sleepte het zijn lichaam naar 't huis van de Burgemeesters VAN NEK en VLAMING VAN OUDSHOORN, schreeuwende dat hij vermoord was; doch van daar moesten zij 't zelve naar 't Gasthuis voeren. Zelfs werd de dood des laatsten den Heere HASSELAAR, door eenige aanzienlijken, als een moord verweeten. Drie anderen van den woesten hoop waren intusschen gevat, en onder die een Kapitein ZWART, welke, nevens nog een, met het zwaard over het hoofd, en de derde met een geesseling, gestraft werden. SMOUT, KLOPPENBURG en den Oud-Schepen JAN WILLEMSZOON werd nagegeeven, in een *Waarachtig Verhaal* (zo als 't genoemd is) dat zij, met eenige bedreigingen, de Regeering zouden hebben afgeschrikt, om gemelden ZWART met den dood te straffen, *om dat*, zo als daar bij ge-

gezegd wordt, *hij in een goede zaak geijverd had.* Doch dit zogenaamde *Waarachtig Verhaal*, met andere stukken van dien tijd vergelijkende, twijffel ik zeer, of deszelfs opschrift egt is: Want behalven dat het de Regeering stilzwijgende beschuldigt van onbehoorlijke lafheid, in 't uitvoeren der straffen, indien ZWART den dood verdiend had, zo behelst het laatste eene zotheid, die men noch in Predikanten, noch in een Oud-Schepen verwachten kan. Maar laaten wij tot het huis op de Oude Schans te rug keeren. Daags na de plondering verzamelde zig een tallooze hoop op de Nieuwe Markt. De Wethouderschap, voor nieuwe opschudding bedugt, deed de Soldaaten daar trekken, en op de *St. Anthonis Waag* vergaderen; waarna het graauw als onzinnig op het huis aantrok, en het tot den grond toe vernielde: voerende daar na, als in triomf, latten en sparren door de gantsche Stad: terwijl deeze altoos schrikbaarende bedrijven, van 't slegtste soort van volk, door de Burgerij, eerst met den avond gestild wierden.

Dit jaar liep niet ten einde, zonder eenige nieuwe moeilijkheden, ontstaan met den Predikant HANEKOP, die, na dat hij, om der *Spanjaarden* wille, *Breda* had moeten verlaaten, hier, met goedkeuring van Burgemeesteren, op verzoek des Kerkenraads, bevestigd was. Het geen zijne medebroeders meest tegen hem hadden, bestond voornamelijk hier in; dat hij openlijk beweerde, dat de *vijf Artikelen der Remonstranten* zulke grove dwaalingen niet waren, dat zij de grondslagen der Zaligheid ondermijnden. Hier door zig in verdenking gebragt hebbende, zouden zij besloten hebben, hem in zijnen dienst te schorssen, op voorgeeven, gelijk DORSELAAR en COMMELIN verhaalen, dat hij te zwak van lighaam of hersenen was, om dien waar te neemen. De *Kerkenraad* dit besluit, zonder voorkennisse van Burgemeesteren, ten uitvoer gebragt hebbende, behield HANEKOP zijne wedde, en weigerden Burgemeesteren, wat vertoogen die van den Kerkenraad ook ter hunner verdediging inbragten, in 't jaar 1627 of 1628, een anderen in zijne plaats te beroepen.

Geen minder ongenoegen had 'er, in 1627, plaats, ten aanzien van de verandering der Regeering, welke met dat jaar moest aankomen; het geen nog heviger werd, toen men hier, in navolging van *Rotterdam*, zig weigerachtig toonde, om de ver-

nieuwde Plakaaten, tegens de *Remonſtranten*, afkondigen. Deeze hierop zig meer en meer vrijheid aanmatigende, hielden hunne bijeenkomſten niet meer zo geheim als weleer; doch dit had, op den 8ſten Maart 1628, bijna weder een ſlegt gevolg. 't Graauw verzamelde op dien dag voor een huis op de *Gelderſche Kade;* doch de gemelde Heer HASSELAAR, die niet ſchroomde 't graauw onder de oogen te zien, bragt, eed en plichtshalve, eenige Soldaaten bij een, bewaarde daar mede het huis voor plondering, en ſtilde, door het gevangenneemen van eenigen, het oproer. In de maand April daar aan volgende, deed de Wethouderſchap eene Keur afkondigen, waar bij dezelve verbood, het tekenen of doen tekenen van een zeker klaagſchrift, tegen de *Remonſtranten*, dat ontworpen was op naam der Gereformeerden. Doch alzo in deeze Keur in 't geheel geen melding gemaakt werd van eenig verbod, tegen de *Remonſtrantſche Vergaderingen*, ondernam de Kerkenraad, als meenende daar toe verpligt te zijn, een vertoog of klaagſchrift daarover aan Burgemeeſteren en den Raad in te leeveren; wordende daags daar aan, door de Burgerij, met het inleeveren van een Proteſt, (dat zeker al te ſterke bewoordigingen in zig bevatte,) gevolgd. Men liet het hier bij niet: een Kladſchrift *de Kroon der Schutterij van Amſteldam* genaamd, behelzende nog veel aanſtootelijker redeneeringen, volgde hier op; waar uit der Regeeringe genoeg kenbaar werd, dat zij zig op een groot deel der Burgerij niet verlaaten konde, indien de zaaken zig zomtijds nog tot meerder daadelijdheid mogten ſchikken. Dus werd, door dezelve, de ſpoedige komst van zijne Hoogheid, FREDRIK HENDRIK verzogt, om door deszelfs gezag de geſchillen te bemiddelen. De Prins, na zijne komst, de Klaagers en de Wethouders gehoord hebbende, betuigde aan ieder, dat de waare Gereformeerde Religie gehandhaafd, en de *Remonſtrantſche* Vergaderingen, volgens de Plakaaten van 't Land, zouden geweerd worden, mids dat ook alle tekeningen en Verzoekſchriften vernietigd werden. Daar mede ſcheen de Prins, na een verblijf van vier dagen, de rust herſteld te hebben. Doch de uitkomst leerde anders; want het duurde maar weinige maanden, of de *Remonſtranten*, die zig met de *Gereformeerden* vereenigen, noch zig bij andere wilden voegen; ook gemoedshalven niet zonder eenige Godsdienſtige oefeningen konnende zijn,

en

en ziende dat hun elders min of meer, oogluikende, eenige vrijheid werd toegelaaten, vervoegden zig, met twee vertoogen, aan de Staaten van *Holland*, om vrije oeffening van Godsdienst; waarop zij geen ander antwoord bekwamen, dan dat zij, met hunne Requesten, zich moesten vervoegen aan hunne bijzondere Magistraaten. Diensvolgens gaven zij het zelve, ondertekend van bijna twee honderd en vijftig persoonen, zo mannen als vrouwen, schoon allen denklijk geene *Remonstranten*, aan de Regeering over. Of die overgave weezenlijk geschied zij, is onzeker; maar niet, dat Schouten en Baljuwen order kreegen, om in deeze Provintie de Plakaaten tegen de *Remonstranten* en hunne bijeenkomsten ten uitvoer te brengen, en daar aan de hand te houden. De *Remonstranten*, niettegenstaande de belofte, door de Regeering, aan den Prins gedaan, om hunne vergaderingen te weeren, en in weerwil deezer herhaalde bevelen van het Hof, volhardden in het houden van hunne bijeenkomsten. Het vermeerderen van Stads Soldaaten, door de Regeering, maakte op nieuws de gemoederen gaande; zij werden verder aan den gang geholpen, door het verkiezen van eenen JAN KLAASZOON VLOOSWIJK tot Kapitein over een *Burgervaandel*. Deeze, om zijn gedrag, in 't jaar 1618, als Luitenant bedankt zijnde, weigerden sommigen, onder dat Vaandel behoorende, hem als Kapitein te erkennen: het geen voor hun zeer slegte gevolgen had; wordende, om deeze weigering, ALBERT HERMANSZ DINGSTEE, PIETER VAN COETHEM, JAN WILLEMZE BOGAERT, Oud-Schepen, en KAREL LEENAERTSZ, M.D. ontschutterd, gebannen of in geldboeten verweezen. Daar na begon de Regeering haare magt aan de Kerklijken te doen gevoelen, om reden dat KLOPPENBURG zig in de zaak gemengd, en SMOUT 'er op den Kansel hevig over uitgevaaren had. Het eerste, welk Burgemeesteren vorderden, was, hun regt, volgens het 37ste lid van de laatstgehoudene *Dordsche Sijnode*, om in alle Kerklijke Vergaderingen twee Leden van den Raad zitting te doen neemen. Het vernieuwen van den Schutters-Eed werd, na veel tegenstreeving, volbragt; doch het zittingneemen in den Kerkenraad, op voorslag van den Prins, nog een jaar uitgesteld; en ook bewerkt dat SMOUT en KLOPPENBURG, die ter Stad waren uitgeweezen, alomme beroeplijk zouden zijn; dat SMOUT zijne wedde zou behouden, doch niet in *Amsteldam*

komen. Zodanig was de uitſpraak van den Prins, in de m December des jaars 1630. Doch in deeze uitſpraak van Stadhouder nam de Kerkenraad van *Amſteldam*, noch *Noord-Hollandſche* Sijnode genoegen, bijzonder niet over regt van den Magiſtraat, om zitting te neemen in hunne v deringe. De Regeering, die zig, vredeshalve, aan 's Pri uitſpraak onderworpen had, zag met verontwaardiging een t haar ingeleverd vertoog, dat op te losſe ſchroeven ſtond, o bepaalde bij de *Dordſche Sijnode* krachteloos te maaken. liet daarom zijne Hoogheid weeten, dat zij, nu den tijd, d hem geſteld, verſtreeken zijnde, van haar regt gebruik zo maaken; waar toe dezelve ook door der Vroedſchap gema werd.

De Kerklijken nu ziende, dat de zittingneeming, die zij ſchuwden, voortgang zoude hebben, wendden alle pogin aan, om ten minſte nog eenigen uitſtel te bekomen; 't welk z onder zekere voorwaarden, in Januarij 1632, verkreegen, t Maij daar aan volgende: waarop het zitten in den Kerkenr voortgang nam, en eenige jaaren ſtand hield. Van dien tijd aan ſcheen de rust in de Stad, en de gematigtheid onder de Ker lijken, tot hunnen onſterfelijken roem, toe te neemen; bevlij gende zij zig meer om door kracht van redenen te overtuigen dan haatelijk te veroordeelen.

Geduurende deeze oneenigheden tusſchen de Regeering Kerkenraad, die de *Remonſtranten* zig ten nutte maakten, l ten deeze een Huis op de Keizersgraft, en bouwden aldaar hu Kerk. Een grooten ſteun vonden zij, zoo in EPISCOPIUS, hu eerſten Hoogleeraar en andere voornaame Mannen, als in vos en BARLÆUS, die hier als Hoogleeraars op het *Illustere School* roepen, en hun toegedaan waren. Nog ſterker werd hunne toen de Vroedſchap dezer Stad, in den aanvang van de M September 1631, beſlooten had, dat de uitvoering der Plakaa tegen hun onbeſtaanbaar was met de rust deezer Stad; welke ſolutie van deezen inhoud was.

„ De Heeren Burgemeeſteren hebben den Raade voorge gen, dat ter jongſte Vergadering der Heeren Staaten deezer vintie, door de Gedeputeerden der Sijnoden van Zuid- en No Holland, groote Sollicitatien gedaan waren tot de Executie

Pl

caaten tegens de Remonstranten geëmaneert, en voornamentlijk dat hun lieden toegelaten mogte worden, zig neffens de Gedeputeerden der Kerken van de andere Provincien te addresseeren aan de Hoog Mog. Heeren Staaten Generaal, om derselver magt, hun leden van Godt gegeeven (gelijk de Predikanten spreeken, in de Requeste, tot die einde over gegeeven, in den Raedt alhier gelezen) daartoe te mogen imploreren, dat se ook nae 't scheiden der voorsz. vergaderinge den Heeren Gecommitteerde Raden versogt hadden, de plaatzen daar de Remonstranten hare bijeenkomsten in den *Hage* zijn houdende onvruchtbaar te maaken, die sulks ook gepoogt, edoch om eenige redenen noch niet geëffectueert hadden, en also deese zaak ter aanstaande daghvaert, naer alle apperentie, weder op de baan sal komen, dewijl de Kerkelijke in hare voorsz. Sollicitatien blijven Continueeren, en 't werk daar door sulks prepareeren, dat het schijnt dat men sal soeken met de meeste stemmen, daarop Resolutie te neemen, datse daeromme den Raad bij maniere van Advis voordroegen, oft sy meijnt dat de dienst van 't Land de renovatie en de executie der Placcaaten kan lijden: en dewijl de Magistraaten van verscheide Plaatsen, soo se zelfs verklaert hebben, niet magtig zijn om de voorsz. bijeenkomsten te weeren, oft den Lande oorbaar is daartoe de magt van den (soo 't de Kerkelijke noemen,) dat is, de Militie te emploieeren; en of men niet en behoord in tijds diensgangaande sulke Resolutie te neemen, die men verstaet ten meeste dienste des Lands ende der Religie te sullen strecken, 't welk in omvraage gebracht, en de daer op rijpelijck gedelibereert wesende, is verstaan, dat het renoveeren, ende Executeeren der Placcaaten een sake is der Politie ende niet der Kercke. Dat de Judicature en de Executie van dien niet den Heeren Gecommitteerde Raden, die geen Jurisdictie in desen deele hebben, maar den Magistraten der Steden daer de Conventiculen gehouden worden, Competeert: Dat de ervarentheid niet alleen van de eerste Christen tijden, maar ook van deeze Landen, soo in 't begin van den Oorloge, als nae deselve genoeg geleert heeft, dat de Gemoederen der Menschen in saeken des Geloofs door Geestelijke Wapenen moeten geleid, maer door geen Placcaaten gedwongen konnen worden. Dat het onchristelijk en contrarie het beroep der Predikanten is, de Magistraaten tot executien der Placcaaten, te-

gen Christgeloovigen, die in gevoelen van haar verschillen, aan-temaanen. Dat se door sodanige sollicitatien, hun lieder eyghen vergaderinge doen affneemen, en de publieke Kerk daar door af-breuk doen. Dat men gesien heeft, dat, soo lang men in 't houden der voorsz. bijeenkomsten gecontinueert heeft, het Land, en insonderheid deeze Stad in ruste, vreede en eenigheid geweest syn; datse in tegendeel soo lange de executien duurden, in continueele beroerte ende muijterije gesteeken hebben. En syn dienvolgende de Gecommitteerden gelast, de Predikanten, die ter vergaderinge dienaengaende nieuwe sollicitatien souden mogen doen, nae huis te wijsen. Ende de voorsz. en andere Consideratien ter vergaderinge voortestellen, ende aldaar te doen examineeren. Doch soo verre sy merken, dat men met meerderheid van stemmen der Predikanten souden mogen toestaan, om haer voorsz. versoek ter Generaliteit te mogen doen, sullen de Gedeputeerden de vergaderinge voordraegen, dat sulks de Souverainiteit en Hoogheid van 't Land ten hoogsten præjudiciabel en nadeelig is, en versoeken dat denselven gelieve in serieuse bedenking te neemen, of in de tegenwoordige gelegenheid van tijd sodanige renovatien ende executien dienstig zijn. Ende bij aldien men echter daartoe met pluraliteit van stemmen souden willen resolveeren, sullense de Overstemminge sien te weeren, daar tegen protetesteeren, en de protestatien doen registreeren. Indien men ook soude meijnen met meerderheid van stemmen, ende tegens dank ende wil van de Magistraat van den *Hage* en van 't Hof (den welke de Judicatuure van dien toekomt) de Gecommitteerde Raaden tot demolitie van de plaatse der Remonstranten te lasten, sullense soodanige overstemminge mede niet gedoogen, en, in geval van doordringing, daar tegen als vooren Protesteeren, en die protestatie in actis doen insereeren. Wat voorts de Renovatie en de Executie der Placcaaten belangd, daertegen sullen se de voorverhaalde en andere consideratien bijbrengen, en indien men daer echter mede door wil van deser Steede wegen verklaaren, dat men verstaet dat het de rust en de vrede deser Stad soude troubleeren, en dat men daeromme, en om alle onheilen, die daer uit souden mogen ontstaen te mijden alhier geen renovatie, nochte executie derzelve zal doen, nochte gedoogen gedaen te worden, Sullende verder syn Pr. Exc. haare conside-

na-

ratien en protestatien, ende die ongelegenheid daer uit te rijsen representeeren en denselven gedienstiglijk versoeken, dat syne Doorl. sig niet gelieve tot de Executie van dien te laten bewegen nochte te imploieeren." Actum 5 September.

Op dit sterke steunsel voor de *Remonstranten*, beslooten zij, wijl zij genoegzaam niets meer tot openbaare vrije Godsdienstoeffening vorderen konden, ook in hunne Kerk de Kinderen van hunne Gezinte te doopen, 't welk voorheen in bijzondere huizen geschied was. In het Jaar 1634 richtten zij hun Kweekschool op, waarin, van tijd tot tijd, en tot heden toe, door bekwaame Mannen, onderwijs in de Theologie en andere Wetenschappen gegeeven word, zonder, na dien tijd, in hunne Godsdienstoeffening gestoord te worden. Met de aan hun verleende Vrijheid, werd ook de deur voor de *Lutherschen* en *Doopszinden* meer en meer ontsloten; stigtende, zo als reeds is aangeteekend, de eerstgenoemden hunne Kerk op het *Spuij*.

Gelijk de Regeering van deeze Stad (de verblijfsplaats van alle Volken, uit alle oorden en van alle Gezinten, waar aan zij voornamelijk haare grootheid en luister verschuldigd is) van gedachten was, dat de gemoederen der Menschen door Geestelijke Wapenen moeten geleid, en niet door Plakaten gedwongen worden, dus maakte zij ook, in 't Jaar 1635, zwaarigheid, om de vernieuwde Plakaaten tegen de *Roomschgezinden* te werk te stellen. De reden, die haar daarin te rugge hield, gaf dezelve, op de bondigste wijze, aan de Staaten van *Holland* te kennen, en toonde, dat zij, de zaaken in haaren stand laatende, tegen dezelve, (zo ze onverhoopt iets mochten aanvangen, waarvan, echter, geene blijken voor handen waren) genoeg beveiligd en verzekerd waren. Bij dit besluit bleef de Wethouderschap, schoon, in het Jaar 1644, ter Vergadering van *Holland*, door eenige Leden, nog al op de vernieuwing dier Plakaaten sterk werk aangedrongen. De klagten, tegen den aanwaas der *Roomschgezinden*, door twee Predikanten en twee Ouderlingen, voor Burgemeesteren gebragt zijnde, vertoonden hunne Ed. Gr. Achtb. dezelve aan den Raad; doch deeze verstond mede de zaaken te laaten, zo als ze waren, en oordeelde, dat bij de voorige Plakaaten genoegzaame order tegen de *Papisten* was gesteld; dat het op de handhaaving van die alleen aankwam; en dat

dat men zorgde, dat de van buiten inkomende Geestelijken uit alle bewind geweerd werden: door welk befluit dan ook de *Roomschgezinden* de redelijke vrijheid van hunne Godsdienst oeffening behielden, hoe fterk ook, door anderen, in de Jaaren 1653, 1654 en 1655, tegen hun gearbeid werd.

Hoe voorzigtig zig de Kerklijken deezer Stad, en die van de Sijnode meenden gedraagen te hebben, met aan de Staaten van *Holland*, en ook aan de Magiftraat deezer Stad, hunnen ijver en waakzaamheid, jaaren agter een, eerst tegen de *Remonftranten*, en naderhand tegen de *Roomschgezinden*, te kennen te geeven, konden zij naauwlijks den Brand van Onheil, die alom, door de gefchillen tusfchen de *Voetiaanen* en *Coccejaanen*, ten dake uitfloeg, blusfchen; en indien niet de Wethouders van bijzondere Steden waren tusfchen beide gekomen, zouden dezelve, mooglijk, onder hun eene grooter fcheuring veroorzaakt hebben, dan die van de jaaren 1618 en 1619. De beweegingen, die hier door, in 't Jaar 1661, ontftonden, en waaraan deeze Stad mede het haare moest toebrengen, om de rust in *Medenblik* te bewaaren, met Stads Soldaaten derwaarts te zenden, zullen op 't Art. van die Stad voegzaamer verhaald worden. Hoe wijslijk de Regeering dezelve, binnen deeze Stad, in 't jaar 1677, wist te bepaalen, is reeds, daar wij van de Regeering fpraken, gemeld. Even wijslijk was door dezelven, in 1670, de nodige voorzorg tegen JEAN DE LABBADIE en de zijnen gebruikt.

De *Lutheraanen*, onder welke, federt eenige jaaren, hevige twisten ontftaan waren, over het regt van verkiezing van Ouderlingen en Diakenen, over het beftier der Kerkelijke goederen, en naderhand over eenige punten der Leere, deeden onze Stadgenooten van nieuws zien, dat Kerkelijke twisten, veeltijds, fpoedig een aanvang, doch zelden een gemaklijk en goed einde neemen. Deeze ten minften zouden tot daadelijkheden zijn uitgeloopen, indien niet Burgemeefteren, met hun gezag, tusfchen beiden gekomen waren, en bevolen hadden, dat de Refolutien van den 23ften Januarij 1683 en den 10den September 1685, na eenige gemaakte veranderingen in 1693, zouden agtervolgd worden; waar in de aanzienlijkften onder hen, als gehoorzaame onderzaaten, genoegen namen, en de onwilligen, door eene beloofde premie van 300 guldens, voor den aanbrenger van de min-

minste zamenrotting, werden afgefchrikt en tot bedaaren gebragt.

't Voorgevallene in de zaak van den beroemden B. BEKKER, welk zijnen aanvang nam, over 's mans boek de *Betoverde Waereld* genaamd, en eindigde met zijne afzetting van den dienst, (zie BEKKER) bevestigt het zo even gezegde; zonder dat wij ons breeder behoeven uittelaaten over W. DEURHOF, C. BOUMAN, P. BAKKER en anderen.

Op den 24ften December van 't jaar 1706, verkreegen de Diakenen der *Lutherfche* Gemeente alhier vrijheid van 's Lands Staaten, om de nalatenfchap der Ouderen van Kinderen, die in hun Weeshuis moesten worden opgevoed, tot zig te mogen neemen; als ook om de vrugten der hoofdfommen, die hun, geduurende die opvoeding, aanftierven, zig toe te eigenen, en tevens voor Erfgenaamen erkend te worden van die geenen, welke onder hun beftier waren opgevoed, en geen afkoop gedaan hadden. De *Waalfche* Gemeente, in 't volgende jaar, weder een onderftand van 9000 guldens verzoekende, boven de 40,000, die hun voorheen waren toegeftaan, werden daartoe de penningen gevonden uit den verhoogden huur van de banken in de Vleeshallen, en verder uit eene belasting van 500 guldens, door ieder Koffijfchenker, bij den aanvang van zijne kostwinning, te betaalen.

Wat aangaat den *Tegenwoordigen Staat der Kerke*, de Gereformeerden hebben een aantal van 29 uitmuntende *Leeraaren;* het getal der Ledemaaten wordt begroot op tusfchen de 60 en 70 duizend; dat der *Lutherfchen* op ruim 30 duizend, welke in twee Kerken, door 6 Leeraars, onderweezen worden. De *Mennoniten* of *Doopsgezinden* worden, in hunne onderfcheidene vergaderingen, bediend door 11 Leeraars; wordende die Gemeenten te zamen gefchat, naar gisfing, op 1600. De Doopsgezinden, welke hunne vergadering houden in de Kerken bij het *Lam* en den *Toren*, hebben hun bijzonder *Kweekfchool*, in 't welk de ftudeerende Jeugd, door ééner Hoogleeraar, in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid onderweezen word. Bij de *Remonftranten* zijn twee Profesfooren en drie Predikanten: het getal der Leden is, zints eenigen tijd, merkelijk verminderd', en word op omtrent 400 gefchat. De *Kollegianten*, welke hier, op gezette tij-

den, bijeenkomsten plagten te houden, komen nu niet meer te zamen, ter oeffeninge van hunnen Godsdienst, uit hoofde van het zo zeer verminderd getal der voorstanders van die Gezinte. De *Kwaakers* neemen meer af dan toe. Daarentegen groeit de zamenkomst der *Hernhutters*, van tijd tot tijd, aan. Bekend is 't, dat de *Roomschgezinden* een groot deel der *Amsteldamsche* Burgerij uitmaaken. Ten aanzien van de *Klassis van Amsteldam*, welke alhier gehouden word, den eersten maandag van ieder maand, daar onder behooren, *Naarden*, *Weesp*, *Muijden*, *Oude en Nieuwe Loosdrecht*, *Diemen*, *Ouderkerk*, *'s Graveland*, *Huissen*, *Slooten*, *Sloterdijk*, *Amstelveen*, *Muiderberg*, *Hilversum*, *Blaricum* met *Laren en Waverveen*.

Thans gaan wij over tot de WAERELDLIJKE GESCHIEDENISSEN. Onder de Vorstelijke Persoonen, die wij gezegd hebben, deeze Stad met hunne tegenwoordigheid vereerd te hebben, noemden wij, op het jaar 1296, JAN VAN AVENNES. De gelegenheid, die zig hier toe opdeed, was het beleg, door Bisschop WILLEM DEN II voor 't Slot van *Muiden* geslagen; om deezen van daar te drijven, diende zijne komst, hoewel te spade, dewijl de Bisschop zig van het Slot reeds meester gemaakt had. Bij het onderzoek van de oudheid deezer Stad hebben wij ook gezegd, dat men op deezen tijd, en bij dit geval, allereerst van dezelve, als van een Stad, gewag gemaakt vindt. Reeds is door ons melding gemaakt van de beroerten, geduurende de *Hoeksche* en *Kabeljaausche* twisten, in deeze Stad ontstaan; hier moet nog gezegd worden, dat toen Graaf WILLEM DE VI, na den dood van zijnen Vader ALBERT, de Regeering in handen had gekreegen, de *Hoeksehen*, die hij altoos onder bedwang gehouden had, in 't Jaar 1345, het hoofd weder begonnen op te beuren: 't welk oorzaak was, dat de *Kabeljaauwschen*, in verscheidene Steden, merkelijke beroerten veroorzaakten, waar van deeze Stad mede niet vrij bleef. Zekere Priester, WILLEM BRUININXZOON, verloor daar bij 't leeven; de Schout JAN NOTTARD, en twee of drie voornaame burgers, die Kabbeljaauwschgezind waren, werden, op 's Graven last, in de gevangenis onthoofd, en dus hunne naastbestaanden thuis gezonden.

Op 't jaar 1408 vindt men gemeld, dat die van *Amsteldam*, ter weeringe van de Zeeroverijen, een verbond met de Steden

Ham-

Hamburg, *Lubek* en *Kampen* slooten, welk men 't *Hanzeeverbond* noemde. Van hier werden twee wel uitgeruste Schepen in Zee gezonden, ieder, behalven het bootsvolk, met 136 Soldaaten bemand. Eenige jaaren laater meenden die van *Utrecht* in staat te zijn, deeze Stad te overrompelen; doch ten koste van 250 *Amsteldamsche* burgers, werden zij, in 't jaar 1420, met geen minder verlies, afgeweezen. In 1426 ondersteunden zij Hertog FILIPS VAN BOURGONDIEN, in 't ontzet van *Hoorn*, op bevel van Gravin JACOBA, belegerd was. In 't volgende jaar voegden zij hunne schepen bij de vloot der Kabeljaauwschen; waarop de zwaare scheepstrijd voor *Wieringen* volgde, wordende de *Hoekschen* niet alleen geslagen, maar hun Admiraal BREDERODE gevangen, en wel 80 van hun, zonder genade, onthoofd.

De magt, die men, in 't jaar 1438, tegen de *Oosterlingen*, moest te werk stellen, werd door die van *Amsteldam* merkelijk vermeerderd; bestaande de vloot, welke van hier in zee liep, in 20 Schepen, en dus meer dan alle de andere. Als iet bijzonders vindt men, in 's Lands Kronijken, aangetekend, den ongemeen laagen prijs der Eetwaaren, en ten aanzien van deeze Stad daar bij gemeld, dat, in 't jaar 1467, KAREL, Zoon van Hertog FILIPS, alhier op 't Stadhuis vergast zijnde, 'er niet meer dan 3 stuivers verteerd waren. Doch, bij de buitengewoone bede, door KAREL DEN STOUTEN, bij zijne huldiging, in 't volgende jaar, gedaan, moest 'er meer geteld worden, en deeze Stad, voor haar aandeel, betaalen 2875 schilden, ieder van 15 stuivers. Hoe zeer deeze Vorst alom de penningen, tot het voldoen zijner gemaakte oorlogskosten, bijeenraapte, en zelfs de Geestelijkheid niet verschoonde, weigerden, echter, die van *Amsteldam*, hem, in 't jaar 1474, eene opgaave hunner bezittingen te doen.

De twisten, die, sedert eenigen tijd, hadden plaats gehad, tusschen Vrouw MARIA VAN BOURGONDIEN en den Bisschop van *Utrecht*, zocht men, in 't jaar 1483, alhier, in 't *Reguliers Klooster*, te beslissen. Eenige jaaren laater, te weeten in 1492, stond de Regeering de Sloten van *Abcoude* en *Vreland* weder aan Bisschop DAVID VAN BOURGONDIEN af: en in 1494 werd de Zoon van MAXIMILIAAN, FILIPS genaamd, alhier plegtig gehuldigd.

De

De Procesſien der *Roomschgezinden*, eenig verſchil veroorzaakt hebbende, werd daar op, in 't jaar 1498, eene nieuwe Ordonnantie gemaakt.

De *Gelderſchen*, die, gelijk wij reeds elders in dit Artikel gezegd hebben, deeze Stad veel nadeel toebragten, werden, in 't Jaar 1501, bij *Marken*, door behulp van onze Stadgenooten, onder bevel van den Admiraal PIETER VAN LEEUWARDEN, geſlagen.

Keizer KAREL DE VIJFDE, die *Amſteldam* in haare voorregten merkelijk benadeeld had, bood, in 't jaar 1524, de Regeering de hand, in 't verſchil met den Bisſchop van *Utrecht*, wegens de geheime Huwelijken.

Sedert het jaar 1527, waren eenige *Hollandſche* Steden bij 't Hof in verdenking geraakt van *Lutheranij* of *Ketterij*; onder deeze bevond zig ook *Amſteldam*. De beſcherming van Stads voorregten maakte de Regeering nog meer verdagt. Hier beweerde men, dat geen Ingezeten, buiten *Holland*, in rechten mogt betrokken worden: ten Hove dreef men even ſterk, dat alle de Nederlanden maar ééne Provintie waren, en dat men dus de beſchuldigden van Ketterij in *Braband* en *Vlaanderen* konde dagvaarden.

Onder de Afdeeling van den Koophandel zagen wij, hoe van hier, reeds in 1341, een aanzienlijke Handel op de *Oostzee* gedreeven werd. Om deezen, die nu merklijk vermeerderd was, te bewaaren, bewilligde men alhier, in 't jaar 1533, voor Stads aandeel, in de bede van 50,000 ponden, tot uitrusting van Schepen tegen die van *Lubek*, ſchoon de Afgevaardigden op den Dagvaart toonden, dat deeze krijg *Amſteldam* reeds meer dan 20,000 guldens gekost had.

JAN HUBERTSZOON, die, in 't jaar 1534, 't Schoutsampt bekleedde, werd, in dien tijd, aan 't Hof van *Lutheranij* beſchuldigd, en op dien grond van beſchuldiging, uit de Provintien van *Holland*, *Zeeland* enz. gebannen. Op 't Artikel HERDOOPERS zal in dit werk getoond worden, welke beroerten deeze onzinnige menſchen alomme veroorzaakten. Vijf van hun maakten alhier, op den 22ſten Maart van dat jaar, geen kleine beweeging, loopende naakt, met bloote zwaarden in de hand, door de Stad; doch zij ontvongen wel haast loon naar werken. En

geen

geen minder vreeze veroorzaakte, eenige dagen daarna, het gerugt, dat deeze lieden eenen aanſlag op de Stad in den zin hadden; doch de waakzaamheid der goede burgerij belette hun dit voorneemen ten uitvoer te brengen. Smartelijk was 't onder dit alles, dat op den 10den Maij van 't volgende jaar, de Burgemeeſter KOLIJN, in een dier oproeren, het leven moest derven. Van hun aanſlag en onderneeming, naaktloopen en ſtraffen, zal op het gezegde Art. een omſtandig verhaal gedaan, en zaaken worden bijgebragt, die tot nog onbekend zijn.

Keizer KAREL, zig in het jaar 1540 in de Nederlanden bevindende, deed eene bede van 100,000 guldens, voor den tijd van zes jaaren. De Advocaat VAN DER GOES antwoordde, uit naam der Staaten, dat zij het verzoek gehoord hadden, en van zijne Majeſteit tijd en plaats verzogten, om daar op te konnen antwoorden. KAREL verkoos voor de plaats *Amſteldam*, en voor den tijd, den 12den van de maand Augustus. Het is mij onbekend, om welke reden de Staaten den Vorst bewoogen, *Haarlem* in plaats van deeze Stad te kiezen; dit is zeker, dat men hem diets maakte, dat de lugt en 't water alhier nadeelig voor zijnè gezondheid waren. In de *Bede*, echter, ſchoon ze jaarlijks 20,000 guldens, boven gewoonte, beliep, werd ſpoedig bewilligd. *Amſteldam*, welk hier aan veel toegebragt had, genoot daar voor ontſlag van de *Dordſche Tollen*, ten aanzien van eenige goederen. Boven deeze *Bede*, werd het Verlofgeld, dat ſedert het jaar 1531 was afgeſchaft, in 't volgende jaar weder op de baan gebragt; bijzonder bepaalde zig de eisch tot het uitgaande koorn. De Staaten deeden alle poogingen, om het nadeel, welk hier door de Koophandel leed, aantetoonen; dan al wat men verkrijgen kon, was eenige verandering in de eerst gedaane vordering. De invoering van het heffen deezer gelden ging niet zonder moeite hier ter Stede toe. Een der Ontvangers, met zijne bedienden, een burger, des avonds, meenende te lichten en te vervoeren, ontſtond daar door eene geweldige beroerte. De gemeente riep, dat hier door de voorregten geſchonden werden, en wilde den ontvanger te lijf: had hem de Regeering, des nagts, niet laaten ontkomen, zou hij het gevaar niet gemakkelijk ontweeken zijn. Hier op werd, door de Afgevaardigden van 't Hof, onderzoek gedaan, die duidelijk het ongenoegen der

Land-

Landvoogdesse betoonden, en zeiden, dat men 's Keizers Ontvanger ter stad uitgejaagd had; niet dan met oneindige moeite lieten zij zich bevredigen. Het bleef hier nog niet bij. De nadeelen, die de *Gelderschen* de landen reeds hadden toegebragt, hadden nog geen einde; en om hun te keer te gaan, was 'er geld noodig: dus eischte de Landvoogdesse, na dat MAARTEN VAN ROSSEM *Amersfoort* ingenomen, gebrandschat en geplonderd had, voor den tijd van 3 maanden, 30,000 guldens ter maand, waar van 'er 25000 in de maand werden toegestaan, schoon het zeer veel in had, dezelve bij een te krijgen; waar bij kwam, dat 'er nog eene nieuwe leening gevraagd werd, om de agterstallen van 't Krijgsvolk te voldoen. De Regeering van deeze Stad wist derzelver onvermogen zeer schoonschijnend voorteftellen, ja zelfs grooter dan het indedaad was; toonende reeds 3000 guldens meer dan andere steden geleend te hebben; zij voegde daar bij, dat in dezelve neering noch welvaart was, en dus van deeze nieuwe leening van 1000 guldens behoorde verschoond te blijven. Bij alle deeze geldvorderingen kwam nog de duurte en schaarsheid van graanen, welke zodanig toenam, dat men, in 't jaar 1546, ten Hove in beraad bragt, den uitvoer daar van te verbieden. De Landvoogdes zond haare Gemagtigden, om binnen deeze stad den voorraad daar van op te neemen. Naderhand leide men den Burgemeester HENDRIK DIRKSZOON te laste, dat hij de Koorenkopers geraden had, twee lasten voor één optegeeven, waar door de uitvoer vrij bleef. Volgens de aantekeningen van den Heer HOOFT, in zijn tweede boek, bl. 61. ontstond 'er, in 't jaar 1553, eene nieuwe beschuldiging ten laste van gemelden Burgemeester, hier in bestaande, dat hij van den omslag des 10den pennings van de waarde der Huizen en Erven binnen deeze Stad, welke beliep 13000 en eenige honderden guldens, 40000 guldens zoude verzwegen hebben.

In 't jaar 1557 beraamden *'s Lands Staaten*, met die van *Amsteldam*, om ter noodzaaklijke beveiliging van de Zeevaart, alhier en in de waterfteden, zes Oorlogschepen, ieder bemand met omtrent 500 koppen, te doen uitrusten, en gedurende drie maanden in dienst te houden; waar toe, volgens Resolutie van de Staaten van den 30sten Maij 1557, uit 's Lands kasse zouden betaald worden 19000 guldens.

Zo

Zo even hebben wij gezien, door wat middel de uitvoer van graanen overhinderd bleef. Maar in 't jaar 1565, maakte de aanhoudende schaarsheid dit verbod noodzaaklijk. Daags vóór de afkondiging hadden eenigen van de Wet, voor zig en veelen van hunne vrienden, nog een menigte naar buiten weten te krijgen, ja zelfs 's nagts daar toe den Boom doen openen. De afkondiging geschied zijnde, daalde de markt wel 80 ten 100; het geen door de Koorenkopers, die dit niet voorzien hadden, aan de baatzugt van sommige Regenten werd toegeschreeven, en niet weinig onrust veroorzaakte. Hier bij ontdekte zig een vuur, dat lang onder de assche gesmeuld had, bestaande in 't verschil over 't betimmeren der *Lastaadje*, dat reeds in vroegere tijden verboden, doch naderhand onder bepaaling was toegestaan. De Wethouderschap begeerde de vernietiging der gebouwen, volgens de vroegere Keuren; waar tegen zig de eigenaars verzetteden. Beide partijen bragten hunne klagten aan de Landvoogdesse: doch voor het Hof bleef de zaak onafgedaan. Maar de komst van LUMEIJ, in 't jaar 1572, verbaasde de Regeering dermaate, dat zij, in allen spoed, de gezegde *Lastaadje* deed afbranden. Bij deeze twee ontrustende zaaken, tusschen Regeering en Burgers, voegde zig de partijschap van WILLEM BARDESIUS, en die van gemelden Burgemeester HENDRIK DIRKSZOON, de eerste van welke den naam kreegen van *Schoutisten*, en de anderen dien van Mr. *Hendrik Dirkisten*; zie Art. BARDESIUS. Hier bij kwamen nog de Onroomschen. 't Gevolg hier van was, dat de Regeering ten Hove beklaagd werd over baatzugt, en dat men verzogt, verandering en bepaaling van maagschap onder de Wethouders. Van 't eerste werd de Regeering vrij gekend; en op 't laatste, door een nieuwe Keur, voorziening gedaan: waar door de rust, voor eenigen tijd, hersteld werd.

Met den aanvang van dit jaar ontstond weder een nieuwe beroerte. Tegen het voorheen gemaakte accoort, hadden de Wethouders afzonderlijk met de Gouvernante gehandeld, zonder de Gereformeerden te kennen, strijdig met het besluit, dat zij te zamen de gemaakte overeenkomst, door Prins WILLEM DEN I, ten Hove zouden zoeken te doen bevestigd worden: eene handelwijze, die niet kon nalaaten, nieuwen agterdogt te veroorzaaken; welke nog meer versterkt werd door het berigt, dat de Heer VAN

BRE-

BREDERODE aan eenigen zijner vertrouwste vrienden gaf, hier in bestaande, dat de Vroedschap besloten had tot het ligten van 500 Soldaaten, (zie verder JOOST BUIK) en den Graaf VAN MEGEN daar mede in de Stad te doen komen. Al het geen hier op volgde, en hoe beide partijen zig wapenden, zal breedvoerig op de Artikelen PAAUW (*Adriaan*) en BREDERODE verhaald moeten worden; en op het laatstgenoemde zal men zien, hoe hij, door DIRK VOLKERTSZ. COORNHERT, in de Stad werd gebragt, benevens zijn bedrijf, en ontmoeting met den Secretaris DE LA TORRE; als ook om welke redenen ORANJE afkeurde, hem tot Overste van de Stad aan te stellen, waar toe de *Onroomschen* zeer genegen scheenen; en ook, hoe na zijn vertrek zijn volk, geleid door de Edele BATENBURGERS, door de *Onroomschen* werden buiten gehouden. Op het eerstgemelde Art. zal men, uit 's mans eigen verhaal, best konnen hooren de klagten over eenigen, die zig in deeze omstandigheden, niet tegenstaande hunnen plegtigen eed, zeer ontrouw gedragen hadden, vooral in het opbrengen der benodigde penningen; wordende, in de daar toe vervaardigde kist, niet meer gevonden dan 700 Guldens, daar 'er 11000 hadden behooren te zijn.

Onder deeze omstandigheden van zaaken, nam het vlugten daaglijks meer en meer toe, vooral na dat de Bezetting van NOIRKARMES in de stad gekomen was; wordende het getal van hun, die de wijk naar elders namen, veeltijds nog verminderd door gebrek aan Schepen om hen te vervoeren. Elders hebben wij gezegd, dat hoe zeer de Regeering deezer stad den Koning van *Spanje* getrouw bleef, zij den eisch van ALBA, tot den tienden penning, niet kon ontwijken, en dus, in 't jaar 1569, genoodzaakt was, doch niet dan bij overstemming, daar in te bewilligen. Behalven andere strafheid, die haar hier over wedervoer, was die geen van de minste, waar bij zij genoodzaakt werd, de Stads voorregten in geschrift aan den Hertog te zenden.

Met het jaar 1572, zogt de Graaf VAN DER MARK het beleg van deeze Stad te onderneemen, doch werd, door BOSSU, die 'er tijdig vier Vaandelen had weten binnen te brengen, genoodzaakt, op den 20sten Augustus, dezelve weder te verlaaten; 't geen hij, volgens BOR, VI Boek, bl. 312, aan de slapheid der Staaten toeschreef, die, zeide hij, hem niet naar behooren van ge-

schut

schut voorzien hadden. Dit beleg, zo als wij gezegd hebben, had tot het afbranden der *Lastaadje* gelegenheid gegeeven. Gemelde BOR verhaalt ook, hoe de Regeering, terwijl FREDRIK zig hier bevond, grooten vlijt aanwendde, om die van *Haarlem* de zijde des Konings te doen kiezen, en met gemelden Veldheer in onderhandeling te treeden; als mede hoe veel zij toebracht, om hem in het daarop volgende beleg de hand te bieden. Ook vindt men, dat in dit jaar, op den 4den September, nog een Vrouwsperzoon, om den Godsdienst, en kort daarna eenige boeken, verbrand werden.

In 't volgende jaar, werd, zo hier als te *Middelburg*, het bedrieglijke Pardon van den Hertog VAN ALBA afgekondigd; en dit niet alleen, maar de Regeering voegde haare brieven bij die van ALBA, en zond ze aan de andere Steden rond, om zig met hem te verzoenen. De Staaten, van hunnen kant, trachtten, door geweld, zig van *Amsteldam* te verzekeren, of ten minsten de Stad te benaauwen. Hier toe diende, in dit jaar, de onderneeming van SONOIJ, met het inneemen van den *Diemerdijk*, dien hij, van den 11den tot den 17den van de maand Junij, inhield. Van stads wegen werd de *Overtoom* afgebrooken, en eenige schepen, tot onderstand der *Spanjaarden*, op 't *Haarlemmermeer* gezonden; ook bezetten de *Amsteldammers*, in 't volgende jaar, met 4 schepen, de *Koggermeer*. Vrugteloos was, echter, hunne onderneeming, met 40 schepen, tegen die van *Waterland*; hun oogmerk was, de beesten uit de weiden van *Monnikendam* te haalen. Kort na hunne berooide terugkomst, werd de Heer VAN HIERGES, op de plegtigste wijze, met Fakkels en Toortzen ingehaald.

De Staaten van *Holland*, hun oogmerk niet konnende bereiken, omtrent eene stad, van die magt als *Amsteldam*, namen andere middelen ter hand. Op den 28sten van de maand November des jaars 1576, verklaarden zij, dat zij de goederen der *Amsteldammers* in 't openbaar zouden doen aanslaan en verkopen, indien de stad zig niet vóór den 20sten December met den Prins en de Staaten vereende. Ook werd, op dien zelfden tijd, volgens BOR, bl. 200, het verbod van eenigen handel met dezelve afgekondigd. Voorzeker zoude het beleg te water, in 't volgende jaar, ondernomen zijn, zo niet Prins WILLEM hadde aan-

getoond, dat dit strijdig was met de *Gendsche Bevrediging.* De wijze raad van dien Vader des Vaderlands was ook van die uitwerking, dat, volgens de Resolutie van de Staaten van *Holland*, van den 4den Januarij 1577, het beslag op gemelde goederen werd opgeheven. Maar ondraaglijk was het voor de Staaten, dat die van *Amsteldam* niet aflieten van met DON JAN te handelen; en op diens klagten geen acht geevende, deeden zij op nieuws allen toevoer belemmeren. Op de Artikelen van HELLING en RUIKHAVER zullen wij deszelfs vrugteloozen aanslag en dood zien. Onder de afdeeling van de Regeering is reeds gezegd, hoe zij zig eindelijk genoopt vond, om de Satisfactie, op den 8sten Februarij van 't jaar 1578, aanteneemen.

De Regeering, die, zo als wij zagen, sedert den 28sten Maij, van de Gereformeerde zijde was aangesteld, schroomde niet, in 't jaar 1581, van de gemelde Satisfactie aftegaan, en zig nader met Staaten te verbinden; het geen zeer nadeelig voor die van den *Roomschen* Godsdienst was, wordende op dien tijd het eerste Plakaat tegen hun afgekondigd.

Zo getrouw een voorstander der Vrijheid Prins WILLEM DE I altoos geweest was, en zo veilig men zig op hem had konnen verlaaten, zo gevaarlijk was de Graaf VAN LEICESTER, die, door de bewaarders onzer Vrijheid, altoos met *Argus* oogen moest worden nagespoord. Onder alle de raadslagen, die men met hem, in 't jaar 1586, gehouden had, waren niet van de minste, die hunne betrekking op de Geldmiddelen hadden: sommigen beloofden veel, en meer dan zij met mooglijkheid in staat waren te geeven; doch *Amsteldam* betoonde zig gewillig in 't dragen der lasten, maar verklaarde tevens, voor de schulden van anderen, noch voor lasten, waar toe het niet bewilligd had, aansprakelijk te willen zijn. Sterk ijverden, in den beginne van 't ontstaan verschil, over het verbod van den uitvoer der Eetbaare waaren, die van *Utrecht* tegen *Amsteldam.* De Staaten van *Holland* hadden denzelven vrij gelaaten; dus lag 'er binnen deeze stad eene menigte Vaartuigen, die, op hunne terug reize, Graanen uit de *Oost-Zee* moesten brengen. Hierop kwam het verbod van den uitvoer, door Graaf MAURITS, en den regeerende Raad; 't welk den handel niet weinig stremde. En het is niet zonder grond, als men zegt, dat die van *Utrecht* hier zeer sterk voor ijverden,

om

om LEICESTER te behaagen, indien zij door hem 'er niet toe aangedreven waren. Men zie BOR, XX Boek, bl. 76. De eerste onderneeming van LEICESTER was, het opregten eener Munte binnen deeze stad, waar over hij 't bewind gaf aan eenen HANS DE VLAMING, die 'er binnen kort dubbele Rozenobels sloeg, met het wapen van *Engeland*, welke wel 40 stuivers boven de waarde werden uitgegeeven. Doch het regt der Munte, waar op die van *Dordrecht* eene wettige aanspraak hadden, en 'er zig dus ook tegen verzetteden, deed dit werk bijna zo spoedig eindigen als het begonnen was. Zie van MEETEREN, XIV Boek, fol. 249.

Hoe min vertrouwen men hier op hem stelde, bleek aan de Lijfwacht, die men hem, onder bevel van den Hopman JAN KORNELISZOON HOOFT, toevoegde; en, schoon hij op het Stadhuis prachtig onthaald werd, had men, echter, niet nagelaten, daar bij de vereischte voorzorg te gebruiken, schoon naderhand bleek, dat men zig, door vreeze, al te zeer had doen inneemen.

Op den 3den van de maand October, des jaars 1587, kwam LEICESTER weder in de stad, doch vertrok den volgenden dag naar *Utrecht*, dewijl hij zag, dat zijne heillooze oogmerken, om de Regeering te veranderen, en sommigen, waar onder ook de Oud-Burgemeester KORNELIS PIETERSZOON HOOFT was, eenen schandelijken dood aan te doen, verijdeld waren, door het mannelijke gedrag van veelen, waaronder inzonderheid de Burgemeester KORNELIS BOOM had uitgemunt.

In de ongemeene duurte van Graanen, welke, in 's Lands Gedenkboeken, op 't jaar 1595 staat aangetekend, was de schaarsheid binnen deeze stad zo groot, dat Burgemeesteren, bij Eede, zig aan elkander verbonden, de waare gesteldheid daar van geheim te houden; en volgens BOR, werd 'er aan niemant kennis van gegeeven, dan aan 's Lands Advocaat OLDENBARNEVELD. Hoe drukkende deeze last ook ware, zond men, echter, in dit jaar, van hier drie Schepen, onder het bevel van CORNELIS HOUTMAN, JAN JACOB SCHELLINGER en REINIER VAN HEL, naar de *Oost-Indien*, welke in 't jaar 1597 te rug kwamen, medebrengende eene lading, ter waarde van 377823 guldens, 18 stuivers en 2 penningen; 't welk van die gunstige uitwerking was, dat, in 't jaar 1602, het Octroij voor de Maatschappij bevestigd werd. Ook werd, door de Staaten van *Holland*, het Tugthuis deezer

Stad bevoorregt, om alleen vóór *Zuid-* en *Noord-Holland* het *Brasilisch* hout te mogen raspen. Twee jaaren laater werd alhier, in de *Oude Kerk*, voor den Heer J. VAN HEEMSKERK, eene Graftombe opgeregt. Van meerder belang was het gebeurde in 't jaar 1608, waarin, op aandrijving van Mr. LEONARD VOOGD en ROMBOUT HOGERBEETS, als Raaden in den Hoogen Raad, en NICOLAAS CROMHOUT, Raad in den Hove van *Holland*, *Amsteldam*, als de laatste der *Hollandsche* Steden, werd overgehaald, om haare stem te geeven, tot het sluiten van 't *Bestand* of de *Treves* met Spanje. Men zie hier op de Resolutien van *Holland* van den 12den en 20sten December van dat jaar. De Stads Pensionaris ALBERT DE VEER, in 't jaar 1611, *Raadheer van 't Hof* geworden zijnde, volgde in deszelfs plaats de Heer ADRIAAN PAAUW REINIERZS. En toen de Schout WILLEM VAN DER DOES, in 't jaar 1621, zig van zijn ampt ontdaan had, werd het zelve, van dien tijd tot aan Februarij des volgenden jaars, bekleed door den toenmaligen President Burgemeester F. VAN VRIJ.

Onder een menigte vreemdelingen, op 't einde van 't jaar 1629, herwaarts gelokt, om de schatten te bezigtigen, die met de Zilvervloot, door den Admiraal PIETER PIETERSZ. HEIN, veroverd waren, bevond zig ook de doorgaans ongelukkige Koning van *Boheemen*, en zijn Zoon FREDRIK HENDRIK. Deezen, nevens andere Heeren, trof het ongeval van in de Holle Sloot, met de Veerschuit, overzeild te worden, waar bij deszelfs gemelde Zoon en zeven anderen het leeven lieten, en de Koning en eenige anderen ter naauwer nood gered werden.

In 't jaar 1636, plaatste zig, eenige avonden na den anderen, een Vogel, dien men *Aalscholfer* noemt, op het kruis van de Oude Kerks toren, waar van 't gemeen elkander wonderlijke grollen vertelde. Een zelfde verschijnsel zag men in den zomer van 't jaar 1774; toen insgelijks beduidde die Vogel pest en dergelijke onheilen; nadat hij lang genoeg zijn verblijf daar gehouden, en men overleid had om hem van daar te ligten, kwam hij niet weder; en hier mede namen de redeneeringen een einde.

In 't jaar 1639 kwam binnen deeze stad eene bezending van de Algemeene Staaten, om de Regeering tot de oogmerken van de Generaliteit over te haalen; zie 't Art. HOLLAND. In 1664 werd het Octroij van de *Oostindische Maatschappij* vernieuwd. Op 't

zo

zo even gemelde Art. HOLLAND zal men zien, welk nadeel die Provintie, in 't jaar 1648, ter zee leed, en bijzonder deeze Stad, door een verbod van den invoer van vreemde stoffen uit *Frankrijk*; waar van de oorzaaken te vinden zijn bij AITZEMA, III Deel, bl. 124, schoon men, in 't gemelde jaar, en wel op den 25sten Julij, hier algemeene vreugde betoonde, over 't sluiten van den *Munsterschen Vrede*.

De bezending aan de Steden, waar van wij op 't Art. AARTSBERGEN omstandig gesproken hebben, nam ook haaren weg naar deeze stad; doch, door twee Afgevaardigden uit de Wethouderschap, werd, te *Groningen*, Prins WILLEM DE II verzocht, de stad te verschoonen; welk verzoek naderhand te *Edam* herhaald werd. Nogthans kwam Zijne Hoogheid; doch Burgemeesteren weigerden den Raad te doen bij een komen. Drie dagen daarna bragt de Prins zijne klagten in de Vergadering van *Holland* tegen de Regeering van *Amsteldam*, waarop dezelve zig naar genoegen der Staaten verdedigde. Op 't Art. AARSSENS is ook reeds omstandig verhaald, de aanslag van den Prins op deeze stad gedaan; tot meerder opheldering daar van, is van zeer veel nut, de kaart van 't Beleg, op dien tijd in 't licht gebragt. Hier moet gezegd worden, dat de kosten, daar door aan de stad veroorzaakt, welke beliepen eene somme van *vierenvijftig duizend*, *vijfenveertig guldens en tien stuivers*, in 't volgende jaar, volgens Resolutie der Staaten van *Holland*, aan haar voldaan werden, wijl men begreep, dat zulks ten dienste van 't land geschied was. Zie AITZEMA, III Deel, bl. 325.

In 't jaar 1651 ontstond alhier, zo wel als in meer andere steden, een hevig oproer en gemor, onder 's Lands Matroozen, die volle betaaling eischten, of anders weigerden te dienen. Het straffen van eenigen verwekte, zo 't scheen, een schrik onder de aanschouwers, dien men voor een nieuw oproer aanzag: sommige Soldaaten gaven vuur; waar door eenigen gedood, anderen gekwetst of vertrapt werden. De Kapitein COMMELIN, dien men zeide, bevel tot schieten gegeeven te hebben, week ter stad uit, werd vervolgens ingedaagd, en naderhand onbekwaam verklaard en gebannen.

Op den 27sten Maij 1654, werd alhier de Vrede met CROMWEL afgekondigd, en de dag met alle tekenen van vreugde doorge-

bracht. Om het gemeen te behaagen, deed men de Trompetters het bekende Airtje *Wilhelmus van Nassouwe* blaazen, en werden de Predikanten met een geschenk Wijns begiftigd. Zorgvuldig hield men voor 't gemeen verborgen, dat de Vrede zijn beslag eerst gekreegen had, na de overlevering van de *Acte van Seclusie* (of uitsluiting van den Prinse VAN ORANJE,) bekend bij den naam van 't *Eeuwig Edict*; welke naderhand zo veel ongerustheid, bijzonder hier ter Stede, baarde; ontstaande alhier een los gerugt, dat Graaf WILLEM VAN NASSAU, met eenige duizenden Man, van *Groningen* kwam, om de Stad te overrompelen. Hoe veel toestel hier gemaakt werd, om hem wel te ontfangen, het bleef alleen bij de vreeze en 't losse gerugt.

Als een der bijzonderheden kan worden aangemerkt, dat in het Jaar 1658, na dat de vierde en laatste vergrooting was aangevangen, men hier de eerste Paardemarkt hield; wordende aan hem, welke de grootste Koppel ter Markt bragt, een Zilveren Roskam, ter waarde van 72 Gulden, en een paar Zilveren Spooren, ter waarde van 48 Guldens, tot een vereering gegeeven.

Twee berugte Waaghalzen, die zig DEODATI en SEUTONIJ noemden, maakten zig, in 't Jaar 1661, befaamd, door, op de onbeschaamdste wijze, van de Heeren TRIP, SCHOLTEN en BOEKAART Geld te eischen; doende dien eisch verzeld gaan met vervaarlijke bedreigingen.

Groot nadeel leed, in 't Jaar 1666, de Koophandel, door de *Engelschen*, welke niet alleen twee Oorlogschepen in het *Vlie* verbrandden, maar ook de Koopvaardijschepen vernielden, het Eiland *Ter Schelling* in brand staken, en andere onheilen aanrigtten.

De *Staaten van Holland*, die, sedert eenigen tijd, geraadpleegd hadden, op de versterking van *Naarden*, weigerden, in 't jaar 1668, die te onderneemen, naar 't voorstel van *Amsteldam*; de Regeering, in de wijze, welke door de gemelde Staaten was voorgesteld, niet konnende stemmen, bleef de versterking achterwegen. De verdeeling, die alhier, in 't Jaar 1652, in het Poorterregt gemaakt was, bestaande in 't groot en klein Burgerregt, werd in dat Jaar weder vernietigd.

Nadat de Bewindhebbers der *W. I. Compagnie* hunne vergaderingen tot hier toe gehouden hadden, eerst in het *N. Z. Heeren*

ren Logement, naderhand op 't *Rapenburg*, vonden Hunne Ed. Ao. 1674, goed, met de vernieuwing van gemelde Compagnie, hunne vergaderplaats te verleggen, en wel in een gedeelte van de *Voetboogs Doelen*, daar de zelve nog gehouden wordt. De Provintie *Gelderland*, omtrent deezen tijd, aan zijne Hoogheid WILLEM DEN DERDEN, de Hooge Regeering of Souvereiniteit hebbende aangeboden, werd, om wettige redenen, in het volgende jaar, door de Regeering deezer Stad, de aanvaarding daarvan afgeraaden.

JAN ROTHÉ, die, zo door zijne zeldzaame denkbeelden, als geschriften, (waarvan wij, op een bijzonder Artikel, spreeken zullen) zig zeer berugt gemaakt had, werd alhier, in het Jaar 1676, in hegtenis genomen; en, op den 5den Februarij van 't volgende jaar, volgens Sententie van de Raaden ter Admiraliteit, op het *Prinsen Hof*, na gedaane Confessie, alhier onthoofd, Kapitein BONT. Hij trad op het Schavot in een Japonschen Rok, met een Rouwmantel daarover; het gedrang en de nieuwsgierigheid des Volks kostten aan eenige aanschouwers het leeven. Zie *Holl. Merk.* van 1677. Eenigen tijd daarna, en wel op den 18den Maart, werd de vermaarde Admiraal DE RUITER in de *Nieuwe Kerk* begraaven. Dergelijke plechtige Lijkstaatie zag men mede op den 24sten October 1679 in de *Oude Kerk*, aan het Lijk van den Veldmarschalk P. WURTS; voorheen, op den 18den Februarij van dat jaar, was de Prins der Dichteren, de groote VONDEL, in de *Nieuwe Kerk* ter aarde gedraagen door een gezelschap van Dichteren. Ter zijner eere is, voor eenige jaaren, een Gedenkteken opgericht, zijnde eene aloude *Urna*, ingelijfd in eene der pilaaren, op welke het Kerkgebouw rust, en praalende met 's Mans naam, in goude letteren, VONDEL.

De Graaf van SERDAN of ST. PAUL, nadat hij alhier eenige jaaren vertoefd, en ook zijn Burgerregt verkreegen had, werd in het Jaar 1681, aan 't *Fransche Hof* van eenige misdaaden beschuldigd. Op bevel des Konings, werd, in de Maand December, een Luitenant met negen Dragonders, uit *Iperen*, gezonden om hem te ligten; doch hun toeleg te vroeg ontdekt zijnde, werden zij te *Rotterdam* gevat, en terstond naar den *Haag* gezonden. De Ambasfadeur D'AVAUX arbeidde sterk om hun ontslag, doch de Staaten gingen voort, met hun vonnis te doen opmaaken,

ken, waarbij de Luitenant werd veroordeeld om onthoofd, en de Dragonders om tien jaaren alhier in 't *Rasphuis* gevangen gehouden te worden. Toen tot de uitvoering van het vonnis alles in gereedheid was, kreegen de gevangenen, uit naam der *Hooge Overheid*, Pardon. Hunne Hoog Mog. hadden hier mede aan het regt voldaan, en den Koning gunst genoeg beweezen, in dien buitenspoorigen stap. Zie *Holl. Merkurius* van 1691, bl. 249 — 251.

Een gedeelte van de Kolonie van *Surinamen* werd, in 1682, door die van *Zeeland*, aan *Amsteldam* afgestaan, schoon de verkoop eerst in 't volgende jaar geslooten werd. In de maand November 1686, ontdektte men hier, dat uit de Wisselbank deezer Stad, van tijd tot tijd, wel 43770 Guldens gestoolen waren. Schoon WAGENAAR van gedachten is, dat eenigen, die zig daar aan hadden schuldig gemaakt, hunne verdiende straffen ontvangen hebben, is 'er ons, echter, nergens eenig bewijs van voorgekomen.

De 21 April 1689 was hier geschikt ter vieringe van 't Kroningsfeest van hunne Majesteiten WILLEM en MARIA, het geen ook met luister geschiedde; doch deeze vreugde veranderde in treurigheid, door het nadeel, welk de daarop volgende Oorlog veroorzaakte. Nog grooter werd de bekommering, toen 'er een gerugt ontstond, dat in *Frankrijk* eenigen waren opgemaakt, om alhier brand te stigten: ter ontdekking daar van werden groote Premien uitgeloofd. De nood, die, door den Oorlog, van tijd tot tijd, toenam, deed de Regeering deezer Stad, in het jaar 1691, het besluit neemen om openbaare *Bedestonden* te doen houden, en den Hemel te smeeken om zegen over de Wapenen van den Staat. Onder deeze drukkende omstandigheden, geschiedde in deeze Stad, op den 29sten Maij van dat jaar, de Uitvaart van den Luitenant Admiraal CORNELIS TROMP, wordende het Lijk, met de gewoone staatie, langs de *Heeren-* en *Keizergragten* gedraagen tot aan den *Amstel*, en van daar met een Jagt naar *Delft* gevoerd.

De aangenaame Vrede, in 't Jaar 1697, te *Nijmegen* geslooten zijnde, vierde men denzelven alhier plegtig, den 6den November van dat jaar.

Nadat *Engeland*, na den dood van Koning WILLEM DE DERDEN, on-

onder de Regeering van Koninginne ANNA gekomen was, vonden de Staaten der *Vereenigde Nederlanden* raadzaam, alle de gemaakte verbonden met dat Rijk te vernieuwen. 't Hof van *Frankrijk*, 't welk, bij de minste Staatsverandering, altoos zijne voordeelen zocht te vermeerderen, sliep toen ook niet, maar poogde den Staat tot afzonderlijke handelingen te beweegen. Niet onkundig van den invloed, welken deeze Stad op de Regeering des Lands heeft, verzuimde het tevens niet, zo wel deeze als andere aanzienlijke Steden in deszelfs belang over te haalen. Doch alle poogingen waren vrugteloos: zelfs zorgde men hier, dat de gerugten, die reeds naar *Engeland* waren overgewaaid, in tijds gesmoord werden. Men zeide toen zelfs, dat de Hertog VAN MARLBOROUGH hier door de Stad te gemaklijker tot bewilliging in den Staat van Oorlog, voor 't aanstaande Jaar, deed stemmen. Ook vindt men aangetekend, dat, in dit zelfde Jaar, een Spotter met den rouw, dien men hier over gemelden Koning droeg, zijne spotternij met den dood moest boeten.

De zo evengemelde Hertog VAN MARLBOROUGH had, met den Veldslag bij *Hochsted*, in 1704, niet alleen zijnen roem grootelijks zien vermeerderen, maar was tevens daar door zo diep in de gunst van 't Gemeen ingedrongen, dat men hier ter Stede beweerde, dat zijn gezag onbepaalder moest gesteld worden; zelfs waren 'er, die hunne klagten, over de Gedeputeerden te velde, onder 't oog der Regeering durfden brengen; doch, om de rust in de Stad te bewaaren, werden zij met zagtheid afgeweezen.

Volgens gerugten, die, in 't jaar 1708, rondliepen, zou, omtrent dien tijd, de Graaf VAN FORBIN aan zijn Hof den voorslag gedaan hebben, om zig bij verrassing van deeze Stad meester te maaken, en stad en schepen in koolen te leggen. Doch 'er werd ook bijgevoegd, dat deeze schenddaad aldaar met verachting van de hand geweezen was. In 't jaar 1714 betoonden *Amstels* Burgervaders hunne zorge, zo in 't bewaaren der *Amstel-damsche Veenen*, als in de herstelling van den Dijk beoosten *Muiden*, en de verbetering van de gronden in het *Diemermeer*. Onder deeze getrouwe bezorgers bevond zig, in dien tijd, de Heer en Mr. JOAN CORVER, welke, twee jaaren laater, den ou-

derdom van 88 jaaren bereikte. Als eene bijzonderheid tekenen wij hier aan, dat zijn Ed. in 't jaar 1656 Raad was geworden in de Vroedschap, en in 1681 Burgemeester; welk aanzienlijk ampt zijn Wel Ed. Groot Achtb. in 1716 voor de negentiende maal bekleedde. Op den 26sten Januarij gaf die Achtbaare grijsaart, ter gedachtenisse daar van, een prachtigen Maaltijd, aan alle de Leden van den Raad, op het *N. Z. Heeren Logement*, en schonk aan zijne aanzienlijke gasten gouden en zilveren Medailjen, die in specie en prent nog genoeg bekend zijn.

Op den 4den Augustus 1717 werd hier het verdrag, door den *Czaar van Moscovien*, geduurende zijn verblijf in deeze Landen, met de Hoven van *Frankrijk* en *Berlijn* gesloten, getekend. Van het gebeurde, in 't berugte jaar van 1720, is reeds melding gemaakt op 't Art. ACTIE en ACTIEHANDEL.

De vrede tusschen *Rusland* en *Zweden*, in 1721 gesloten zijnde, deelde men hier in de vreugde daar over, ter gelegenheid dat de Heer C. BRANDS een prachtig vuurwerk deed afsteeken. Het geen de Regeering verrigtte in dit jaar, kan men zien op WILLEM DE IV, *Prins van Oranje*.

't Geen, in 't jaar 1729, ten aanzien der *Oostindische Maatschappije* is voorgevallen, en verrigt werd door eenen JOSUA VAN ASPEREN; als mede de verschillen, welke, in 1730, plaats hadden over 't aanstellen van eenen *Pausselijken Vicaris*, zal gevoegelijkst verhaald worden onder 't Art. HOLLAND. Hier ter plaatze moeten wij alleen aanmerken, dat het maaken en verspreiden van schotschriften, daar toe betrekkelijk, hier verboden werd op eene boete van 500 Guldens.

Het voorgevallene in deeze Stad, in den tusschentijd van 1730 tot 1757, is reeds elders, onder de voorige afdeeling, gemeld. Dus zoude de draad der Geschiedenissen van deeze groote waereldstad hier konnen worden afgebroken, ware het niet dat de *Engelschen*, door hunne aangemaatigde Heerschappij ter Zee, ons stoffe verschaft hadden, om dezelve te vervolgen. Ieder Nederlander weet, hoe die gewaande Heerschappij ons meer dan eens, in moeilijkheden heeft ingewikkeld; en ook, hoe die Natie altoos heeft getracht, de Republiek aan haare verschillen met andere Mogenheden deel te doen neemen. Maar onze wijze en voorzich-

zichtige Landsvaderen, meer dan eens ondervonden hebbende, dat dit doorgaans met de grootste nadeelen voor de Republiek verzeld ging, scheenen van gevoelen te zijn, dat eene bepaalde onzijdigheid, in den Oorlog tusschen *Engeland* en *Frankrijk*, ter Zee en te Land, tusschen de Koningen van *Pruissen* en *Engeland* ter eener zijde, en de Koningin van *Hongarijen*, geallieerd met *Frankrijk* en andere Vorsten, aan de andere zijde, van het grootste belang voor het welvaaren hunner Onderdaanen zijn zoude. Om deeze Onzijdigheid te handhaaven, voorzag men ligt, een Meesterstuk van Staatkunde te zullen weezen; het welk echter, gelukkig, volbracht is geworden. *Engelands* belang vorderde noodzaaklijk onze hulp, en kon zulk eene Onzijdigheid niet gedoogen. *Frankrijk*, daarentegen, kon niets voordeeliger begeeren, dewijl onze Kooplieden daarbij in staat bleeven, het zelve te voorzien van dat geen, het welk het, zo tot aanbouw van Schepen als anderzins, niet ontbeeren kon. Voor de Nederlandsche Scheepvaart was dit een der voordeeligste takken om winst te doen. Doch het was verre van daar, dat *Engeland* dit met goede oogen konde aanzien. De zaaken, die wij nu onlangs hebben zien gebeuren, gebeurden toen ook, schoon niet met dat gevolg voor hun. Het was hun toen, even zo min als nu, genoeg, weerlooze schepen op te brengen, te plonderen, verbeurd te verklaaren; maar zij waagden het ook, der Staaten Vlag te schenden. Twee *Engelsche* Oorlogschepen ontmoetten, in 't jaar 1758, op de hoogte van *Toulon*, den Wel Ed. Gestr. Heer HARINXMA, met deszelfs bijhebbende Convooij. Na de gewoone groete met het geschut van wederzijden, en vriendelijke ontvangst van de *Engelschen* aan boord van 's Lands Oorlogschip, gaven de *Engelschen* te kennen, dat zij onderrigt waren, dat onder de lading van 't Convooij veele Contrabande goederen waren, en dat hun last in hield, daarnaar onderzoek te doen. Daar tegen werd, door den Heer HARINXMA, geprotesteerd en gezegd, *dat 'er nooit een Hollandsch Oorlogschip gebruikt was, om het vervoeren van verboodene goederen te begunstigen, en dat hij ook niet zoude dulden, dat een der Schepen, onder zijn Convooij behoorende, gevisiteert werd.* Wij behoeven niet te zeggen, dat die ronde *Hollandsche* taal den Engelsman weinig

smaak-

finaakte. Het dreigement, hem zulks betaald te zullen zetten, was het eerste antwoord. HARINXMA, hier door weinig verschrikt, antwoordde: *Gij, Heeren, zijt met uwe schepen twee tegen één, en zuit dus uw oogmerk konnen bereiken, om mijn schip in den grond te schieten; maar ik zweere u, dat een van beiden mij in dat geval zal gezelschap houden en het zelfde lot ondergaan.* Ten bewijze dat zijne daaden met zijne woorden overeenstemden, gaf hij, in hunne tegenwoordigheid, bevel, alles tot het gevegt gereed te maaken; waar mede hij de *Engelschen* naar hun boord te rug deed gaan. Op dit *Hollandsch* Compliment scheenen zij weinig lust te hebben, hunne orders na te komen: ten minsten lieten zij den Zeeheld ongemoeid zijne reis vervorderen, wagtende liever anderen af, die minder magt of lust hadden om hun weerstand te bieden.

Nogthans lieten zij niet af, door hunne gewoone Roverijen en Kaperijen, de zee zodanig te ontrusten, dat de Kooplieden der voornaamste Steden van ons Vaderland genoodzaakt werden, met nadruk hunne klagten aan den Souverain te brengen. Die van deeze Stad volgden die van *Dordrecht*, met twee bijzondere Requesten. Het eerste kwam, *van die geenen, die bij den Scheepvaart in 't algemeen geinteresseerd waren;* het tweede, *van de zulken, die een bijzonder belang in den Handel op de Westindien hadden.* Door die van *Rotterdam*, *Noord-Holland* en *Friesland* werden zij daar in gevolgd. Vervolgens vervoegden zig de *Amsteldamsche* Kooplieden, met een Request, aan de *Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en West-Friesland*, waar in zij, in de volgende bewoordigingen, Hun Ed. Gr. Mog. verzochten, om derzelver medewerking tot het neemen van eene krachtdadige Resolutie, en hunne klagten dus uitdrukten.

„ *Aan hunne Ed. Gr. Mog. de Heeren Staaten van Holland en West Friesland.*

Geeven onderdaniglijk te kennen de ondergeschreeve Kooplieden en Geintresseerdens in den Handel en de Zeevaard deeze Landen woonende binnen de stad Amsteldam.

Dat de Suppliaanten, uit hoofde van de steeds toeneemende geweldenarijen, Roverijen en Depredatien, door de Engelsche Naviganten, Kape-

peren of Commissie-vaarders gepleegd, tegen de Schepen en Goederen der Ingezetenen van den Staat, maar boven al tegen die op de Westindien, waarbij de suppllanten, zoo Considerabel zijn geintresseerd, zig genoodzaakt hebben gevonden hun recours te neemen tot de Hoog Mog. Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, om ten dien einde aan hunne Hoog Mog. te presenteeren, zodanig Reqnest, als zij suppllanten de vrijheid neemen, copielijk hier nevens te voegen, om 'er zig kortheidshalven respectueuslijk toe te kunnen gedragen. In vertrouwen dat uwe Ed. Gr. Mog. daar uit nader zullen gelieven te remarqueeren, tot welke extremieteiten het thans, aan de Groot-Brittannische zijde, ongeacht de respective Traktaten van Vrede en Marine met den Staat is gebracht; ook hoe onmooglijk de zaaken buiten eene totale ruine der Vaart en Commercie van deeze Provintie in 't gemeen, en van de suppllanten in 't bijzonder, op den tegenwoordige voet kunnen blijven; dat de suppllanten, als Onderdaanen van uwe Ed. Gr. Mog (wier Illustre vergadering reeds in dit stuk zo waakzaam is geweest, onder anderen bij zekeren Resolutie van den 11den Maart 1757, waardig om tot een gedenkteeken van vaderlijke goedheid en Protectie in deeze en toekomende eeuwen, te verstrekken) (1) geoordeeld hebben zulk eene wettige Overigheid direct te moeten in den arm neemen, en hunne welgegronde redenen van klagten, onder het oog te brengen, uit overtuiginge, dat het support Uwer Ed. Gr. Mog. niet minder nodig, dan van eene krachtdadige uitwerkinge zal wezen voor de reussité van den bovengemelde Requeste.

„ Om welke redenen zij suppllanten zig keeren, tot uwe Ed. Gr. Mog. met de uiterste eerbied, verzoekende ten dien einde uwe Ed. Gr. Mog. het ter Generaliteit, daar heenen gelieven te dirigeeren, dat hunne Hoog Mog.

(1) Behelzende eene vaststelling der uitgaande en inkoomende Convoijen voor den jaaren 1757 en 1758: als met half April naar Engeland en de Fransche Havens; tegen half Maij naar Lisbon en Kadix, de Middellandsche Zee, langs de Spaansche en Fransche kust tot Livorno, Napels, ja zelfs tot de golf van Venetien, en te rug; tegen half Junij naar de Engelsche en Fransche Havens, en van daar te rug; direct naar Smirna, mede nemende de Schepen naar Lisbon, Kadix, enz. en van daar te rug; tegen half Julij naar de Engelsche en Fransche Havens, en van daar te rug; tegen half Augustus naar Lisbon, Kadix, Mallega, en vervolgens, na primo October, van Mallega naar Kadix en Lisbon; tegen half Augustus naar de Engelsche en Fransche Havens, en van daar te rug; en dus vervolgens geduurende de maanden, September, October, November, December, Januarij en Februarij, volgens nader bepaaling der zeildagen.

Mog. op der Supplianten Request, moge neemen eene zo spoedige, ernstige en peremtoire Resolutie, als aan de ongemeene importantie der geremonstreerde zaken, en aan de intentie van het geene ter dier materie is verzogt, bevonden zal worden, meest te konnen beantwoorden, 't welk doende, enz."

Daarenboven vervoegden eenige gedeputeerden van de Kooplieden zig bij wijlen Haare Koninklijke Hoogheid, de Vrouwe Gouvernante, zo om aan dezelve hunne klagten onder het oog te brengen, als om derzelver hooge medewerking te verzoeken: ten einde dat tegen de roverijen der *Engelschen* zodanige maatregelen mogten worden beraamd, als zouden nodig zijn, om den Koophandel en Scheepvaart tegen die nadeelige handelwijze te beveiligen.

Terwijl de Kooplieden der voornaamste handeldrijvende Steden waren bezig geweest, met het doen vervaardigen der opgemelde Requesten, was, op den 7den der Maand Maij 1758, ter Vergaderinge der *Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en West-Friesland*, door de Gouvernante, eene Aanspraak gedaan; *tot vermeerdering van de troupen van den Staat*, ter gelegenheid van de nadering van het *Fransche* Leger, tot op de grenzen van den Staat. Het oogmerk der Vorstinne kan en zal zekerlijk van dat uitzigt geweest zijn, dat dezelve de voorgemelde vermeerdering volstrekt noodzaaklijk oordeelde. Maar wij hebben gezegd, dat de Staaten beslooten hadden, eene volstrekte Onzijdigheid in acht te neemen; en tevens dat het als een meesterstuk van Staatkunde wierd beschouwd, het zelve uittevoeren. Des men zig niet moet verwonderen, als men verscheiden Leden van Staat zag aarzelen om in de verzogte vermeerdering van Troupen te stemmen. Het ADVIS, door de Regeering van Amsteldam, hierop ter Staatsvergadering van *Holland*, op den 27sten Julij, ingeleverd, was van deezen inhoud:

„ De Heeren Gedeputeerden der Stad *Amsteldam*, hebben, op speciale last en ordre van de Heeren, hunne Principalen, over het subject van de twee ter Generaliteit overgenomen Resolutien van de Provintien Vriesland en Stad en Lande, rakende het doen van eene Augmentatie van de Militie van den Staet; het reduceren van twee Man per Compagnie, door de Heeren Staten van

Zee-

Zeeland; en het brengen van de Troepen, in dienst en soldije van den Staet, in Duitschland zijnde, op den nationalen voet en binnen het gebied van den Staet; als mede op de Aenspraek en Nadere Aenspraek van hare Koninklijke Hoogheid, de Vrouwe Gouvernante, op den 7den en 23sten der afgeloopen maend Julij, in de Vergadering van hunne Ed. Groot Mog. gedaen, tot Aenprijzinge van de Noodzakelijkheid, om de op den 9den Julij 1755, door hare Koninklijke Hoogheid en den Raed van State, voorgeslagen Augmentatie van de Troepen van den Staet met dertienduizend vierhonderdvijftig Hoofden, en duizend tweeënnegentig Paerden, ten spoedigsten tot conclusie te brengen, voor derzelver Advies uitgebragt:

„ Dat het werk van de Augmentatie nu, sedert drie jaren, te meermalen heeft uitgelevert het object van de serieuse Deliberatien van hunne Ed. Gr. Mog.; doch dat de middelen, die tot aenprijzinge en betoog van de Noodzakelijkheid van dezelze, van tijd tot tijd, zijn geëmploieerd, zeer veel van den anderen hebben gedifferereert.

„ Dat, in den eersten aenvang, wanneer de ontstane Differenten, tusschen de Hoven van Versailles en Groot-Brittannien, over de uitgestrektheid van derzelver wederzijdsche Bezittingen in Amerika, tot die hoogte waren gerezen, dat men gegronde redenen had om te denken dat de gemelde ontstane Differenten zich tot dat Waerelddeel niet zouden blijven bepalen, maer, naer alle uiterlijke apparentien, eerlang tot Europa stonden te worden overgebragt, tot een motief heeft gestrekt een Vreeze, dat de Kroon van Vrankrijk, tegens de groote overmagt van Groot-Brittannien, zoo in Amerika als ter Zee, niet bestand zijnde, tot bekominge van een honorabelen Vrede, een diversie zouden trachten te maken en het theater des Oorlogs in de Nederlanden overbrengen.

„ Dat tot dat motief aenleiding heeft gegeven de sekrete communicatie, die door den Heere Grave *van Holdernes*, Sekretaris van Staet van zijne Majesteit, den Koning van Groot-Brittannien, op ordre van hoogstgemelde zijne Majesteit, in het begin van de maend Maij van den jare 1755, aen hare Koninklijke Hoogheid is gegeven, en vervolgens door hoogstdezelve ter kennisse van den Staet is gebragt, dat, namelijk de Marquis *de Mi-*

re-

repoix, ter dier tijd Ambassadeur van zijne Allerchristelijke Majesteit te *Londen*, in zijne converfatien met de Heeren Ministers van Groot-Brittannien, zeer duidelijk zoude hebben geinsinueert, dat, indien de Brouillerien in Amerika verderen voortgang mogen hebben, het Hof van Vrankrijk het Tractaet van *Aken* zoude houden voor verbroken, het theater van den Oorlog in de Nederlanden zoude overbrengen, en zijn verhael zoude weten te vinden op de Geallieerden van Groot-Brittannien: doch dat, daer jegens in overweginge genomen zijnde, dat de Staet met beide de dissentierende Mogendheden was geallieerd, dat de Differenten over de Amerikaensche Posfesfien de Republiek in het geheel niet raekten, dat dezelve door geene Traktaten was verbonden om daerin deel te moeten nemen, en vervolgens zich aen eene onverschoonelijke imprudentie zoude schuldig maken, als zij een pas deed, waer uit men met reden een partijkiezing zoude kunnen infereren, en zich daer door in deszelfs bekrompen toestand van Finantie, met een open Barriere, kwam bloot te stellen aan de facheuse en ruïneuse gevolgen, die een diergelijke opvatting waerschijnlijk zoude moeten naer zich slepen, en dat eindelijk de Staet geheel onkundig was, bij wat gelegenheid en in welke termen de voorschreve Insinuatien (welke executie even zoo min met de trouwe der Traktaten, als met het Recht der Volkeren, te compasferen zoude zijn geweest) zouden zijn geschied, in of en hoe verre de gemelde Hertog *van Mirepoix* daer toe door zijn Hof zoude mogen zijn gelast, in die critieke omstandigheden, geoordeeld is dat de Staet, welke, aen den eenen kant, zonder zich aen onvoorzichtigheid schuldig te maken, op de bekomen communicatie van de voorschrevene insinuatien en dreigementen niet wel konde blijven stilzitten, en aen den anderen kant zich door te precipitante Resolutien in gevaer zoude kunnen brengen, van in een ruïneusen Oorlog over Differenten, waer in de Republiek niet was geconcerneerd, te worden geënveloppeerd, geen omzigtiger conduites konde houden, dan zich nopens de ware intentie van het Hof van Vrankrijk nader te doen informeren, en de deliberatien over een te arresteren Augmentatie van Troepen te surcheren, tot dat men in staet zoude zijn gesteld, om met meer zekerheid te kunnen overleggen, welke mid-

middelen, als de convenabelste voor het nut en welzijn van de Republiek, behoorden te worden aengemerkt.

„ Dat de voorschreve voorzichtige handelwijze tot haer gevolg gehad hebbende dat de Republiek zich naderhand, door het vastitellen van de Neutraliteit, zoo wel voor de Oostenrijksche Nederlanden, als voor het eigen Territoir van den Staet, uit het voorschreve embarras heeft gered, en dat daer mede al de Vreeze voor eene invasie van den kant van Vrankrijk completelijk is verdwenen, tot een tweede motief, om de voorschreve Augmentatie aen te prijzen, is geëmploieerd de Nabijheid van magtige Legers, de vreeze voor Insultes van, en Retraites op het Territoir van den Staet, en de onmagt van de Republiek, om het zelve met de geringe Forces, die dezelve op de been heeft, te kunnen weeren, en zich bij de aangenomen Neutraliteit naer behooren te kunnen maintineren.

„ Dat tot dit laatste motief de eerste aenleiding is gegeven door de Provintie Gelderland, wanneer dezelve, in de maend Januarij van het gepasseerde jaer 1757, bij het inbrengen van haer Consent in de alstoen voorgeslagen Extraordinaris Equipage van veertien Schepen van Oorlog, offchoon, volgens bekomen informatien, de Leden van die Provintie het met den anderen over het werk van de Augmentatie ganisch niet eens waren, met alle empressement ter Generaliteit heeft doen insteren en aenhouden, dat de Heeren Staten van de respective Provintien, in de hachchelijke omstandigheden, waer in de Republiek zich bevond, met haer zouden gelieven te concurreren in zoodanige Vermeerdering van de Landmagt, als tot voorkominge van alle onheilen noodig en dienstig zoude worden bevonden; doch dat, in de deliberatien, daer over in Holland gehouden, bij verscheide Leden geoordeeld zijnde dat de Republiek, welke geen part of deel in de ontstane Differenten tusschen de oorlogende Mogendheden had genomen, of aen dezelven eenige aenleiding tot het opvatten van een misnoegen tegen Staet had gegeven, geen reden had om voor een attacque van deszelfs Territoir bedugt te zijn, maer zich op de trouw der Traktaten moest verlaten; dat de bekrompen toestand van de Finantie die conduites volstrekt noodzakelijk maekte, en niet permitteerde, buiten het geval van de uiterste noodzakelijkheid, op vermeerdering van Depenses te den-

denken; dat het ook geenszins te presumeren was, dat de respective oorlogende Mogendheden, welken ieder de handen vrij vol hadden, zich meer Vijanden zouden zoeken op den hals te halen; en dat, eindelijk, zoo men reden had om voor een vijandelijken Aenval bedugt te zijn, een Augmentatie van dertienduizend vierhonderdvijftig Man veel te gering zoude zijn; en, zoo het alleen te doen was om Avanies en Insultes van Marodeurs en stroopende Partijen af te weeren, de voet, waer op de Troepen van den Staet zijn, daer toe genoegzaem voldoende was, al het zelve van die uitwerking is geweest, dat het point van de Augmentatie is gehouden buiten conclusie, en dat de deliberatien daer over zijn gesurcheerd gebleven, tot dat de Provintie Overijssel, op den 14den April dezes jaers, en de Provintie Gelderland op den 8sten Maij, daer aen volgenden, ter Generaliteit hebben ingebragt derzelver nadere instantien tot het doen van de voorschreve Augmentatie, en daer bij speciael hebben geurgeert dat, inmiddels, ten allereersten die voorziening zoude mogen worden gedaen, dat de Troepen, in dienst en soldije van de Republiek in Duitschland zijnde, op den nationalen voet gebragt, en binnen de Frontieren van den Staet getrokken mogen worden, om tot afweeringe van stroopende Partijen van den Bodem van de Republiek, en de bevrijdinge voor insultes en plunderingen te worden geëmploieerd.

„ Dat de voorsz. Resolutien van Gelderland en Overijssel, welken door den Heere Raedpensionaris, op den 9den Maij van dit jaer, in Holland zijn gecommuniceerd, en altoos door alle de Leden, uitgezondert alleen de Heeren van de Ridderschap en de Gedeputeerden der Stad *Alkmaer*, zijn overgenomen, om daerop te verstaen de intentie van de Heeren, hunne Principalen, dus wederom geworden zijnde het onderwerp van de nadere serieuse deliberatien van de respective Leden, bij de Heeren, hunne Principalen, is geoordeeld dat 'er geen de minste redenen waren, om, ten aenzien van het point van de Augmentatie, van de vorige gedagten af te gaen, en dat voor de Vermeerdering en het Opontbod der Troepen, actueel in dienst en soldije van den Staet in Duitschland zijnde, al mede geene valabele redenen waren militerende; doch dat men echter dat laetste point, als niet zullende zijn van zoo een groot bezwaer voor de Financie, ingeval-

nalle de verdere Leden van Holland, of immers het meerder gedeelte van dezelven, zich daer voor genegen zouden mogen tooken, uit eene pure condescendance voor de inſtantien van de gemelde Provintien, en om de zaken met alle mogelijke harmonie te behandelen, zouden kunnen faciliteren; doch dan tevens, bij dat in te brengen Conſent, ter Generaliteit, met alle nadruk zoude behooren te urgeren op de ſpoedige voorzetting en afdoening van de deliberatien over de pointen van Menage, en op een dadelijk redres van de privatie Reductie van twee Man per Compagnie, welke de Provintie Zeeland, buiten kennisſe en toeſtemminge van de Bondgenooten, *propria autoritate*, heeft ondernomen, met eene bijgevoegde Verklaring, dat hunne Ed. Groot Mog. in de voorſz. Vermeerdering en het Opontbod der gemelde Duitſche Battaillons niet zouden kunnen bewilligen, voor en aleer de voorſz. desordre door de Provintie Zeeland zoude zijn geredresſeerd, en dat de Provintie Holland, voor het overige, in die abſolutie verwachting bleef, dat alle de Provintien zich zouden bevlijtigen, om derzelver reſpective kwotes in de meerdere kosten, die door de voorſz. Vermeerdering en Herwaertkomſte zouden worden veroorzaekt, promtelijk te furneren.

„ Dat, van den voorſz. last, door de Heeren dezer Stads Gedeputeerden der Dagvaert, in de laetstvoorgaende bijeenkomſte van de Vergaderinge, het noodige gebruik zijnde gemaekt, men wel het genoegen heeft gehad van verſcheide notabele Leden te vinden in die zelfde gedachten; doch dat men, met leedwezen, heeft gezien dat de disſentierende Leden dezelven niet alleen in getal hebben overtroffen, maer dat zelfs hare Koninklijke Hoogheid, bij de twee bovengementioneerde Aenſpraken, de ſentimenten van de disſentierende Leden heeft gelieven te appuieren, en de ſpoedige concluſie van de voorgeſlagen Augmentatie, met veel nadruk, te recommanderen.

„ Dat de Heeren, hunne Principaien, zich tot dus verre bepaeld gehouden hebbende, met aen de Leden open te leggen den waren toeſtand van de deliberatien, die over deze importante materie ſucces ſivelijk zijn gehouden, en met een ſummier detail van de redenen, die, in dezelven, zoo voor als tegen de Augmentatie zijn geallegueerd, het niet noodig achtten, zich bij dit

Advis over de ingekomen Resolutien van de Provintien Vriesland en Stad en Lande in 't bijzonder uit te laten, om dat de eerstgemelde Provintie, wel verre van in de voorgeslagen Augmentatie consent te dragen, de deliberatien daer over, bij provisie, heeft uitgestelt; en de laetste wel op de conclusie van de Augmentatie heeft aengedrongen, doch geene redenen, tot staving van dat gevoelen, heeft bijgebragt, en mitsdien geoordeelt hebben, zich blootelijk tot een examen en discussie van de motiven, in de voorsz. Aenspraken van hare Koninklijke Hoogheid voorkomende, te moeten bepalen.

„ Dat, om dat onderzoek in ordre te behandelen, het nutteloos zoude zijn de Leden op te houden met te willen treden in eene scrupuleuse perquisitie, wat men, politice raisonnerende, tot de bezorginge van een volmaekte morele zekerheid voor de Republiek zoude kunnen requireren, om dat men begrijpt dat diergelijke discussien, als de redenen van Politie met die van Finantie niet gepaerd gaen, uitkomen op iedele speculatien, die van geen de minste vrugt kunnen zijn; en dat de Heeren, hunne Principalen, wel verre van daer in met hare Koninklijke Hoogheid te kunnen convenieren, dat, bij het ontstaen der Troubles tusschen de Hoven van Vrankrijk en Groot-Brittannien, het kragtdadigste middel om daer buiten te blijven, in eene Vermeerdering van 's Lands Magt zoude zijn te vinden geweest, zij ter contrarie betuigen moeten van begrip te zijn dat een Augmentatie in dien tijd, precise, zoude hebben moeten doen een contrarie effect, nademael zo eene demarche, op de iterative instantien van Engeland, nergens anders toe konde strekken, als om de Kroon van Vrankrijk te doen vallen in een begrip, dat de Republiek, hoe zeer in de Amerikaensche Differentien in het geheel niet geconcerneerd zijnde, gezind was, als de Troubles tot Europa oversloegen, even als in vorige tijden, zich dezelven aen te trekken, en de natuurlijke gevolgen daer van zouden geweest zijn, dat men zich, door het doen van de voorsz. Augmentatie, zoude hebben op den hals gehaelt dat gevaer, dat men daer door poogde te eviteren, en waer uit de Republiek zelfs niet door middel van een veel grooter Augmentatie zoude hebben kunnen worden gered; en dat het, mitsdien, naest den zegen van God Almagtig, alleen aen de prudente conduites en

maet-

maetregelen, welken de Republiek in die critieke omstandigheden gehouden en genomen heeft, te attribueren, dat de Staet niet alleen tot dus verre buiten den Oorlog is gebleven, maer zelfs naderhand, door middel van de vastgestelde Neutraliteit, tegens alle vreeze van den kant van Vrankrijk, behoorlijk is gesecureerd geworden.

„ Dat dit argument, op zich zelf genomen, naer de gedagten van de Heeren, hunne Principalen, de voorsz. Hoofdstelling van hare Koninklijke Hoogheid genoegzaem enerveert, en een dubbelde kragt ontvangt, als men het oog slaet op de situatie, waer in de Republiek zich met betrekkinge tot deszelfs geaccableerde Finantien bevind.

„ Dat, om niet te spreken van die Provintien, die nu reeds eenige jaren herwaerts, bij het inbrengen van hunne Consenten in de Staten van Oorlog, met veel nadruk geklaegt hebben dat zij niet langer in staet waren om de Lasten van de Unie, op dien voet, als dezelve nu actueel nog zijn, te kunnen helpen dragen; als mede, om geen melding te maken van dat de privative Reductie, welke de Provintie Zeeland, buiten weten van de Bondgenooten, eigener authoriteit, heeft ondernomen, alleen zijn source schijnt te hebben uit eene onmagt, om bij continuatie de last van het Bondgenootschap te helpen onderschragen, de Heeren, hunne Principalen, zich alleen tot de Provintie Holland, waar op de last van eene Augmentatie, zoo niet geheel, ten minsten voor het grootste gedeelte, zoude aenkomen, zullen bepalen, en dien aengaende aen de Leden onder het oog brengen, dat het een bekende zaek is, dat deze Provintie, niettegenstaende dezelve nog al meer ressources, dan de andere Provintien, heeft, en daer van albereids, tot verbeteringe van hare Finantie, in verscheide opzichten gebruik heeft gemaekt, en daerenboven nog, na een tienjarigen Vrede, blijft heffen, met uitzonderinge alleen van een tweehonderdsten Penning op de Huizen geduurende de laetste vijf jaren, alle de extraordinaris Middelen, die in de voorgaande Troubles geheven zijn, nog jaerlijks blijft belast met een important Kort van omtrent vijf tonnen Gouds; dat dit Kort voornaemelijk mede zijn sources heeft uit de groote lasten van den Staet van Oorlog, in zoo verre, dat, bereids een geruimen tijd geleden, hoewel tot nog toe zonder vrugt, van de-

 zer

zer Stads wegen, in Holland iterative en ernstige instantien zijn gedaen, om die last, onder anderen, door het brengen van de meest kostbare Troepen op een min kostbaren voet, en het afschaffen van den Hoogen Krijgsraed, te verminderen; dat, bij aldien de Augmentatie zoude mogen worden geconcludeerd, de lasten, uit den Staet van Oorlog profluerende, behalven de Aenritsgelden, die niet verre van een millioen bedragen, nog met negentien en een halve tonnen Gouds jaerlijks zouden worden vermeerderd; dat dit tot zijn noodzakelijk gevolg zoude moeten hebben, dat men de goede Ingezetenen, zoo men de Troepen niet zoude willen onbetaeld laten, en daer door alles in confusie brengen, boven de zware lasten, die dezelve nu reeds supporteren, met de introductie van nieuwe of verhooginge van de in train zijnde Middelen, zoude moeten bezwaren, en dat mitsdien alle de voorschreve consideratien, bij den anderen genomen, ten klaersten bewijzen dat in de situatie, daer de Republiek zich, met betrekkinge tot hare Finantie, in bevind, om geen Augmentatie, buiten het geval van de uiterste noodzakelijkheid, behoort te worden gedagt.

„ Dan, dat de Heeren, hunne Principalen, wel hebben in achting genomen, dat hier jegens, bij de voorschreve eerste aenspraek, is gealleguëerd dat die lasten alleen zouden zijn voor een tijd, en dat de Onderdanen die blijmoedig zouden helpen dragen, als zij wisten dat dezelven alleen dienen zouden om de Republiek te beveiligen tegens alle overlast, en haer daer door te bewaeren bij hare Vrijheid en Godsdienst, onafhankelijk van het goeddunken van anderen, zoo als de eer van een vrijen Staet vordert, en dat de Heeren, hunne Principalen, zich daer in ten hoogsten verheugen, dat in de Vaderlandsche zugt en iever van 's Lands getrouwe Ingezetenen nog zoo veele ressources te vinden zijn; doch dat zij tevens begrijpen, dat het de post en pligt van cordate Regenten is, om zorge te dragen dat diergelijke Plegtankers niet nutteloos worden verspild, maer gespaerd tot een tijd, dat de Republiek daar door eenig wezenlijk nut zoude kunnen consequeren, het welk, naer hunne gedagten, in het concluderen van de voorgeslagen Augmentatie, niet te vinden is: om dat men niet weet dat de Republiek, die geene passen gedaen heeft, die met de aangenomen Neutraliteit incompatibel

zijn,

zijn, aen een der in Oorlog zijnde Mogendheden eenige reden van een rechtmatig misnoegen zoude hebben gegeeven, en dus niet verwachten kan, dat de respective Oorlogende Mogendheden, die zich in de ontstane Troubles zoo verre ingewikkeld vinden, dat het niet te denken is, dat dezelven het zouden toeleggen om het getal harer Vijanden te vergrooten, en die tot dus verre getoont hebben met alle omzigtigheid het Territoir van den Staet te hebben willen menageren, een voornemen zouden hebben om de Republiek te attacqueren; dat daer bij nog komt, dat, zoo men reden had om te besluiten, dat 'er zoo een voornemen bij één der in Oorlog zijnde Mogendheden was, een Augmentatie van dertienduizend vierhonderdenvijftig Man veel te gering, en dus van geen de minste vrugt zoude zijn, om den Staet uit dat gevaer te redden; en dat daerentegen, zoo het alleen te doen is om Insultes en Avanies van Marodeurs en stroopende Partijen af te weeren, de Magt, welke de Republiek op de been heeft, daer toe overbodig sufficient is, nademael de Krijgsmagt van den Staet, zonder het Corps Artillerij en de Mineurs daer onder te begrijpen, in omtrent drieendertig duizend Combattanten bestaet (het welk, gecompareerd tegens de prima plana van vorige tijden, meer dan veertigduizend Man op het papier uitmaekt,) en het gansch niet moeielijk schijnt met zoo een aanzienlijke Magt, zoo door het formeren van Cordons, als het leggen van sterke Guarnizoenen in de meest geëxponeerde Plaetsen, het Territoir van den Staet van Insultes en Plunderingen te bevrijden; vooral, als men considereert dat de Barriersteden, als voor het grootste gedeelte sedert de laetste Troubles nog gedemolieerd liggende, met geen vrugt kunnen worden bezet, en dat dus de voorschreve Krijgsmagt genoegzaam geheel tot dekking van de Frontieren kan worden geëmploieerd.

„ Dat eindelijk de vreeze, welke hare Koninklijke Hoogheid schijnt te hebben, dat een van de Oorlogende Partijen, het te kwaad krijgende, zijne veiligheid op het Territoir van den Staet, zoude kunnen zoeken, en dat door zoo een middel het theater des Oorlogs op den eigen grond van den Staet zoude kunnen worden gebragt, zekerlijk zijne opmerkidge verdient; doch dat het vooreerst niet zeer presumtief is, dat een succumberende Armee, die door eene victorieuse Armee vervolgd word, eene re-

retraite zoude zoeken op een Territoir, daer dezelve, in plaetse van de behulpzame hand, natuurlijker wijze, resistentie zoude te wachten hebben, en zich daer door aen een nieuw gevaer bloot stellen; en dat, ten tweeden, een bloote vreeze of mogelijkheid, dat het een of ander kwaed zoude kunnen gebeuren, geen genoegzaem puissant motief uitlevert, om de Finantie door zoo eene notabele vermeerdering van lasten verder te abimeren, in een tijd, dat men tot die laegte gekomen is, dat men, om een fonds tot de protectie van de Commercie tegens de Algerijnen te vinden, zijn recours heeft moeten nemen tot de Kasse van het verhoogde Last- en Veilgeld, en dat men nog dagelijks moet aanzien, dat de Vlag van den Staet word geschonden, en de Commercie, die de bronader van de welvaert en de zenuw van den Staet is, door eene Mogendheid, van welke men het zelve, uit hoofde van de bijzondere relatien met den Staet, niet te wachten scheen te hebben, tegens de klare letter van de Traktaten, op zeer verregaende wijzen mishandeld en geruineerd word, zonder dat men tot dus verre de nodige Geldmiddelen, tot protectie van dezelve, op eene andere wijze heeft kunnen vinden, als door het leggen van nieuwe Lasten op de Commercie, tot goedmakinge van de kosten, die tot het geven van eenige meerdere protectie gerequireerd worden.

„ Dat, de zaken in die termen staende, de Heeren, hunne Principalen, zich verbeelden, dat, hoe wenschelijk men het anderszins ook zoude mogen achten, dat de Republiek zich in staet bevond, om altoos een grooter Krijgsmagt, zoo te Land als te Water, te kunnen aanhouden, alle consideratien van dien aert, voor het tegenwoordige, om den geaccableerden toestand van de Finantie, moeten stilstaen; dat de Republiek, even als andere Mogendheden, die door magtige Naburen omringd zijn, zich op de trouw der Traktaten verlaten, alle gelegenheden, die aenleiding tot misnoegen geven kunnen, zoo veel mogelijk, eviteren, en de laetste ressources, die nog voor handen zijn, zorgvuldig sparen moet, om daer van, als ongelukkig de nood aen den man mogt komen, een nuttig en heilzaem gebruik te kunnen maken, of dat, bij faulte van dien, te wachten is, dat de Republiek zich, door het maken van nutteloozе depenses, zal brengen tot dien staet, dat 'er geene middelen van herstellinge ove-

overig zullen zijn, en dat zij, tot de complete uitwerkinge van hare volkomene ruine en ondergang, geen Vijand van buiten zoude noodig hebben, en de hooge Regeering daer door op zich zoude laden een rechtmatig verwijt van de goede Ingezetenen, dat dezelve de ware interesfen van de Republiek niet naer behooren had gade geslagen en behartigt.

„ Dat de Heeren, hunne Principalen, geoordeelt hebben deeze Importante zaek zoo uitvoerig te moeten behandelen, om op eene doorstekende wijze te doen zien, dat het niet geschied uit een geest van tegenstrevinge, maer dat het zijn solide gronden, die hen noodzaaken, om bij de vorige begrippen te moeten persisteren, en in de voorgeslagen Augmentatie als nog te blijven difficulteren; en dat zij derhalven de Heeren, derzelver Gedeputeerden ter Dagvaert, hebben gelast om te insteren, dat dit hun Advies, tot derzelver decharge bij de Posteriteit, in de Notulen moge worden geinsereerd: en dat verder hare Koninklijke Hoogheid, op het vriendelijkste en serieuste, moge worden verzogt, om, volgens hoogdeszelfs gewoone iever en waekzaemheid, de noodige voorziening te doen, en ordres te stellen, dat zoodanige Militie, die in andere Plaetsen kan worden gemist, naer de meest geëxponeerde Plaetsen op de Frontieren moge worden gezonden, om, zoo tot dekkinge als beveiliginge van het Territoir van den Staet te worden geëmploieerd," Hier tegen stelden de Heeren van de Ridderschap, den 18den van de maand Augustus, een tegenbericht, in de vergadering hunner Ed. Gr. Mogenden.

Intusschen brachten de Heeren Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie, ter Presidiaale Kamer van *Amsteldam*, bij eene Missive, mede hunne klagten ter tafel van hunne Hoog Mog., over de Roverijen der *Engelsche* Commissie-vaarders omtrent de Nederlandsche Schepen; en over de onwettige uitspraaken en Vonnissen, door de Rechters dier Natie geveld. De handelwijze dier Rechtbanken, hoe onwettig en onbestaanbaar, zocht de *Engelsche* Minister, Ridder YORKE, in eene ten dien einde belegde Conferentie, te rechtvaardigen, met te zeggen: „ dat zijn Koning, hoe geneegen, om met Hunne Hoog Mog. „ in de volmaaktste eensgezindheid te leeven, echter geresolveerd „ was te beletten, dat de Commercie van en naar *Fransch* Ame-

„ rika niet geschiedde door andere Mogendheden, onder het
„ specieus protext van eene Neuteraliteit, en niet toe te laaten
„ dat eene Chicane over woorden uitgelegd worde, als een Per-
„ missie, om met zijne Vijanden een Commercie te drijven,
„ hoe zeer dezelve niet opgeteld was, in de specifieke Classe
„ van Artikelen van Contrabanden. Dat zoo lang de Handel en
„ Commercie van de Onderdaanen van den Staat, zig geconfun-
„ deerd vond met een anderen, die den Koning voor ongeoor-
„ loofd aanzag, (niet dat zij het was) alle deeze tot hier toe ge-
„ daane representatien vrugteloos zoude zijn; en dat de Kroon
„ geen kennis konde neemen van gevallen, die behooren tot het
„ onderzoek van de ordinaire Rechtbank.

Om, echter, te toonen, dat de klagten der Kooplieden meer-der grond hadden, dan het voorgestelde antwoord van den Ridder YORKE, werden, in de maand Augustus deezes jaars, aan H. H. Mog. en aan de Vrouwe Gouvernante ter hand gesteld, drieërleij Lijsten, voorzien met de nodige bewijzen, van *Hollandsche* Schepen, in deeze Stad behoorende, welke door de *Engelschen* genoomen, beroofd, geplonderd, opgebracht of onrechtmatig gecondemneerd waren.

Op de eerste van dezelve zijn gebracht EENENTWINTIG SCHEPEN, komende van *Curaçao* en *St. Eustatius*, waar van het nadeel beliep de somma van *drie Millioenen vijfmaal honderd zevenenvijftig duizend vijfhonderd guldens*; de tweede een aantal van VIJFENDERTIG *Hollandsche* Schepen, gaande naar of komende uit de *West-Indien*, waar van de schade begroot werd op *vijf Millioenen, een honderd en viercnveertig duizend guldens*; de derde, of laatste, hield in eene verklaaring van HONDERD SCHEPEN, dienende tot een proeve van een ongelijk grooter getal, die door de *Engelsche* Kapers beroofd en mishandeld zijn: de schade, hier door veroorzaakt, was begroot op *viermaal honderd negenendertig duizend een honderd een en negentig Guldens en zes stuivers.* Doch hoe aanhoudende de klagten der Kooplieden aan H. H. M. ook waren, hoe ernstig de vertoogen van H. H. M. aan het *Ministeri van Engeland*, het antwoord bleef als vooren, dat *de Koning, zijn Meester, besloten had te beletten, dat de Koophandel op Fransch Amerika niet geschiede door andere Mogendheden*, onder voorgeven van *eene Neu-*

tra-

traliteit, enz. Op deeze gronden gingen de *Engelfchen* voort, zonder eenig acht op de Tractaaten te flaan, met den Koophandel en Scheepvaart der Nederlanders te benadeelen, waar bij deeze Stad geen gering nadeel leed: zelf zo verre dat men den lust, tot voortzetting van Neeringe en Handwerken, merklijk zag verflaauwen, fchoon bij veele welmeenenden het geroep, om redres en befcherming, langs hoe fterker werd; terwijl anderen allen hunnen vlijt infpanden, om de gemoederen, zo veel mooglijk, in een bedaarde kalmte te houden; zij namen op zig en beloofden ten derdemaale, en zo dikmaal het de nood vereischte, alles in 't werk te ftellen, wat ter bekoming van herftel zoude moogliik zijn. In deeze Stad, daar de meefte fchade geleeden en door eene ontelbaare meenigte gevoeld werd, kwamen de voornaamfte Kooplieden daaglijks bij een, en raadpleegden over het doen van nieuwe klagten, en de betooning van gegronde vreeze voor den geheelen ondergang van Neerlands waggelenden Koophandel, aan hunne Wel Ed. Gr. Achtb. en dezelve te fmeeken om derzelver medewerking tot de zo nodige middelen van herftel. Vervolgens befloten de aanzienlijkfte fteunpilaaren van Neerland, de Kooplieden van *Dordrecht*, *Amftel-dam* en *Rotterdam*, met onderling goedvinden, ten derdenmaale, eene plegtige bezending naar den *Haag* te doen, om aldaar de voorige verzoeken te herhaalen, en fterker aantedringen, wijl de nood zulks vorderde. De Gedeputeerden uit dit aanzienlijk lichaam vernieuwden, mondeling, de reeds gedaane klagten, over den zo zeer gedrukten Koophandel, bij den eerften Staatsminister; op den 9den van de maand November hadden dezelve gehoor bij H. K. H. de Vrouwe Gouvernante, aan welken zij de eer hadden de volgende MEMORIE ter hand te ftellen.

„ De Kooplieden, hunne opwachting nu, voor de derde maal, bij uwe Koninklijke Hoogheid, gunftig verkregen hebbende, moeten, tot hunne uiterfte fmerte, uwe Koninklijke Hoogheid derzelver klachten vernieuwen, over de gevoelige nadeelen, aan hunne Schepen, mitsgaders derzelver Ladingen, door de Engelfchen toegebracht.

„ Ten dien einde hebben dezelven de eere Uwe Koninklijke Hoogheid te herinneren, dat, wanneer zij de eerfte maal, het geluk hadden

zig

zig bij Uwe Koninklijke Hoogheid te vervoegen, de handeldrijvende Leden, reeds groote redenen van klagten hadden, en toen al bij vooruitzicht, voorzagen den ondergang van den geheelen Koophandel en welvaart van deeze Republiek. Dat Uwe K. H. aan de gemelde klagten wel heeft gelieven gehoor te verleenen, met toezegging dat Uwe K. H. meergem. klagten, in de Hooge Staatsvergaderingen met Uwe K. H. veel vermogend *appel* zoude gelieven te ondersteunen: ja zelfs, met toezegginge van deswegens eene personeele remonstrantie te laten doen aan het Hof van Engeland, onder voorwaarde dat men de nodige bewijzen, waarop die klagten gegrond waren, aan Uwe K. H. *zoude* doen bezorgen.

„ Dat vervolgens de Kooplieden, aanstonds en met allen spoed, derzelver werk gemaakt hebben, om Lijsten te formeeren van zodanige Schepen, die in Engeland of in de Engelsche Colonien opgebracht *zijn*, met bepaaling van derzelver waarde; midsgaders van de ongehoorde plonderingen, door de Engelsche Kapers, aan de Hollandsche Schepen gedaan, alles gestaafd met origineele valabele en irreprochabele bewijzen.

„ Dat al wijders de Kooplieden, de eer gehad hebben de bovengenoemde bewijzen, aan de Hoog Mog. Heeren Staaten Generaal, en aan Uwe K. H. te verzorgen, en wijders zoo bij Requeste, als bij monde, voorgesteld hebben, hoe nodig het was, dat zulke importante schaden, benevens zulks onrechtmatige Depredatien hersteld, en voor het toekomende zodanige middelen beraamd, en al zulke maatregelen genomen werden, waar door den Koophandel vergoeding van schade mogten erlangen, en de verderen voortgang van dergelijke Onderneemingen voorgekomen zoude kunnen worden.

„ Dat Uwe K H., in de tweede Audientie, aan de Kooplieden vergund, derzelver nader klagten hoorende, wel heeft gelieven te verklaren, dat Uwe K H. *niet gedacht had dat de schaden aan de Onderdaanen van deezen Staat toegebracht, zoo importans waren, als de Kooplieden de eere hadden, Uwe K. H. te vertoonen; en dat Uwe K. H. wel van begrip was, dat, indien zulks voortging, de ruine van ons Vaderland te verwagten was*; wanneer Uwe K. H zig in deeze troostlijke woorden geliefden uittedrukken, dat Uwe K. H. *in het Vaderland bijzonder geïnteresseerd was, en geen ander Vaderland erkende, als dit Land, en het zelve voor Uwe Koninkl. Hoogheids Vaderland had aangenomen*, en daarom alle moogelijke zorge zoude dragen, om het gepasseerde niet alleen hersteld *te* krijgen, maar ook zodanige middelen zoude helpen beramen, die met

de

de eere van het Vaderland, en het welzijn van den Koophandel, overeen zoude komen, dat Uwe K. H. den Koophandel altoos zoude beschermen, het welke niet slegts in woorden zouden bestaan, maar dat Uwe K. H. zulks met de daad zoude toonen.

„ Dat de Gecommitteerde Kooplieden, met deeze gracieuse woorden t'huiskomende, door derzelver Committenten, met veel blijdschap ontvangen waren, en dat zij zig alle gevleid hadden van het een en ander te zien een efficatudieus gevolg. Doch dat tot derzelver hoogste leedwezen, zij Committenten thans het ongenoegen moeten hebben, om, ten derdenmaale, Uwe K. H. lastig te vallen, met een Lijst van een en zeventig Hollandsche Schepen, ter waarde van dertien millioenen Hollandsche Guldens, welken, sedert dien tijd, door de Engelschen genomen en opgebracht zijn.

„ Dat, de Kooplieden bericht wordende dat men met de Engelschen in onderhandelingen was geraakt, om tot een Accomodement te komen, dezelve zig gevleid hadden, daar door vergoeding van hunne zoo importante geleden schaden te zullen bekomen; doch dat dezelve tot hier toe, geen de allerminste vrugt genooten hebben.

„ Dat de Kooplieden, met de uiterste aandoening en verschuldigde eerbiedigheid, zig genoodzaakt vinden, te moeten zeggen, dat de Bescherming, waarop dezelve hadden gehoopt, verre van te vermeerderen, dagelijks minder word, aangezien verscheide Oorlogschepen, van derzelver reizen, in de Havenen deezer Landen te rug komende, worden onttakeld en afgedankt, en genoegzaam geene anderen, in derzelver plaatsen uitgerust, waardoor het Water dagelijks langs hoe nader aan de lippen komt, alzo het bovengenoemd getal van *een en zeventig Schepen*, die op nieuws genomen zijn, en boven en behalven de *twaalf millioenen Hollandsche Guldens*, door de tweede Deputatie van Kooplieden aangetoond, nog *dertien millioenen Hollandsche Guldens* bedragen, in Oud en Nieuw Engeland, als elders, verbeurd verklaard worden, onder de allerfrivoolste voorwendzelen, tegens het recht, de reden, de billijkheid, ja tegen de subsisteerende Traktaten.

„ Dat de Kooplieden vermeenen te moeten zeggen, dat zulke verregaande onderneeming handtastelijk zijn, en niet kunnen nalaaten een doodelijke krak aan den Koophandel in het bijzonder, en aan het Vaderland in 't algemeen toe te brengen, alzo duizenden van Menschen, van de meestvermogende af, tot den allergeringsten toe, daar door worden geruïneerd, en dat, indien ten allerspoedigsten daar in geene voorziening word gedaan, de beste, de voornaamste Kooplieden niet

al-

alleen, maar ook duizende van Winkelieren en anderen, in den Koophandel geintresseerd zijnde, mede zullen wezen geruineerd, ja dat dit geval tegenwoordig al reeds na zig sleept, een stilstand van allerlei soorten van Handwerken, als: Suikerrafinaderijen, Weverijen, midsgaders allerleie andere soorten van Handwerken, als tot den Koophandel betreking hebbende.

„ Dat men reeds nu, (wat zal het niet in den bitteren Winter zijn?) duizenden van goede Burgeren en Ingezetenen aan de Diaconie en Armhuizen zijn vervallen, en nog daaglijks vervallen, welke Godshuizen, niet zonder redenen klagen over de groote Lasten, dewijl de gewezen gegoede Lieden arm en buiten staat zullen worden gesteld, om de gemelde Godshuizen te konnen bijstaan, en dat, schoon de winnende hand wel mild is, denkt een ieder, die zijn verlies voor oogen ziet, allereerst op zig zelf, waardoor dan ook zelfs de milddadigheden moeten ophouden.

„ Dit een en ander door de Kooplieden, met de allergrootste smerte, overwoogen zijnde, vermeenen dezelve hunnen pligt te zijn, voor 't welzijn van den Koophandel en het Vaderland, alle deeze rampen, nogmaals en wel ten derdenmaale, aan Uwe K. H. te moeten voordragen, alzo indien eerlang geen prompt redres geschied, zekerlijk zeer klaar te voorzien is, dat de noch verwacht wordende Schepen, mede weggenomen, en de Kooplieden buiten staat zullen worden om den Koophandel langer gaande te kunnen houden.

„ Alle het geen voorschreeven is, noodzaakt de Kooplieden, om zig andermaal tot Uwe K. H. te keeren, en Uwe K. H. te herinneren de gratieuse en troostrijke belofte bij de tweede audientie, aan de Kooplieden gedaan, die dezelven niet dan met de uiterste aandoening aanhoorden, als voorgebracht wordende met de uitterste tederheid en attentie, waarop de Kooplieden derzelver hoop en vertrouwen ten vollen gesteld hebben; in verwachtinge zijnde, daar van het volkome effect te hebben, eerbiedig verzoekende, dat Uwe K. H. de nodige middelen gelieve te helpen beramen, en zulks zoo spoedig immers mooglijk, alzo de nood zeer groot is, en de vertraging der weigeringe om de respective genomen Schepen te rug te geeven, dezelven, benevens derzelver Ladingen, onvermijdelijk zal doen verrotten en vergaan; dat voorts aan de Kooplieden mogen werden vergoed alle die importante schaden, als aan dezelven, door de Engelsche Natie zijn toegebracht; en dat Uwe K. H. hoogst derzelver goede hulp en medewerking gelieve aan te wenden, daar, en zoo het behoort, op dat de

to-

tomste ondergang van dit Gemeenebest in tijds mag worden voorgekomen.

„ De Kooplieden kunnen bij deeze gelegenheid niet af zijn Uwe K. H. te errinneren, dat wijlen Zijne Doorl. Hoogheid, hooglofſelijker gedachtenisſe, het voornemen heeft gehad (indien het God behaagt had Zijne Doorluchtige Hoogheids Perſoon in 't leven te ſparen) alle middelen aan te wenden, om den Koophandel, die uit Frankrijk, Italien, Spanje en Portugal, over Zee, voorbij onze Landen naar Duitschland gedreven word, indien mooglijks in Plaatſe van langs deeze Republiek, door dezelve *Transito* naar Duitschland te verleiden; welke tak van den Koophandel, de Kooplieden aan de welmeenende voorzorge Uwer K. H., insgelijks eerbiedig zijn aanbevelende.

„ De Kooplieden ſmeken derhalven, dat dezelve door de medewerkinge van Uwe K. H. mogen genieten de nodige en krachtdadige beſcherminge, waar voor dezelve zoo veele Jaaren zwaare lasten betaald hebben; ten einde zij bij vervolg in ſtaat blijven geſteld zulks te konnen continueeren, indien zij de bovenverzogte en zoo zeer nodige als gewenschte hulpe en beſcherming genieten mogen; bij ontſtentenisſe van welke de Kooplieden, als Lieden van Eer, verklaaren dat de gantſche Koophandel deezer Landen zal wezen geabimeerd; en, als het ware niet geacht, en dat ondanks alle derzelver genegenheid voor het welzijn van de Republiek, zij buiten ſtaat zullen zijn geſteld om eenige, veel min om de nodige Lasten te konnen betaalen.

„ De Kooplieden ſluiten deeze met een ſinceren wensch, dat het Huis van Uwe K. H. in allen zegen voorſpoedig zij, biddende dat Uwe K. H. verder hen bij derzelver zoo duurgekochte Rechten en Vrijheid te bewaren, en tegens de geenen, die de Republiek nadeel trachten toe te brengen, te verdedigen."

Het antwoord, welk *Haare Koninglijke Hoogheid* op deeze Memorie gaf, beſtond hoofdzaaklijk hierin: *Dat* Haare Hoogheid *wel bewust was, wat zij voorheen beloofd had; dat haar het nadeel ſmerte; doch dat het buiten haare ſchuld was, dat de zaaken nog niet veranderd waren; dat zij de ſterkſte inſtantien aan het Hof van Engeland had gedaan, en nog deed; dat zij verzocht dat de Kooplieden nog vier of vijf weeken geduld geliefden te neemen, en dat, zoo 'er in dien tijd geene verandering kwam, zij zelfs zouden moeten betuigen, van den kant*

kant van Engeland gedupeert te zijn, enz. dat zij hoopte, ten vierdemaale de Kooplieden in gelukkiger omstandigheden te zien; dat zij intusschen verzeekerd konden zijn, dat het welvaren van den Koophandel haar zodanig ter harte ging, als haar eigen belang.

Ingevolge van de bovenstaande belofte, door Haare K. H. aan de Kooplieden, op den 9den November, gedaan, werden, op den 24sten, door eenen daar toe afgezonden Expresse, eenige van de voornaamste Kooplieden van *Amsteldam* en *Rotterdam*, verzogt ten spoedigsten in den *Hage* te komen. De verhaasting deed de Kooplieden iet goeds, ten voordeele van den Koophandel, verwachten: des begaven zij zig, zo spoedig mooglijk, derwaart, van *Amsteldam* de Heeren VAN DE POLL, TESTAS, TER BORCH en NEEL, en van *Rotterdam* de Heeren BAELDE en VAN DE WALLE. Op den volgenden dag, zijnde den 25sten, hadden deeze Gedeputeerden gehoor bij de Vrouwe Gouvernante, en bij haaren Geheimen Raad, de Heer DE LARREIJ. Aan hun werd bij die gelegenheid ter hand gesteld, het afschrift van eenen Brief, behelzende de onderhandelingen, tusschen het Hof van *Engeland* en H. H. Mog., wegens de opgemelde klagten der Kooplieden, geschreeven door den Heer HOP, als Afgezant van den Staat in *Engeland*, aan den Heer Griffier FAGEL, en gedagtekend *Londen* den 17den November.

Zie hier den inhoud van denzelven:

„ WEL ED. GESTR. HEER!

„ MIJN HEER!

„ *Eergisteren avond is'er eene bijeenkomst van de voornaamste Heeren van het Ministerie geweest, en hebben dezelve als toen in Consideratie genomen hunner H. M. Resolutie van den 12den September laastleden. Zo ras daar van kennis bekomen had, heb ik getracht te weeten wat daar gepasseerd was, en of'er iets finaals besllooten was, ten opzichte van gemelde Resolutie. Mijlord* Holdernesse *onpasselijk zijnde. heb ik mij daarover geaddresseert aan den Heer* Pitt, *die mij geliefde te zeggen, dat,*

die

die Heeren tot laat in den nacht bij den anderen waren geweest; doch dat van wegen de volumineusheid der zaken, nog al een geruimen tijd zoude verlopen, eer een behoorlijk raport zoude konnen worden uitgebracht, om voor den Koning te worden gelegd: *dat hij mij ondertusschen wel konde verzekeren, zoo voor zig zelven, als voor de andere Heeren Ministers, dat 'er eene genegenheid was, om aan H. H. M. genoegen te geeven, voor zoo verre de klagten van derzelver Onderdaanen wel gefundeerd waren, en tot removeeringe van alle verwijderinge. Doch dat hij mij ter zelver tijd moest zeggen, dat 'er zig twee zaaken opdeeden; die men alhier niet zoude konnen toegeeven, dat is, voor eerst:* het Navigeeren en trafiqueeren op de Fransche Eilanden, en dat, schoon onder gefingeerde namen, voor Rekening der Franschen geschiedde, *waar door men wist dat Frankrijk millioenen had geprofiteert, en dat men hier van begrip was, dat zulks zelfs door de letter der Tractaaten niet gepermiteerd was, en dan ten anderen*, den aanvoer naar Frankrijk, van Materiaalen tot aanbouw van Schepen; dat, schoon die Materiaalen bij het IV. ART. VAN 'T TRACTAAT VAN 1674. genumereerd stonden, als geene Waaren van Contrabande zijnde, DEZELVE DOOR DE OMSTANDIGHEDEN CONTRABANDE GOEDEREN WIERDEN, strekkende ten aanbouw van de Fransche magt; *dat hij hoopte da H. H. M. zig ten dien opzigte, naar redelijkheid zouden laten vinden, (dat is, dat hij* Pitt *hoopte, dat H. H. M. de Engelschen zoude toestaan, de Tractaten naar hun welgevallen te verdraaijen, en als hunne omstandigheden zulks vereischten, die daar bijgenoemde Goederen vrij te kennen, doch dezelven veranderende, dat dan ook, die Vrije Goederen, Contrabande wierden: (en volgens dat zelve denkbeeld redeneert men ook tegenwoordig in Engeland, dan Hunne Hoog Mog. konnen zig met die gedachten niet vereenigen) mij verder zeggende, dat men ten opzigte van de Rechtsplegingen, indien daar in eenige abuizen zouden mogen wezen begaan, dat mede bij het aanstaande Parlement, zouden trachten te bewerken, dat de Acte van 't Parlement, tot encourageringe van Zeelieden, bij welke de genomen Prijzen hun in eigendom worden gegeeven, voor zoo verre mogt worden gealtereerd, dat, daar door alle vexatien mogten worden belet; daar verder*

der bij voegende, dat om dit alles uittewerken, daar toe arbeid en tijd word vereischt; en dat hij H. H. M. konde verzekeren, van deszelfs iever en genegenheid, om dat alles tot een goed einde te brengen; niets meer wenschende, dan een goede en vertrouwde harmonie en intelligentie, tusschen deeze Kroon en den Staat van H. H. M.

(*Was get.*) H. HOP.

Onnoodig is het, hier aan te merken, dat de Kooplieden, met dit bericht, zig deerlijk in hunne gedachten bedroogen vonden. Zij zagen duidelijk, dat het nog verre van daar was, om redres te bekomen; zij zagen dat men in *Engeland* 'er op bedacht was, hunnen handel, schoon tegen de Tractaaten, te bepaalen, en bespeurden geene de minste verandering ten goede.

Door de voornaamste Kooplieden der handeldoende Steden, te *Alphen* bij een gekomen, werd, ter redding van den ten val neigenden Koophandel, besloten, op nieuws eene bezending naar den *Haag* te doen. En om aldaar beslagen ten ijs te komen, werd te *Amsteldam* een Aanspraak aan de Vrouwe Gouvernante opgesteld en gedrukt, die, met een vernieuwd Adres, op den 7den van de maand December, aan H. K. H. door een getal van 40 Kooplieden, werd overgegeeven. De Aanspraak aan de Vrouwe Gouvernante was in vrij sterke bewoordingen opgesteld, en de inhoud te vinden in de *Ned. Jaarb.* December 1758, bl. 1190—1201.

De Vrouwe *Gouvernante* vond goed, daarop te antwoorden: *Dat zij met leedwezen den tegenwoordigen staat van den Koophandel aanzag, en over denzelven niet minder aangedaan was, dan iemand der Kooplieden; doch dat het haare schuld niet was, dat dezelve niet meer beschermd werd; dat aan de Magistraaten der Steden* Dordrecht, Haarlem, Amsteldam, Gouda, Rotterdam *en* den Brielle *de reden moest worden toegeschreven, dat Land en Zeemagt in geen beeteren staat waren;* (bedoelende de Vorstin hier mede de weigering tot de vermeerdering der Landmagt, waar van wij boven de redenen van *Amsteldam* gezien hebben) *dat zij* Gouvernante *niet had opgehouden te werken, om aan de Kooplieden genoegen te geeven, waar*

van

van ten getuige ſtrekte zekere Brief, door den Koning van Engeland, haaren Heer Vader, aan haar geſchreven. De inhoud daar van werd aan de Kooplieden medegedeeld, en luidde aldus:

„ *Men is thans metterdaad bezig om de zaaken der Hollanderen te behandelen, en* York *zal eerstdaags de nodige Inſtructien hebben om een overeenkomst te beraamen naar het genoegen van de Republiek. Men zal verder middelen trachten vast te ſtellen, om de buitenſporigheden der Kaperen te beteugelen. Ik ben,*

Uwe Goede Vader

GEORGE, R."

De *Gouvernante* voegde 'er nevens, onderricht te zijn, dat de Kolonel YORKE verzogt had, dien zelfden morgen een mondgeſprek met H. H. M. te houden, om in onderhandeling te treeden over deeze zaak, en dat zij hoopte, dat zulks van gewenschte uitwerking zoude wezen. De Vrouwe Gouvernante beſloot haar antwoord met te zeggen, dat, zo de Kooplieden zulks goedvonden, zij verder met den Heer DE LARREIJ, haaren Geheimraad, ſpreeken konden; waarop zij zig in een ander vertrek begaf. De afgezondene Heeren daar op mede vertrokken zijnde, verzochten zij gehoor bij den Heer DE LARREIJ; eenigen uit dat aanzienlijk lichaam, daar toe gekommitteerd, ſpraken zeer omſtandig met denzelven; toonden hem het oneindig verſchil tusſchen de Land- en Zeemagt, en dat 'er als nog geene redenen waren, die de eerſte aanſtonds noodzaaklijk maakten, maar wel de laatſte. Het antwoord van zijn Ed. was bijna het zelfde als dat der Vorſtinne; hij zeide, „ dat het de ſchuld van haare K. H. niet was, „ dat 'er geen herſtel kwam." Tot beſluit, voegde hij 'er nevens, „ Dat het voor de Vrouwe Gouvernante was geworden „ een POINCT D'HONNEUR, om in geen Equipagie ter Zee te be- „ willigen, zonder eene vermeerdering van Landtroepen; en dat „ hij de Kooplieden niet dorst vleien met de teruggave der ſche- „ pen en goederen, die door de Engelſchen genomen waren."
Met deeze ſmertelijke, in plaats van troostlijke reden, ver-

trokken de Heeren Kooplieden en scheidden van elkander, om ieder aan de zijnen het noodlottig antwoord mede te deelen. Niet min gevoelig betoonde zig H. K. H. zo over de aanspraak, als over de gemeenmaaking van dezelve, zo ras dezelve gedaan was; gelijk haare K. H. niet onduister te kennen gaf, in eene aanspraak, door Hoogstdezelve gedaan, op den 11den van de gemelde maand December, in de vergadering van H. H. M. in welke aanspraak H. K. H. de noodzaaklijkheid der vermeerdering van Land- en Zeemagt op 't sterktst trachtte te beweeren.

De Kooplieden, hoewel weinig baat ten Hove gevonden hebbende, lieten, echter, niet af, alle hunne vermogens aantewenden, om den zenuw van den Staat niet geheel en al te doen verslappen, maar, ware het mooglijk, door ernstige smeekbeden, van de Ed. Gr. M. Staaten deezer Provintie, en van de Burgemeesteren der Steden, de nodige hulp en bijstand te verkrijgen. Het Requesten aan de Ed. Gr. Achtb. Heeren Burgemeesteren deezer Stad door de Kooplieden, en aan de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van deeze Provintie ingeleverd, waren beiden ingericht, om Hoogstdezelve een oog op de noodlijdende Commercie te doen slaan, en zodanige besluiten te doen neemen, als H. Ed. Gr. Mog. volgens hunne wijsheid, meest oorbaar zouden oordeelen, tot voorkoming van het verval der Commercie en Navigatie, en grootmaaking van het Vaderland.

Het gehoor, door YORKE, volgens het bericht aan de Kooplieden, gevraagd, bestond hier in, dat hij verzogt in Onderhandeling te treden, tot wegneeming der geschillen, met eenige Leden, die daartoe uit de Vergadering van H. H. M. zouden gecommitteerd worden. Tegen den 22sten deezer maand verzogt hij een tweede gehoor bij H. H. Mog. Gedeputeerden tot de Buitenlandsche zaaken; 't welk hem zijnde toegestaan, gaf hij aan dezelve een schriftelijke Memorie over, waar in vervat waren de pointen, waarop hij gevolmatigd was, om in onderhandeling te treeden; waarin, echter, de Koning bij de reeds gemelde voorstellingen en onwettige eischen bleef volharden, en, ten aanzien van de Tractaaten, het hier voorgemelde denkbeeld van den Heer PITT volgde. Deeze Memorie werd eerst Copielijk gesteld in handen van den Heere VAN WELDEREN en anderen H. H. M. Gedeputeerden tot de Buitenlandsche zaaken, om de-

zel-

zelve na te zien, te onderzoeken en daarop in te neemen de Hoogwijze Confideratien en het Advis van H. K. H., en om van alles ter vergadering Raport te doen. Ook werd dezelve, dien eigen dag, in de vergadering van H. Ed. Gr. Mog. ingeleverd, en door H. Ed. Gr. Mog. goedgevonden, dat dezelve zoude worden onderzogt door de Heeren van de Ridderschap en verdere Gekommitteerden tot de zaaken van de Commercie en Navigatie, om de vergadering te dienen van bericht.

Terwijl men in die aanzienlijke Kollegiën daar mede bezig was, kwamen in *Amsteldam* te voorschijn eenige *korte bedenkingen, wegens den Handel op de Fransche Westindiën,* en hoe dezelve op eene behoorlijke wijze gedreeven werd. De kunde van den Schrijver, die in deeze Bedenkingen doorstraalde, verzeld met de wetenswaardige Aanmerkingen, zo wel voor den tegenwoordigen als toekomenden tijd, deed dezelve de goedkeuring van allen, die 'er belang bij hadden, wegdraagen.

Op den 19den Januarij des volgenden Jaars, ontving men binnen deeze Stad uit *'s Gravenhage* bericht, wegens het afsterven van Haare Koninglijke Hoogheid de Vrouwe Gouvernante. Smertelijk waren, ondertusschen, de tijdingen, welke men hier daaglijks ontving, van de nadeelen, die aan de Scheepvaart, door de *Engelschen*, dag op dag werden toegebracht. Ter aanwijzing van de onbestaanbaare handelwijze der Rechtsplegingen binnen *Londen*, is alleen genoeg, het bericht van Kapitein PIETER BARTS, wiens schip, van *Suriname* naar *Amsteldam* bestemd, aldaar was opgebracht. 't Is waar, schip en lading werden vrij verklaard; doch op hoedanige wijze? Bij de vrijspraak werd gemelde BARTS gecondemneerd, te betaalen 150 Ponden Sterlings, voor de schade, die hij den Kaper, tegen wien hij, geduurende den nacht, slags geweest was, had toegebragt; als ook om dat de Kaper, die het gevecht gestuit had, uit de Middelandsche Zee kwam en quarataine moest houden. Omtrent den zelfden tijd ontving men bericht van het opbrengen van negen andere *Hollandsche* Schepen: kennende de *Engelschen*, in hunne roofzugt, paal noch perk, en noodzaakende dus de Kooplieden, aantehouden om Konvoij, als het eenigste middel, om den moedwil der *Engelsche* Kapers, die, gelijk de roovende dieren, op de stomme vogelen aasden, te beteugelen. Men zag daar van een

voorbeeld, in de bedrijven van den toenmaligen Kapitein JAN BINKES, te *Kadix*, en van den Schout bij Nacht JOOST SELS op de Rede van *Mallega*, waar bij drie Schepen uit hunne roofzuchtige klaauwen ontrukt werden.

Aan H. H. M. de Heeren Staaten Generaal werd, behalven het Request van den Heer JAN JACOB FAETS *Junior*, wegens het Schip de *Goede Resolutie*, in 't begin der maand Februarij, door de Kooplieden van *Amsteldam* en *Rotterdam*, een Verzoekschrift overgegeeven. De zaak, welke hier toe aanleiding gaf, was deeze. In 't laatst der voorige maand, had men, hier te Lande, tijding ontvangen, dat de Rechters van het Admiraliteits Hof te *London* voorneemens waren, over de *Nederlandsche* in *Engeland* opgebragte Schepen, die gekomen waren van *St. Eustatius* en *Curaçao*, op den 6den deezer maand uitspraak te doen; waar bij verklaard was, dat nopens dezulke, van welke niet gerechtelijk konde bewezen worden, welke goederen uit Barken, en welke van 't Land ingenomen, en voor wiens Rekening de ingeladen Goederen afgezonden waren, schip en lading zouden verbeurd verklaard worden. De onmooglijkheid, om dit te kunnen bewijzen, bij gemelde Kooplieden overwogen zijnde, werd te *Amsteldam*, het opgemelde verzoekschrift, aan 's Lands Staaten, den 30sten van de voorleden maand ontworpen, in eene vergadering der aanzienlijkste Kooplieden voorgeleezen, daags daaraan Hunne Ed. Gr. Achtb. ter hand gesteld, en verder, ten zelfden dage, vier Kooplieden gemagtigd, om het, met die van *Rotterdam*, aan Hoogstgemelde Heeren Staten aantebieden. Op dien dag werd ook, van wegen hunne Hoog Mog. een Bode aan den *Hollandschen* Gezant in *Engeland* afgevaardigd, met order om alle vermogens te werk te stellen, dat, staande de Onderhandelingen tusschen dat Rijk en de Republiek, de zaaken mogten blijven in haar geheel. Dit had ten gevolge dat aldaar besloten werd, dat de uitspraaken der vonnisfen zouden blijven uitgesteld tot den 21sten Augustus. Nogthans werd, op den 24sten, het vonnis over 27 verbeurd verklaarde Schepen, die van *St. Eustatius* en *Curaçao* gekomen waren, uitgesproken. Hoe schreeuwende dit onrecht ook zijn mogt, hoorde men, echter, uit *Engeland* niets anders dan troostelijke tijdingen van een spoedig redres; even als of dit eene voldoende vergoeding ware.

H.

H. H. Mog. dus ten duidelijkste ziende, dat men in *Engeland* niets bedoelde, dan den geheelen Koophandel der Nederlanders te vernielen, besloten, op den 26sten der loopende Maand, tot de uitrusting van vijf en twintig Schepen van Oorlog. Om dezelve van de nodige Manschap te voorzien, werden, op den 27sten Maart, twee Plakkaten vastgesteld, wordende, bij het eerste, *verboden de werving van Bootsvolk voor vreemde diensten, enz.* en bij het tweede, *eenige schikkingen gemaakt, betreffende de vaart uit deeze Landen, en het ligten van den Tienden Man van de Groendlandsche, en den Vijfden van alle andere Schepen.* De Onderhandelingen Hunner H. Mog. met den Ridder YORKE hielden nog al aan, zonder, echter, van eenige vrucht voor den Koophandel of Scheepvaart te zijn, dewijl de Memorie van den Ridder YORKE, wegens het ontworpen Project, verre af was van eenige voldoening te geeven. Door *Hunne Ed. Gr. Achtb. de Heeren Burgemeesteren* deezer Stad, was die Memorie gesteld in handen van de Kooplieden, ten einde Hunne Ed. Gr. Achtb. te dienen van derzelver bericht. In het wel doorkneed antwoord, werd de onbestaanbaarheid en onwettige wijze van handelen in *Engeland* ten klaarsten aangetoond. Alle de voorige en aanhoudende klagten, die 's Lands Ingezeetenen gedwongen waren, bijna daaglijks te vernieuwen, deeden eindelijk *Hunne Ed. Gr. Mog.* besluiten, een voorslag te doen ter Vergadering van *Hunne Hoog Mog.*, een buitengewoon Gezantschap naar *Engeland* te zenden, om den Koning zelven alle de reeds gedaane klagten onder het oog te brengen, en te beproeven, of het mooglijk ware, zulke middelen te beramen, als konden dienen tot herstel van 't gebeurde, en stuiting van verdere slegte handelwijzen. De Heeren, tot dit Gezantschap benoemd, waren de Wel Ed. Gestr. Heeren Mr. JACOB BORREL JANSZ, weleer Schepen deezer Stad, doch toen ter tijd Raad en Advocaat Fiscaal bij het Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit alhier; Mr. JAN VAN DE POLL, insgelijks weleer Schepen, en nog onlangs een der Gecommitteerden van de Kooplieden deezer Stad; en Mr. GERRIT MEERMAN, Pensionaris der Stad *Rotterdam.* Deeze Heeren, op instantelijk verzoek, aangenomen hebbende, de reize te doen, werden hun één Se-

cretaris en twee Klerken toegevoegd, en ieder hunner toegelegd, geduurende het Gezantſchap, veertig Guldens daags, en vijftien honderd Guldens voor derzelver Equipagie, buiten het Salaris voor de Klerken. Na dat Hunne Ed. met het begin der Maand April hunne Inſtructien ontvangen hadden, vertrokken zij, den 5den, van *Hellevoetſluis*, landden den 11den in *Engeland* aan, en hádden, den 17den, het eerſte gehoor bij den Koning.

Intusſchen voeren de *Engelſchen* nog al geſtadig voort, met het beroven, opbrengen en verbeurd verklaaren der *Nederlandſche* Schepen. Ons beſtek laat niet toe, alles omſtandig te verhaalen; te meer, daar het hier ter nedergeſtelde voldoende is, om den Leezer te doen zien, hoe het gezag van den Staat, door *Engeland*, geſchonden werd, en welke moeite het in hadde, zig bij de aangenomene *Neutraliteit* te handhaven. Nog zwaarder werd dit, toen de *Koning van Frankrijk*, door zijnen Ambasſadeur, Hunne Hoog Mog. een gedeelte zijner magt deed aanbieden, ter beteugeling der *Engelſche* Roverijen; en ook na een andere Memorie, door den Ambasſadeur van den Koning van *Engeland*, H. H. Mog. ter hand geſteld, inhoudende eenige klagten, over het bezorgen van verboden Koopmanſchappen aan *Frankrijk*. De eerſte Memorie gehoor te geeven, en *Frankrijks* aanbod aan te neemen, moest een onvermijdelijke breuk met *Engeland* veroorzaaken, en het voorgeſtelde *Plan van Neutraliteit* den bodem inſlaan. De tweede in te willigen, kon niet anders uitwerken, dan den Koophandel nog meer te bepaalen, en *Frankrijk* tegen den Staat in het Harnas te jaagen. Om deeze reden meenen wij niet ten onrecht gezegd te hebben, dat het blijven bij de voorgenomene Onzijdigheid, een Meeſterſtuk van Staatkunde was. Het eenigſte, dat den Koophandel nog in ſtaat deed blijven, was, het aanhoudend verleenen van Konvooijen, 't welk, in dien tijd, in geenen deele verzuimd werd.

Onder alle deeze omſtandigheden, kwam, op den 23ſten Augustus, binnen deeze Stad, HAG MAHOMETH ROZENIJ, als Afgezant van SIDIJ MAHOMETH, Keizer van Marokko, om H. H. M. kennis van deszelfs komst tot den Throon te geeven, en tevens om het Tractaat van Vrede en Koophandel, door deszelfs Vader, in 1752 gemaakt, te bevestigen. Deeze Afgezant, met Sloepen

aan

aan de Admiraliteits Werf aan Land gebracht zijnde, werd aldaar, door den Hofmeester van Staat, uit naam van H. H. M. verwelkomd en met een Jagt naar den *Haag* gevoerd.

De Memorie van het *Fransche* Hof, boven gemeld, werd gevolgd door eene andere, waarin dat Hof allersterkst klaagde, over het ophouden van eenige Krijgs-Ammunitie; waar door het hier boven gezegde nog meer bevestigd word.

In 't Jaar 1760 vonden zig H. H Mog. genoodzaakt, ter goedmaking der Nederlandsche Convoijen, het Ordinaris Last- en Veilgeld, volgens bepaalingen van den 31sten Julij 1725, en van den 1sten Maart 1760, eindigende met den 1sten Maart 1761, te bezwaaren met een pCt. op de inkomende, en een half pCt. op de uitgaande Goederen; op welke Ordonnantie, in de maand Junij, door 's Lands Staaten, ter bevordering van den Koophandel, eene nadere opheldering gemaakt werd. Voorts liep dit Jaar, even als het voorige, ten einde, met ongehoorde Rechtspleegingen en Vonnissen, wegens de in *Engeland* opgebrachte Schepen, hoewel het neemen en opbrengen niet meer zo sterk ging, als voorheen; het welk grootendeels moet worden toegeschreeven aan de menigvuldige en aanhoudende Convooijen, welke 's Lands Staaten, ter beveiliging van den Koophandel, verleenden, en die nog bij aanhoudendheid vereischt wierden; waarom dan ook, op den 16 Februarij 1761, andermaal een Plakaat ten voorschijn kwam, waarin geordonneerd werd, dat de heffing van het verdubbelde Last- en buitengewoone Veilgeld, in het voorgaande Jaar ingevoerd, nog voor een Jaar gecontinueerd zoude worden.

In het begin der maand Maart van dat Jaar, gaven de Ed. Heeren Bewindhebberen van de O. I. Compagnie ter Kamer *Amsteldam*, aan H. H. M. een uitvoerig en verdedigend Berigt over, op de klagten der *Engelschen*, wegens de gepleegde Vijandelijkheden op *Bengale*; waar van men, van den kant der Klaagers, eenen grooten ophef gemaakt had, die, door het opgemelde Bericht, zeer veel van deszelfde kracht en waarde verloor.

De Heer en Mr. J. BOREEL, die, zo als wij hier vooren gezegd hebben, met de Heeren VAN DE POLL en MEERMAN, als Afgezant, naar *Engeland* vertrokken, en vrugteloos van daar te rug gekomen was, werd, op den 30sten Maij, weder naar dat Rijk

afgevaardigd, om den tegenwoordigen Koning, GEORGE DEN DERDEN, wegens deszelfs Throonbeklimming, uit naam van H. H. M. geluk te wenschen.

Onder het getal van negen en twintig Oorlogschepen, die, in het Jaar 1762, zig het zij in Zee, of in deeze of geene Havens, ter bescherming der Koopvaardijschepen, bevonden, was mede het schip *de Dankbaarheid*, waarop als Kapitein het bevel voerde, de Wel Ed. Gestr. Heer SALOMON DEDEL DE JONGE. Deeze, op Zondag op 22sten Augustus, met zijn bijhebbend Convooij, bestaande in vier Koopvaardijschepen, uit *Texel* gezeild, kwam hem, op dien zelfden nadenmiddgg, een *Engelsch* Oorlogscheepje, van tien stukken Kanon, op zijde; het voerde den naam van *Hasard-Chaloup*, en werd gekommandeerd door Kapitein J. JOHN, die aan den Heer DEDEL, door een Officier, kennis gaf, dat hij bepaalde orders had, om alle Schepen, naar *Fransche* of *Spaansche* Havens bestemd, te doorzoeken en aantehouden; begeerende dus vrijheid om zijnen last, omtrent de Koopvaardijschepen, te volbrengen. Doch de Heer DEDEL gaf hierop, ingevolge van 't Tractaat van 1674, een weigerend antwoord. *Hij verklaarde niet te kunnen toestaan, dat Schepen onder zijn Convoij, die geen van allen Contrabande Goederen in hadden, doorzocht zouden worden;* deelende hem vervolgens den inhoud der Ladinge van elk Schip mede: waarop het *Engelsch* Schip, dien nacht, afhield. 's Lands Oorlogschip werd, met het aanbreeken van den dag, weder gepraaid, door de *Tryal-Chaloup*, van zestien stukken Kanon, gevoerd door Kapitein CUNIGHAME, die, even als de voorige, de onderzoeking eischte; doch, het zelfde antwoord bekomen hebbende, een Scheepje van veertien stukken seinde, genaamd *Hunter-Chaloup*, Kapt. VERGIES, die den Kapitein DEDEL op zijde bleef, terwijl intusschen de *Tryal* naar de Rheede van *Duins* te rug zeilde. Het *Hollandsch* Convoij pasfeerde, des avonds van den 24sten, *de Hoofden*, alwaar de *Hunter-Chaloup* verscheide schoten en seinen met vuuren deed; waarop, den 25sten, 's voormiddags, zeven zo groote als kleine *Engelsche* Schepen, bij het Convoij kwamen. De Kommandeur ADAMS, voerende het Fregat *the Diana*, van twee en dertig stukken Kanon, en twee honderd en dertig Man, 's Lands Schip op zijde gekomen zijnde, riep, even als de

de voorigen, om de Koopvaardijschepen te visiteeren, en zond, op het antwoord van den Heer DEDEL, een Sloep naar het Fregatscheepje *de Maria Elisabeth*, welk, onder het Convoij, naar *St. Sebastiaan* geschikt was. Kapitein DEDEL deed, volgens zijn laatste antwoord, terstond op de Sloep vuuren, en liep 'er met zijn Schip op aan, om de doorzoeking te beletten; doch de Sloep hield af, eer hij 'er bij zijn kon. Daar op zond hij een Officier met eenige Soldaten, aan ieder der drie andere Koopvaardijschepen, met last om de *Engelsche* Sloepen van boord te houden. De Kommandant ADAMS hem weder op zijde gekomen zijnde, deed den Heer DEDEL, door twee Officieren, met de Sloep aan hem afgezonden, aanzeggen, dat in een gehouden Krijgsraad besloten was, om de Schepen onder zijn Konvoij te visiteeren, en dat men op hem vuuren zou, indien hij ondernam, zulks met geweld te beletten. Kapitein DEDEL antwoordde met weinig woorden, dat hij, hoe ongelijk de magt ook ware, nimmer zou toelaten, dat Schepen, onder zijn Konvoij, door eenige anderen, gevisiteerd wierden. Daar mede vertrokken de Officiers; en straks daarna zeilden drie Sloepen, met vliegende Vlaggen, naar de Koopvaardijschepen; waarop Kapitein DEDEL, zonder uitstel, met scherp op dezelve deed schieten. De *Diana*, die hem op zijde lag, vuurde op hem, doch bleef niet onbeantwoord. De twee Scheepen geraakten hierop in gevecht; het had bijna een half uur geduurd, toen Kapitein DEDEL aan den neus gekwest werd: waardoor hij genoodzaakt was, voor een korte poos, het half dek te verlaaten. De overige *Engelsche* Schepen, waar onder één van vijftig stukken Kanon, de *Chester* genaamd, en gekommandeerd door Kapitein HEIJ, begonnen toen mede op 's Lands Oorlogschip te schieten; 't welk kort daarna genoodzaakt was, door overmagt, zig optegeeven. Thans maakten zig de Sloepen meester van de Koopvaardijschepen, die, zo wel als het Oorlogschip, naar *Duins* gebracht werden, alwaar zij den 29sten ten Anker kwamen. Op 's Lands Schip waren twee dooden, en elf gekwetsten, en onder de laatsten de Kapitein; het Touwwerk en loopend Wand was insgelijks merkelijk beschadigd.

De *Engelschen* behaalden hierbij dubbele schande, dewijl zij, na ondervonden te hebben dat de Koopvaardijschepen geene Contrabanden in hadden, die vrank en vrij moesten laaten vertrek-

ken,

ken, zo als zij alvoorens, aan den Heer DEDEL, dien zij door overmagt overwonnen hadden, met alle tekenen van agting hadden moeten toestaan. In de maand December ontving men alhier tijding, dat zijn Wel Ed. Gestr. te *Mallega* gearriveert was.

Het jaar 1763 begon even als de voorige Jaaren; dat is, met aanhoudende Zeeroverijen der *Engelschen*, waarvan, onder anderen, een Schipper, MAERTEN HOLM, de gevoeligste ondervinding had. Zij bepaalden deeze euveldaaden niet binnen den kring van Europa, maar zelfs in Asia hield hun onbehoorlijk gedrag maat noch perk; wordende den Handel der Oost-Indische Maatschappij op *Bengale* zodanig gestremd, door hunne bedienden aldaar, dat de Heeren Staaten Generaal zig genoodzaakt vonden, in het jaar 1764, aan de klagten der Heeren Bewindhebberen gehoor te geeven, en hun gezag tot herstel daarvan te werk te stellen. Onder het Art. O. I. COMPAGNIE zullen wij zien, hoe de *Engelschen*, van hunnen kant, zig hierop zochten te regtvaardigen, alleen met oogmerk, om de aangevangene onderhandelingen te rekken, en ongestoord in hunne spoorlooze bedrijven te kunnen volharden. Doch met het sluiten van den Vrede, tusschen *Engeland*, *Frankrijk* en *Spanje*, met den aanvang van 1763, kreeg ook de Koophandel zijne voorige vrijheid weder.

Sedert eenige Jaaren was 'er, tusschen de *Hollandsche* en *Zeeuwsche* Kooplieden, eenige twist ontstaan, over de vrije Vaart op *Essequebo* en *Demerarij*, welke de *Zeeuwsche* Kooplieden voor zig afzonderlijk zochten te behouden. De Hoofdparticipanten van de West-Indische Compagnie ter Kamer *Zeeland*, hadden hierover, in het jaar 1765, eene Memorie ter Vergaderinge van de Heeren Staaten Generaal ingeleverd, waarbij beweerd werd, dat niet alleen het private regt, tot de vaart op *Essequebo*, aan de Ingezeetenen van die Provintie alleen behoorde, maar dat het ook onmooglijk was, *Demerarij* van *Essequebo* aftescheiden. De Representant en Bewindhebbers van de Generaale *West-Indische* Compagnie zochten, in den Jaare 1767, de bewijzen, daarin voortgebragt, door eene Deductie te wederleggen. In het daaraan volgende jaar, vonden eenigen der aanzienlijkste *Amsteldamsche* Kooplieden, ter bescherming van hunnen Handel, nodig, hunne belangen, bij wijze van Request, H.

H.

H. M. onder het oog te brengen, met aantooning van de nadeelen, die de Staat in het algemeen, en ieder Provintie in 't bijzonder, ook vooral de Planters der beide Colonien, lijden zouden, indien de vaart op beide plaatzen alleen voor *Zeeland* open bleef. Het Request zelve te breedvoerig zijnde om hier geplaatst te worden, wijzen wij de Leezers, die 'er belang in stellen, tot de *Ned. Jaarb.* van 1770, bl. 436 — 458. alwaar men in het vervolg vindt, dat der Hoofdparticipanten van de Generaale *West-Indische* Compagnie, en eindelijk het Request, welk de *Zeeuwsche* Kooplieden daar tegen aan H. H. M. overleverden; den Brief van de Staaten van *Zeeland*; en de Deductie van de *Zeeuwsche* Hoofdparticipan, ter wederlegging der *Amsteldamsche* Requesten: welke stukken weder gevolgd werden van Aanmerkingen en Tegenbedenkingen; zie ESSEQUEBO.

Op deeze verschillen volgden, in 1772, weder anderen, over het bestier en de aanstelling van Beampten, op de beide Colonien; van al het welk men de egte stukken vinden kan in de *N. Ned. Jaarb.* van 1772, bl. 1008 — 1097, en van 1773 en 1774: in welk laatstgemelde Jaar men zien kan, hoe Zijne Hoogheid de Prins Erf-Stadhouder, door een nader Reglement, de vaart op *Esfequebo* geschikt en in order gebragt heeft, op den 15den Januarij 1772; waar tegen die van *Zeeland*, als 'er geen genoegen in neemende, zig met kracht verzetteden, schoon die van *Holland*, *Friesland* en *Stad en Lande* de zaak voor afgedaan hielden.

De twist, ontstaan tusschen *Groot-Brittannie* en deszelfs *Amerikaansche Colonien*, begon, al bij deszelfs aanvang, door eenige voornaame Staatkundigen, als nadeelig voor onzen Staat, en deszelfs Koophandel, beschouwd te worden. In het jaar 1775 werd, door den *Engelschen* Ambassadeur, aan H. H. M. kennis gegeeven „ dat de Koning, zijn Meester, uit hoofde van den „ oproer en muiterije, in een gedeelte van *N. Amerika*, zig „ verpligt gevonden had, de nodige middelen te beramen, om „ die Oproerigen weder tot hunnen pligt te brengen, en ten „ dien einde op allerlei wijzen te beletten, dat de misnoegden, „ onder voorwendsel van Koophandel, niets ontvingen, 't geen „ hunnen opstand zoude konnen voeden en stijven. Dat zijne „ Majesteit ten dien einde in zijn Rijk allen uitvoer van Wape-

„ nen

„ nen of Oorlogstuig, zonder uitdrukkelijk verlof had verbo-
„ den; dan, dat dit vrugteloos zoude zijn, zo uit andere Lan-
„ den naar die Gewesten zodanige waaren vervoerd werden, en
„ dat men niet te min vernam, hoe de Kooplieden in deeze Re-
„ publiek geduurige verzendingen van Oorlogsbehoeften naar
„ America deeden, 't zij onmiddelijk, of wel over de Kolonien
„ van deezen Staat. Weshalven hij Afgezant, uit naam van den
„ Koning, zijnen Meester, uitdrukkelijk verzogt, dat Hunne H.
„ Mog. wel geliefden, zonder uitstel, daar tegen die krachtige
„ middelen te beramen, die derzelver wijsheid hun zoude aan de
„ hand gegeeven, ten einde geene Wapens of Oorlogstuig, on-
„ der welk voorwendsel ook, naar de W. I. werden gezonden,
„ boven 't geen tot gebruik der Kolonien van den Staat, ter goe-
„ der trouwe, zou nodig zijn; dat hij niet twijffelde, of HH.
„ HH. MM. zouden gaarne zoo eene gelegenheid waarneemen
„ om een wezenlijke proef van Hunne Vriendscdap voor den Ko-
„ ning, en van Hunne verknogtheid aan een Nabuur, zoo als
„ Engeland was, te kennen te geeven."

Hoe geneegen H. H. M. zig betoonden, om aan dit verzoek te voldoen, bleek bij de Resolutie van den 20sten Maart van dat jaar, waarin verboden werd, binnen zes Maanden geen Oorlogs Ammunitie, Buskruit, enz. uit de Republiek te zenden, ten zij met consent en permissie van 't Collegie ter Admiraliteit, onder welks ressort de Inlaading geschiedde, op straffe van Confiscatie en duizend Guldens boete, ten laste van den Schipper; welk verbod, den 18den van Augustus deezes jaars, nog voor één jaar verlengd werd. Intusschen begreepen 's Lands Vaderen, hoe noodzaaklijk het ware, zig in een behoorlijken staat te stellen, om den Koophandel en Scheepvaart te konnen beschermen, in gevalle de Oorlog, tusschen *Engeland* en *Amerika*, van meerder gevolgen mogt worden.

Dan, deeze zo heilzaame als noodzaaklijke maatregels werden verijdeld, door de verschillende gedachten, die veelal onder de Vereenigde Provintien plaats hebben, en, gelijk te vreezen is, uit hoofde van ieders bijzonder belang, in 't vervolg plaats zullen hebben, hoewel voor de Republiek altoos ten uitersten nadeelig, en somtijds niet min gevaarlijk voor Mannen van Staat en Regeering, die, volgens hun geweeten, eed en pligt, en

vol-

volgens de belangen hunner Onderdaanen, de zaak ten uiterften toe verdedigen.' In dit geval bevonden zig toen de Regeerders van *Amſteldam*, welke, uit hoofde van de Commercie en Navigatie, den bijna eenigften, ten minften den voornaamften Tak, van het beftaan hunner Ingezeetenen, bij de minfte reptuure, onder de Zee Mogendheden ontftaan, zig altoos ten fterkften verklaarden en moeten verklaaren, voor de vermeerdering van 's Lands Navale magt; waardoor dezelve dan ook menigmaal in zwaare moeilijkheden zijn ingewikkeld. De gewigtige vraagen:. *Of het voor ons nuttig zij, een aanzienlijke Krijgsmagt op de been te hebben?* en ten tweede: *Of onze veiligheid voornamelijk van eene genoegzaame Land-, dan wel van eene bekwaame en voldoende Zeemagt afhange?* zullen, naar mijne gedachten, voor altoos onvoldoende voor ieder beantwoord blijven, zo lang ieder Provintie, ieder Stad, die ten haaren voordeele begeert beantwoord te hebben. Maar als men den KOOPHANDEL en ZEEVAART als de waare bronnen van het welzijn der gantfche Republiek befchouwen wil, bij wier wél of kwalijk vaaren dezelve moet ftaan of vallen, dan zou men, op de laatfte Vraag, en niet zonder grond, konnen inbrengen, dat ieder, die der gefteldheid deezer Landen maar eenigzins kundig is, zal toeftemmen, dat derzelver natuurlijke ligging gelegendheid geeft tot den Koophandel: een voordeel, zo groot, zo uitgebreid, dat het meest alle andere nadeelen, die het zelve, zonder den Koophandel, een vrugteloos land zouden maaken, rijkelijk vergoed; zodat de Koophandel, als de ziel en zenuw van den Staat, daar zij meest op den ruimen Oceaan gedreeven wordt, ook op denzelven befchermd moet worden. Daarenboven zal men dan ook moeten toeftemmen, dat de ligging der Republiek zodanig is, dat een Vijand, die dezelve zou willen aanvallen van den Zeekant, dadelijk tot in het hart van 't Land zou konnen indringen; waar uit dan volgt, dat, al ware het de Koophandel niet, de beveiliging van het Land zelfs, eene voldoende Zeemagt vordert, en volftrekt nodig heeft. Dan de vraag, of wij tot dit zelfde oogmerk eene aanzienlijke Landmagt noodig hebben? dit is het verfchil, dat wij zeiden, dikmaals te hebben plaats gehad. Ieder heeft in zijne denkbeelden, op zig zelve befchouwd, het grootfte en voldoendfte regt, dewijl het onze Staatkundigen niet moeilijk valt,

van

van wat gevoelen zij ook zijn, hunne belangen met de grootste en gewigtigste redenen te verdedigen. Hoe de Regeering van *Amsteldam* zig hier over verklaarde, volgens haare gewoone wijze van denken, die altoos naar het belang van den Koophandel overhelt, en dus meestal verschilt van hun, die, zoo het schijnt, minder belang in den Handel ter Zee stellen, is te zien in het hier voorgemelde Advis der Heeren van *Amsteldam*, in het jaar 1758.

Het noodzaaklijke belang van 's Lands Navale Magt scheen, in het jaar 1771, de grootste oplettenheid van Hunne Ed. Gr. Mog. de Staaten van *Holland* en *Westfriesland* te vereisschen, wordende ter Algemeene Staatsvergadering de noodzaaklijkheid van derzelver vermeerdering, op den 22sten Maart des gemelden Jaars, ten sterkste aangedrongen, met bijvoeging van klagten over de agterhoudenheid en flaauwheid der andere Provintiën, omtrent al het geen reeds voor lang tot derzelver verbetering vereischt was, en toen reeds meer dan ooit, om de Marine van den Staat voor eenen totalen ondergang te beveiligen; met bijvoeging dat H. Ed. Gr. Mog. vooral het oog hadden te vestigen op den aanbouw van een convenabel getal Schepen van Linie; waarop ook, in de maand April des gemelden jaars, werd aangedrongen, doch waarin, bij verre de meeste Provinten, niettegenstaande alle instantien, zo van den Heer Erfstadhouder, en den Raad van Staate, als ook nog afzonderlijk van hoogstgemelde Zijne Hoogheid, tot dus verre geen Consent was gedragen.

Dat toch de Bondgenooten, zeggen H. Ed. Gr. Mog. verder, zig zouden errinneren, den ernst en nadruk, waar mede, door den Heere Prins, bij eene bekwaame gelegenheid, was geinsteert, ten einde de Collegien ter *Admiraliteit*, door de Consenten en Fournisſementen van de gezamentlijke Bondgenooten, op de bovengem. Petitie, en op het voorbeeld van de twee voorzittende Provintien, in staat mogten worden gesteld, tot den aanbouw van Schepen van Linie, met verderen aandrang en betooning van hooge noodzaaklijkheid, om met geen minder ijver, dan voorheen, te zorgen voor het behoud der Marine: *Op dat de naam van eene Zeemogenheid, van ouds aan dit Gemenebest competeerende, niet worde een bloote titel; maar dat de Vlag van den Staat vooral gerespecteert moge blijven.*

Na

Na dat H. Ed. Gr. Mog. hunne regtmaatige klagten herhaald hebben, over den weinigen ijver tot de Zeezaaken, bij de andere Provintien, uitgenomen die van *Gelderland*, vervolgden dezelve, dat zij, om de andere, door hun voorbeeld, aantemoedigen, tot het in tijds beraamen en dadelijk te werk stellen van alle zodanige maatregelen, als tot beveiliging van de Republiek nodig en dienstig geoordeeld werden, zig bij hunne Consenten in den staat van Oorlog, in de drie laatst voorgaande jaaren 1772, 1773 en 1774, gantsch niet ongenegen hadden betoond, om de verbeetering van 's Lands Zeemagt met een modicque versterking van de Militie gepaard te doen gaan; dat H. Ed. Gr. Mog. als nog in die zelfde sentimenten perfevereerden, en bijzonder ook in de tegenwoordige conjunctuuren van tijden niet nalieten, op de versterking van de Landmagt hunne aandagt te verdubbelen; doch dat de veiligheid van de Republiek in de vermeerdering van de Militie alleen te vergeefsch zou worden gezogt; en dat, in alle gevallen, niets anders, dan door een gecombineerde voorzorg omtrent de defensie, zoo te Water als te Lande, de gemeene interessen van het Bondgenootschap bevorderd, en de zekerheid van den Staat gehandhaafd konden worden; dat het verval van de Zeemagt merklijk grooter was dan dat van de Landmagt, die, daarenboven, de importante voordeelen genoot, welke, door den onvermoeiden vlijt van Zijne Hoogheid, in het onderhouden van de goede ordre en discipline, tot haare intrinsique versterking werden toegebragt; en, al wilde men geheel ter zijde stellen de redenen, die in het generaal en op zig zelfs daarvoor militeerden, dat aan de voorziening op de Zeemagt de Preferentie voor de Landmagt behoorde gegeeven te worden, men dan nog zoude moeten toestemmen, dat de zaaken van Europa zig in zodanig aspect vertoonden, dat de Republiek eerlang genoodzaakt zoude konnen worden, om den Handel en Navigatie haarer Onderdaanen, in meer dan ééne Zee te gelijk, te moeten beschermen: terwijl ook de ondervinding nog onlangs geleerd heeft, hoe ligt de aanzienlijke en vrugtbare possessien van den Staat, in een ander Waerelddeel, zig in 't geval konnen vinden, van buitegewoone hulpe te vereisschen. Waarop dan verder een overslag der kosten, tot den aanbouw van een aanzienlijk aantal Schepen, gemaakt, en aan den Raad van Staa-

ten werd overgeleverd. Daarna bevlijtigden zig de Algemeene Staaten, om bij de bijzondere Provintien allen aandrang te doen, om dezelve in het ontworpen Plan te doen treeden. De Staaten van *Overijssel* deeden hierop, den 20sten April 1773, tot antwoord inbrengen, dat zij bewilligden in den aanbouw van Schepen, maar ook insteerden op de augmentatie der Landmagt, en dat het verval der Zeezaaken noodwendig moest gezogt worden in eene verbetering van de Finantien der Admiraliteits-Collegien. Die van *Utrecht* bragten eerst in 't midden de zwaare schulden, waarmede hunne Provintie belast was, en begeerden dus, dat 'er alvoorens middelen bij de Collegien van de Admiraliteiten gezogt moesten worden, voor dat zij met nieuwe lasten bezwaard werden, en hielden verder de verbetering der Landmagt zoo noodzaaklijk als die ter Zee. Die van *Gelderland* de Landmagt, noch het onderzoek ter verbeetering van de Admiraliteiten ongemerkt laatende voorbijgaan, bewilligden evenwel. Die van *Zeeland* brachten menigvuldige klagten van onvermogen ten voorschijn. *Friesland* toonde mede reden van klagten genoeg te hebben; doch H. Ed. M. begreepen, dat daarmede de zaaken niet hersteld konden worden, en gaven dus een genoegzaam volledig consent. *Groningen* klaagde niet minder over de menigte der lasten, en insteerde ten sterksten tot redres op de Finantien van de Admiraliteits Collegien; doch de Hoofdzaak daarom niet willende uit het oog verliezen, bewilligde het in den aanbouw van vier en twintig Schepen van Linie, of zodanig aantal van Oorlogschepen, als men onder de Bondgenooten zoude eens worden. De Staaten van *Holland* namen hierop, den 23sten Frebuarij des jaars 1775, een besluit, tot vermeerdering der navale Magt, 't welk door de Afgevaardigden der overige Provintien werd overgenomen, om aan de hunnen mede te deelen: waarop de antwoorden, naar ieders belang en gesteldheid, verschillende waren.

Op den 15den September 1774, had Zijne Doorluchtige Hoogheid, bij Missive, aan de Algemeene Staaten kennis gegeeven, van het renfort der Trouppes in *Surinamen*, welke daarop, den volgenden dag, Commissoriaal gemaakt werd. Hier vereischt ons Plan alleen melding te maaken van de Missive der Stad *Amsteldam*, daarover aan de Algemeene Staaten toegezonden, welke van deezen inhoud was.

„ HOOG

„ HOOG MOG. HEEREN!

„ Wanneer ter Vergadering van de Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland gedelibereerd is geworden over de Missive van Zijne Hoogheid, op het ſubject van het al of niet rappelleeren van de Trouppes van den Staat, jegenswoordig in de Colonie van *Surinamen* zijnde, welke Misſive, op den 16den September laastleeden, in Uwer Hoog Mog. Vergadering commisſoriaal gemaakt is, en door de Heeren Gedeputeerden van Holland en Zeeland aangenoomen, zig nader te verklaaren, is op den 29ſten September daaraan, in gemelde Hunner Ed. Gr. Mog. Vergadering, bij die gelegenheid, geproponeert, of de zaak ter Generaliteit onder anderen daar heen niet behoorde te worden gedirigeert, dat in afwagting van het berigt, het welk den Gouverneur en Raaden van gemelde Colonie, de Concert met de commandeerende Officier van de voorſz. Trouppes van den Staat aldaar, ſoude worden gerequireert, aangaande den ſtaat van zaaken in dezelve Colonie, inmiddels een renfort van Trouppes derwaarts mogten worden gezonden, en eene nieuwe Petitie gedaan, voor zo verre de kosten van dat renfort uit de voorige Petitie, niet zouden konnen worden gevonden.

„ Deeſe propoſitie, Hoog Mog. Heeren! is door de Heeren onſe Gedeputeerden ter Dagvaart, ten ſelven dage gedeclineert, en geweeſen van de hand, om dat wij, welker Stad, voor de helft Eigenaare van gemelde Colonie zijn, en dus het allermeest in de Conſervatie van dezelve Colonie geintresſeert, mitsgaders in alle middelen, welke tot haar beveiliging te werk konnen worden geſteld, vooral wanneer ſulks buiten ons bezwaar, en ten koste van de Landen ſouden geſchiedden; des onaangezien in gemoede waren overtuigt, dat 'er geene bekende redenen waren voor 't ſenden van het voorſz. renfort, en voor het daar uit reſulteerende bezwaar van 's Lands Finantie, met de kosten van dien; mitsgaders, dat het meer dan waarſchijnlijk was, dat, bijaldien buiten het weeten van onze Societeit (aan de welke de voorſiening ter beveiliging van meergemelde Colonie nogthans competeert) en dus tegen alle gedagten aan, eens onderſteld wierd, dat om reden hier te Lande aan onze Societeit onbekent, de voorſz. Trouppes in dezelve Colonie, nog langer werden vereischt, en

 zelfs

zelfs zouden behooren te worden gerenforceert; in dien gevalle, vooral in aanmerking van de menigvuldige en facile Correspondentie tusschen de gemelde Colonie en deeze Landen, ten dien einde immers eenig adres, het zij door eenige Planters, of andere Geintresseerdens in de Conservatie van dezelve Colonie, van *U Hoog Moog.* zoude zijn gedaan, zonder welke adressen, volgens de Notulen van *U Hoog Mog.* van den 11den October 1773, het een uitgemaakte zaak is en blijft, dat al over het arrivement van gemelde Trouppes van den Staet in de Colonie, aldaar door Gouverneur en Raaden, met, en benevens onse Sociteit, sodanige efficieuse arrangementen reeds waren gemaakt, dat daar door alleen de rust volkoomen is hersteld, en genoeg Trouppes aldaar gevonden worden, om daar mede althans, voor het tegenwoordige, dezelve Colonie jegens de Wegloopers te beveiligen; zijnde het laatstelijk, dan ook een bekende zaak, dat door de gemelde Trouppes van den Staat, geduurende al den tijd van hun verblijf aldaar, niets van eenig belang is verrigt, en midsdien geen reden is, om anders te denken, als dat, gelijk de zaaken door de voorgenoemde geaugmenteerde Trouppes van de Colonie *alleen* in orde zijn gebragt, door deeze *alleen*, dien ook in ordre sullen kunnen worden gehouden.

„ Nogthans sullen U Hoog Mog. en de geheele Waereld zig ten uitersten moeten verwonderen, dat, daar het voorsz. geadviseerde van onze Gedeputeerden ter dagvaard, so evidentlijk buiten alle oogmerken van eigen belang was gesteld, mitsgaders tot menage van 's Lands Penningen, en tot het prævenieren van nieuwe Petitien, ten laste van de Bondgenooten, verstrekte; niet te min eene seer groote meerderheid aan onse societeit het voorsz. renfort Troupes heeft getragt te obtrudeeren, en dat wel in een Colonie, die aan dezelve societeit in vollen en vrijen eigendom toebehoord; met een onbepaalde directie van alle saaken, deselve Colonie specteerende, (buiten het geen bij U Hoog Mog. Octroij van het jaar 1682 bij forme van Privilegie, in faveur van de Colonisten, is gereguleert, dan waar over ten deeze geen kwestien is) sonder dat immer eenige Provintie, of Lid van dezelve, aan onse societeit deeze directie heeft gecontesteert, veel min zig aangematigt.

„ De zaak is egter in welgemelde Hunner Ed. Gr. Mog. verga-

gadering zo verre gegaan, dat de voorsz. meerderheid in dit point tegen het advis van onse Gedeputeerden, in Consideratie, dat Conclusien van de meerderheid in de materie voor handen, tegen de Grondwetten van de Regeering van den Lande, en bijzonder ook van onze Provintie, midsgaders tegen de Vrijheid van de bezittingen van de Ingezetenen deezer Landen in het generaal, directelijk strijdig zijn; zig genoodzaakt hebben gevonden, bij Provisioneele aantekening, daar jegens ten zelven dage te protesteeren, van notoire nulliteit, en gedeclareert midsdien aan dezelve praetense Resolutien niet gehouden te zijn, met reserve van zodanige nadere Aanteekening, als wij souden oordeelen te behooren.

„ Nu werden wij geinformeert, Hoog Mog. Heeren! dat Gedeputeerden van onze Provintie ter Generaliteit, wel niet geraden hebben geoordeeld, de voorn. nulle Resolutie ter vergadering van U Hoog Mog. uit te brengen, maar de zaak daar hene schijnen te hebben helpen dirigeeren, dat een rapport, van 't voorn. Besogne, door U Hoog Mog. op den 16den September laatstleeden gedecerneert, op den 5den October, daar van ter vergadering van U Hoog Mog. is uitgebragt, het welke voor so veel betreft het senden van het voorsz. renfort, mitsgaders het doen van Petitie, tot verval van de kosten, van het selve ten laste van de Bondgenooten, hoofdzaaklijk van de voorsz. praetense Hollandsche Resolutie niet verschild.

„ Bij aldien wij nu van den Staat de Deliberatien van U Hoog Mog. over het zo even gemelde uitgebragte rapport wel zijn geinformeert, zijn 'er vier Provintien, welkers Gedeputeerden alleen de vrije deliberatien van de Heeren Staaten van dezelve Provintien, ten minsten op het subject der voorsz. Petitie, en het furneeren van hunne quotes in dezelve hebben gereserveert, terwijl de Hollandsche Gedeputeerden zig met het zelve rapport schijnen te hebben geconformeert, dog, soo als U Hoog Mog. nu verneemen, daar toe niet wettelijk gequalificeert zijnde geweest; zo als dezelve ook schijnen begreepen te hebben, met het niet inbrengen der meergemelde Hollandsche Resolutie ter vergadering van U Hoog Mog. Zo dat 'er dan op zijn best genomen, geen andere Gedeputeerden, als alleenlijk van twee Provintien ter Generaliteit kunnen zijn geweest, die eenige voldoende last souden

konnen hebben gehad, om sig met het voorsz. Rapport gaaf te conformeeren.

„ Ondertusschen, Hoog Mog. Heeren! zijn wij door Directeuren van onse gemelde societeit geinformeert, dat het voorsz. Rapport al reeds in die gedaante van een formeele Resolutie van U Hoog Mog. met betrekking tot alle de Pointen daar in vervat, als sonder resumptie praesenselijk geconcludeert, met praecipitance ter verzending naar Suriname herwaards is overgesonden, schoon wij niet begrijpen, hoe sulks in den staat van de voorsz. deliberatien, en onaangezien de voorsz. gereserveerde vrije deliberatien, heeft mogen geschieden. Zo dat wij in deeze zogenaamde Resolutie geen minder informaliteit als in de voornoemde Conclusie met de meerderheid in hunner Ed. Gr. Mog. vergadering genoomen, meenen te ontdekken.

„ Wij hebben ons derhalven verpligt gevonden den geheelen toedragt der saaken te communiceeren aan de Bondgenooten, en met de vereiste accuratesse hoogstdezelve onder het oog te brengen, ten einde aldus omstandig geinformeert zijnde van de ware gesteldheid der zaaken, en van de nulliteit van gemelde Hollandsche Resolutie, hoogstdezelve teffens mogen begrijpen, dat onse Hollandsche Gedeputeerdens, geen bevoegtheid gehad hebben, om het voorsz. rapport ter Generaliteit te helpen brengen tot Conclusie; en vinden ons dan ook genoodzaakt, bij deeze hunne verrigting openlijk te desavoueeren, gelijk wij bij Continuatie voorneemens zijn te doen daar, en zo dikwerf zulks zal worden vereischt, en wel met relatie." —— enz.

Kort daarop gaf de Provintie *Overijssel* haar Consent, zo in de gevorderde somme van 500,000 Gl. tot het goedmaaken der kosten tot de verzending van Krijgsvolk naar *Surinamen*, als in de 100,000 guldens, die ter versterking daar van geëischt waren; waar tegen, echter, Jonker R. J. VAN DE CAPELLEN TOT DER MARSCH zijn Advis en Protest, op den gewoonen Kwartierdag te *Zutphen*, inbracht, in het jaar 1774. *Gelderland*, *Friesland* en *Groningen* bewilligden mede; doch de leden van *Holland* waren zo ligt tot geen besluit te brengen. De *Ridderschap* en *XVII Steden* deeden een Contra-aantekening, tegens die van *Amsteldam*, wegens gemelde renfort, inbrengen; waar tegen die van *Amsteldam* niet in gebreke bleeven, weder een nadere aantekening te

doen,

doen, welke hoofdzaaklijk hier op uitkwam, „ Dat de Burgemeesteren van Amsteldam, door de mond hunner Gedeputeerden zig gehouden vonden te zeggen: dat de Colonie van Surinamen staat en behoort alleen aan de Stad en de W. I. Comp. deezer Landen; dat 'er door niemant der geintresseerdens eenige klagten hoe genaamd zijn ingebragt; dat de Trouppes aldaar, meer dan de helft sterker zijn dan voorheen; dat de ontstaane onrusten, genoegzaam geheel gestilt waren; dat de kommandeerende Officier met al de troeppes van den Staat niets verrigt had; dat het daarom vreemd moet voorkomen, dat de leden der Vergadering van hunne Ed. Gr. Mog. zig tegen het advis van deeze stad hebben konnen verzetten, zonder eenige reden voor de noodzaaklijkheid van het gemelde rapport te geeven, daar dezelve, voor dat zij de meerderheid hadden, overeenstemmende waren in 't gevoelen van die van Amsteldam.

„ Dat men om nader overtuigt te zijn, van het onnodige renfort, maar behoeft te Confronteeren, de Missives van de Commandeerende Officier *Fourgeoud*, met die van Gouverneur en Raaden; ja dat zelfs voor de rust der Colonie het gem. renfort, nadeelig zoude zijn, dat daar toe vereischt worden *vrijgemaakte Negers*, waar van 'er een Corps van 300 is aangeworven: dat vereischte de nood zulks, beter zoude zijn, de overzending van eenige penningen, ter vergrooting van dat zelve Corps. Dat de Heeren van *Amsteldam* zig niet konnen begrijpen, hoe men in deeze zo strijdende met Lands Grondwetten kan te werk gaan, waar op zij gemeend hebben niet te mogen zwijgen, maar dat zij zig verpligt houden, hun daar openlijk tegen te verzetten, zo als zij bij de voorgemelde Missive gedaan hebben: dat zij zig gehouden vinden, hun voor gedaan Protest bij deeze te inhaereeren; maar ook het verrigtte door Heeren Gedeputeerden ter Generaliteit, in deeze zaak te desavoueeren; mitsgaders te Protesteeren tegen de bovengemelde Depêche van het voorsz. Generaliteits Rapport van den 5den October laatstleden, onder de gedaante van eene Resolutie van de Bondgenooten gedaan; als mede tegen alles wat, ingevolge van dien reeds gedaan zoude mogen zijn; of in 't gevolg nog gedaan en ondernoomen zoude mogen worden: met specialen last, op hunne Gedeputeerden ter dagvaart, om de voorsz. Petitie, als een gevolg van de gemelde in-

informeele Generaliteits Resolutie, wanneer dezelve in hunner Ed. Gr. Mog. Vergadering in deliberatie zoude mogen worden gebragt, tendeerende tot het vinden van de kosten, voor het zenden van het voorn. *renfort van Europeaanen* naar meergemelde Colonie, onmiddelik te declineeren en te wijzen van de hand. Mitsgaders jegens alle verdere overstemming, dewelke dien aangaande, onverhooptelijk nog zoude mogen vallen, nader te protesteeren, van nulliteit en ongehoudenheid zig daarna te reguleeren: met reserve van zodanige andere middelen, als gemelde Heeren Committenten, in tijd en in wijlen, tot Conservatie van derzelver vrije deliberatien, zoude mogen oordeelen." ——

De Staaten van *Holland* gingen, echter, bij meerderheid van stemmen, over tot het toestaan van het meergemelde renfort; tegen welke Resolutie de stad *Amsteldam* nog eene nadere aantekening deed, waar van het hoofdzaaklijk hier op uit kwam, — „ Na gedaane herhaaling van de voorige redenen, die Burgemeesters der stad *Amsteldam* bewoogen hebben, om in hunne gedaane Protestatie te volharden, betuiging van verwondering over het gehouden gedrag van de Gedeputeerden van de 17 Steden, met aantooning, in welken gevalle de overstemming, al of niet kan plaats hebben, en vooral niet in dit geval: zo min als het meergemelde renfort, kan worden aangemerkt als een gevolg van 't besluit genomen in 1743, 't welke bevestigt word met het verhandelde in 't jaar 1775. Wijl (zeggen hunne Ed. Gr. Achtb.) het een ongehoorde zaak zoude zijn te sustineeren, dat wanneer men eens in de kosten van een Expeditie voor een bepaalden tijd, en tot een bepaalde somme geconsenteert heeft, daarom verstaan zoude moeten worden, reeds geconsenteert te hebben, in alle voorslagen tot continuatie van dien, en in alle nieuwe petitien, dewelke onder wat voorwendzel het dan ook mogte zijn, naderhand daar toe zouden kunnen worden gedaan." Het vervolg van deeze nadere aantekening behelsde, eene verdeediging van het gedrag der Regeering van *Amsteldam*, tegen de beschuldiging, gedaan in 't slot van de gedaane contra-aantekening, door de Ridderschap en 17 Steden, op den 16den November 1774.

Tegen dit ingebrachte geschrift voorbehielden zig de Heeren van de Ridderschap en Edelen, als mede de Gedeputeerden, zodanige

ge Contra-Aantekeningen te doen, als zij geraden zouden vinden. Op den 21sten der laatstgemelde maand voegde zig *Utrecht* bij de Provintien *Gelderland*, *Friesland*, *Groningen* en *Omlanden*, in de bewilliging van de suppletoire petitie van 100,000 guldens. Op den 24sten Januarij 17755 werd, van wegen de stad *Amsteldam*, een declatoir gevoegd bij het Consent in de extraordinaire middelen, in de vergadering van hunne Ed. Gr. Mog. ingebracht, inhoudende, dat: *De Heeren Gedeputeerden der stad Amsteldam, hebbende, op specialen last van de Heeren hunne Principaalen, gedeclareert, met hun voorsz. Consent in genen deelen aftegaan van de aantekening en denunciatie, op den 14den December van 't gepasseerde jaar, met relatie tot het inhouden der penningen, aldaar breeder vermeld, en in de Notulen van haar Ed. Gr. Mog. vergadering geinserreert. Mitsgaders de reserves daar nevens gevoegt, volkoomen te persisteeren, en dien volgende als nog geen Consent te dragen, dat de Provinciaals Quote in de petitie voor het renfort Trouppes bij de gemelde Aantekening mede breder gementioneert, uit de gemelde extraordinaris middelen (gelijk bij de opening van den staat der Finantien, in het Besoigne over de voorsz. middelen op den 22sten December laatstleden gehouden, door Heeren Gecommitteerde Raden was geprojecteert) in eenigerlei manieren worden betaald.*

„ De Heeren van de Ridderschap en Edelen hebben ter vergadering voorgedraagen, dat schoon gelet hebbende op het bovenstaande Declaratoir, niet hadden konnen zien, dat schoon onverhoopt, dit mogt met 'er daad achtervolgd worden, het zelve uit aanmerking van de geringheid dier som, niet van dat nadeel voor 's Lands Finantien zoude kunnen zijn, dat daar tegen door andere middelen niet zou konnen worden voorzien: doch dat daar het een zaak van veruitsigt was, en voor de onverdeelbaare souverainiteit van haar Ed. Gr. Mog. niet onverschillig konde zijn; gaven zij in bedenking of de toedracht der zaaken niet vereischte, *dat dezelve werd Commissoriaal gemaakt aan het groot Besoigne.*" De stad *Amsteldam* inmiddels de penningen in Hollands quota, *in 't renfort van Surinamen*, hebbende ingehouden, werd daar van, door den Heer Raadpensionaris, op den 12den van den maend Julij 1775, ter vergadering rapport gedaan. Het

besluit, op dien dag vastgesteld zijnde, om de zaak, volgens gemelden voorslag, Commissoriaal aan het groot Besoigne te maaken, hebben daar op, den volgenden dag, de Gedeputeerden van deeze stad het volgende doen aantekenen: „ De Heeren Gedeputeerden der stad *Amsteldam* hebben geprotesteert tegen de exclusie van de bovenstaande Resolutie commissioriaal, op gisteren bij de meerderheid genoomen, voor zo verre bij gem. Resolutie commissioriaal reeds voorlopig, en zonder eenige voorgaande deliberatie, en examen van zaaken tegen de overneeming van welgem. Heeren Gedeputeerden van de bovenstaande geheele Propositie van de Heeren van de Ridderschap, praetenselijk is gedecideert, dat de inhouding van penningen in gem. Propositie vermeld, zoude wesen illegaal. Protesteerende dus tegen de weigering, om dit laatstgem. point insgelijks Commissioriaal te maaken, en de consideratie van welgem. Heeren Gedeputeerden daar op te hooren. Reserveerende wijders aan de Heeren hunne principaalen zodanige nadere aantekening en protest, tegen zo informeele Resolutie, als te raden zullen worden." Waar tegen de Heeren van de Ridderschap en Edelen, als mede de Heeren Gedeputeerden der steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft*, *Leiden*, *Gouda* en alle de volgende leden, zodanige Contra-Aantekening hebben gereserveerd, als zij oordeelen zullen te behooren.

Op Zaturdag, den 15den, werd, door den Raadpensionaris, een rapport uitgebragt, van de consideratie en het advis der Heeren van de Ridderschap en verder Gecommitteerden tot het groot Besoigne, op den bovengemelden Brief van *Amsteldam*, en derzelver gedaan protest. Ook volgde daarop eene aanschrijving der Staaten aan de Regeering deezer Stad. Waarop hunne Ed. Groot Achtb. in deezer voegen antwoordden:

„ EDELE GROOT MOG. HEEREN!

„ Wij hebben wel ontfangen U Ed. Gr. Mog. Missive van den 15 Julij laastleden, waar uit zoo wel als uit de propositie van de Ridderschap, op den 12den daar te vooren, door onse Gedeputeerden overgenomen, door ons met de uitterste aandoening is vernomen, dat welgem. Ridderschap en Gedeputeerden der seventien Steden, wel verre van eenige de minste intentie te heb-

hebben, om ons de gerustheid te geeven, door ons bij *de nog nadere Aantekening op den 14 December van het voorleden Jaar, en de Notulen van U Ed. Gr. Mog. geinsereert.*"

„ Zijnde gerequireert geworden; namelijk tegen de nadelige gevolgen, die met reden te dugten zijn van de arbitraire explicatien, door welgem. Ridderschap, bij derzelver *Contra-Aantekening van den 16 November voor het selve jaar, van het 14 Art. van het Reglement op de Besoignes van Hun Ed. Gr. Mog, van den jaare* 1585 *gegeeven:* mitsgaders gerustheid tegen alle verddre *onderneemingen*, die op dezelve explicatien zouden konnen worden gefundeert, in Præjudicie van *de vrijheid van Consenten*, ons van alle oude tijden, al voor de erreƈtie van de Republicq hebbende gecompeteert, en bij het *soo evengem,* 14 *Art. van deese notable Grondwet van de Regeering deeser Provincie*, in de allerklaarste termen sonder de allerminste bepaaling geconfirmeert.

„ Dat, seggen wij, in plaats van dit een en ander, in tegendeel de voorsz. Ridderschap en Gedeputeerden, so bij de gemelde Propositie als Missive, hun nader voorneemen onbewimpelt, te kennen geeven, namelijk, om bij continuatie, ons de voorsz. *onbepaalde vrijheid van Consenten*, volstrekt te blijven contesteeren; en sig aantematigen, de beoordeeling en decisie, tot hoe verre *deese vrijheid*, na dersélver gedagten sig alleenlijk soude behooren uitteftrekken; met deese applicatie op het geval voor handen, namelijk, dat volgens de begrippen, van wel gemelde Ridderschap en Gedeputeerden, de petitie, voor het gesonden *renfort* naar Suriname van dien aart soude zijn, dat deselve, onaangezien de generale contrarie dispositie van het *voorsz.* 14 *Art.* daar jegens, nogthans met *overstemming*, soude hebben kunnen werden gearresteert, en van *de vrijheid van Consenten* soude zijn geëximeert, dat mitsdien de inhouding van penningen, uit krachte van ons *non consent*, in de gem. Petitie en Protest daar jegens gedaan, nogtans om die reden, eene onwettige en voor den Lande gevaarlijke onderneeming soude zijn.

„ Wij hebben al wijders vernomen Ed. Gr. Mog. Heeren, dat de zaaken bij de voorsz. gezegdens niet is gebleeven, maar dat, door de meergem. Ridderschap en Gedeputeerden dadelijk hand aan het werk gelegt is, en op de allerinformeelste wijze, in de

de-

deliberatien over de gem. Propositie, jegens ons is te werk gegaan: Zoo dat onze Gedeputeerdens genoodzaakt zijn geweest te doen declareeren, van zig in zodanige illegaale deliberatien niet verder te kunnen inlaaten; maar daar jegens op 't allerkragtigste te moeten protesteeren van nulliteit. Zijnde de zaaken zoo verre gepouseert, dat, niettegenstaande de voorsz. Propositie van de Ridderschap door onze Gedeputeerden was overgenomen, om ter onser deliberatie te brengen, zoo wel de daarin voorkomende beschuldiging van prætense onwettigheid van de inhouding der Penningen, door ons in deezen gedaan; als de middelen, dewelke in gevalle van deeze onwettigheid kwamen te blijken, daar jegens zoude behooren in het werk te worden gesteld: des onaangezien tegens deeze overneeming aan, des anderendaags een extensie is geleezen, waarbij met afsnijding van alle verdere deliberatien over de merites van gem. inhouding van Penningen, alleenlijk Commissoriaal is gemaakt, hoedanige middelen daar jegens (als of de onwettigheid van dien alreeds op een egaale wijze gecontracteert ware) in 't werk zouden behooren te worden gesteld; met volstrekte weigering, om het eerst gemelde point mede Commissoriaal te maken; gelijk dit alles blijken kan uit de Aantekening en Protest, door onse Gedeputeerden daar jegens, ten zelve dage gedaan.

„ Dit gedrag van welgem. Ridderschap en Gedeputeerden zal, Ed. Gr. Mog. Heeren, dus te meerder frappeeren, wanneer men, deezen aangaande, remarqueert, dat zodanig gedrag strijdig is tegen derzelver eigen begrip, niet lang op dit respect, in de Notulen van U Ed. Gr. Mog. gedeclareert. Want door onze Gedeputeerden op den 24sten Januarij laatstleeden, ter Vergadering van U Ed. Gr. Mog. ingebragt zijnde, ons geclausuleert consent in den ophef, van de ordinaire middelen voor het loopende jaar; en daar nevens geinhereert onze denunciatie, aangaande *de in te houdene Penningen*, betreklijk tot de door ons gedeclineerde Petitie voor een renfort Trouppes naar Suriname, welke denunciatie bij onze *bovengem. nog nadere Aantekening van den 14den December van het gepasseerde jaar* was gedaan: hebben welgem. Ridderschap en Gedeputeerden zig bij deeze gelegenheid op den zelve 24ste Januarij, woordelijk aldus geëxpliceert: *Dat de voorsz. gedaane denuntiatie gerealiseert en tot* ef-

effect gebragt wordende, dan noch in aanmerking VAN DE GERINGHEID DER SOM, *niet van dien invloed ten nadeele van* 's LANDS FINANTIE *zoude konnen zijn*, DAT DAAR TOE EENE BIJZONDERE VOORZIENINGE GEREQUIREERT ZOUDE WORDEN.

„ Dat egter de gedreigde onderneeming, na de gedachten van de Ridderschap, op zig zelve beschout zoude zijn een zaak van veruitzigt en van die aart, dat dezelve voor de belangen *van de hooge en indevise Souverainiteit van Hunne Ed. Gr. Mog. niet onverschillig zijn.*

„ En zig dien volgende verpligt meende te vinden *in bedenking te geeven*, of niet het voorsz. gedenuncieerde, met het geene daartoe relatief in opgem. Aantekening is ter neder gesteld, *zoude behooren te worden gemaakt comissoriaal aan het groot Besogne*, zoo als bevonden zal worden te behooren.

„ Wij meenen, Ed. Gr. Mog. Heeren, dat hier mede twee zaaken buiten alle Contestatie werden gesteld; voor eerst: dat welgem. Ridderschap de inhouding van Penningen in Questie, dewelke door Hunne Edelens bij de *bovengem. Propositie* jegenswoordig word voorgesteld als een ONDERNEEMING *van het gevaarlijkste soort* en *schadelijk voor 's Lands Finantie*; integendeel op den voorsz. 24sten Januarij, *voor genoegzaam onverschillig* voorgem. Finantie heeft gehouden; en zelfs geconsidereert *geene bijzondere voorziening te vereisschen:* En in de tweede plaats, daar het wel voornamenlijk ten deeze op aankomt; dat de Ridderschap ter zelver tijd overtuigt is geweest, dat voor zoo verre de voorsz. inhouding van Penningen, *bedenklijk*, ten aanzien van de *Souvrainiteit van Hunne Ed. Gr. Mog.* zoude kunne voorkomen; zodanige *bedenklijkheid* niet zouden kunne staan *ter Examen en Decisie van de Ridderschap en Gedeputeerden van 17 Steden*, maar in tegendeel in een groot Besogne, aan de Grondwetten van 's Lands Regeering, op de ordinaire wijze behoorde te worden getoest; en na behoorlijk examen van zaaken, het welk nu ten aanzien van dit point volstrekt is geweigerd, daarvan een rapport aan Hunne Ed. Gr. Mog. Vergaderinge behoorde te worden uitgebragt, om door Gedeputeerde van de Steden overgenoomen te kunnen worden, en daarop te kunnen verstaan het goedvinden van de Heeren hunne Principaalen; ten einde, als dan eerst nader en finaalijk te worden geresolveert, als con-

conform de gronden van de Regeering geoordeeld zoude worden te behooren: Dit Besogne vervolgens gedecerneert zijnde, en door onze Gedeputeerden verklaart deeze Resolutie Commissoriaal te zullen aanzien, willen wij op onze beurt ook wel overlaten aan het oordeel van onpartijdigen, of de daar op nu gevolgde Conduites van gem. Ridderschap en Gedeputeerden, en het buiten effect stellen van de zo evengem. Resolutie Commissoriaal, met dit hun voorsz. eigen begrip, en met de ordre van 's Lands Regeering; kan worden gecompasseert: En wel bijzonder, of wij, een mede integreerent Lid van de Souverainiteit zijnde, op de bovengemelde wijze, hebben kunnen worden gesteld buiten alle Deliberatie over een *poinct*, het welke, de Ridderschap zelve begrijpt de Souverainiteit deezer Provintie, en dus den Staat van den Lande te concerneeren?

„ Wij hebben, Ed. Gr. Mog. Heeren, met voordacht ons in de bovenstaande præmissen, wat breeder willen extendeeren, om dat dezelve (waarvan de waarheid uit de Notulen van U Ed. Gr. Mog. met relatie tot de aangehaalde particulieriteiten volledig en buiten allen tegenspraak consteeren) een alerklaarste grond voor onze navolgende succincte Rescriptie op U Ed. Gr. Mog. bovengem. Missive van den 15den Julij laatstleeden, zullen fourneeren.

„ Wij moeten dan in de eerste plaats remarqueeren, dat ons volgens het reeds gezegde, door de Ridderschap en meergem. Gedeputeerden werd geconteſteert *de onbepaalde vrijheid van Consenten;* en dat deeze Contestatie de eenige grondslag is, waarop aan de eene zijde, de pretense wettigheid van overstemming in deeze gevallen, en aan de andere zijde, de gepretendeerde onwettigheid van de inhouding van Penningen in questie, zoude moeten zijn gefundeert; en derhalve, beide deeze sustenuen met deezen grondslag ook zullen moeten staan of vallen.

„ Had nu de Ridderschap, in plaats van de zoo zeer geëxtendeerde en vergezogte redeneeringen, (dewelke nogthans, na onze gedachten, de allerminste duisterheid aan het bovengem. 14 Art. van het bewuste Reglement niet kunnen bijzetten) bij haare voorsz. Propositie kunnen goedvinden kortelijk te allegeeren, *eenige Wet of Resolutie*, Staatsgewijze, (dat is, na voorgaande beschrijving en deliberatie in de Vroedschap binnen de Steden,

ver-

vervolgens met unanimiteit van alle de stemmende Leden van deeze Provintie) gearresteert; waarbij onze Vrijheid van Consenten in het geval voor handen, bepaald zoude zijn geworden: wij zouden in dat geval eenigermaate kunnen begrijpen eene Conduite, waarvoor wij tegenwoordig stilstaan: maar nu moeten wij rondborstig declareeren, dat zo lange de voorsz. besluiten Staatsgewijze genoomen volstrekt ontbreeken, wij door de Ridderschap en Gedeputeerden van de Steden, niet kunnen of mogen laten circumscribeeren *eene vrijheid*, ons van oude tijden af hebbende gecompeteert; en nog bij het voorsz. Reglement, nog bij eenige andere Wet of Resolutie, Staatsgewijs gearresteert, in eenigerlei maniere bepaald zijnde geworden, Tegen *alle andere bepaalinge van de generaale dispositie in 't voorsz.* 14 *Art. onder de allerklaarste en eenvoudigste uitdrukkingen voorkomende* is, bij de *wijze Voorvaderen*, in dat Reglement reeds gezorgt en gestatueert, dat daarinne geen veranderingen anders als *Staatsgewijze*, zullen mogen worden gemaakt: zo als uit het slot van het Reglement klaar blijkt, in deeze woorden: *En dit alles bij provisie, ende tot anders* STAATSGEWIJZE *zal weezen geresolveert.*

„ Nu bekent de Ridderschap zelve, dat het voorsz. Reglement, nog tot heden, de eenige rigtsnoer op het beleid der Vergadering van *Hunne Ed. Gr. Mog.* is gebleeven; gelijk te zien is bij hunne gedrukte *Contra-Aantekening:* en derhalve in 't voorsz. Reglement, op het subject in questie, niet anders geleezen wordende, als deeze woorden: *Dat het eene Lidmaat of het andere van de Staaten niet en* ZAL WERDEN OVERSTEMT *tegens zijne wille of advis; of met de meeste stemmen overwonnen, in materie van* CONSENT TE DRAGEN *tot Reden, Subventien ofte van eenige partijen of gedeelte van* CONTRIBUTIE, *onder malkander te maken, of op het vinden van een middel van dien.*

„ Men moet vervolgens vraagen, in welke van deeze bewoordingen eenige uitzondering van *Beden* of *Petitien* word gemaakt, ten aanzien van het welke *het eene Lidmaat van de Staaten zouden mogen worden overstemt, of met de meeste stemmen overwonnen.*

„ Wij voor ons, Ed. Gr. Mog. Heeren, kunnen deeze uitzon-

zonderingen daar in niet leezen: En zullen ons midsdien bij onze bepaalde *Vrijheid van Consenten* houden, tot dat dezelve bij eenige nadere Wet of Resolutie *Staatswijze* gearresteert, gecircumscribeert zal zijn: Dan waarvan ons tot nog toe niets, het zij bij meergem. Propositie van de Ridderschap, het zij bij de gem. U Ed. Gr Mog. Missive is voorgekomen.

„ Wijders moeten wij in de tweede en laatste plaats, bijwijze van natuurlijk gevolg uit het reeds gezegde nog aanmerken, dat het gedrag van de Heeren Gedeputeerden der andere Steden, in alle de deliberatien over het verstand van de zo even aangehaalde woorden van het meergem. 14 Art. gehouden ons onbegrijpelijk voorkomt, en wel bijzonder, dat dezelve Heeren Gedeputeerden zig met de bovenstaande Contra-Aantekening van de Heeren van de Ridderschap van den 16den November van het voorleden Jaar, zoo wel als met de zoo evengem. propositie van dezelve Ridderschap van den 12den laastleden, immediatelijk, en zonder dezelve ter kennisse van de Heeren hunne Principaalen te brengen, hebben kunnen conformeeren.

„ Beide deeze stukken concerneeren immers de Souverainiteit van deeze Provintie, en dus den Staat van den Lande, met betrekking tot deszelfs Vrijheid en Regeeringsform: waaruit dan evenklaarblijklijk is, dat Burgemeesteren en Vroedschappen der andere Steden, niet minder als wij, in de Conservatie van deezen Staat van den Lande, met betrekking tot de voorsz. tedere voorwerpen, waren geintresseerd, en privatelijk bevoegt, over objecten van dien aart Staatsgewijze te Delibereeren, en te helpen resolveeren. Om alle welke redenen het vollstrekt onmooglijk zal zijn, eenige voldoende reden te geeven, waarom gem. Heeren Gedeputeerden op het hooren van een enkelde praelectuure van beide de voorsz. stukken, die vrij volimineus zijn, en zoo notoirlijk objecten waren van de deliberatien in de Vroedschappen van de stemmende Steden, des onaangezien buiten kennis van de Heeren hunne principaalen, hebben kunnen oordeelen bevoegt te zijn, zig daar mede op staande voet te conformeeren.

„ Immers zal het niet gemaklijk vallen, dit gedrag te compasseeren, met het geen de Heeren Staaten van Holland en Westfriesland hebben gedeclareert, bij Hoogstderzelver " Korte ver-

„ too-

„ tooning van het regt van de Ridderschap en de Edelen en Ste-
„ den van Holland, van alle oude tijden in de voorsz. Landen
„ gebruikt, tot behoudenis van de Vrijheden, Gerechtigheden,
„ Privilegien en loffelijke gebruiken van dezelve landen. Gedaan
„ den 16den October 1587." Waarbij Hoogstdezelve wel uitdrukkelijk hebben verklaard, dat de Gedeputeerden der voorsz. Steden, ter vergadering van hunne Ed. Gr. Mog. geen vermogen hebben om eigener authoriteit in de saaken, de voorsz. Vrijheden, en in 't Generaal den staat van den Lande concerneerende, verandering te maaken, of de Heeren Principaalen, buiten hun weten te verhinderen, in deeze notable woorden declareerende: „ *Dat de voorn. Gecommitteerden bijzonder gelast zijn, de Regten, Vrijheden en Privilegien van den Lande te mainti-neeren, en alle inbreuken te weeren en te wederstaan, en dat deeze gecommitteerden, alsulks bij den anderen vergaderende, representeeren de Staaten van den zelve Lande, NB.* NIET DAT ZIJ LUIDEN IN HAAR PERSOONEN, *ofte* UIT HAAR AUTHORITEIT, *de Staaten zijn;* MAAR ALLEEN UIT KRACHTE VAN DE COMMISSIE VAN HAARE PRINCIPAALEN.

„ Wij wenschen derhalven, dat Burgemeesteren en Vroedschappen der stemmende Steden, die de ware integreerende Medeleden van de Souverainiteit deezer Provintie zijn, den inhoud deezer Missive met de vereischte attentie sullen gelieven te overwegen, en daarna hunne Gedeputeerden ter vergadering van haar Ed. Gr. Mog. sodanig te gelasten, als sullen oordeelen, het gewigt der saake, en de Conservatie van de gronden van 's Lands Regeering te vereischen.

„ In alle gevallen, Ed. Gr. Mog. Heeren, vinden wij ons verpligt, de bovengem. Grondwetten, met relatie tot onse Stad met alle onse vermogens vast te houden. En dewijl U Ed. Gr. Mog. voorsz. Missive dan tendeert, om ons te permoveeren, tot het afzenden van penningen, tot voldoeninge van welke." — *Uit het fonds van de Extraordinaire middelen van deeze loopende jaaren.* Wij hebben geconsenteert, maar integendeel daar jegens wel expresselijk hebben geprotesteert: kunnen wij U Ed. Gr. Mog. daarop niet wel anders Rescribeeren, als dat wij aan deeze requisitie, niet wel kunnen defereeren, ten ware U Ed. Gr. Mog.

ons gelieven te geeven de gerustheid, door ons, tot *Conservatie van onse vrijheid van Consenten*, in voegen hier breder vermeld, gerequireert zijnde geworden; of anderzints aan ons te Communiceeren, gelijk reeds gezegt is de wet of Resolutie, staatsgewijze gearresteert, waar bij zoude zijn vastgesteld, „ Dat „ om *Consenten te dragen in Beden* van dien aart, zo als in „ subject eene is gedaan, is het eene Lidmaat, of het andere „ van de Staaten *tegens zijne wille of advis* zal mogen worden „ *overstemt, of met de meeste stemmen overwonnen.*

„ Bij gebrek van sodanige *Wet* of *Resolutie*, soude kunnen werden geconstringeert of over de ingehoudene Penningen te laten volgen, voor gedeeltelijk van *Extraordinaire* kosten, tot het impendeeren van welke zij nimmer heeft geconsenteert: gelijk mede niet dat dezelve ten lasten van de *Extraordinaire Middelen*, souden werden gebracht, maar ter contrarie, daar tegen op den 24sten Januarij laatstleden, wel expresselijk heeft geprotesteert.

„ Hier mede, Edele Groot Mog. Heeren, God Almagtig biddende, UE. Gr. M. te willen zegenen, met voorspoedige Regeeringe, blijven wij enz."

Dit Antwoord der Stad niet voeldoende zijnde aan de verwagting, werd een besluit genoomen, dat de groote Besoigne ten eerste zoude worden voortgezet; blijvende het Antwoord zonder onderzoek, en dus onbeantwoord. Doch den volgenden dag, werd, aan de Gedeputeerden, van stads wege, onder de hand, een Concept-Rapport mede gedeeld, waar door de zaaken een gantsch andere gedaante kreegen. Om kort te zijn, zeggen wij hier alleen, dat dezelve ten einde liep met een besluit, tot een eenvoudig *rapel van de Troupes uit Suriname, het te werk stellen van het formeeren van een Cordon van Defensie*, enz. enz.

Wordende verder, op den voet van gemelde Declaratoir en daar tegen ingebracht Contra-Declaratoir van wegens de Stad, den 26sten September 1775, gehouden voor finaal getermineerd en afgedaan, waarmede de Regeering van deeze Stad zig volkomen conformeerde.

Hier voor hebben wij aangetekend, hoe H. H. M. zig gewillig toonden om aan de verzoeken van den Koning van *Engeland*, om

om geen Oorlogs-Ammunitie, Buskruit, enz. uit de Republiek naar Noord-Amerika te laaten voeren, te voldoen. In de maand October des jaars 1776, deed de *Engelsche* Gezant YORKE dezelve andermaal; aan welk herhaald verzoek dan ook, door een vernieuwd verbod voor den tijd van een jaar, voldaan werd. Dat dit den *Engelschen* nog niet voldeed, en zij al het recht of onrecht voor ondersteuning van de *Noord-Amerikaanen* aanzagen, of met geweld wilden aanzien, bleek uit de handelwijze, welke zij oeffenden op het Eiland *St. Eustatius*, alwaar men, zo als zij voorgaven, verboden handel met de *Amerikaanen* dreef, om dat aldaar een Schip van die Natie ingeloopen, en door den Gouverneur DE GRAAF met het gewoone *salut* begroet was; waar uit veele moeilijkheden, zo als wij elders zien zullen, ontstonden.

Het meergemelde verbod, van uitvoer van Oorlogs-Ammunitie, werd, op den 12den November 1777, vernieuwd. Doch het was 'er verre van daan, dat, met deeze goedwilligheid der Heeren Staaten, aan het *Engelsche* Ministerie voldaan werd; het hield aan met geduurige klagten. Om dezelve, zo veel mooglijk, wegteneemen, en daaraan genoegen te geeven, vond het Kollegie ter Admiraliteit alhier goed, geen Convoij te verleenen, dan onder deeze vijf volgende bepaalingen.

I. Dat daaronder niet zouden worden aangenoomen, dan Schepen, hier te Lande t'huis hoorende, en waar van de bewijzen, bestaande in Zeebrieven en Paspoorten, moesten getoond worden.

II. Dat de Schippers, die zig daar onder zouden wille begeeven, moeten doen opgaave van haare ware destinatie, en bij het Convoij blijven, tot zij die bereikt zullen hebben, en daarvan gedemiteerd zijnde voldoende bewijzen geeven, waarheen hun reize verder gestrekt heeft, op eene boete van 6000 Guldens.

III. Dat de Schepen van 't Convoij gebruik maakende, geen meer Buskruid of Ammunitie, zullen mogen geladen hebben, als tot hun provisie bepaald is.

IV. Dat, om hier van volkomen zeker te zijn, op de Cognossementen en Manifesten der Ladingen, zo dikmaal de Koopman of Verzender verkiest, de generaale benaaming van Koop-

manſchappen, en ſoortgelijke te gebruiken, of dat het Cognosſement door den Schipper was getekend, *de inhoud onbekend*, daar nevens zal moeten wezen uitgedrukt, dat het niet is *Buskruit* of *Ammunitie van Oorlog*; en zo verre zij van de Admiraliteiten eenige permisſie tot den uitvoer ontvangen hebben, zulks zal moeten blijken, uit de Scheeps- en Zeebrieven enz. als in het jaar 1756, enz.

V. Dat bij de Retour geen Schepen onder Convoij zullen worden genoomen, als die hier te Lande t'huis hooren, en van hier zijn uitgevaaren, of voor zo verre zij in de West-Indien zouden mogen wezen aangekocht, en met den Bilbrief zullen worden bewezen, niet in Noord-America gebouwd, of voor den jaare 1776 reeds door Ingezetenen van de Colonien van den Staat of van eenige andere Mogenheid, buiten Noord-America gemaakt, verkogt te wezen, en dat daar en boven blijke, dat het Schip aan Onderdaanen van den Staat toebehoort, en de Schippers een jaar en zes weeken voor 1776, Ingezeeten Burgers van de Republiek of derzelver Colonien zijn geweest.

Intusſchen werd alhier berigt, dat aan hunne Hoog Mog. op last des Konings van *Frankrijk*, was bekend gemaakt, dat die Vorst, met de Noord-Amerikaanen, een Tractaat van Vriendſchap en Commercie geſlooten, en hunne Onafhanglijkheid erkend had.

Deeze ſtap van het *Franſche* Hof bragt dat van *Engeland* in grooter beweeging, en onzen Koophandel meerder nadeel toe, ten aanzien van de handelwijzen der *Engelſchen*, die zo verre liepen, dat de handeldrijvende Ingezeetenen, op den 25ſten September 1777, zig verpligt vonden, bij de Staaten van den Lande de nodige protectie te verzoeken; waaronder de *Amſteldamſche* Kooplieden, uit hoofde van hunnen uitgebreiden handel, niet van de laatſten waren, of zijn konden. De Gedeputeerden der reſpective Provintien namen op zig, op de gedaane klagten zig nader te verklaaren; en werd de Graaf VAN WELDEREN gelast, alle zijne vermogens aan te wenden, om bij den Koning van *Engeland* vergoeding van ſchade te verkrijgen.

Op den 29ſten der gemelde maand November 1777, was, door Zijne Hoogheid en den Raad van Staaten, aan H. H. M. een pe-

petitie overgeleverd, omtrent de Equipagie ter Zee, beloopende de somma van *f* 1057980: - De Staaten van *Holland* stemden hierin geredelijk, en de Consenten der overige Provintien volgden insgelijks. Terwijl 's Lands Staaten bezig waren, met allen mooglijken vlijt, om 's Lands navale Magt te doen vermeerderen, zag men alhier met smerte, op den avond vóór den 25sten Augustus 1778, in het Dok voor het Magazijn, door een onbekend ongeluk, een onzer Zeekasteelen, *Kennemerland* genaamd, tot bijna op het Water, door de vlam, verteeren.

De Lijsten van Schepen, die daaglijks op zo ongehoorde als onbestaanbaare wijzen, door de *Engelschen* werden aangehouden, opgebragt en beroofd, in ieders handen zijnde, zal men ons ten goede houden, dat wij ons in geen omstandig verhaal van alle die schreeuwende mishandelingen inlaten; alleen tekenen wij hier aan, dat de *Hollandsche* Schepen, in de *Engelsche* Havens opgebragt, van den 2den Augustus tot den 20sten September 1778, een getal van negentig uitmaakten. Om deeze Roofzugt wierden de klagten der *Hollandsche* Kooplieden, van dag tot dag, ernstiger, met aanwijzing hoe de Britten *de trouwe der Tractaten, het recht der Volkeren, en de natuurlijke billijkheid*, op de *vrije Zee*, met voeten traden; niettegenstaande zij voorgaven, onze Nabuuren, en oude Bond- en Geloof-genooten te zijn. De Hooge Magten des Lands, niet zonder aandoening, aan die regtmatige klagten gehoor geevende, zonden alle de ingeleverde bezwaaren, met derzelver Bijlagen, aan den gemelden Graave VAN WELDEREN, Gezant der Staaten in *Engeland*, met de nadrukkelijkste bevelen, om alle de onrechtvaardig genoomene Schepen te reclameeren, en op derzelver kost- en schadeloos ontslag op het sterkste te insteeren. Dan helaas! men heeft, ten nadeele van het Algemeen en van de Kooplieden in het bijzonder, moeten zien, hoe alle de aangewende poogingen vrugteloos waren, schoon, uit hoofde der subsiteerende Tractaaten, en bijzonder van dat van 1674, het recht aan onze zijde wss. — De onvoldoende redenen, die het Hof van *Engeland* 'er tegen in bragt, hadden ten gevolge, de nadere klagten der *Amsteldamsche Kooplieden*, aan de H. M. Heeren Staaten Generaal, met het allernedrigst verzoek om nodige protectie, en vrijwaaring tegen den dwang van *Engeland*, om hunne Goederen, na elders verzon,

 den

den en onwettig in de *Engelsche* Havens opgebragt, aan die Natie, willens of onwillens, te moeten verkoopen: een eisch, zo onbestaanbaar met de Vrijheid van den Koophandel, dat niet alleen de Koning van *Engeland*, maar zelfs de Staat of de Souverainen van den Lande 'er niet toe gewettigt waren. — Dat dan ook de Kooplieden te regt begreepen, dat, zou Neerlands Handel en Zeevaart in stand blijven, dezelve in 't bezit van die Vrijheid moest beschermd worden, waartoe geene andere middelen voor handen zijn, of kunnen uitgedacht worden, dan de herstelling van 's Lands voorheen geduchte Zeemagt. In eene vergadering van het aanzienlijkste deel der Kooplieden, werd, om daar toe te geraaken, beslooten, eene bezending naar den *Haag* te doen, welke geschiedde op den 23sten October 1778; brengende de Afgevaardigden hunne redenen van bezwaar, en verzoek om den nodigen bijstand, in bijzondere Requesten vervat, aan de Staaten Generaal, aan die van *Holland* en *Westfriesland*, en aan Zijne Doorl. Hoogheid. — De Vorst verleende aan de Kooplieden, volgens zijne gewoone minzaamheid, niet alleen een gunstig gehoor, maar verklaarde hun tevens, dat hem niets meer ter harte ging, dan de *Hollandsche* Koophandel; dat reeds tegen het voorjaar eene petitie van twee en dertig Schepen van Oorlog gedaan was, en dat men zou trachten, den Kooplieden alle mooglijke voldoening te geeven. Men zegt, dat, geduurende dit antwoord van den Prins, de Woordvoeder, de Heer JAN DE NEUFVILLE, zig in drift eenige woorden tegen Zijne Hoogheid had laaten ontvallen, en den Prins in zijn rede gestoord had, waardoor dezelve werd afgebrooken. Doch kort daarna verklaarde zig de Prins duidelijk aan den Heer VAN MARSELIS, en vraagde, naar men wil, of de verzending van Scheeps-Timmerhout naar *Frankrijk* voor den Handel van dat belang was, dat het der moeite waardig zoude zijn, daarom met *Engeland* te breeken; dat het antwoord was, Neen, maar dat men 'er vrijheid toe had, volgens het Tractaat, en men, daarenboven, begreep, dat de *Engelschen* zo onmatig in hunne eischen waren, dat, indien men heden in dit geval van het Tractaat afging, zij morgen weder iet anders zouden vorderen.

Den 2den van de maand November, deed de Ridder YORKE, op last zijns Konings, den voorslag, om met de Ministers van

Staat, ter regeling van den Vaart en Handel op *Frankrijk*, in onderhandeling te treeden. Uit dit voorstel bleek aan de Staatkundigen, dat men in *Engeland* niet gezind was, de in wezen zijnde Tractaaten in derzelver waarde te laaten. Doch de doorsleepen *Engelsche* Afgezant wist het onbestaanbaare daar van fraai te vernissen; bedekkende de onbillijkheid daarvan met de kragtigste verzeekering van 's Konings Vriendschap, en met te doen schijnen, als of men ons, in *Engeland*, de grootste gunst bewees, met de Hulpbenden (waartoe zij nog geen het minste regt hadden) nog niet aftevorderen. Het hier ter nedergestelde, komt hoofdzaaklijk overeen, met het geen de Heer Raadpensionaris, op Vrijdag den 6den November, ter Vergadering van H. H. M. communiceerde. Op Woensdag den 11den daar aanvolgende, rapporteerde zijn Ed., dat de Heeren van de Ridderschap, en verder Hun Ed. Groot Mog. Gecommitteerden tot de zaaken van de Commercie en Navigatie, ingevolge en ter voldoening van Hun Ed. Groot Mog. Resolutie Commisforiaal van den 6den deezer Maand, met eenige van de *Hollandsche* Raaden, en Ministers van de Collegien ter Admiraliteit, in deeze Provintie resideerende, hadden geëxamineerd het rapport, ten zelven dage ter Generaliteit uitgebragt, van het aldaar dien morgen gehouden Besoigne, met de aanweezende Gecommitteerden uit de respective Collegien ter Admiraliteit, uit kragt van Hun Hoog Mog. Resolutie Commisforiaal, van den 12, 23 en 26 October, en den 2den November, op de Resolutie van de Heeren Staaten van *Friesland*; op de Requesten der Kooplieden, Reeders van Schepen en Asfuradeurs der Steden *Dordrecht*, *Amsteldam* en *Rotterdam*; op de Missive van den Heer VAN WELDEREN, met het Antwoord van Lord SUFFOLK, en op een Memorie van den Ridder YORKE, Extraordinaris Ambassadeur en Plenipotentiaris van Zijne Majesteit den Koning van *Groot-Brittannien*; welk rapport onder de Notulen van den voorsz. 6den deezer is geinsereerd; en dat zij Heeren Gecommitteerden van advis waren, dat de Heeren H. Ed. Gr. Mog. Gedeputeerden ter Generaliteit zouden behooren te worden geauthoriseerd, om het voorsz. Generaliteits rapport te helpen brengen tot Conclusie.

Waarop gedelibereerd en Copie van het voorschreeven gerapporteerde verzocht zijnde, door de Heeren Gedeputeerden der

Stad *Amsteldam*, om daarop te verstaan de intentie van de Heeren hunne Principaalen, is de finale Resolutie uitgesteld tot nadere deliberatie; wordende de Vergadering op agt dagen na dato uitgesteld, met bepaaling, dat als dan finale afdoening van zaaken zouden gemaakt worden. Waar tegen door de Heeren Gedeputeerden van *Amsteldam* geprotesteerd werd: en wel hoofdzaaklijk tegen de Resolutie, genomen bij de meerderheid, om provisioneel geen Convoij te verleenen aan Schepen, geladen met Masten en Rondhout, tot het bouwen van Oorlogschepen vereischt wordende. Het Protest was van den volgenden inhoud:

„ Protest, door Heeren Gedeputeerden der stad Amsterdam, tegen de laastgem. Resolutie, ten zelven dage, in haar Ed. Groot Mog. Registers geinsereerd.

„ De Heeren Gedeputeerden der stad Amsterdam hebben gedeclareert, zig met de Resolutie, genomen met de pluraliteit van de Leeden van haar Ed. Gr. Mog. Vergadering, om heden over agt dagen, een afkomst te maken van de deliberatie over het Generaliteits rapport, op de nadere klagten, over het neemen en opbrengen der Nederlandsche Koopvaardijschepen, als mede op het antwoord van Lord Suffolk, op de gedane representatien, dien aangaande; mitsgaders op de Memorie van den Groot-Brittannischen Ambassadeur Yorke, tot schikkinge ter dier zake; welk raport op den 6den November deezes jaars ter vergadering van haar Ed. Gr. Mog. is gemaakt commissoriaal; niet te conformeeren, maar in tegendeel tegen de bovengemelde Resolutie van de meerderheid, als tegen de grondwetten van den staat genomen, te protesteeren van nulliteit, en zig daar aan niet te zullen houden: mitsgaders zig dien aangaande, en met relatie tot de zaak zelve te reserveeren, de nadere aantekening van de Heeren hunne Committenten."

N. 5. Protest door welgemelde Heeren Gedeputeerden, op den 18den November 1778. in voege voornoemt geinsereert, tegens de conclusie van het raport hier boven gemeldt, ten zelven dage bij de meerderheid van de

de Leeden van haar Ed. Gr. Mog. Vergadering genomen: mitsgaders Extract uit de Resolutien van de Vroedschap van de stad Amsterdam, genomen op den 17den November 1778, bij het laastgem. Protest gementioneert, en daar nevens in haar Ed. Gr. Mog. Register, ter selver tijdt geinsereert.

A „ De Heeren Gedeputeerden der stad Amsterdam hebben, ingevolge den specialen last van de Heeren hunne Committenten, geprotesteert tegens de Resolutie, op heden, bij de meerderheidt van de Leeden van haar Ed. Mog. Vergadering genomen, op het subject van de klagten van de Kooplieden, Rheeders en Assuradeurs deezer Landen, over het neemen en opbrengen der Nederlandsche Koopvaardijschepen, door de Engelschen: refereerende Heeren Gedeputeerden voornd. zig, met relatie tot de gronden van dit hun Protest, tot de stads Resolutie ten deezen geannexeert; en declareerende voor hunne rekening en verantwoording niet te willen neemen de ruineuse gevolgen, die voor den Lande, uit deeze handelwijze te voorzien zijn."

Extract uit de Resolutien van de Vroedschap der stad AMSTERDAM.

Den 17den November 1778.

B „ Commissarissen van den Agtbaren Raad, hebbende, ingevolge en ter voldoeninge van de Resolutie Commissoriaal, van den zelven raad, van den 9den deezer loopende maand, geëxamineert het Generaliteits raport op de nadere klagten over het neemen en opbrengen der Nederlandsche Koopvaardijscheepen: op 't antwoord van Lord Suffolk, op de deswegens gedane representatien; en op de memorie van de Groot Brittannische Ambassadeur Yorke, tot schikkinge ter zaake voorschr. welk raport op den 6den daar te vooren, ter vergadering van haar Ed. Gr. Mog. is Commissoriaal gemaakt; en nog hebbende geëxamineert het raport van het Hollandsche besoigne, op den 11den deezer loopende maand daar over gehouden, welke rapport door Heeren Gedeputeerden ter dagvaard is overgenomen, en aan het Com-

 mis-

missarissen is ter hand gesteld, hebben gerapporteert: dat, in plaats van op het voetspoor van voorige tijden, op de voorn. klagten, te adviseeren, om op het spoedigste alle vermogens in het werk te stellen, om aan de Commercie deezer Landen de vereischte kragtdadige protectie en restitutie der genomene en in Engeland opgebragte Scheepen te doen erlangen: in tegendeel, de Gecommitteerden van de Collegien ter Admiraliteit, volgens het voorschr. Generaliteits rapport, als mede naderhand in het bovengemelde Hollandsche Besoigne, in substantie hebben gepraeadviseert, dat aan de requisitie door gemelde Heer Yorke, bij de voorschr. Memorie gedaan, dat namentlijk: „ Haar Hoog „ Mog. de commercieerende Ingezetenen deezer landen niet ver- „ der zoude auctoriseeren, om scheepsmateriaalen onder Convoij „ in Frankrijk te transporteeren:" in effecte behoorde te worden gedefereert, door het neemen van een Resolutie, uit kragte van welke, door de respective Collegien ter Admiraliteit, aan de Kooplieden zoude worden geinsinueert: „ dat, tot nader ordre, „ geen scheepen onder Convoij genoomen zouden worden, die „ geheel of gedeeltelijk zijn geladen met ongezaagd Hout, tot „ het bouwen van Scheepen van Oorlog vereischt, als Masten, „ Krommers, Knien en zware Balken:" met dat oogmerk, dat deeze ordres aan zijne Majesteit van Groot-Brittannie niet onbekend zullen kunnen blijven; daar door het ontslag der genomene en in Engeland opgebragte scheepen, waarschijnlijk zoude worden geeffectueert, en dat aan deeze verwagting niet voldaan wordende, dan eerst middelen in het werk zouden behooren te werden gestelt, om de vrije vaart en Commercie van de Republicq te beschermen, en de eere en vrijheid van den Staat te handhaven.

„ Dat, daar tegen, door Heeren Gedeputeerden deezer stad, in 't voorschr. Besoigne, gemoveert zijnde, dat men, op deeze wijze, zoude beginnen met het Tractaat van Marine van den jaare 1674, en de rechten van vrije Vaart en Handel, door de Ingezeeten deezer landen daar bij geacquireert, den bodem in te slaan; mitsgaders de Commercie deezer Landen voort altoos, in de gevallen, waar in het voorschreeven Tractaat zoude moeten werken, dependent te maken van het goeddunken van het Engelsche Ministerie; en dus in der daad de zaake zoude brengen

in

in die termen, dat, bij aldien het ontslag der voorschr. genomene scheepen, *tegens dien prijs*, zoude moeten verkreegen werden; het dan veel beter zoude zijn, de voorn. scheepen, bij aldien men al oordeelde, deswegens, in tijd en wijlen, geen rechtmatige satisfactie zig te zullen kunnen doen geven, dan nog liever volstrekt te sacrificeeren; als los te maaken *het recht van de Vrije Vaart*, waar mede geadvoueerd werd, dat deeze Republiecq moet staan of vallen: nogthans tegen dit alles, door Gecommitteerden van de Collegien ter admiraliteit, niet anders heeft kunnen werden geallegeert, als voor te geeven, dat het voorschr. Scheepstimmerhout geen groot object zoude uitleveren, in vergelijking van die articulen, die men onderstelt, daar door te zullen behouden: even als of de voorschr. differente articulen van Commercie geen aaneenschakeling aan den anderen hadden; en niet te gelijk naar andere plaatzen zouden kunnen worden gediverteert; mitsgaders, als of *het recht van vrij schip vrij goed*, in *een* articul opgegeeven zijnde, in *andere* opzigten, tegen de despotieque handelingen van het Hof van Engeland *beeter* zoude kunnen worden gehandhaaft.

„ Dat daarenboven, eene klaarblijkelijke *tegenstrijdigheid* in het voorsz. gepraeadviseerde voorkomt: Na dien men op pag. 5. advoueert, dat het van zeer ver uitzigt zoude weezen, *eenigzints* bij *negotiatie* toe te staan, dat *de opgebragte Scheepsmateriaalen*, nu of in vervolg van tijd, *voor geld zouden werden te rug gehouden*, mitsgaders alles, wat men bij *zodanige negotiatie*, voor het vervolg zoude vaststellen, *een diminutie zoude zijn van het recht, bij het voorschr. Tractaat, voor 's Lands Ingezeetenen verkreegen*; want dat daar uit dan ook moet volgen dat praeciselijk dezelve nadeelige Consequentie verwagt moet worden van *een resolutie*, die men bij het voorsz. raport pag. 5. en 6. onderstelt, aan zijne Groot Brittannische Majesteit *wel aangenaam* te zullen zijn; en bij welke *Resolutie*, quasi, in plaats van *een formeele negotiatie*, dan ook, ten minsten voor een zeer voornaam gedeelte, gedefereert zoude worden aan *de uitdrukkelijke requisitie*, van wegens meergedagte *zijne Brittannische Majesteit*, door deszelfs *Ambassadeur* aan *Haar Hoog Mog.* gedaan: waar bij *praecisélijk het weigeren van Convoij voor scheepsmateriaalen*, en dus *volstrekt een diminutie van het*

recht

recht van 's Lands Ingezeetenen, *hun lieden uit hoofde van het gemelde Tractaat competeerende*, word gevraagt.

„ Dat Commisfarisfen dit geadvifeerde door de gem Collegien oordeelen van dies te gevaarlijker gevolg te zijn, om dat *geen andere reden*, voor zodanige *toegeevenheid* aan het Engelfche Minifterie op pag. 4 en 5 word gegeven, als om dat *het declaratoir* van het Engelfche Minifterie *praecies* is: namelijk, *van zig voortaan niet te willen houden aan het voorfz. Tractaat*, voor zo ver *het transporteeren van Scheepsmateriaalen naar Franfche havens* betreft. Dat, mitsdien, *deeze toegeevenheid* een volflage onderwerping aan *eene onregtmatige verging van het Engelfche Hof* zoude weezen; en des te meer fletrisfant, om dat het zelve Hof zig van deeze vrije navigatie tegen de Republieq heeft bedient; en aan Frankrijk, wanneer haar Hoog Mog. daar mede in oorlog waren, ook op fundament van het zelve Tractaat, alle Scheepsmateriaalen na goedvinden, heeft vervoert. Zoo dat, praecifelijk in dezelve omftandigheden, waar inne men zig daar van heeft bedient, des onaangezien, de nakoming van zodanig engagement inpracticabel te willen doen doorgaan; en om geene andere reden, als om *bloote convenientie*, volftrekt te weigeren; eene *openlijke verbreeking van de goede trouw* is; en met *de eer en onafhankelijkheid van deezen Staat*, die zig trouwelijk van het zelve engagement heeft gekweeten, niet kan werden gecompofeert.

„ Dat ook geen voorbeeld van zodanige *toegeevenheid*, in de Registers van den Staat, is te vinden; waar omme Commisfarisfen zig niet genoeg hebben kunnen verwonderen, dat meergem. Gecommitteerden uit de Collegien de onvoorzigtigheid hebben gehad, op pag. 6. bij te brengen *de fecreete refolutien van haare Hoog Mog. van den 1ften October 1762*, *nader geinterpreteert bij die van den 4den November van het zelve jaar*; want dat het volftrekt abufief is, dat Haar Hoog Mog. in dien tijd, de intentie zouden hebben gehad, om, *bij het voortduuren van den Oorlog tusfchen Frankrijk en Engeland*, eenige toegeevenheid van dien aart, als hier boven is gezegt, veel min *een fchriftelijk verzoek van den Engelfchen Ambasfadeur*, plaats te willen geeven; maar ter contrarie, uit den inhoud der eerstgem. Refolutie, evident is; 1. dat 'er, van wege het Engelfche Hof of

Mi-

Ministerie, geen adres altoos aan Haar Hoog Mog. is gedaan; 't welk aanleiding zoude gegeeven hebben tot de voorzieninge, in die resolutie vervat; en 2. dat het opschorten van het Convoij, aldaar vermeld, volgens de eigene woorden aldaar voorkomende, alleenlijk geschiede, *in bijzondere Consideratie, dat op de repraesentatien uit kragt van haar Hoog Mog. Resolutie van den 20sten September gedaan, eerstdaags, antwoord van het Hof van Groot Brittanje word verwagt, en dat de ordres, door het zelve Hof aan haare Officieren te geeven, aan dezelve nog niet zouden kunnen weezen toegekomen; en daar op nieuws facheuse recontres zouden kunnen voorvallen, dewelke verder aigreur, tegen de intentie van beide de mogendheden, zouden occasioneeren.* Waarbij in overweeging werdende genoomen, dat daar op de vreede spoedig is gevolgt; en de voorsz. opschorting van Convoij, op den 8sten December daar aan, volkomen is ingetrokken: en de Collegien ter Admiraliteit geautoriseert, *om de scheepen met Hout geladen indistinctelijk onder Convoij, zo als voor deeze. mede te laten neemen;* blijkt uit dit alles, hoe hemels breed, *deeze korte opschorting van Convoij*, om gem. bijzondere redenen en tot een particulier oogmerk gedaan, verschilt *van een weigering van Convoij*, dewelke zonder bepaaling van *tijdt zoude moeten werden gedaan tot nadere ordre; in het begin van Troubles, die zeer langen tijdt kunnen duuren: en dat wel op de uitdrukkelijke requisitie, van wegen het Engelsche Hof, directelijk aan haar Hoog Mog. bij formeele Memorie, door den Engelschen Ambassadeur geaddresseert.*

„ Dat van zodanige toegevenheid in de Registers van den Staat geen voorbeeld te vinden zijnde, Commissarissen hier nog bij moeten voegen, dat dezelve nu, nog minder als ooit van te vooren, te pas zoude komen; geconsidereert zijnde de situatie, waar in Engeland zig tegenwoordig bevindt; en dat haar Hoog Mog. in de voorige oorlogen tusschen Frankrijk en Engeland, wanneer het laastgem. Rijk in vrij wat florisanter staat, als tegenwoordig, zig bevondt, wel verre *van een toegevenheid van dien aart, als door gemelde Collegien werd voorgeslagen*, plaats te geeven: ter contrarie, *met de grootste fermiteit* de rechten van hunne Ingezeetenen, hen uit hoofde van het gemelde Tractaat competeerende, tegen het Engelsche Hof en Ministerie, geduu-

duurende de toenmalige Troubles, hebben vastgehouden: gelijk, onder anderen, kan worden gezien uit de cordate repraesentatien, ingevolge haar Hoog Mog. Resolutie van den 13den Augustus 1746, en zelfs den 20sten September 1762, aan het Ministerie van Engeland gedaan.

„ Dat, daarenboven, het belang van alle de Zeemogendheden, coincideert met het belang van deeze Republicq; dat de Noordsche Mogendheden zeer sterk in de vrijhend van de Zee zijn geinteresseert; en bijzonder daar inne, dat de concurrentie van de Ingezetenen deezer Landen, in het afhaalen der *Noordsche Producten*, niet word afgesneeden, nog dat Engeland daar van een Monopolie zoude maken; dat ook de zuidelijke Zeemogenheden van Europa geen minder reden hebben, om met de Republicq *eene gemeene zaak* te maken, tot conservatie van de vrije navigatie; zo dat 'er *geen continentiale relatien*, zo als men zig bij zekere gelegenheid heeft uitgedrukt, aan hen Commissarissen zijn voorgekomen, waar door Engeland, in het ondernee-men van eenen onregtvaardigen oorlog tegen deeze Republicq: of in 't voortzetten van de tegenwoordige verregaande excessen tegens 's Lands Ingezetenen, in een tijdstip, waar in het zig zelve in groote verlegenheid bevindt, zoude kunnen verwagten te werden gesouteneert.

„ Dat laastelijk met relatie tot het voorsz. Generaliteits rapport, Commissarissen nog moeten remarqueeren, dat daar bij niets word aangeroert, met betrekking tot het voorgeeven, bij het antwoord van Lord Suffolk, en de Memorie van den Heer Yorke, gedaan, als of zijn Groot Brittannische Majesteit, in de tegenwoordige Troubles, (die nogtans volgens 't voorsz. antwoord van Lord Suffolk zelve, een gevolg zijn van de differentie over Noord-America) uit hoofde van het Subsidie Tractaat van 1678, bevoegd zoude zijn het secours, daar bij gereguleert, van Haar Hoog Mog. te vorderen: daar het Commissarissen nogthans is voorgekomen, dat een volkomen stilzwijgen, op dat subject, zoude kunnen worden opgevat, als een stilzwijgende erkentenis van zodanige sustenuc, en dat 'er, vervolgens, wel zorge zal behooren te worden gedragen, dat zodanig een stilzwijgend aveu, ten minsten aan den Agtbaren Raad, niet zal kunnen worden geobjicieert: voegende Commissarissen, op dit respect, 'er alleenlijk bij, dat,

daar

daar de voorsz. sustenue zoo klaar word tegengesproken door de duidelijke letter van het voorsz. Tractrat zelve, alhier een nieuw bewijs van het willekeurige gedrag van het Engelsche Hof voorkomt: het welk, bij een en dezelve Memorie, weigert de vervulling van Engagementen, die het zelfs niet kan ontkennen, inderdaad, te subsisteeren: en, als in eenen adem, daar bij, van haar Hoog Mog. vordert een secours, 't welk tot defensie van rechten en posfesfien, buiten Europa gelegen; of in Troubles, daar uit alhier in Europa resulteerende, notoirlijk niet verschuldigt is.

„ Commisfarisfen, nu overgaande tot het rapport van het bovengemelde besogne, over deeze zaake in Haar Ed. Gr. Mog. Vergadering gehouden, hebben dien aangaande niets anders te remarqueeren, als dat het laastgem. rapport niets bijzonders contineert: maar dat het verder gedrag, door de Leden van Haar Ed. Gr. Mog. Vergadering, in de deliberatie, over beiden de voorsz. rapporten gehouden, Commisfarisfen ten sterkste heeft gefrappeert, hebbende Hoogst dezelve in deeze importante materie, waar inne *notoirlijk, immers voor zoo veel de rechten van 's Lands Ingezeetenen, op solemneele Tractaaten gevestigt, bij eene Rofolutie van de Pluraliteit zouden werden verkort*; geen overstemming plaats kan hebben: des onaangezien op de overneeming, door Heeren Gedeputeerden deezer Stad gedaan, kunnen goedvinden, den dag van aanstaande. Woensdag te bepalen, om van de deliberatie over gem. rapporten, eene afkomst te maaken.

„ Dat op deeze wijze de heiligste banden, waar mede de Leden van dit Gemeenebest aan den anderen zijn verbonden, zouden werden losgemaakt: en *de rechten en vrijheeden van 's Lands Ingezeetenen in het generaal, en van de Leden en Steden in 't bijzonder* tot defensie van de welke alle aan den anderen op het kragtigste zijn gehouden: op indirecte wijze en verre gezogte voorwendselen, zouden kunnen worden geëludeert: — Ja dat Commisfarisfen, in dit geval, daar van de aller eclatantste preuve kunnen bijbrengen; want dat, volgens de informatien van Heeren Gedeputeerden ter dagvaart, *tot pretense justificatie van het bepalen van den voorsz. dag* niets anders in effecte is voorgegeeven, als dat, hoe zeer het voorschr. Tractaat van Marine

met

met meerderheid van stemmen niet mag werden verandert; of, daar over, in onderhandeling met Engeland mag werden getreeden, veel min de Rechten en Vrijheeden voor 's Lands Ingezeetenen daar bij gecontracteert; *zonder algemeenen toestemming*, mogen werden verkort; nogtans aan de Ingezeetenen deezer Landen *de Protectie*, door hen, *op fundament van het voorsz. Tractaat*, *geduurende de troubles tusschen Frankrijk en Engeland*, tegen dit laastgem. Rijk gevraagt, *met meerderheid van stemmen*, zoude kunnen worden geweigert: als zulks maar niet geschiedt in de uiterlijke gedaante, of als een gevolg van *eenige negotiatie of onderhandeling*, en hoe zeer zodanig verbod, *bij formeele Memorie*, door den Engelschen Ambassadeur, *tegen den erkenden inhoud van het Tractaat*, in prejudice van 's Lands commercieerende Ingezeetenen, *uitdrukkelijk werd verzogt.*

„ Commissarissen zullen zig hier omtrent niet verder extendeeren, als te bekend zijnde, dat de Agtbare Raad zig niet bevoegt kan oordeelen, om onder pretext van *zodanige willekeurige en gansch ongegronde distinctien en subtiliteiten* de hand te leenen aan de dadelijke verkorting *van rechten en vrijheeden*, dewelke altoos *als inviolabel* zijn geconsidereert, en op de nadrukkelijkste wijze gemaintineerd: Dat derhalven, bijaldien de Agtbare Raad, naar gewoonte alle mogelijke toegevendheid plaats zal willen geeven, egter altoos *dit groote en voornaame poinct daar van moet zijn en blijven uitgezondert.*

„ Op welke gronden, als nu zullen dienen van advis, zouden Commissarissen, onder het welneemen van den Agtbaaren Raad, van gedagten zijn, dat Heeren Gedeputeerden deezer Stad ter Dagvaart zouden behooren te worden geauctoriseert en gequalificeert, om van Stadswegen *de rechten en vrijheden van vaart en handel*, de Ingezeetenen van deezen Staat in 't generaal, en van deeze Stad in 't particulier, zo uit hoofde van natuurlijke billijkheid, als van het meergedagte Tractaat van Marine van den jare 1674 competeerende; mitsgaders de protectie van den Staat, henlieden, volgens de Constitutie van 's Lands Regeering, dienaangaande verschuldigt, op de nadrukkelijkste wijze te reclameeren; en te declareeren, dat de Agtbaare Raad de weigering van deeze protectie, bij een Resolutie, die genomen zoude worden

door

door de pluraliteit van de Leden van Haar Ed. Gr. Mog. zal houden voor een volstrekte overtreeding van de Grondwetten van den Lande, en verbreking van de banden, waar door de Leeden van deezen Staat, tot defensie van elkanders Rechten, en afweering van alle geweld, aan den anderen verbonden zijn: mitsgaders dat het natuurlijk gevolg daar van zal moeten weezen, dat de Agtbaare Raad zig daar naa ook zal moeten reguleeren in de aanstaande deliberatien, die 'er zullen moeten vallen over het draagen van de lasten van den Staat; die nergens anders toe worden opgebragt, als om de gemeene zaak, en de rechten en vrijheden van 's Lands Ingezeetenen in het generaal, met alle vermogens te beschermen.

„ Dat de Agtb. Raad zig als nog flatteert, dat welgem. Leeden de zaaken tot die extremiteit niet zullen laaten komen, maar in tegendeel, dezelve liever daar heen zullen willen helpen dirigeeren, dat Convoijen van vereischte sterkte, ten spoedigste, werden in gereedheid gebragt; mitsgaders, dat tot de nodige aanwerving van Manschappen, mesures worden genomen, zo door middel van beeter betaling, en andere encouragementen, als door middel van Negotiatien met die Noordsche Mogendheden, die daar toe het convenabelste zullen worden geoordeeld.

„ Dat, voor zo verre eenige Leden zouden oordeelen, dat de Convoijen eenigen tijd zouden moeten werden opgeschort, om dat 'er geen Schepen van Oorlog ten genoegzaame getale aan de hand zouden zijn; en men dus gevaar zoude loopen, dat de Vlag van den Staat zoude worden geafronteert; en te gelijk, zoo wel de convoijeerende Oorlog Schepen, als die van de Kooplieden zouden kunnen worden genomen en opgebragt: de Agtbaare Raad zig tegen eene kortijdige opschorting van Convoij, niet langer zullende duuren als den tijd, die 'er vereischt werd, om een genoegzaam getal van Schepen in gereedheid te brengen, geenzints wil opposeeren; maar dan ook moet insteeren, dat, ter zelver tijd, alle de nodige aanstalte daar toe werde gemaakt; en deeze reden van opschortinge van het Convoij, aldus klaar en duidelijk, in de te neemene Resolutie, worde uitgedrukt; en het Convoij zelve worde toegezegt en belooft, met alle mogelijke spoed te zullen brengen in gereedheid.

„ Dat, voor het overige, Welgem. Heeren Gedeputeerden ter Dagvaart behooren te worden gequalificeert, te insteeren, dat het wederantwoord aan het Hof van Groot-Brittanje, moge bevatten een refutatie van de Engelsche Sustenue, aangaande de geprætendeerde gehoudenheid van deezen Staat, tot het geeven van het bovengem. Secours; voorts een refus van in eenige onderhandeling, hoe ook genaamd, het zij met zijne Groot-Brittannische Majesteit, of wel anders met hoogst deszelfs Ministerie, over eenige, hoe ook genaamde, verandering, in het meergemelde Tractaat van Marine, te treeden: of om, buiten Negotiatie, op eenige andere wijze, directelijk of indirectelijk, eenige atteinte te geven, aan den vrijen handel en vaart van 's Lands commercieerende Ingezeetenen: met bijvoeging, dat hoogstgedagte Zijne Majesteit met geen reden altoos daarop kan blijven insteeren, zelfs geoordeelt hebbende, dat het voorsz. Tractaat rechtmaatig en practicabel was, wanneer de gelegenheid zig præsenteerde, om zig daar van, tegen deezen Staat te bedienen, en dat, laastelijk, het voorsz. weder antwoord moge contineeren de emstigste instantien, op het kort en schadeloos ontslag der genomene en opgebragte Nederlandsche Koopvaardij Schepen: niet alleen om dat dezelve tegen het voorsz. Tractaat zijn genomen en opgebragt; maar ook te meer, om dat meergedagte Zijne Majesteit zelve, bij het antwoord van Lord *Suffolk*, aan den Heer *van Welderen*, heeft laten verklaaren, en advoueeren de noodzakelijkheid van het voorn. ontslag, naamelijk, om aldaar bijgevoegde reden, dat in allen gevalle, de voorsz. Goederen ingeladen zijn geweest, voor dat de Troubles met Frankrijk begonnen waren, of bekend konden zijn; waar uit volgen moet dat, al waren deeze ladingen notoire Contrabande Goederen, dezelven om die reden dan nog, volgens het begrip van Zijne Majesteit zelve, zonder de grootste inquisitie, niet aangehouden kunnen worden.

„ Dat laastelijk, bij aldien, onaangezien het bovenstaande, de pluraliteit van de Leden deezer zaak, in præjudicie van de vrije Vaart en Handel, zoo als dezelve bij het veelgenoemde Tractaat van Marine is gereguleert, conform het bovengem. Generaliteit raport, zoude kunnen goedvinden af te doen; in dien gevalle, daar tegen, op de kragtigste wijze protesteeren; en deeze resolu-

kotie in de Registers van Haar Ed. Gr. Mog. Vergadering te laaten insereeren.

„ Edoch refereeren Commissarissen zig tot het beter goedvinden van deezen Agtbaaren Raad.

„ Waar op gedelibereerd en omvrage gedaan zijnde, hebben de Heeren Burgemeesteren en Vroedschappen, de Heeren Commissarissen voor derzelver genomene moeite bedankt, en zig met het voorstaande advis geçonformeert."

(onderstond)

in kennisse van mij Secretaris,

getekend

A. VAN SLINGELAND."

In deeze omstandigheid van zaaken zat *Frankrijk* mede niet stil. Beide oorlogende Mogendheden deeden, ieder om 't zeerst, haare betuigingen van aankleeving en vriendschap voor de Republiek, spoorende dezelve op het sterkste aan, om de onafhanglijkheid te bewaren, doch ieder naar de maate van haar eigen belang. *Frankrijk* zeide, dat het tegen de onafhanglijkheid streed, dat *Engeland* aan de Republiek zoude voorschrijven, op hoedanige wijze de Republiek met hem zoude handelen. *Engeland*, op denzelfden trant, dat het strijden zou tegen de vrijheid van den Staat, dat *Frankrijk* de wet zou stellen, hoe met *Engeland* te handelen. Dus maakten die beide Hoven, door middel van onzen weerloozen staat, de Republiek tot den speelbal van hun eigen belang. *Frankrijk*, echter, drong 'er op, dat de Staat zig in zijne onafhanglijkheid zoude handhaven, schoon tevens niet onduister te kennen geevende, dat het dit handhaven als een inbreuk op de Onzijdigheid zoude aanzien, en begeerde dat men de vrijheid der Ingezetenen, om Scheepshout te zenden, met de magt van 't Land zou beschermen. *Engeland* wilde dit ook, mits den Ingezetenen die vrijheid benomen werd, en men geene bouwstoffen naar *Frankrijk* liet voeren. — Volgens het regt der Tractaaten kon *Engeland* zulks nooit vorderen; en, echter, aan zijnen eisch werd gehoor gegeeven. —

In gevolge van het genomene besluit, werd aan den Heere VAN WELDEREN bevolen, aan Lord SUFFOLK kennis te geeven, dat de Souverain de magt niet had, den Kooplieden te beveelen, hunne goederen, naar elders verzonden, aldaar te moeten verkoopen, dewijl de Souverain geenen eigendom aan die goederen heeft, en men dus van hem niet vorderen kon, nieuwe schikkingen te maaken en het recht te kort te doen; verschoonende zig dus, daar over in onderhandeling te treden. Wijders verzochten de Staaten, dat de Koning *zuiverlijk zoude bepaalen*, de goederen, die hij vermeende, dat tot het recht van eigen verdediging behoorden, en dus aan zijnen vijand niet begeerde toegevoerd te hebben, en dit niet uitteftrekken tot alle, welke onder die benaaming zouden konnen begreepen worden; dat hunne H. M. nog bleeven verwagten kost- en schaadelooze herstelling van de ten onrecht opgebrachte schepen en goederen, enz. In plaatse van het verzochte antwoord, gaf de Koning van *Engeland*, op den 15den December, eene Instructie voor de Kapers uit. Waar uit ten klaarsten bleek, dat zijne Majesteit geenzins begeerde toe te laaten, dat de Scheepsbouwstoffen, door de *Hollanders*, naar *Frankrijk* zouden gevoerd worden; en in plaatse van de opgebrachte schepen en goederen te ontslaan, ging men in dat Rijk voort, met eenige van die verbeurd te verklaaren. Weshalven den Kooplieden niets over bleef, dan hunne klagten te brengen aan Hunne Hoog Mog. zo als op den 21sten deezer maand geschiedde, door de Heeren J. en T. VAN MARCELIS, wegens het vonnis, in *Engeland* uitgesproken, over het schip *de Vrijheid*.

De moeilijkheden, waar in 's Lands Vaderen, door *Engeland*, gebragt werden, met een vlugtig oog nagaande, ziet men zeer ligt, hoe zwaar de last der Regeering in dusdanige omstandigheid zijn moet. Naauwlijks was het gemelde antwoord naar *Engeland* afgevaardigd, of de klagten van het *Fransche* Hof, over het weigeren van Convoij aan schepen, belaaden met houtwaaren, gaven wederom nieuwe stoffe tot gewichtige Raadpleegingen. Waar bij kwam de zorge, ter goedmaaking der vereischte kosten, zou men in staat zijn, den Koophandel der Onderdaanen te beschermen. Het middel, waarvan men zig hier toe, bij provisie, zocht te bedienen, was, de verdubbeling van het ordinaire last- en veilgeld, met één percent op de inkomende, en één

half

half percent op de uitgaande goederen, voor het jaar 1779. Men moet tot lof van Neerlands Kooplieden zeggen, dat deeze buitengewoone belastingen, in een tijd dat Neerland, behalven de geweldenarijen der *Engelschen*, het volle genot van den heilrijken vrede had konnen smaaken, met de grootste bereidwilligheid gedraagen werden, en dat zij niets begeerden, dan die vrijheid, waarop zij, volgens het recht der Traktaaten, een volledige aanspraak hadden. Hoe nadeelig de bepaaling daaromtrent ware, werd H. H. Mog. door de *Friesche* Kooplieden, bij hun Request ten klaarsten aangetoond; en niet min in de tweede Memorie, door den Hertog DE LA VAUGUIJON, op den 16den Januarij 1779, uit naam van zijnen Koning, Hunne Hoog Mog. aangeboden. Nog meerder moeite veroorzaakte het nieuwe Reglement van den *Franschen* Koning, gemaakt nopens den *Hollandschen* Handel en Scheepvaart, wijl het voorregt, dat *Amsteldam*, boven andere Steden, daar bij vergund werd, niet kon na'aaten, jalouzij en afgunst te veroorzaaken. De Staaten, zig gedrongen vindende, op de gemelde Memorie, een Categorisch antwoord te geeven, waren daar bij in geen kleine zwarigheid. 'Er werd voor eerst een opschorting in de weigering van het gemelde Convoij gemaakt. Het Antwoord, bij de Staaten van *Holland* ontworpen, werd door *Amsteldam* en *Haarlem*, als bevattende eenige dubbelzinnigheid, en alleen geschikt om de opschorting van het Convoij sleepende te houden, afgekeurd. Terwijl men in *'s Hage* op het antwoord der zes andere Provintien wagte, werd, door den Erfstadhouder, op den 24sten der loopende maand Januarij, een Brief aan de Staaten der zes andere Provintien afgezonden, waarin zijne Hoogheid dezelve tot het besluit van *Holland*, (buiten de Steden *Amsteldam* en *Haarlem*) trachtte over te haalen.

Op den 8sten der maand Julij van 1778, was, ter vergaderinge der Staaten van *Holland*, ingebracht, een plan van Augmentatie, om de *Landtroepen* te vermeerderen met 1312 paarden, en 13797 knegten. De Ridderschap had het zelve aangepreezen, en als een vrugtbaar besluit aangedrongen; doch door die van *Amsteldam* overgenomen zijnde, vermeenden de Gedeputeerden, en daarna de Vroedschap, verpligt te zijn, het gevoelen der Ridderschap te wederleggen, zo als uit de stukken kan opgemaakt

worden, die te vinden zijn in de *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken* van 't jaar 1779, van bl. 256-282; alwaar men ook de verdediging der Ridderschap, tegen het Advis van *Amsteldam*, zien kan. De Staaten van den Lande, niet tegenstaande zij dagglijks, door ingeleverde Requesten, werden bezig gehouden, verzuimden daarom de wezenlijke belangen niet. Men zag hunne zorge, in de Publicatie van den 6den der maand April, waarbij aan Neerlands Zeevolk verboden werd, bij vreemde Mogendheden in dienst te gaan. Niet minder ijver betoonde de Prins Erfstadhouder, ter verbeetering van de magt van 't Land, door een voorstel tot den aanbouw van 50 of 60 Oorlogschepen, en de Augmentatie tot 50 of 60,000 man Landtroupen; waar van zijne Hoogheid deszelfs gedachte in de vergadering van hunne Edele Gr. Mog. voorstelde, en dezelve daarna, op den 10den van de maand Maart, in een Circulairen Brief aan de Staaten der overige Provintien mededeelde.

In de vergadering der Gecommitteerden van de gezamentlijke Admiraliteiten, was, met overleg van derzelver Vlag-Officieren, een plan ter verbetering van 's Lands Navale Magt ontworpen, en daarop bij de Staaten van *Holland* eene Resolutie genomen, Doch het ontbrak nog aan de toestemming van eenige Provintien, om dezelve in het werk te stellen. Het geen de Regeering van *Amsteldam* op die Resolutie inbracht, bestond hier in:

„ De Heeren Gedeputeerden der stad Amsteldam hebben gedeclareert, zig met de extensie van de Resolutie, op gisteren den 30sten Maart genoomen, niet te kunnen conformeeren, voor zo ver daarin voorkomt, eene aantekening van de Heeren van de Ridderschap tegen de Resolutie, waar bij het rapport ten zelven dage uitgebracht over de middelen tot redres van 's Lands Navale Magt, en het verleenen van onbepaald Convoij geconcludeert is geworden zo als het was liggende, zonder dat toen ter tijd daar tegen eenig Protest of Aantekening door de Heeren van de Ridderschap of eenig ander Lid van deeze Vergadering is gedaan of gereserveert.

„ En reserveeren Heeren Gedeputeerden voorn. wijders, voor zo veel des noods aan zig zodanige Contra-Aantekening tegens de voorschr. Aantekening zelve, als de Heeren hunne Committenten zoude mogen oordeelen te behooren."

Hoe-

Hoewel ik thans geene opzettelijke melding maake van de aanhoudende roofzugt der *Engelschen*, men denke niet, dat dezelve een einde had genomen: verre van daar; alle de hier voorgestelde zweevende Geschillen werden grootendeels daar uit gebooren. Op den 9den derzelfde maand werd hunne Hoog Mog. wederom eene Memorie, door den Ridder YORKE, ter hand gesteld, behelzende meest al klagten tegen het Hof van *Frankrijk*, ten aanzien van deszelfs nieuw gemaakt Reglement, op den *Hollandschen* Handel en Zeevaart; wordende daarbij de handelwijze van dat Hof aangemerkt als een middel om twist en tweedragt in de Provintien en onder de Steden te veroorzaaken, door het voorregt, daar bij aan *Amsteldam* en *Haarlem* toegestaan. Verder was de gansche inhoud ingericht naar het plan, zo even gemeld, namelijk, om, naar 's Konings eigen belang, de Republiek de wet voor te schrijven. De Steden *Dordrecht* en *Rotterdam*, die zig bij het voorneemen van *Frankrijk* meest benadeeld vonden, verzuimden niet, de voorstellen der opgemelde Memorie door haare klagten te ondersteunen; zij vervoegden zig met haare Requesten, aan den Prinse Erfstadhouder. —— Het eenigste middel, dat 'er ter redding te vinden was, bestond toen, zoo als wel nu, in de vermeerdering der *Zeemagt*. Welbemande Oorlogschepen en Bevelhebbers met goede orders voorzien, zijn de middelen geweest, die voorheen de Republiek geducht gemaakt hebben; en deeze zijn het ook, waardoor ze in dien luister kan hersteld worden. Het zijn, buiten tegenspraak, de eenigste middelen, door welke de Republiek zig den naam van *Zee Moogendheid* kan waardig maken. Om aan deezen eisch te voldoen, was bij de Algemeene Staaten, op den 29sten April, een besluit, ter versterking van 's Lands Zeemagt, genoomen. Men wagtte alleen, met het daadelijk ter uitvoer brengen, op de Resolutien van die Provintien, die zig nog niet verklaard hadden; wordende intusschen, zo hier als te *Rotterdam*, verscheiden Schepen in dienst gesteld. Dat evenwel de Kooplieden als nog geen gehoor, op hunne reeds gedaane klagten, gekregen hadden, bleek uit het Request der *Amsteldamsche* Kooplieden van den 19den Maij, over het niet Convoijeeren van hunne Schepen.

Om aan de Klagers, ware het mooglijk, genoegen te geven,

werd het Advis der Admiraliteits-Collegien gevorderd. —— Deeze, niet vergetende de netelige omſtandigheden, waarin zig de Republiek bevond, of zonder onaangemerkt te laaten, de noodzaaklijkheid om zig bij de Onzijdigheid te houden, bragten voornaamlijk in 't midden, dat *Frankrijk* recht had Convoij te vorderen, voor het *Hout*, dat met de Schepen in *Tesſel* gebragt was, om geconvoijeert te worden; dat het waarlijk *Fransch* Hout was, en, ten gemelden einde, reeds in 't jaar van 1778, met die Schepen, in de gemelde Haven gebragt. —— Dat *Engeland* dit niet kwalijk kon neemen, al waren 'er zelfs geene Tractaaten voor handen, waar bij de uitvoer van Scheeps Timmerhout gewettigd werd. —— Dat men dus, om aan beide Mogendheden genoegen te geeven, aan die Schepen het vereischte Convoij verleenen, en dit geſchied zijnde, met het Convoijeeren van zwaar Scheeps Timmerhout zoude kunnen ophouden. En eindelijk dat men als dan verder zulke beſluiten zou konnen neemen, als met de Onafhanglijkheid eener vrije Republiek beſtaanbaar waren.

Volgens Reſolutie van de Staaten van *Holland*, was, op den 30ſten Maart, reeds een beſluit genomen, tot het verleenen van onbepaalde Convoijen, voor alle Waaren, die, volgens de Tractaaten, vrij waren, naar de Havenen der in Oorlog zijnde Mogendheden: en op den 24ſten Januarij werd kragtig gearbeid, om dit beſluit in een Generaliteits Reſolutie te veranderen; wordende tevens het hier op uitgebragte beſluit van de Ed. Gr. Mog. de Heeren Staaten van *Holland* en *Westfriesland* ten ſterkſten aangedrongen, bij eenen Brief, gezonden aan de Staaten der andere Provintien. Offchoon het zelve zijn volle beſlag niet kreeg, was het Staatsbeſluit van *Holland*, echter, van die uitwerking, dat de Koning van *Frankrijk* de belasting over gansch *Holland* introk. — De zorgelijke omſtandigheden, waarin zig de Staat bevond, werden nog vermeerderd, dewijl Zijne Majeſteit van *Pruisſen* deed verklaaren, niet wel te zullen konnen lijden, dat van zijne Onderdaanen de voorgemelde ingevoerde verhooging van Last- en Veilgeld gevorderd werd; of dat hij zig genoodzaakt zoude vinden, bij wijze van ſchaverhaaling, dezelfde lasten van de Schepen der Republiek te vorderen. —— 't Geen, echter, nog meerder zwaarigheid veroorzaakte, was de eisch des

Ko-

Konings van *Engeland*, om de hulpbenden, volgens het verbond van het jaar 1678, op den 22ſten Julij 1779. Ook bragt de handelwijze der *Spanjaarden*, na de inſluiting van *Gibralter*, geen gering nadeel aan den Koophandel toe.

De antwoorden op de Misſive van *Holland*, aan de andere Provintien gezonden, kwamen langzaam te voorſchijn. *Gelderland* verklaarde, nog geen beſluit daarop te konnen neemen. *Friesland* kon, door het agterblijven van het antwoord van het Kwartier van *Oostergo*, geene Reſolutie formeeren. In *Overijsſel* werd het bij de meerderheid geweigerd. *Utrecht* wilde alvorens de Magt van 't Land in een goeden ſtaat van defenſie gesteld zien. *Zeeland* vreesde, om reden, in deszelfs Reſolutie bijgebragt, te conſenteeren. *Holland* nam hierop het beſluit, aan gemelde Provintien, ter verſterking van de Landmagt, zo veel genoegen te geeven, als mooglijk was, mids dezelve haare toeſtemming, tot het verleenen van onbepaalde Convoijen, inbragten. —— Hier tegen verklaarde de Stad AMSTELDAM, *zig in de raadpleegingen, over de verſterking der Landmagt, niet te hebben ingelaaten, maar als nog dienaangaande zig te beroepen op de gronden, gelegd in Hunne Ed. Groot Mog. Reſolutie van 21 April 1774; midsgaders te volharden bij de verklaaring, door de Heeren Gedeputeerden van gemelde Stad, in hunner Ed. Gr. Mog. Registers ten zelve dage ingevoegd.*

Dusdanige verſchillende Reſolutien konden geen ander gevolg hebben, dan dat de Kooplieden geene de minſte uitwerking van hunne ingeleverde Smeekſchriften te verwagten hadden. Doch alzo 'er geen ander weg voor hun open was, hervatteden zij dezelve bij aanhoudendheid, zoo aan de *Staaten Generaal*, als aan die van *Holland* en *Westfriesland*, op den 9den September 1779. Tegen 't einde van die Maand wierden 'er wel eenige ſchikkingen gemaakt, doch zij waren van dien aart, dat *Amſteldam* en *Haarlem* nodig vonden, dezelve van de hand te wijzen. Intusſchen vond men zig in de noodzaaklijkheid, aan den Koning van *Engeland*, op zijn verzoek wegens het leeveren der Hulpbenden, een antwoord te moeten doen toekomen. Maar dit werd te rug gezet, door het tusſchenkomende geval van den beruchten PAUL JONES, die in *Tesſel* lag, met twee door hem ge-

 no-

nomene *Engelsche* Schepen; welke Schepen de Ridder YORKE, op den 8sten October, vorderde, dat door de Staaten zouden worden in beslag genomen. —— De Raaden ter Admiraliteit alhier, die, van dit binnen loopen in *Tesfel* met vijf Schepen, terstond kennis gegeeven hadden aan de Algemeene Staaten, en wier Consideratien, door gemelde Staaten, gevorderd waren, gaven hier op het volgende bericht „ *Dat* Hunne Ed. Mogende, Hunne Hoog Mog. *reeds berigt van het binnevallen, der vijf Schepen, als ook van het antwoord, door* Hun Ed. Mog. *gegeeven aan den Kapitein* Riemersma, *thans Commandeur* op de Reede van Texel, *op de verzocken van* Paul Jones, *in substantie gedaan hadden. Dat* Hun Ed. Mog. *in vertrouwen waren, dat deeze Schepen eerstdaags weder stonden te vertrekken; dat zij het verzogte aan Land zetten der twee Engelsche Kapiteinen niet konden accordeeren; gelijk zij ook niet konden permitteeren het huuren van een Huis aan Land, of daarin brengen van Zieken en Gekwetsten, en dat voorts* Hun Ed., Mog. *aan denzelven Kapitein gelast hadden, het oog daarop te houden, dat door verder opzeilen als nodig was tot derzelver veiligheid tegen Onweer, of ander ongeval, deeze Schepen niet kwamen te Contravenieeren aan het Plakaat van* Hunne Hoog Mog. van den 3den November 1756, *dat* Hun Ed. Mog. *vermeenden te zijn het eenige rigtsnoer, waarna alle de vreemde Vaartuigen van Oorlog en Commisfievaarders, hoedanig, of waar die ook zullen zijn, dewelke in de Havenen en op de* Rheede van den Staat *inkomen, moeten worden behandelt.*

Dat het derhalve aan Hunne Ed. Mog. *toescheen, dat aan het gemelde Plakaat,* door het verzochte Arrest *van beide genoomen Schepen, benevens derzelver Officieren en Matroozen,* zouden worden gecontravenieert; *dan alzo wegens het noodzaaklijk langer verblijf alhier van deeze Schepen, die eenige reparatie nodig hebben, de menschlievenheid alzins vordert om aan de zieken en gekwetsten alle mooglijk soulaas toe te brengen, waar toe derzelver transport aan Land zekerlijk van veel vrugt zoude zijn; hadden Hun Ed. Mog. geoordeelt, aan hunne Hoog Mog. in Consideratie te moeten geeven, of het aan hoogstdezelve niet zoude kunnen behaagen,* den Kapitein Riemersma *te*

ge-

gelasten en aan te schrijven, om het van Boord gaan, en aan Land brengen der zieken en gekwetsten, van deeze schepen tot derzelver soulaas en spoedige herstelling, te permitteeren, het welk Hun Ed. Mog. ten voordeele deezer voorgemelde zieken en gekwetsten, op de instantien van Hun Ed. Mog. ten dien einde gedaan, bereids zouden hebben geaccordeert, indien hun Ed. Mog. zonder voorafgaande authorisatie van hunne H. M. zig daar toe bevoegd geoordeelt hadden.

Aan het laatsgemelde werd door Hunne Hoog Mog. voldaan; doch het verzoek van *Engeland*, welke instantien daarop ook gedaan wierden, afgeslagen: welke ontzegging, naderhand, door den Koning, al mede op Rekening van de stad *Amsteldam* gesteld is. Alleen werd in zo verre aan het verzoek van *Engeland* voldaan, dat aan PAUL JONES zou bevolen worden, met de eerste goede gelegenheid uit *Texel* te vertrekken. Doch toen de Vice-Admiraal REIJNST, op order van zijne Hoogheid, hem dit bevel, door zijnen Kapitein OVERMEER, deed aanzeggen, bevond men dat het schip de *Serapis* niet meer onder bevel van PAUL JONES, maar onder dat van den *Franschen* Kapitein COTINEAU DE COSGELIN stond. Midlerwijl namen de Staaten van *Holland* eene nadere Resolutie, ten opzigte van het verleenen van Convoij; doch zij kon, wegens de verschillende rapporten, als nog tot geen besluit gebracht worden, alzo *Amsteldam* en andere steden zig tegen dezelve bleeven verzetten. Het Antwoord, dat wij zeiden, dat aan *Engeland* moest gegeeven worden, werd op den 26sten November, door den Ridder YORKE, gevorderd. Doch in plaats hier van, hielden de Algemeene Staaten zig nog eenigen tijd bezig met de zaak van PAUL JONES, die, echter, met zijn vertrek uit *Texel*, een einde nam; waar van zijne Doorl. Hoogheid, op het gedaan Rapport van den Vice-Admiraal REIJNST, aan Hunne Hoog Mog. kennis gaf.

Van deezen last naauwlijks ontslagen, vereischte het gedrag der *Spanjaarden* alle mooglijke oplettendheid van den Souverain, zo als te zien is uit de stukken, daar over aan den dag gebragt. Het regelen der Petitie, voor het volgende jaar, vorderde desgelijks de ernstigste aanmaaniug. En hier mede liep het jaar 1779 ten einde.

De voorslag, in den beginne van dat jaar ter Staatsvergadering gedaan, wegens de verlenging van het verhoogde Last- en Veilgeld, kon, door gebrek aan de noodige bevelen, niet verder bepaald worden dan voor den tijd van een Maand. De Regeering deezer Stad de Kooplieden daarop gehoord hebbende, gaven deeze te kennen, dat zij op het gevoeligst waren aangedaan, over den ijver der Regeeringe, en met dankzegging erkenden, derzelver onvermoeiden vlijt, voor de bescherming van den Koophandel; maar dat het hun smartte, dat, niettegenstaande de loffelijke poogingen van Hunne Ed. Gr. Achtb. tot hier toe alle de aangewende pogingen vrugteloos geweest waren, en de Koophandel die bescherming had moeten missen, die zij met zo veel grond, als het belang der zaak vorderde, verhoopt hadden. Zij meenden reden van klagten te hebben, daar zij, geduurende het geheele verloopene jaar, die lasten gewillig gedragen hadden, de Zeeën, door het opontbod der Oorlogschepen van den Staat, geheel ontbloot, de Volkplantingen zonder bescherming gelaaten waren, en de Koophandel geen de minste bescherming genoten had., Dat men had moeten zien, dat het verleende Convoij zoo zwak geweest was, dat het, tot een onuitwischbaare schande voor de eer van de Vlag van den Staat, door de *Engelschen*, met Koopvaardijschepen en al, genomen, en in *Engeland* opgebragt was. Dat, echter, hunne bereidwilligheid niet was verflaauwt, en zij geene zwaarigheid maakten om weder tot het verhoogde Last- en Veilgeld te stemmen, zo 'er slegts eenige de minste hoop was, de gewenschte vrugten daarvan te zullen plukken.

Het neemen en opbrengen van het Convoij, waar van de Kooplieden gewag maakten, was, op den 8sten der Maand Januarij, op de *Amsteldamsche* Beurs, niet zonder groote onsteltenis rugtbaar geworden. De omstandigheden daarvan zijn nader bekend geworden, door de Schriftuure van den Heer L. Graave VAN BIJLAND, als Schout bij Nacht, onder wiens bevel en geleide het Convoij was uitgezeild. Wij zullen hier alleen plaatsen de Missive, door zijn Wel Ed. aan den Heer Raad-Pensionaris gezonden, zijnde van deezen inhoud.

„ HOOG

„ HOOG EDELE GESTR. HEER!

„ Ingevolge Zijner Doorlugtigste Hoogheids zeer gerespecteerde instructie, om met de Koopvaardijschepen en Vaartuigen in *Texel* gereed liggende, en, die ik volgens Zijn Doorl. Hoogheids ordres mogt onder Convoij neemen (zijnde alleenlijk uitgeslooten die geene, met zwaar Hout belaaden, naar de Fransche Havens gedestineert) ben ik den 27sten December laastleden in Zee gezeild, waarvan ik bij het uitgaan, aan Zijn Doorl. Hoogheid, heb kennis gegeeven.

Behalven de Kapiteinen *Silvester* en *van Kingsbergen*, die bij mij behoorden, zeilden met mij de Kapiteinen *Nauman* en *Mulder*, beide laatste naar de West-Indiën gedestineert

Mijn Instructie hield verder in, om de Koopvaarders van de Ingezetenen van de Republiek onder Convoij hebbende, tegen alle geweld en overlast te moeten dekken: dit twijffele ik niet of zal bij examinade bevonden worden, dat ik mijn pligt gedaan heb, zo veel in mijn magt was.

Op den 31sten December laastleden, wanneer ik bij het Engelsch Esquader, het welk in 't Canaal op het Convoij kruiste, gekomen was, en de Commandeur volkomen kennis had van de Lading, der Vaartuigen onder mijn Convoij, naar de Fransche Havens gedestineert, heeft dezelve goedgevonden, om door Sloepen deeze Koopvaarders te doen visiteeren.

Ik heb de eer in een *bijzonder Relaas* (dat wij spaaren tot het Art. ENGELAND) te melden, al het geene bij dit geval voorgekomen is, om deeze Missive daardoor te bekorten.

Ziende de eerste sloep van een der Oorlogschepen, naar een der Koffen roejen, schoot ik ten eersten op dezelve met een Kogel, en kort daarna deed ik een tweede schoot op dezelve: deeze schoot naauwlijks afgegaan zijnde, begonnen eenige Engelsche Oorlogschepen op mijn Schip, en dat van den Kapitein van *Kingsbergen*, die kort agter mij was, te Canonneeren, wordende door de *Namur* van 90 stukken, op zijde, van dewelke ik met gelijken voortgang, en dezelve Zeilen was, zeilende, beschooten, en ook ter zelver tijd van een van 74 stukken, even voor dezelve; van de mijne lag de Kapitein *Mulder*, agter den Kapitein van *Kingsbergen*, dog alzo wij in de donkerheid der nacht wat verstrooit waren, en de Engelschen en onze Schepen wat vermengt, zag ik den Kapitein *Nauman* en *Silvester* een redelijk stuk te loefwaard van mij: de laatste derzelven zegt, dat hij door de donkerheid der nacht wat van

mij

mij afgeraakt was, en de tijd te kort schoot, om 's morgens weder voor het engagement bij mij zig te kunnen bevinden.

Zo haast nu de Commandeur en andere Engelsche Schepen begonnen hadden op ons te schieten, deeden wij beide voorn. ons best, om hun van onze Kogels te rug te zenden, doende Ik bij het begin, zo spoedig mogelijk, het sein, om te engageeren, opheissen, dat niet eerder konde geschieden, alzo ik naauwkeurig in agt moest neemen geen aanlegger te zijn; doch alzo het onzeker was, dat de attacque der Engelschen alleenlijk ten oogmerk had, om zig meester van het Convoij te maaken, en niet om de Oorlogschepen, als Vijanden te willen veroveren, of vernielen, en aangezien de oneindige superioriteit derzelve, doed Ik sein opheisschen; volgens bevel bevorens aan de Kapiteins der onder mij zijnde Oorlog Schepen overgegeeven, om wanneer ik oordeelde nodig te zijn de Vlag van den Staat te strijken, dat zulks door alle te gelijk gedaan wierd. Dit had ik op die wijze in zodanig geval nodig geoordeelt: want een der Schepen mogelijk anders, tegen een ander had konnen blijven vegten, terwijl ik had moeten strijken, zoude zulks een kwaad gevolg gehad kunnen hebben.

Dit sein dan geheezen zijnde, heb ik mijn Vlag gestreeken.

Bij mijn is niemant gekwetst, een Hoofdtouw van het groote Wand aan stuurboord (zijnde de Engelsche aan bakboord zijde) is aan stukken geschoten, als ook loopend Touwwerk, benevens een schoot onder de groote Rust.

Wat na dien tijd is dezelve Kapitein *Marshal*, weder bij mij aan boord gekomen, en heeft gevraagd of 'er bij mij ook gekwetsten of eenige notable schade was, en zeide de Commandeur te zullen spreken, over het weder opheissen van de Vlag. Ik zeide hem, Ik mij met de overige Schepen had moeten overgeeven, en dus na zijn goedvinden, dien aangaande handelen kon.

Dezelve Kapitein kort daarna te rug komende, boodschapte uit naam van den Commandeur, dat ik benevens de andere Oorlogschepen onder mij behoorende, de Vlag weder kon opheisschen en zeilen met de andere Oorlogschepen, waar heenen ik het zoude goedvinden, en dat, salueerende, hij mij met een gelijk getal zoude bedanken; wij heesfen dus onze Vlaggen, en sprak met die Kapitein over het salut, dat mij voorkwam, het nu na een engagement weinig schik had zulks te doen; doch dezelve Kapitein *Marshal* weder bij den Commandeur geweest zijnde, raporteerde. dat, dewijl ik te vooren van het salut gesprooken had, hij het begeerde, waarop ik de Engelsche Vlag, naar ge-

gewoonte, onder het strijken van des Schouts bij Nachts Vlag, met elf Schooten salueerde, welk salut hij met gelijk getal bedankt heeft, hebbende gedurende dien tijd een ordinaire Wimpel, in plaats van een breede, geheessen.

Doch aangaande dat de Commandeur toestond, ik met de onderhebbende Oorlogschepen konde naar welgevallen zeilen, liet ik hem weten, mijn Convoij niet te zullen verlaaten, maar met hem en het Convoij blijven, waarop hij mij kennis liet geeven, dat hij tragten zoude te *Portsmouth*, zo mooglijk met zijn geheel Esquader en de Koopvaarders te komen, doch zo de Wind het niet mogt permitteren, dan naar *Plijmouth* zou zeilen.

Alzo het mij voorkwam, dat de Oorlogschepen, onder commando van de Kapiteinen *Nauman* en *Mulder*, naar de West-Indiën gedestineerd, noodzaaklijk daar heen moesten, en boven dien in deeze Schepen alleenlijk bij mij gehouden had, zonder ordre, maar op approbatie, waarover ik de eer gehad heb Zijn Doorl. Hoogh. bevoorens mijn vertrek uit *Texel*, te schrijven, zo gaf ik die twee Kapiteinen, dien zelven dag nog order om hunne reize te vervolgen, en hunne instructie verders te observeeren.

Ik had ook uit *Texel* onder Convoij gehad een Schip naar *Smirna* gedestineert; ziende dat, dat Schip mij weder volgde, na dat het tot tweemaal Engelschen aan boord gehad had, om hem te visiteeren, doch die hem hebben vrij gelaaten, heb ik die Schipper een schriftelijke permissie gegeeven, gelijk hij begeerde, om zijn reis te vervolgen, dog aan hem ook een Brief mede gegeeven, die hij te *Mallaga* moest afgeeven, aan den Consul aldaar geaddresseert, waarbij een Brief voor den Kapitein *Oorthuis*, die het Convoij naar *Smirna* doen moet, om mij te *Mallaga* niet aftewagten, maar in gevolgen zijn Instructie, het Smirnaasche Convoij te doen, en ten laatsten weder naar *Livorno* te komen, om te verneemen of 'er verdere ordres voor hem aldaar mogten zijn. Hoe wel de tijd dat wij geëngageert geweest zijn, niet lang heeft kunnen zijn, aangezien de te voorengem. omstandigheden, kan ik nogthans niet afzijn U Hoog Edele Geb. met een woord te melden, dat de Officieren van de Equipagie in 't algemeen, zo op mijn onderhebbend Schip, als op dat van den Kapitein van *Kingsbergen*, zig heel ievrig hebben getoont in dit geval, en toonde het gemeene Volk zelve, dat hun niets meer aandeed, dan dat wij genoodzaakt waren zo schielijk de Vlag te strijken.

Zoo schielijk doenlijk naar mijn aankomst in Engeland, heb ik deeze

ze door den Kapitein *van Beyland* naar *Londen* gedepecheert, ook tevens van alles aan de Graave *van Welderen* kennis gegeeven, zullende de Kapitein *van Byland* te *Londen* blijven, om aldaar Zijn Doorl. Hoogheids ordres te spoediger te kunnen bekomen.

Mij in Uw Hoog Ed. Gestr. gunst recommandeerende, heb ik de eer:

(getekend)

L. GRAAVE VAN BYLAND.

De onrechtvaardigheid van het gedrag der *Engelschen*, in deezen gehouden, bleek ten klaarsten, dewijl alle de schepen, op twee na, met goederen voor de *Hollandsche* Kolonien in de *West-Indien* gelaaden waren. Wel is waar dat de schepen, met Hennip, Yzer en Hout gelaaden, de duisterheid van den nacht zig ten nutte maakten en ontsnapten; doch het is ook waar, dat dezelve niet onder het Convoij behoorden. Dus was de erkentenis, die de Republiek genoot, met haar onbetwistbaar recht, volgens het IVde Art. van het Traktaat van 1674 ten dienste van *Engeland* afteslaan, zeer slegt, en ongehoord dat de Vlag van den Staat met zodanige overmagt werd aangevallen. De verantwoording daar van bleef echter voor Rekening van den Graave VAN BIJLAND, wiens gedrag, in den beginne, uit onkunde zeer mispreezen werd. Doch kort daarna genoot zijn Excellentie alle de satisfactie, die hij met recht begeeren konde. Want na dat de zaak, in een daartoe aangestelden Krijgsraad, op order van zijne Hoogheid, met alle naauwkeurigheid, onderzocht was, werd verklaard," dat het gedrag van den verweerder in het rencontre met het Esquader van den Engelschen Commodore „ Fielding, gehouden, vooral in aanmerking van de particuliere „ omstandigheden, waarin de verweerder zig ter dier gelegenheid „ heeft bevonden, te zijn geweest overeenkomstig de regulen „ van voorzigtigheid, en van goede Soldaat- en Zeemanschap, „ en dat door dezelven in geenen deelen anders dan naar zijne „ Instructien en de Ordres van den dienst is te werk gegaan: ab- „ solveert dienvolgende, den Verweerder van alle bedenkingen, „ welken dien ter Contrarie zouden hebben kunnen of mogen „ worden gemoveert, en Compenseert de kosten van de proces- „ se." Welkè sententie door zijne Hoogheid gezien en geëxamineerd

neerd zijnde, vervolgens geapprobeerd werd; zie verder in 't vervolg het Art. BIJLAND.

In *Engeland* werd, niettegenstaande alle ingebrachte vertoogen, voortgegaan, met het uitspreeken der vonnissen tegen de *Hollandsche* Schepen. In deeze stad hield men aan, als daar toe gedrongen zijnde, met Requesten aan de Algemeene Staaten, en nu inzonderheid wegens de schepen, die met het gemelde Convoij genomen waren, in te leveren. Om die vertoogen van te meer kracht te doen zijn, werden dergelijke Smeekschriften aan de Ed. Gr. Mog. Staaten van *Holland* overgegeeven. Maar in plaats dat alle die klagten in *Engeland* eenig gehoor vonden, werd bij dat Hof, welk het 'er op toe scheen te leggen, om de Republiek te tergen, goed gevonden, volstrekt antwoord op de gevraagde hulpbende te eischen. Ligt vermoed men, dat alle de Provintien in de weigering eensgezind waren. Ja zelfs in plaats van daar over eenige bedenking te maaken, had het geval, met den Graave VAN BIJLAND, de uitwerking, dat eenige der Provintien, die het sterkst voor de bepaaling van Convoijen geweest waren, tot andere gedachten kwamen, en thans voor de vrijheid daar van haare stem gaven.

Engeland, den eersten schok van tegenstand, met de gezegde weigering, ontwaar wordende, deed, op den 17den April, eene plegtige verklaring, *volgens welke men aan het Britsche Hof had goedgevonden, de Republiek te ontneemen alle de voordeelen der verbonden, en dezelve niet anders te zullen aanmerken dan als eene enkele onzijdige en geenzints bevoorregte Mogendheid.* Dan hier over bekreunde men zig luttel, wijl *Engeland*, al lang, de Republiek niet als een verbonden, maar zelfs erger dan als een onzijdige Mogenheid behandeld had. Het besluit, hier te Lande, wegens de vrijheid van Convoijen, bij de meerderheid genoomen, (wel verstaande van zulke goederen, die volgens de Tractaaten vrije goederen zijn,) was oorzaak van de vernietiging der nieuwe belastingen in *Frankrijk*. 't Geen meerder hoop verschafte, was de bijna algemeene toestemming tot de Petitie van 52 schepen van Oorlog; zijnde de Provintie *Zeeland* de eenige, die zo hier, als tegen het verleenen van onbepaald Convoij bleef protesteeren. Intusschen lieten de *Engelschen* het niet blijven bij de Scheepvaart der Nederlanders alle mogelijke

afbreuk te doen; hunne stoutheid ging zo verre, dat zij 't Grondgebied van den Staat begonnen te schenden; waar van de berichten, op den 30sten Maij, ter vergadering der Algemeene Staaten werden ingebragt.

Deeze handelwijze deed de *Hollanders* niet alleen, maar ook afgelegener volken zien, hoe nodig het ware, zig tegen hunne onbepaalde Heerschzucht te verzetten. Het hier voorgemelde gedrag van den Kommandeur FIELDING opende dus de oogen van andere Mogendheden. Onder deeze muntte uit de Grootmoedige *Russische* Vorstin; deeze smeedde het ontwerp eener GEWAPENDE NEUTRALITEIT, ter bescherming van de Vrije Zeevaart, en deed daarvan, door een Memorie, op den 5den April deezes jaars, aan Hunne Hoog Mog. kennis geeven. 't Is bekend, hoe men in *Engeland* het gemeen reeds lang misleid had, met de belofte van den onderstand van dat Hof; dus klonk hun dit ontwerp als een donderslag in de ooren. *Frankrijk* en *Spanje*, reeds met de *Britten* in Oorlog zijnde, konden geene deelgenooten van 't ontworpen plan zijn; evenwel behaagde het der Vorstinne, die Mogendheden op eene bescheidene wijze daar van kennis te geeven. Niets schroomden de *Engelschen* meer, dan de omhelzing van dat plan door de Republiek; maar de Provintie *Holland*, als het meeste belang bij de Zeevaart hebbende, was terstond genegen om daar over in onderhandeling te treeden. *Gelderland* was hiertoe mede terstond bereid; ook *Utrecht* en *Overijssel*, als mede *Stad* en *Lande*, en *Friesland*. Zo spoedig verklaarden zig hierop de Provintien, dat reeds den 24sten April, van wegen de Algemeene Staaten, een Memorie tot antwoord, voldoende aan de oogmerken der Keizerinne, aan den *Russischen* Gezand werd ter hand gesteld.

De plaats der Onderhandelinge moest zijn het Hof van *Petersburg*. De Afgezanten, door Zijne Hoogheid daartoe voorgeslagen, en door de Staaten goedgekeurd, waren de Jonkheeren VAN WASSENAAR STARRENBERG en VAN HEEKEREN TOT BRANTZENBURG. Dus men hoope had, dat dit alomme goedgekeurde Ontwerp, volgens den nood der omstandigheden, spoedig tot stand zou gebracht worden. Doch de voortgang daarvan werd merklijk vertraagd, doordien sommige Provintien begeerden de Guarantie van onze Buitenlandsche Bezittingen; waartoe de Keizerin van *Rusland*

land ongeneegen was. Uit het volgende stuk zal men zien, hoe de Regeering van *Amsteldam* nodig oordeelde, de zaak ten sterkste aantedringen.

EXTRACT *uit de Resolutien van de Heeren Staaten van Holland en West-Friesland, in Haar Ed. Gr. Mog. Vergadering genomen op Saturdag den* 1 *Julij* 1780.

„ De Heeren Gedeputeerden der Stad *Amsteldam*, hebben de navolgende Resolutien van de Heeren hunne Committenten, in hun Ed. Groot Mogende Register laaten insereeren.

Fiat Insertio.

„ De Heeren van de Ridderschap en Edelen, hebben aan zig, als meede de Heeren Gedeputeerden der Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft*, *Leijden*, *Gouda*, en alle de volgende Leeden, aan de Heeren hunne Principaalen, tegens de voorschreeve Insertie, zodanige contra Insertie gereserveert, als dezelve zullen te raade worden:

Accordeert met de voorsz. Resolutien.

EXTRACT *uit de Resolutien van de Vroedschap der Stad* AMSTERDAM.

Den 29 Junij 1780.

„ Commissarissen van den Achtbaaren Raad hebbende ingevolge, en ter voldoeninge aan de Resolutie Commissoriaal van denzelven Raade van den 28sten deezer geëxamineert het Preadvijs van de Collegien ter Admiraliteit, en het Hollandsche Besoigne, op den 23sten Junij daar te vooren geëxibeert, over de Missives van den Resident *de Swart*, rakende het aangaan van een Conventie tusschen de Neutraale Mogendheden tot maintien van de vrijheid van de Zeevaart, onder bewaaringe van een exacte Neutraliteit, tusschen de Oorlogende Mogendheden; hebben gerap-

 por-

porteerd: Dat uit alle de omstandigheden bij de voorsz. Missive van den Resident *de Swart* vermeld, aan Commissarissen is voorgekomen, dat bij aldien de zaaken, met betrekking tot het aangaan der voorsz. Conventie, gedirigeert zouden worden op den voet bij het voorsz. Præadvis voorgeslaagen, als dan om reeden, bij de natemeldene Concept aanteekening vermeld, 'er geen apparentie zoude zijn, dat daar door eenige Protectie voor 's Lands Commercie in deezen dringenden nood verkreegen zoude kunnen worden. Dat dit, onder het oog van de Leeden van het voorsz. Hollandsch Besogne, door de Heeren Gedeputeerden deezer Stad ter dagvaart, volgens derzelver informatien, met alle nadruk reeds is gebragt, maar dat men niet weet van welk effect het zelve bij de meeste Leeden zal zijn. Dat ondertusschen de zaak van dien aart is, dat dezelve ten spoedigsten moet worden afgedaan, en niet wel uitgestelt kan worden, om aan gemelden Resident *de Swart*, te rescribeerén, wat door hem in deese verder zal moeten werden gedaan en verrigt; dat derhalven de saake in haar Ed. Gr. Mog. Vergaderingen, volstrekt getermiteerd zullende moeten worden, Commissarissen van gedagten zijn, dat Heeren Gedeputeerdens deezer Stad ter dagvaart, om buiten reproche te blijven, van de saak te willen ophouden, dan ook niet behooren, zig te opposeeren tegen de Conclusie, hoedanig dezelve ook zoude mogen vallen, maar dat bijaldien de allerernstigste Representatien, van de facheuse gevolgen, die uit eene directie in deeze te voorzien zijn, niet kunnen helpen; in dien gevalle door middel van Insertie in de Registers, van Haar Ed. Gr. Mog. van het sentiment van den Achtbaaren Raad, namentlijk hoedanig de zaake, na deszelfs gedagten, behoorde te worden gedirigeert; de Achtbaare Raad bij de Posteriteit behoord te worden gezuivert van alle verdenken, als of men niet behoorlijk zoude hebben gevigileert, om van het aanbod van Haare Rus Keizerlijke Majesteit, tot behoud van de Commercie en Navigatie deezer Landen gebruik te maaken, weshalven Commissarissen onder het welneemen van den Achtbaaren Raad, als nu zullende dienen van advijs, van gedagten zoude zijn, dat Heeren Gedeputeerdens deezer Stad ter dagvaart behoorden te worden geauthoriseert, om de saake in Haar Ed. Gr. Mog. Vergaderinge, zo veel mogelijk daar heen te dirigeeren, dat de Conventie door Haare Rus Kei-

zer-

zerlijke Majesteit voorgeslagen, tot maintien van de Navigatie der Neutraalen op de spoedigste wijze in den dringensten nood, waar in zich 's Lands Commercie bevind, tot stand mooge werden gebragt: maar dat zij Heeren Gedeputeerde niet kunnende Reusseeren, om de Leeden te Detourneeren van deeze zaak te doen behandelen op een voet, waar op dezelve waarschijnlijk geheel om ver gestooten, ten minsten sekerlijk op de lange baan geschooven moet worden, blootgesteld, behoorden te worden gelast, de te neemen Conclusie, in dit geval, wel aan te zien; maar ter zelver tijd in Haar Ed. Groot Mog. Registers te laaten insereeren, de volgende aantekeninge.

„ De Heeren Gedeputeerden der Stad *Amsterdam*, hebben uit naam en van weegen de Heeren hunne Principalen, ter Vergadering van Haare Ed. Gr. Mog. tot hunne verantwoordinge aan de Posteriteit, gedeclareert; dat zij Heeren Committenten van gedagten zijn, dat zonder tijd verzuim, van weegen Haar Hoog Mog. aan den Heer *de Swart*, Hoogstderzelver Resident aan het Hof van Rusland, behoord te werden aangeschreeven en gelast, om, hoe eerder hoe beeter, met Commissarissen van Hoogst ged. Haare Rus Keizerlijke Majesteit, en verdere Neutrale Mogendheden, ter plaats van zijne Residentie, of alwaar zulks convenabel zal worden geoordeeld, in Conferentie te treeden, over het sluiten van eene onderlinge Conventie, aangaande het verleenen van een Mutueele protectie, aan de Commercie en Navigatie der Neutraale Mogendheeden, op den voet van Haare Majesteits bewuste Declaratie aan de Belligeerende Mogendheeden gedaan.

„ En hunne Hoog Mog. Resolutie van den 24sten April laastleeden, op dat subject genomen, met bijvoeging alleenlijk, dat hij Heer *de Swart*, in deeze onderhandeling tot rigtsnoer zal neemen de Eenvoudigheid, dewelke door haar Rus Keizerlijke Majesteit zelve in het oog is gehouden, bij Hoogstderzelver gegeevene Eclaircissementen, door zijne Sweedsche Majesteit aangaande de bewuste vijf poincten gerequireerd, en door hem Heer *de Swart*, aan haar Hoog Mog. gecommuniceerd, ten einde door middel van deeze provisioneele Conventie alleenlijk werde gearresteert, eene generaale onderlinge protectie van elkanders Koopvaardijscheepen met de vereischte papieren gemunieerd, en door

eene der oorlogende Mogendheeden, des onaangezien ter zee geinfulteert wordende, zodanig, dat aan deeze Koopvaardijfcheepen, zich onder het bereik van een of meer Oorlogfcheepen, van een der geallieerde Mogendheeden, waar zulks ook zal mogen zijn, bevindende, door zodanig Oorlogfchip of Scheepen, zonder onderfcheid van welke Natie tot deeze alliantie behoorende, het Koopvaardijfchip zoude mogen zijn, alle mogelijke adfiftentie zal moeten worden verleend, mitsgaders tot dat einde de Contracteerende Mogendheeden zig Engageeren, zo veele Oorlogfchepen bij provifie in zee te zullen brengen, als mogelijk zal zijn; en de nodige ordres en inftructien, aan de refpective commandeerende Officieren te zullen geeven, om aan dit algemeen, heilzaam en eenvoudig oogmerk te kunnen voldoen, en dat hij Heer *de Swart*, voor het overige met Relatie tot alle verdere Arrangementen, voor het toekomende, dewelke een meerdere detail zouden moogen vereifchen, en met dien fpoed onmogelijk kunnen werden gearrefteerd, als in de tegenwoordige gevaarlijke toeftand van de Navigatie der Neutraale Mogendheden, in het Generaal, en van die in deeze landen in het bijzonder worden vereischt, al het zelve zal referveeren, tot het feparate Articul, waar van Haare Rus Keizerlijke Majefteit, bij Hoogst derzelver voorfchr. gegeevene Eclaircisfementen mentie heeft gemaakt, dat hij Heer *de Swart*, deeze aangaande zal verklaaren, dat haar Hoog Mog. hem van nadere, en meer bepaalde ordres zullen voorzien, of daar toe een of meer bijzondere Heeren zullen Committeeren, ten einde de nodige Arrangementen dien aangaande met de Neutraale Mogendheeden te maken, dat welgemelde Heeren Committenten tot ftaving van dit hun fentiment, hier nog bijvoegen, dat bij aldien het zelve word verworpen, en de faake worde behandeld op den voet van het Præadvies op den 23ften Junij laatstleeden, in het Hollandfche Befogne geëxibeert; als dan het Rusfisch Esquader, op ordre van Haare Rus Keizerlijke Majefteit, alreeds in zee hebbende moeten fteeken, in de Nabuurige Zeën, deezer Landen zal verfchijnen, zonder dat de Navigatie van deeze Staat daar van eenige protectie zal kunnen erlangen, terwijl aan de andere zijde, niet tegenftaande de Commercie reeds zo langen tijd, met dubbelde rechten, alhier bezwaart is geweest, Haar Hoog Mog. nochtans geen Protectie altoos aan de-

dezelve verleenen; om dat de Collegien ter Admiraliteit deezer landen daar toe zeggen buiten staat te zijn, ten minste niet in het vermoogen om Convoijen in zee te brengen, die toereikende zouden zijn om diergelijke Affronten te vermijden, waar aan het Esquader, onder den Schout bij Nagt *van Bijland* onlangs onderworpen is geweest, dat in zo een total defect van Protectie van de Scheepvaart deezer landen, aan de eene, en uit de aanhoudende Insultes, waar van dagelijks nieuwe en hooggaande klagten, bij Haar Hoog Mog. inkomen, aan de andere zijde; natuurlijker wijze niets anders als een volstrekte stilstand van 's Lands Commercie, en daar uit voortvloeijende verloop van dezelve naar andere plaatzen in Europa te voorzien is, moetende dezelve door de zwaare lasten, die om middelen tot haar Protectie te vinden zijn, geintroduceert en steeds voortduuren, nog dies te eerder in een volstrekte ruine nederstorten, nu deeze middelen tot haar behoud uitgedagt, bij ontstentenisse van dien, tot haar bederf moeten medewerken, dat Heeren Committenten in zodanige perplexiteit van zaaken, en in zo hooggaande noodzakelijkheid om te profiteeren van een aanbod van adsistentie en hulp op eene zo genereuse en grootmoedige wijze niet alleen, maar daar en boven op zo eene gemakkelijke en weinig bezwaarende wijze, en voet, door Hoogstged. Haar Rus Keizerlijke Majesteit aan deezen Staat voorgeslagen, vervolgens aan de posteriteit zullen overlaten, het oordeel over het gewigt van het raisonnement door sommige Leeden van Haar Ed. Gr. Mog. Vergadering in het gemelde Bosogne gevoerd, als of het gebruiken van de voorschr. middelen tot de hoognodige protectie van 's Lands Commercie, en in het bijzonder het accepteeren van het aanbod van vreemde hulp en adsistentie zoude kunnen worden geconsidereerd het middel te zijn, om zich een oorlog op den hals te haalen, van wegens die geene tegen wien men genoodzaakt word, door het in 't werk stellen der voorschr. allezints regtmatige weegen en middelen zich te defendeeren; en als of men het voorsz. aanbod van adsistentie daarom van de hand zoude moeten wijzen, ten waare Haare Rus Keizerlijke Majesteit boven en behalven het grootmoedig plan, om de zee in voege voorschr. vrij te maken, zich noch daarenboven zoude gelieven te Engageeren, om met de verdere Neutraale Mogendheeden, alle de vaste besittingen van den Staat,

zo buiten, als binnen Europa te guarandeeren, dat de Heeren Committenten alleenlijk zullen remarqueeren, dat tot zodanige attacque van de vaste bezittingen van de Republicq, ten minsten eenige waarschijnelijke redenen, of voorgeven zoude moeten worden bijgebragt, om dezelve van volstrekte onrechtvaardigheid en geweld voor het oog van gansch Europa te zuiveren; maar dat zodanige vijandlijkheeden in geenen deelen zouden kunnen worden gegrond op eene Protectie van de Commercie, waar toe haar H. M. door openbare verbreeking van het Tractaat van Commercie van 1674 met Engeland geslooten, zich volstrekt genoodzaakt vinden, dat derhalven, de waarschijnlijkheid voor een attacque van dien aart, aangezien de manifeste onbillijkheid der onderneeming moet vervallen, terwijl dezelve nog dies te meerder verdwijnt, als men Considereert het groot getal van vijanden, die zig Engeland op den hals heeft gehaalt, en dat het mits dien zeer onbezonnen zoude zijn, dat getal te willen vermeerderen.

„ Dat dan ook zodanige onderstellingen te verre gezogt zijn, om de aan de hand zijnde middelen tot Protectie van de Commercieerende Ingezeetenen van den Staat van de hand te wijzen, en dat met zodanige magtige hulp, en assistentie te declineeren, zonder in staat te zijn, met eige magt de Commercie te beschermen, evidentelijk van alle mogelijke Protectie zoude worden afgezien, terwijl de drukkende middelen waar onder de Commercie, in verwagting van bescherming reeds lange heeft gezucht, en steeds bezwaard blijft, op een contradictore wijze zoude blijven stand houden.

„ Dat Heeren Committenten, hier bij alleenlijk nog zullen remarqueeren, dat uit de missives door den Heer *de Swart*, over deeze zaaken aan haar H. Mog. successivelijk geschreeven, is gebleeken, dat hij Heer *de Swart*, zeer sterk aandringt op eene spoedige afdoening van zaaken, en, dat hem daar toe hoe eerder hoe beeter de noodige Instructien worden toegezonden, gelijk de Zweedsche Minister die alreeds ontfangen heeft, ten einde de bovengem. Conventie te sluiten, dat zulks bijzonder noodzaakelijk was, om dat allerlei indirecte weegen wierden ingeslagen, om de Republicq van het voordeel van eene zo nuttige alliantie te versteeken; en integendeel in eenen ruineusen Oorlog met Frankrijk in te wikkelen.

„ Dat

„ Dat daar uit klaarblijkelijk is, dat aan zodanige heillooze oogmerken voldaan zal worden, bijaldien men het fluiten van meergem. Conventie niet alleen op de lange baan schuift, maar ook naar alle waarschijnlijkheid geheel om ver zal stooten, met propositien van Guarantie van Haare Rus Keizerlijke Majesteit te doen, die niet alleen geheel en al buiten het plan gaan, door Hoogstdezelve aan geheel Europa open gelegt, maar ook in welke propositie Haare Majesteit, bij meer gedagten, door haar gegeevene, Eclaircissementen, reeds volmondig heeft gedeclareert nimmer te zullen treeden.

„ Dat laastelijk Heeren Committenten van gedagten zijn dat aan de begeerte van haare Rus Keizerlijke Majesteit, om namentlijk de bewuste declaratie aan de oorlogende Mogendheden, van wegen Haar H. Mog. mede te doen, behoorde te worden voldaan, en verzekeringe aan Hoogstgedagte Haare Majesteit behoorde te worden gegeeven dat zo dra de meergemelde Conventie geteekend zal zijn Haar H. M. de voorschr. declaratie aan de Hoven der Oorlogende Mogendheeden zullen laaten doen.

„ Edog refereeren Commisfarisfen zig tot het beter goedvinden van deezen Achtb. Raad.

„ Waar op gedelibereert en omvrage gedaan zijnde, hebben de Heeren Burgemeesteren en Vroedschappen, de Heeren Commisfarisfen voor derzelver genomene moeite bedankt, en zich met het voorstaande advis geconformeerd."

(*was getekend*)

A. VAN SLINGELANDT."

De Kooplieden, die zig hier uit veel goeds voorspelden, dachten het nu den tijd te zijn, hunne gedaane verzoeken om bescherming op nieuws aantebinden, gepaard met een aanbod, om alles toe te brengen, wat mooglijk was ter uitrusting der Oorlogschepen. Ook vervoegden zig onze Graanhandelaars, met een Request aan Hunne H. M. en aan Hunne Ed. Gr. Mog. Het besluit van de levering van den derden man kwam ten voorschijn, en werd gewillig gedragen, in de hoope van te zullen genieten de vrije vaart en handel op zee, en het Zeevolk beveiligen voor

 de

de schandelijke handelwijze der *Engelschen*, die zij dagelijks ondergaan moesten; waar van de berigten in het Request van de *Westindische* Kooplieden de klaarste bewijzen opleveren. Bui en dien zou men naauwlijks een einde vinden, indien men hun gansch gedrag in 't daglicht wilde stellen. En wat kon 'er schreeuwender zijn, dan de verkoop van veelen dier scheepen, die met het Convoij van den Graave VAN BIJLAND genomen waren? De eenige hoop, die 'er nog was, bestond in de langzaame vermeerdering van 's Lands Zeemagt, en dat het leveren van den derden Man, reeds in 't laatst van de maand September, te *Amsteldam*, tusschen de 13 en 1400 koppen, ter versterking van de Vloot, had aangebragt.

Het Advis der Stad, boven gemeld, was van die uitwerking, dat 'er eindelijk begon gedacht te worden aan het afvaardigen van de gemelde Afgezanten; dit verschafte eenige hoop aan 's Lands Ingezetenen, die in vreeze waren, dat, door het vertraagen der toetreding, de *Noordsche* Mogendheden, en bijzonder de Keizerin, in andere denkbeelden mogten vallen. Te meer blijdschap veroorzaakte dit besluit aan de Kooplieden, dewijl 'er tevens besllooten was, geen Convoij te verleenen, voor dat men berigt ontvangen had van het sluiten en tekenen van het gewapende verbond. Staande deze beraadslagingen, belemmerden de *Engelschen* den Koophandel en Scheepvaart onzer Landgenooten, overal daar zij konden zelfs tot onder het gebied der Koninginne van *Portugal*.

Eindelijk kwamen de Afgezanten van den Staat te *Petersburg*, en hadden, den 31sten Augustus, gehoor bij de Vorstin aller *Russen*, door welke dezelve zeer minzaam ontvangen werden. Doch binnen weinige dagen werd hun de verzekering van onze *O. en West-Indische* bezittingen afgeslagen: waarom zij zig verpligt vonden, voor dat zij in nadere onderhandeling konden treden, nieuwe bevelen aftewagten: eene gelegenheid, welke de *Engelschen*, op alle mogelijke wijzen, zig zogten ten nutte te maaken, om de Nederlanders buiten het verbond te sluiten.

Sterker belediging kon den Staat niet wel worden aangedaan, door Volkeren, met welke men in openbaaren Oorlog was, dan geschiedde door de *Engelschen* op *St. Martin*, in de maand Augustus; gelijk het ook, door den Souverain, als een schending

ding van hun grondgebied werd aangemerkt. Dan, zo wel de klagten hier over, als over hunne voorige bedrijven, waren vrugteloos. Want in plaats van aan dezelve eenig gehoor te geeven, paarden zij deeze spoorloosheden met bedreigingen, en gaven voor, *dat zo ras de Republiek tot de gewapende Neutraliteit overging, zij zulks als een verklaaring van Oorlog tegen hun zouden aanzien.* Wel is waar dat zij, door deeze bedreiging, eenige voornaame Staatsdienaars van sommige Provintien deeden aarzelen, om dien noodzaaklijken stap, (die reeds te lang vertraagd was) te doen onderneemen. Allen, echter, voorzagen zij, ook na dat dezelve zou gedaan zijn, dat de Wrok en Euvelmoed der *Engelschen* niet lang verborgen zouden blijven. Dus stelde men ook de gereedste middelen te werk, om de Zeeplaatzen van de nodige Manschap te voorzien.

Ondertusschen gelukte het onzen vijanden, een ander middel te vinden, om hunnen haat aan den dag te brengen; de Memorie van den Ridder YORKE, van den 10den November 1780, heeft daar van de klaarste bewijzen gegeeven. Zij was van deezen inhoud.

MEMORIE *van den Ridder* YORKE, *Ambassadeur des Konings van Groot-Brittannien, overgegeeven aan Haar Hoog Mogende den* 10 *November* 1780.

„ HOOG MOGENDE HEEREN!

„ De Koning, mijn Meester, heeft geduurende den ganschen loop van zijne Regeering, de oprechtste begeerte getoond, om de naauwe verbintenis, die meer dan een eeuw tusschen zijne Kroon en de Republicq gesubsisteert heeft, te onderhouden en te handhaaven. Deeze naauwe verbintenis rust op de onveranderlijke Basis van een onderling belang: en vermits de zelve veel heeft toegebragt tot het geluk der beide Natien, spaart de natuurlijke Vijand van den eenen en van den anderen geene kunstgreepen van zijne Staatkunde, om dezelve te verbreeken en omver te stooten. Sedert eenigen tijd werkt die Vijand maar met al te veel voordeel: ondersteund door eene Factie, die alleen in de Republicq

blicq zoekt te domineeren, en die altoos gereed is het algemeen belang aan haare bijzondere *inzigten* op te offeren.

„ De Koning heeft met zoo veel verwondering als bezorgdheid gezien, het weinig effect, dat zijne verzoeken, om de secoursen bij de Tractaaten bedongen, gehad hebben, mitsgaders de representatien door zijnen Ambasfadeur gedaan tegen de daagelijksche inbreuken op de plegtigste verbintenissen.

„ De gematigdheid van den Koning heeft Hem dit gedag van U H. M. doen toeschrijven aan de Intrigues van eene alles-overheerschende Cabale; en Zijne Majesteit tragt zig nog te overtuigen, dat de geregtigheid en het doorzigt van U H. M. dezelve zullen doen besluiten, om hunne engagementen gestand te doen, en door alle derzelver maatregelen te doen zien, dat hunne intentie is een *systema* getrouw te blijven en door te zetten, het welk door de wijsheid van hunne Voorvaderen gestigt is, en als nog uitleevert de *eenigste* waarborg van het behoud en den luister van de Republicq.

„ Het antwoord van U H. M. op deeze Declaratie, die de ondergetekende doet op expresse last van Zijn Hof, zal de *Toetssteen* zijn van de voorneemens en sentimenten van U H. M. jegens den Koning.

„ Al sedert een geruimen tijd had Zijne Majesteit ontallijke aanduidingen en *indices* gehad van de gevaarlijke Desseinen van eene toomlooze Cabale; maar de Papieren van den Heer *Laurens*, zogenaamd President van het pretens Congres, hebben de ontdekking gedaan van een Complot, waar van geen voorbeeld te vinden is in de Jaarboeken van de Republicq. Het blijkt uit deeze Papieren dat de Heeren van *Amsteldam* reeds in de Maand Augustus 1778 eene heimelijke of *clandestine* Correspondentie hebben aangevangen met de Amerikaansche Rebellen, en dat 'er Instructie en Volmagten door hun zijn uitgegeeven, relatief tot het sluiten van een Tractaat van onverbreekelijke Vriendschap met die Rebellen, schoon onderdaanen van een Souverain, met wien de Republiek, door de dierbaarste Engagementen op het naauwste verbonden is.

„ De aanleggers van dit complot negeeren het zelve niet, in tegendeel zij erkennen het, en tragten, schoon vrugteloos, het zelve te billijken.

„ Het

„ Het is in deeze omſtandigheden dat Zijne Majeſteit, zig verlaatende op de Equiteit van U H. Mog. eene uitdrukkelijke afkeuring en *Deſaveu* vraagt, van een gedrag zoo onregelmatig, en niet minder ſtrijdig met hunne geheiligſte verbintenisfen, als met de grondwetten van de Conſtitutie van de Republicq. Op gelijke wijze verwagt zijne Majeſteit eene prompte ſatisfactie, evenreedig aan de beleediging, mitsgaders dat de Penſionaris *van Berckel* en zijne medepligtigen exemplaar geſtraft mogen worden, als verſtoorders van de publicque rust en verbreekers van de wet der Volkeren.

„ Zijne Majeſteit houdt zig verzekerd, dat het antwoord van U H. M. promt, en in alle opzigten voldoende zal zijn. Maar zoo het tegendeel mogt gebeuren; zoo U H. M. weigerden te voldoen aan een verzoek zoo regtmaatig, of het zelve met ſtilzwijgen tragten te leur te ſtellen, het geen als eene weigering zal aangezien worden; — In dat geval kan de Koning niet anders doen, dan de Republicq zelve aan te zien als goedkeurende de aanſlagen, die zij weigert te desavoueeren en te ſtraffen. Door een dusdanig gedrag zal de Koning zig gedwongen vinden tot het neemen van die maatregelen, die de handhaving van zijne digniteit en van de weezenlijke belangen van zijn Volk van Hem vorderen.

(was getekend)

De Ridder YORKE."

De Papieren, waar van in deeze Memorie gemeld word, waren reeds den 20 October van dit jaar ter tafel van hunne Ed. Gr. Mog. overgegeeven. Ons werk gedoogt niet, ons tot een onderzoek in te laaten, of de gevangenneeming van den Heer LAURENS, en met die de bemagtiging der gemelde Papieren, bij geval, of door omkooping in handen gekomen zijn. Alleen merken wij aan, dat den Koning van *Engeland* de ſtrafvordering, die hij eischte, niet voegde; en dat de Staaten, zonder het recht te ſchenden, zonder voorafgegaan onderzoek, zulks niet konden belooven.

En, in de daad, als men het oog ſlaat op de bovenſtaande bedrei-

dreiging, ziet men hoe onnozel het voorgeeven van zijner Majesteits daaromtrent ware; te meer, als men zig erinnert, dat 'er onder de Leden van 't *Engelsche* Ministerie waren, die zelve verklaarden, dat het gansche *præparatoir Plan* een *enkel niet* was, zo lang de voorwaarde, daar bij bepaald, niet werklijk exteerde: wijl onder alle die Papieren niet een gevonden was, welk met behoorlijke Zegels bekragtigd was. De handelwijze der *Amsteldamsche Regeering*, in deezen gehouden, kan in een geen helderder daglicht gesteld worden, dan Hun Ed. Gr. Achtb. zelve gedaan hebben, in hunne *Missive* van deezen inhoud:

MISSIVE *van Heeren Burgemeesteren en Regeerders der Stad Amsteldam, houdende derzelver Berigt op zekere Papieren door den Heer Ridder* YORKE, *Ambassadeur van Zijne Groot-Brittannische Majesteit aan Zijne Hoogheid ter hand gesteld, en door Hoogstdenzelven ter Vergadering van Haar Edele Groot Mogende overgegeeven.*

„ Zijne Hoogheid op den 20sten October 1780 ter Vergadering van Haer Edele Groot Mogende het navolgende hebbende bekend gemaakt.

Ed. Groot Mog. Heeren!

Voor eenige dagen heeft de Heer Ridder Jorke, Ambassadeur van zijne Groot-Brittannische Majesteit bij deeze Republicq, mij uit naam van den Koning zijn Meester ter hand gesteld, de nevensgaande Papieren, gevonden onder die van de geweeze President van het Congres, Laurens, thans Staatsgevangen te Londen. Ik hebbe van mijn pligt geoordeeld dezelve ter kennisse van U Edele Gr. Mog. te moeten brengen, om op dezelve door U Edele Gr. Mog. zodanig te kunnen worden geresolveert, als na derzelver hooge wijsheid zullen oordeelen te behooren. Ik kan niet afzijn te betuigen nimmer ietwes gehoord te hebben van eenige gehoude deliberatien, veel min gegeevene Authorisatie om een Tractaat met de Noord-Americaansche Colonien aan te gaan.

„ Is

„ Is zijn Hoogheid voor de gegeeven ouverture, mitsgaders voor de aanhoudende blijken van hoogstdeszelfs Lands Vaderlijke zorge en waakſaamheid voor de belangens van den Staat, bedankt; en voorts in agting genoomen zijnde, dat de voorſz. Stukken voorkomen betrekkelijk te zijn tot zekere particuliere Correſpondentie en geheime Negociatie, dewelke tusſchen een Commisſaris van het Noord-Amerikaansch-Congres, en een Koopman der Stad Amſterdam, in gevolge de Last en Inſtructien van een Minister derzelve Stad, plaats zoude hebben gehad, over het aangaan van een Tractaat van Commercie tusſchen de Republicq en de Noord-Amerikaanſche Colonien, waar van de ſouverainiteit of onafhankelijkheid bij deezen Staat nimmer is erkent, en tot het entameeren van hoedanige Negociatie bij hun Edele Gr. Mog. ook nimmer eenige deliberatien zijn gehouden, veel min eenige de minſte Authoriſatie of Qualificatie op iemand, wie hij zij, verleent is geworden: Is goedgevonden en verſtaan, dat Copie van de voorgemelde Stukken zal worden gezonden aan Heeren Burgemeeſteren en Regeerders der Stad Amſterdam, om hun Edele Gr. Mog. daar op ten ſpoedigſten te dienen van berigt."

„ Op welke aanſchrijvinge, den 25ſten October daar aan volgende, door Haer Ed. Gr. Achtb. is geantwoord:

„ *Edele Groot Mogende Heeren,*

„ Om aan U Edele Groot Mog. ſeer gereſpecteerde Reſolutie en Aanſchrijvinge van den 20ſten October laastleeden te voldoen, waar bij U Ed. Gr. Mog. hebben gerequireert ons Berigt op de vijf Bijlagen, ons daar nevens toegeſonden: hebben wij geen tijd verſuimt daar aan, met allen mogelijken ſpoed te voldoen.

„ Wij ſullen, derhalven, de eere hebben vooraf te remarqueeren, dat het bekend is, dat in den jaare 1778 van weegen het Hof van Engeland, door Commisſarisſen met de Colonien in Noord-Amerika is gehandelt over een Accommodement der onlusten, tusſchen hen en die ſelfde Colonien ſubſiſteerende. — Dat het niet minder bekent is, dat de voorſz. Amerikaanſche Co-

lo-

lonien met Vrankrijk zijn getreeden in een defensive Alliantie, en met het selve Rijk reeds gesloten hebben een Tractaat van Commercie. — Dat, eindelijk: de naijver van onse Nabuuren in het stuk van Navigatie en Commercie in het oog loopt; mitsgaders hoe seer deeze Republicq aan eene continueele afbreuk van deese hoofdsource van haar bestaan, vooral tegenwoordig, daar door, is bloot gesteld.

„ Dat, in deese gesteldheid van saaken, soo lange de Britsche Colonien in Noord-Amerika, door de Mogendheeden in Europa in het generaal, (Vrankrijk alleenlijk uitgesondert, en door deese Republicq in het bijzonder, nog niet opentlijk erkent waren voor onafhankelijk; het volstrekt onmogelijk was dat 'er eenige deliberatien over eene reguliere Negotiatie of Tractaat van Commercie met de Vereenigde Staaten, in dat Waerelddeel, geëntameert, of daar toe, het zij door de Stad van *Amsteldam*, of door eenig ander Lid van de hooge Regeering, eenige Propositie gedaan konde worden; en dat, bij noodsaakelijk gevolg, om nieuwe uitsluitende Tractaaten met andere Mogendheden voor te komen, niets als prærpatoirlijk, onder de hand, konde worden gedaan, om daar van gebruik te maaken dan eerst, wanneer de saake tot die maturiteit soude moogen gekomen zijn, dat men daar van eene formeele Staatsdeliberatie, door middel van eene Steedelijke Propositie, of andersints, konde maaken.

„ Dat mitsdien Regenten van voornaame Koopsteeden, die teffens integreerende Leden zijn van de Souverainiteit, hunnen pligt, soo ten aansien van hunne Ingezeetenen, als ten opsigte van de gemeene saake, seer qualijk souden betragten: bij aldien zij geen gebruik maakten van alle die geleegenheeden, die hen, van zelfs, voorkomen, om de weezendlijke belangen van 's Lands Commercie, in het generaal, en die van hunne respective Steeden, in het bijzonder, voor te staan en te helpen bevorderen.

„ Het is dan, Edele Groot Mog. Heeren, ingevolge van deeze considératien, dat Burgemeesteren, na dat tot hunne kennisse was gekomen, dat door een Commissaris van het Noord-Amerikaansch Congres eenige ouvertures waren gegeeven aan een Nederlandsch Negotiant, te *Amsteldam* geëtablisseert, dat men, namelijk, wel geneegen was om met deese Republicq eenige Liaisons

ſons van Commercie te contracteeren; aan de eene zijde, begreepen dat het onmogelijk was, in de omſtandigheid, waar inne de vereenigde Staaten in Noord-America, door Engeland, niettegenſtaande de voorſz. onderhandelingen tot een Accomodement, nog niet als een Independente Staat erkent waren, eenige Propoſitien ter Vergadering van haar Edele Groot Mog., tot het aanvangen van formeele Negotiatien, over deeze ſaake te doen: dog dat Burgemeeſteren, aan de andere zijde, niet minder overtuigt waren, dat in overweeging *der voorſz. dagelijkſche toeneemende naiever der Nabuurige Mogendheeden, ten naam van de Commercie en Navigatie deeſer Landen, en van alle de onderneemingen, om, ſoo als bekend is, deeſen Staat onophoudelijk, dienaangaande, afbreuk te doen, en uitſluitende voordeelen, bij gelegenheid van Tractaaten van Vreede en Koophandel te bedingen*, het mitsdien van hunne indispenſable pligt was, van de ouvertures, door gemelden Amerikaanſchen Commisſaris gegeeven, ſoodanig gebruik te maken, als *de conſtitutie van ſaaken permitteerde, en in hun vermogen was.*

„ Dit konde in de tegenwoordige ſituatie van ſaaken, volſtrekt niet anders zijn, als ſoo veel hoop te geeven, als Burgemeeſteren, te zijner tijd, dadelijk konden præſteeren; en, daar en tegen, ſoo veel te vorderen, als door gemelden Americaanſchen Commisſaris, en door die geenen, die hij repreſenteerde, konden worden toegelegt.

„ Dit laatſte moest notoirlijk beſtaan in eene belofte, dat men, bij geleegenheid der tegenwoordige onderhandelingen over een Accomodement met Engeland, tegen het beding van onafhankelijkheid, geen excluſive voordeelen, in het ſtuk van Commercie, ten nadeele van de Republicq der Vereenigde Nederlanden, ſoude toezeggen: terwijl Burgemeeſteren daar tegen, van hunne zijde, niets anders konden belooven, als dat ſy, *in de Staatsdeliberatien*, die over een Commercie-Tractaat, (niet tusſchen de Stad van *Amſterdam* en de Vereenigde Staaten in Noord-America) maar tusſchen deeze laatstgemelde en haar Hoog Mog., *caſu quo*, ſouden mogen ondernoomen worden. NB. *in die Staatsdeliberatien*, en in geene andere, alle hunne vermogens

in het werk souden stellen, om, *na dat de onafhankelijkheid van Noord-America door Engeland erkend soude zijn*, alsdan de Vaart en Handel tusschen de wederzijdsche Staaten, op den voordeeligsten voet te doen stellen: waar van het natuurlijk gevolg dan noodzaakelijk zijn moest, dat men met den anderen een ontwerp maakte van zoodanig Tractaat, waar in men, waarschijnlijk, konde denken, dat de wederzijdsche Souverainen, alsdan souden kunnen treeden.

„ *Deese begrippen* van Burgemeesteren, waar meede niet werd bedoeld het particuliere belang der Commercieerende Ingezeetenen der Stad *Amsterdam* in het bijsonder, maar de belangen van de Commercie van de geheele Republicq in het generaal: *begrippen*, daarenboven, die in geen præjudicie of vilipendie van de verdere Leeden der Hooge Regeering konden strekken; nademaal, zonder der selver concurrentie en volkome bewilliging, geen Tractaat, tusschen haar Hoog Mog. en de Vereenigde Staaten van Noord-America, geslooten konde worden, en dus het verhandelde, voor den tijd, niet anders dan als een bloot ontwerp konde worden geconsidereert; (hoedanige ontwerpen buiten allen twijffel, door de Leeden der Hooge Regeering gemaakt, ter Tafel van haar Ed. Groot Mog. gebragt, en, aldaar, in deliberatie gelegt kunnén worden; sonder dat sulks immer aan eenig Lid qualijk is geduid, of qualijk geduid heeft kunnen worden: ja sonder dat ooit is gesustineert, dat één Lid der Hooge Regeeringe eenige *authorisatie* van nooden soude hebben om *soodanige ontwerpen* te mogen maken, en in deliberatie te brengen.) *Deese begrippen*, seggen wij, hebben Burgemeesteren dan bewoogen, om hunnen oudsten Pensionaris te gelasten, aan meer gedagten Americaanschen Commissaris, uit hunnen naam, te declareeren, dat, bij aldien bij de aangevangene onderhandelingen tusschen Groot-Brittannien en het Congres der Vereenigde Staaten in Noord-America, geen uitsluitende bedingen, ten nadeele van deese Republicq, plaats souden hebben; Burgemeesteren alsdan van hunne zijde, *soo dra de onafhankelijkheid van laatstgemelde Vereenigde Staaten, door Engeland, erkend soude zijn*; alles souden aanwenden, wat in hun vermogen was, om het Commercie-Tractaat, soo als het selve, dan, ontworpen en gea-

geaprobeert soude zijn, bij de verdere Bondgenooten tot consistentie te helpen brengen: zijnde dan ook, door den gemelden Pensionaris, met hunne kennis, de bovengemelde Amsterdamsche Negotiant geëmploijeert, om de voorsz. Conferentien met den voornoemden Americaanschen Commissaris te continueeren; en *een ontwerp van een Tractaat van Commercie* met den selven te maken; het welk, soo dra *de erkentenis der voorsz. onafhankelijkheid daar soude mogen zijn*, tot een object van deliberatie van haar Edele Groot Mog., door de Regeering der Stad *Amsterdam*, zoude kunnen worden voorgesteld.

„ Dit nu alles zijnde, wat door Burgemeesteren en der selver Minister, in deesen is verrigt; en, evidentelijk, daar meede niets zijnde gebuteert, als te vigileeren voor de belangen van 's Lands-Commercie, voor soo verre in de tegenswoordige omstandigheeden, in het vermogen van een bijsonder Lid van de Regeering van deese Provincie, op een bestaanbaare wijse, en sonder eenige præjudicie van andere Leeden, mogelijk was; sal, waarschijnelijk, wel moeten verveelen aan die Mogendheeden, die op de Commercie deeser Landen geen goed oog hebben; maar wij kunnen met geen grond ons voorstellen, dat gemelde conduite aan de Leeden van haar Edele Groot Mog. Vergadering soude kunnen voorkomen, als *eene particuliere correspondentie en geheime Negotiatie, die met de belangen van den Staat niet bestaanbaar soude zijn*; — En wij meenen, uit dit alles te mogen besluiten, dat Burgemeesteren aldus in geene engagementen, hoe genaamd, sig hebben ingelaaten; maar alleenlijk hebben gepasseert een Declaratie van het gunt Burgemeesteren, ter zijner tijd, in gevalle van eene formeele Negotiatie over een Commerci-Tractaat, ter goeder trouwe, souden tragten te doen.

„ Wat nu aangaat den inhoud der verdere Bijlaage: nademaal deselve bestaan in Brievenwisselingen, waar inne wij geen het minste deel hebben, soo als uit de onderteekeningen van die Brieven manifest is, en waar toe het voorsz. Declaratoir, door onsen oudsten Pensionaris, aan meergedagten Americaanschen Commissaris, in gevolge gemelden last, toegezonden, de allerminste betrekking niet heeft; het welk sig bepaalde tot het formeeren van

het voorfz. *ontwerp;* kan, dan ook, dienaangaande door ons geen berigt gegeeven worden.

„ Wij meenen hier meede aan U Edele Groot Mog. gevenereerde ordres te hebben voldaan, en, derhalve, te mogen verwagten, dat U Edele Groot Mog. geen fwarigheid fullen maken, *ten fpoedigften*, te verklaaren, *met dit ons Berigt volkomen genoegen te neemen.* Waar op wij dies te meerder moeten infteeren, om dat tot onfe kennisfe reeds verfcheide gerugten, dit geval concerneerende, zijn gekomen, waar aan *een Lid van Staat* niet behoord te worden bloot gefteld; en waar van wij de nadeelige influentie, niet fouden konnen nalaaten, door alle gepaste weegen en middelen, efficacieufelijk, tegen te gaan.

„ Hier meede, *Edele Groot Mog. Heeren!* God Almagtig biddende U Ed. Groot Mog. te willen zeegenen met voorfpoedige Regeeringe, blijven wij,

(Onder ftond,)

Uwer Edele Groot Mogende
Dienstwilligen,
Burgemeefteren en Regeerders
der Stad Amfterdam.

(Laager ftond,)

Ter ordonnantie van
dezelve,

(Was geteekent,)

J. M. van Pabst."

Dit Berigt is ten zelven dage Commisforiaal gemaakt, aan Haar Ed. Groot Mogende Gecommitteerden tot het groot Befoigne.

Het antwoord der Staaten, op de Memorie van den 10den November, niet naar den zin van *Engeland* zijnde, werd gevolgd van een tweede van den 12den December des jaars 1780, in

in niet minder sterke bewoordiging bevat dan de voorige, zoo als men uit den volgenden inhoud zien kan.

„ MEMORIE *van den Ridder* YORKE, *Ambassadeur des Konings van Groot-Brittannien, overgegeven aan Haar Hoog Mogende den* 12 *December* 1780.

„ HOOG MOGENDE HEEREN!

„ Het uniform gedrag van den Koning ten opzichte van de Republicq; de vriendschap die zoo lang gesubsisteert heeft tusschen de twee Natien; het Regt der Souverainen, en de trouw der plegtigste verbintenissen, zullen buiten twijfel tot rigtsnoer dienen aan het Antwoord van Uw Hoog Mogende, op de Memorie door den ondergetekenden op expresse last van zijn Hof, eenigen tijd geleeden, gepresenteerd.

„ Het zoude te kort gedaan zijn aan de wijsheid en regtvaardigheid van Uw Hoog Mogende, indien men veronderstelde dat Hoogstdezelve een oogenblik konden balanceeren om aan Zijne Majesteit de gevraagde satisfactie te geeven. Uw Hoog Mogende Resolutien van den 27 November, zijn het resultaat geweest van eene deliberatie, welke het interieure van derzelver Regeering, en niet het beantwoorden van de voorsz. Memorie, tot voorwerp had; de eenigste remarque die men derhalven op die Resolutie maken zal, is deeze: dat de grondbeginselen, die dezelve gedicteerd hebben, de billijkheid van de vraag, door den Koning gedaan, op het evidenste bewijzen. Bij het delibereeren over die Memorie, op welke de ondergeteekende, uit naam van zijn Hof, een onmiddelijk en in alle opzigte voldoend antwoord requireert, zullen Uw Hoog Mogende buiten twiffel zig te binnen brengen, dat het eene zaak is van het uiterste gewigt: dat het betreft eene klagte door een beleedigden Souverain voorgedraagen: dat de belediging, waar van dezelve eene voorbeeldige straffe en eene compleete satisfactie vraagt, is, eene overtreeding tegens de Constitutie zelve van de Republicq, die de Koning geguarandeerd heeft; een inbreuk op de publicque Trouw, een aanslag tegens de waardigheid van zijne Kroon.

„ De Koning heeft zig nooit verbeeld, dat U Hoog Mogende geaprobeert hadden een Tractaat met zijne Rebelleerende Onderdaanen gemaakt; dit zoude een aanval, eene volstrekte Oorlogs verklaaring van wegen Uw Hoog Mogende geweest zijn: Maar de beleediging is geschied door de Regeerders van eene Stad, welke een aanzienlijk gedeelte van den Staat uitmaakt; en het is de zaak van den Souverain om die belediging te straffen en te repareeren.

„ Zijn Majesteit heeft, door de klagte daar over, door Zijnen Ambassadeur gedaan, die straffe en die Reparatie, in handen van Uw Hoog Mogende gestelt; en het zal niet als in de uiterste extremiteit zijn, dat is, ingeval van een weigering van Recht van wegens Uw Hoog Mogende, of van het stilzwijgen dat als een weigering moet aangezien worden, dat de Koning zig daar van zelfs zal chargeeren.

(*Was getekend*)

De Ridder YORKE."

Op deeze mede geen voldoend Antwoord volgende, deed, den 20sten van die Maand, de Koning in zijnen Raad, deszelfs MANIFEST overgeeven, bestaande in de volgende XII. Artikulen.

„ Den 20sten gaf de Koning in Zijnen Raad een *Manifest*, aangaande het gehouden gedrag der Heeren Staaten Generaal, geduurende den tegenwoordigen Oorlog, met de Hoven van Frankrijk en Spanje."

I. „ In de *Voorrede* klaagt de Koning, dat zijne Vriendschap voor de Republiek, zedert eenigen tijd, alleen was beantwoord door eene openbaare verachting van de plegtigste verbintenissen, en herhaalde verbreking van de publijke trouw."

II. Dat Hij Heer Koning, bij 't ontstaan der onlusten, met Vrankrijk, de tederste omzichtigheid voor de belangen van de Staaten Generaal betoond had; om hunne Onderdaanen veilig te doen genieten, alle de voordeelen van den Koophandel, zo ver die bestaanbaar waren met het groot en billijk grondbeginsel zij-

ner

ner eigen defensie. — Dat hij door zijnen Ambassadeur eene vriendelijke onderhandeling had doen aanbieden, tot wegruiming van geschillen, doch waar op geen acht gegeven was."

III. „ Dat zijne Majesteit, toen ook Spanje zig met Frankrijk vereende, den Staaten aangemaand had, tot het volbrengen hunner Verbintenissen, ingevolge het 5de Artikel van de altoosdurende Defensive Alliantie, van den 3den Maart 1678, waar bij bepaald word, — dat, die van de twee Bondgenooten, die niet geattacqueerd is, verpligt zal zijn met den Agresseur te breken, twee maanden, na dat zulks van de geattacqueerde Partij zal begeerd worden. — Doch dat men Hem Koning, sedert nu twee jaaren, geen letter antwoord op zijn verzoek, gegeeven had."

IV. „ Dat de Staaten Generaal, tegen de Traktaaten, aan 's Konings vijanden gereedelijk beloofd hadden, de *Neutraliteit* te zullen observeeren, en, daarenboven, aan deeze Vijanden, onder de hand, alle hulp beweezen hadden, zelfs met opheffing van de buitenlandsche Rechten, om den toevoer van Scheepsbehoeften te faciliteeren."

V. „ De Staaten Generaal gedoogden, door eene openbaare verbreking van 't Traktaat, dat een Amerikaansch Zee-Rover, verscheiden weeken in een Hunner Havens vertoefde, en dat men hem permitteerde, dat zijne Equipage de wacht hield, in een Fort op Tessel."

VI. „ In de Indiën hadden de Onderdaanen van de Staaten Generaal, in overeensteenminning met Vrankrijk, getracht, Vijanden tegen ons op te rokkenen."

VII. „ In de West-Indiën, en bijzonder op *St. Eustatius*, had men aan de rebelleerende Onderdaanen des Konings alle protectie gegeven: ook wierden hunne Kapers in Hollandsche Havens, openlijk ontvangen, vergunt om zig aldaar te callefaten, van Wapenen en Ammunitie te voorzien, hunne Prijzen binnen te brengen, en te verkopen."

VIII. „ Dit gedrag zo strijdig met de goede trouw, en de gevoelens van het wijsste gedeelte der Natie, word toegeschreven aan den invloed van de dirigeerende Leden van den Magistraat der stad Amsterdam, ten betoog van 't welke, het Eerste Artijkel van het *Præparatoorlijk Plan* met de *Colonien*, word aangevoerd en

en opgegeeven. — Zij avoueeren, zegt de Koning, niet alleen de geheele onderhandeling, maar beroemen 'er zig op, als eenen *indispensabelen pligt*."

„ IX. „ Verder klaagt Zijne Majesteit in dit Manifest, dat de Staaten Generaal declineeren, eenig antwoord te geeven, op de Memorie door Zijnen Ambassadeur deswegens gepresenteerd, en tot andere zaken, in hunne deliberatien overgaande, ontweken zij voorbedachtelijk ons de geëischte billijke Satisfactie te geeven."

X. „ Hier op deed de Koning, door zijnen Ambassadeur, eene tweede Memorie aan de Staaten Generaal presenteeren, doch waar op mede geen voldoenend antwoord gegeven werd," waar op, na eene voorgaande zeer honende redeneering ten nadeele van de Regeering van *Amsteldam*, — „ de Koning goedgevonden had, zijnen Ambassadeur te gelasten den *Haag* te verlaaten, bedreigende tevens zonder tijdverzuim zodanige vigoureuse mesures bij der hand te zullen neemen, als zijne digniteit en wezenlijke belangen vereisschen."

XI. „ Verder zegt de Koning gaarne gewenscht te hebben, uit achting voor de Hollandsche Natie in 't algemeen, zijne maatregels tegen *Amsterdam* alleen te hebben kunnen inrichten; doch dit konde niet geschieden, ten zij de Staaten Generaal willen verklaaren, dat *Amsterdam* in dit geval geen hulp van hun zal ontvangen enz."

XII. „ Eindelijk, en ten besluite, zegt de Koning, dat hij te wel overtuigt zijnde van de gemeene belangen van beide Landen, zig herinnert, in 't midden van deezen twist, het eenigste point is, dat hij kan beoogen, om in de Raadsvergadering van de Republijk eene geneigdheid op te wekken, om tot de oude Vriendschap te rug te keeren, door hem Satisfactie voor het gepasseerde, en verzekering voor het toekomende te geeven. Zullende Hoogstdezelve ten allen tijde genegen bevonden worden, om de Vriendschap met de Staaten Generaal te vernieuwen, wanneer zij tot het Sijstema, door hunne Voorvaders genomen, wederom te rug keeren, enz."

„ Bij dit Manifest was gevoegd de inhoud der *Schaatverhaal-Brieven*, aan 's Konings Oorlogschepen en Kapers te geeven,

zijn-

zijnde gericht tegen de Schepen, Goederen en Onderdaanen van de Staaten Generaal, in diervoege, dat zo wel zijne Majesteits Vlooten, Schepen en andere Vaartuigen, welke voorzien zullen worden met *Lettres de Marque*, wettig zullen mogen neemen, alle Schepen, Vaartuigen en Goederen, toebehoorende aan de Staaten Generaal, of hunne Onderdaanen, woonende binnen eenige van derzelver Territoiren en Domeinen."

Zijne Majesteit gaf nog dien eigen dag eene nadere Ordonnantie in deszelfs Raad, waar bij de Ordonnantie, welke 's Konings Schepen en Kapers authoriseert, tot het neemen der Nederlandsche Schepen, duidelijker word opgehelderd, en daar in gezegd," Dat het geoorlooft zal zijn, aan de Schepen van de Onderdaanen der Staaten Generaal, welke zig in de Havens van Groot Brittannie en Ierland bevonden, of in die der andere Staaten van zijne Majesteit, en aldaar voor het verleenen der Brieven van Marques, gelegen hebben, met hunne Cargasoenen te mogen vertrekken, alleen uitgezondert de Gezouten Provisien, en Oorlogs Ammunitie, en dat men hen de noodige Paspoorten zal toestaan, ter bescherming tot derzelver aankomst in eenige Haven van de Republiek, wel verstaande dat zijne Majesteit zig geregtigt houdt dezelfde behandeling te verwagten, en te eischen van den kant der Staaten Generaal, voor de Schepen en Cargasoenen, aan zijne Onderdaanen toebehoorende; ook is boven dien bevolen, dat de Schepen en Koop Goederen toebehooren- aan de Staaten Generaal, en aan derzelver Onderdaanen, die zig in de Havens van zijne Majesteit bevinden, aldaar opgehonden zullen worden, zonder eenige molestatie, zo lange, tot dat het blijkt, dat de Staaten Generaal genegen zijn, van zig te gedragen naar het zelfde beginsel van goede trouw, ten opzigte van de Schepen, en Goederen der Onderdaanen van zijne Majesteit, in de Havens van de Republiek," enz.

Men ontving hier het MANIFEST, niet zonder groote ontroering, op den 1sten Januarij 1781. En hier mede vinden wij raadzaam, voor het tegenwoordige, dit gedeelte van de Geschiedenissen deezer Stad te eindigen.

Tot dus verre hebbe ik dit gewigtig *Artikel*, in dit *Woordenboek*, afgehandeld, en, zo ik vermeen, het zaaklijkste, raaken-

de deeze groote Waereldstad, in zo verre het met den aart deezes Werks overeenkomt, ter nedergesteld. Eene opnoeming, en teffens een kort verslag van de *Schrijvers* en *Boeken*, die zig met het beschrijven van deze Stad opzettelijk hebben bezig gehouden, zal mijne Leezers doen zien, hoe veel moeite 'er aan vast geweest is, zonder een der voorheen gemaakte Woordenboeken te baat te neemen, uit allen het hier voorgestelde in dit bestek te brengen. Hebbe ik, echter, iets voorbijgegaan, dat door hen gemeld is, dit verlies wordt vergoed, wijl mijn verhaal zig zo veel verder dan dat van anderen uitstrekt.

De eerste Beschrijving, welke ons hier van te vooren komt, is die van den *Ongenoemden Schrijver*, welke geleefd heeft omtrent het jaar 1500. Men gist dat deeze Schrijver de bekende ALARDUS VAN AMSTELDAM geweest is, dien wij onder de beroemde Mannen genoemd hebben. Deeze allernuttigste Beschrijving vindt men achter PONTANUS, die het Handschrift, het zij dan van onzen ALARDUS, of van eenen anderen, bekomen had uit de Boekdrukkerij van Doctor JAN TEN GROOTENHUIS, Schepen en Raad, en naderhand Schout in 't jaar 1621, die het door den druk gemeen maakte. De tweede was die van eenen PIETER VAN AFFERDEN, in 116 Latijnsche Vaarzen, die door hem moeten opgesteld zijn tusschen de Jaaren 1555 en 1561; hij was alhier, den 30sten Januarij van 't eerstgemelde jaar, tot *Onder-Rector* der *Latijnsche* Schoole aangesteld, en gemelde dichtregels in 1560, te *Antwerpen* gedrukt. FOPPENS, in zijne *Bibliotheca Belgica*, tekent, *Tom. I. pag.* 201 aan, dat hij in der Geuzen beroerten van zijn Ampt verlaaten is; 't welk, waarschijnlijk, na de verandering der Regeering van 't jaar 1578, zal geschied zijn. Wat den inhoud aangaat, van vers 1 tot 40 roemt hij den uitgebreiden Koophandel, aangenaame wandelwegen langs de muuren der stad, enz. Daarna beschrijft hij de de prachtige gebouwen, roemende inzonderheid de Nieuwe Kerk, en andere Geestelijke gebouwen, van vs. 40 tot 85; verder de Ingezetenen als schoon, groot en sterk. In het einde roemt hij hunne vreedzaamheid en eendragt, en besluit het Dichtstuk met een kort bericht van de Schutters-Doelen, en Jaarlijksche Doelen-Feesten. Hier op volgde de beschrijving van *Batavia*, door CORNELIS VAN HAEMRODE, in

twaalf

twaalf bladzijden in folio, beslaande het geen Amsteldam betreft, nog geen halve bladzijde; zie verder HAEMRODE. Dit werd gevolgd door eene uitgebreider beschrijving, door IZAAK PONTANUS, in 4to, 1614; zie PONTANUS.

Het gebrekkige, dat hier in heerschte, was weinig of niets verbeterd, door het Gedicht van Doctor KORNELIS GIJSBERTZ PLEMP, welk slegts ruim 30 bladen in 4to besloeg, en 1614 werd uitgegeeven; zie PLEMP (K. G.) Naderhand sloegen anderen hier de hand aan, als MELCHIOR FOKKENS, in 1662 in 12vo; O. DAPPER, in folio 1664; IZAAK COMMELIN. T. DOMSELAAR, in 4to 1665; FILIPS VAN ZEZEN, in 't *Hoogduitsch*, in 4to, 1664; COMMELIN, 2 deelen in Fol. 1694; J. LE LONG, *Reformatie der Stad*, 1729. fol. en eindelijk J. WAGENAAR. Wij maaken hier geene melding, van 't geen GUICIARDIJN, LA PETIT, BOXHORN, SCHOOK, DE LAAT, BLAAUW, en eene menigte anderen, in hunne algemeene Beschrijvingen van *Nederland*, of van anderen, die opzettelijk in Dicht of Ondicht bijzondere stukken en zaaken van deeze Stad beschreeven hebben: als ANTONIDES, *de Tstroom*; WILLINK, de *Amsteldamsche Buitencingel*, *Tempe*, *Arcadia*; N. VAN WINTER, *de Amstelstroom*. Waar bij nog gevoegd zou komen worden, *La Description de la Ville d'Amsterdam en vers burlesques*, welke in 't jaar 1666 in 't licht kwam. MONTANUS, *Beschrijving van Amstelland*, in 12vo. WEGWIJZER *door Amsteldam*, in 8vo. GEBOUWEN *van Amsteldam*, in 8vo. MARIUS, *Amsterdams Eer en Opkomst door Mirakelen*. HORTENSIUS, *Oproer der Wederdoopers*. *Chronijk der stad*, in 2 deelen; J. KOK, *Amsterdams Eer en Opkomst door middel der Hervorming*, mede in gr. 8vo; noch van die, welke bekend zijn onder den naam van de *Handvesten*; *'t Amsterdams Burger- en Poorterregt*; *Amsterdamsche Secretarij*. JAARBOEKEN, in 3 deelen door mij beschreven. Het verdere van de voornaamste hier boven gemeld, en waar van de Schrijvers bij naamen bekend zijn, zullen wij op hunne bijzondere *Artikelen* omstandiger vermelden.

AMSTELDAM (*Nicolaas van*), leefde omtrent het jaar 1446, en heeft, onder twee bekende Meesters in de Godgeleerdheid, GERARDUS en JOHANNES, 24 Kettersche stellingen van FERRAND weder-

derlegd. Ook is hij bekend, door zijne openbaare twistreden, waar van hij te *Keulen* blijken gaf.

AMSTELDAM, (*Hel of Hervicus van*) die leefde omtrent het jaar 1489, was, even als de bovenstaande, der Godgeleerdheid toegedaan, waar in hij zeer gevorderd was. Ook is hij bekend onder den naam van HERWIJCH GIJSBERTSZOON. In 't jaar 1477 werd hij, door Burgemeesteren van *Amsteldam*, aangesteld, om de bestiering van 't *Bagijnhof* op zig te neemen.

AMSTELDAM (*Hendrik van*), vindt men genoemd, bij *L. Benthem*, in zijnen *Nederlandsche School en Kerkstaat*, bl. 326; doch zonder aanwijzing van eenige bijzonderheden.

AMSTELDAM, (*Alaart* of *Alardus van*); zie ALAART.

AMSTELDAM, (*Johannes van*) deeze moet een bijzonder vriend van WESSEL GANSFORT geweest zijn, wiens Leere hij ijverig voorstond, en, zo min als die, met veele stellingen der *Roomsche* Kerk, weinig ophad.

AMSTELLAND, was voortijds, met het Steedje, daarna de Stad *Amsteldam*, eene bijzondere Heerlijkheid op zig zelve, als niet behoorende aan de *Hollandsche* Graaven, maar aan het geslacht der Heeren VAN AMSTEL. Onder GIJSBERT VAN AMSTEL hebben wij gezien, hoe hij, als deelgenoot aan den moord van Graave FLORIS, het Land had moeten ruimen, en zijne Goederen zien verbeurd verklaaren; als mede, hoe hij, eenige Jaaren te vooren, die Goederen, waar onder ook *Amstelland* behoorde, aan gemelden Graave FLORIS had moeten opdragen, en die weder van hem te Leen ontvangen, om reden van zijn gedrag omtrent den Bisschop van *Utrecht*, door wien hij gevangen werd, omdat hij door geen ander middel zijne vrijheid bekomen kon. (Men zie verder op Bisschop JOHAN VAN NASSOUW.) Het ontbreekt niet aan Schrijvers, die dit voor de bron van den haat van onzen GIJSBERT tegen Graaf FLORIS houden; ook zijn 'er, die hem van de mede bewustheid aan den moord vrijkennen. Na de uitvoe-

ring

ring van dien moord, trok, zo als bekend is, Graaf JAN *Amstelland* aan zig. Deeze, drie jaaren daarna, zonder Kinderen overleeden zijnde, werd gevolgd door Heer JAN VAN HENEGOUWEN, anders gezegd JAN VAN AVENNES, Zusters Zoon van Graave WILLEM DEN TWEEDEN, door wien *Amstelland* geschonken werd aan zijnen Broeder GUIJ of GUIDO VAN HENEGOUWEN, toen Thesaurier van *Luik*, naderhand Bisschop van *Utrecht*. Na den dood van JAN VAN AVENNES, trok zijn Zoon WILLEM, na dat GUIDO overleeden was, in 't jaar 1317, deeze Heerlijkheid tot zig, hegtende die aan HOLLAND.

Hierbij moet worden aangemerkt, dat de oude Geschiedschrijver HEDA zegt, dat Graaf JAN VAN HOLLAND de Heerlijkheden *Amstelland* en *Woerden* aan den Bisschop van *Utrecht* gaf, als die voorheen der Kerke van *Utrecht* ontnoomen waren; en verders: „ Maar Graaf WILLEM, toen zijn Oom Bisschop GUIDO ge-„ storven was, nam de voornoemde Heerlijkheden, door zijnen „ Vader JAN hersteld, tegen regt en reden naar zig, even als „ waren het zijne erfgoederen geweest, daar ze toen eigenlijk „ aan de Kerke van *Utrecht* behoorden." De oplettende Naspoorder onzer Oudheden, ARNOLD BUCHELIUS, in zijne aantekeningen op HEDA, toont breedvoerig, dat *Amstelland* een Leen van de *Utrechtsche* Kerke geweest is, en dat deeze Heerlijkheid, na den dood van Graaf FLORIS, door geweld aan het Graafschap van *Holland* gebracht is. Onze bekende VELDENAAR zegt mede.

Grave Willem als Biscop ghye syn oem dood was/ soe nam hie in synre machten die Heerlykheit van Woerden en van Aemstel/ en dwancse aen Hollant en sette daer syn Baeluuwen en syn Schouten/ en seyden dat die twee heerlykheyden den Biscop sinen oem geghe-ven waren voer syns Vaders erve/ en dat si uit recht van die verraders van Aemstel en van Woerden aan Hollant ghecomen waren.

De *Hollandsche* Schrijvers bekennen wel, dat een gedeelte van *Amstelland* een Leen van *Utrecht* geweest is; maar zij ontkennen het ten opzigt van 't geheel, en ook van *Amsteldam*. Zonder

der ons in een onderzoek van dit verschil intelaaten, konnen wij niet voorbij, de woorden van VOSSIUS, die den tijtel van *Historieschrijver der Staaten van Holland* voerde, hier in te voegen. Deeze *den Zoenbrief tusschen Graaf Floris den Vden en Heer Gijsbregt den IIden, gemaakt wegens het voorgevallene, omtrent 't Slot Vreeland enz.*, voorstellende, zegt: *In 't jaar* 1280 *hebben* Woerden *en* Amstel, *van den Graave vergiffenis bekomen, mids dat ze met eeden alleenlijk beloofden, dat ze hem, noch iemant van zijne nakomelingen, noch ook den Bisschop* (van Utrecht) *eenig ongemak zouden aandoen. Dat ze de bezetting van* Vreedeland *en* Montfoort *aan die van* Utrecht *zouden overlaten, en dat ze voor des Graaven kosten in den oorlog gedaan, zouden bekennen, dat haare Heerlijkheden Leengoederen waren, van de* Hollandsche Graaven, *en indien ze ooit tegen deeze artikelen misdeeden, dat als dan alle Heerlijkheden die ze bezaten, aan den Graave zouden vervallen zijn; en dat Hij*, (Graave), *die dan op dezelve wijze, zo als nu van de* Kerke van Utrecht, zoude ontvangen. De woorden uit den *Zoenbrief*, waar van wij alleen hier eenige bijbrengen, luiden nog sterker:

Voert so hebben wi versekerd en de Heer Arnout onsen Broeder op all onse goed/ ende op all onse land/ ende op all onse Heerschap... ende of wy/ des dat God verren moete/ onse goed verboerden/ soo soude die Grave ende sine Nakomelingen/ dit goed houden te leene van de Stiste van Utrecht/ met anders sinen Thienden/ al onze land/ ende al onse Heerschap gheheelicke/ ende die Grave die sal doen daar af alsulcken dienst/ als men daar af schuldig is te doen den Ctifte/ ende betaelen alsulcken pacht als daar op staat.

Waaruit klaar te zien is, dat hij alle zijne Landen, van den Graave van *Holland*, slegts te Leen ontvangen heeft.

Dus werd *Amstelland* wel van de Graaven van *Holland* aan de Heeren VAN AMSTEL (te vooren eerste Leenmannen) in Leen, doch toen in achter Leen gegeeven; hebbende de Graaven het Leen

Leen of de Beleening aan zig getrokken, maar als eerste Leenmannen der Kerke van *Utrecht*. Deeze zaak naauwer uittepluizen, zou ons vervoeren tot bijzonderheden, die den Leezer eerder zouden verveelen, dan van nut zijn. Alleen merken wij dan aan, dat *Amsteldam*, 't zij met regt of onregt, aan het Graafschap van *Holland* getrokken is, en dus met de Graaflijke Domainen beheerscht wordt. Wegens deeze vermenging kan men tegenwoordig de Grenzen en Bepaaling van *Amstelland*, van die van *Holland* niet regt onderscheiden. Over *Amstelland* wordt wel altijd een Baljuw gesteld, maar zijn gezag strekt zig niet zo verre uit, als weleer het rechtsgebied van *Amstelland*. — Dat men, in de Nederlanden, onder den grond veele Boomen, en bijzonder in deeze Veengronden vindt, is eene bekende zaak, en zal op 't Art. BOOMEN duidelijk worden aangeweezen. Aanmerkelijk is het ondertusschen, dat men in *Amstelland* nog hedendaags ontdekt, bijna zestig Roeden aan weêrzijden des *Amstels*, van *Amsteldam* af tot voorbij *Ouderkerk*, na vijf of zes voeten gravens in 't Veen, een onderaardsch Bosch, waar van de grootste, dikste en sterkste Stammen allen naar 't Z. W. omver geslagen liggen, en de kleindere en dunstammige regt over einde staan. Aan sommigen van dezelve heeft mèn vinden hangen Nooten en andere Vrugten, die nog heel gaaf waren. Breeder strekt zig dit Bosch uit naar *Abcoude*, en is aldaar meest Eiken Hout, zeer taaij en bruikbaar voor de Boeren, die 'er latten van maaken, om de Huizen te dekken. Men gist dat deeze Boomen door eenen zwaaren storm zijn onderste boven gekeerd, ten tijde, gelijk eenigen willen, toen de *Rhijn* bij *Katwijk* gestopt werd. Gelooflijker zoude 't mij voorkomen, dat deeze Boomstorting geschied is, in 't Jaar 1421, en wel in den zogenaamden *St. Lijsbeths Nacht;* want in de groote *Hollandsche Chronijk*, in de 28ste Divisie, Kap. 119. leest men, dat toen alle de Dijken in *Holland*, *Zeeland* en *West-Friesland* inbraken en groote Onheilen voorvielen; waar van dit Bosch niet verschoond zal zijn gebleeven. Het was in 't jaar 1400 nog in wezen; daar de gemelde stopping van den *Rhijn* gesteld wordt geschied te zijn in 1169 of 1172. 't Gevoelen van MARTINUS SCHOOK, dat deeze Boomen, even als de Mineraalen, onder den grond zouden gegroeid

groeid zijn, is ons, als van alle waarſchijnlijkheid ontbloot, te vooren gekomen.

Amſtelland wordt, aan de Noordzijde, beſpoeid van 't *Y*, waar het tegen over *Waterland* legt. Ten Oosten heeft het de Rivier de *Vecht*, en aan de andere zijde het *Gooijland*. Maar hoe verre het zig ten Z. en Z. W. plagt uitteſtrekken, is onbekend, ſchoon thans de grenzen daarvan, aan dien kant, tegen de Provintie *Utrecht* ſtooten; ten W. aan *Rhijnland*; ten N. W. aan de groote *Haarlemmer* of *Leidſche Meer*, en de Ambachtsheerlijkheid *Slooten*; wordende door den *Amſtel* in twee deelen geſcheiden, en aan de Westzijde *Nieuwer-Amſtel* genaamd. De grond is gemeenlijk laag, week, moerasſig en broekagtig. Dus vindt men 'er geen Bouw- of Zaailanden, maar wel Gras en Veengrond. Onder het nadeelige daar van, mag men plaatſen, dat het, door deszelfs laagte, zeer waterachtig is, en veele kosten aan Water- en Windmolens vereischt. Muggen, zwarte vliegen en rupſen zijn daar in meenigte. Onder het voordeelige telt men deszelfs voortbrengſels van Moesgewas, en de Veenen, wier plasſen overvloed van Baars, Snoek, Karper, Braasſem, inzonderheid van Paling uitleeveren.

Onder *Amſtelland* behooren de Dorpen *Slooten*, *Slooterdijk*, *Amſtelveen*, *Ouderkerk*, *Diemen*, met *Diemerdam*, *Loenen* en *Loosdrecht*, waar bij S. VAN LEEUWEN nog voegt, *Legmeer*, *Duivendrecht*, *Waardhuizen*, *Boxtel*, *Ruigewilnis*, *Waver* en *Waverveen*, *Mijnden* en *Oostdorp*, en *Amſteldam* als de Hoofdſtad van hetzelve.

Wat de beſtiering aangaat, de eerſte en voornaamſte Perſoon, is de Baljuw, welke door de Staaten van *Holland* en *West-Friesland* wordt aangeſteld, en tegenwoordig is de Heer en Mr. JOAN GEELVINCK, ſedert 1774. Verder twee Dijkgraaven of Hoog-Heemraadſchappen, die *Amſtelland* betreffen, en waar van de Baljuw van ouds als Dijkgraaf is aangeſteld; als het Hoog-Heemraadſchap van *Amſtelland*, en het Hoog-Heemraadſchap van den *Zeeburg* of *Diemer-* en *Muider-Zeedijk*.

Het *Dijkgraaf-* en *Hoog-Heemraadſchap* van *Amſtelland*, (waar van wij hier ſpreeken) beſtaat in 't beſtier der Wateren, die door *Amſtelland* in 't *Y* en de Zuiderzee geloost worden. Het

heeft

heeft eene grooter uitgestrektheid dan de Heerlijkheid, waarin de *Baljuw van Amstelland* het Hooge Rechtsgebied oeffent. De tijd der opregtinge van dit *Heemraadschap*, is, even als die van veele anderen, zeer onzeker; maar oude brieven toonen, dat andere Distrikten, buiten de Provintie van *Holland*, al vóór 't jaar 1387 hunne uitwatering door *Amstelland* gehad hebben. In een van die van ALBRECHT VAN BEIJEREN, gegeeven in dat jaar, en waarin ook van *Heemraden* gesprooken wordt, vind men gewag gemaakt van een geschil tusschen de Poorters van *Amsteldam*, woonende op den *Middeldam*, en de Luiden uit *Afichdoem* in *Amsterlanden* en anderen, die met hen uitwaterden door de Sluizen, in den *Middeldam*; welk geschil aan den Hertog verbleeven was, en door hem vereffend werd. Door dit *Afichdoem* of *Aasdom*, moet men verstaan een Landstreek, ten Oosten de Ambachten *Ouderkerk*, *Waveren* en de *Ruige Wilnis* geleegen, behoorende, gelijk de geheele Proostdij van *St. Jan*, onder 't *Sticht*. Welke Proostdij een groote streek Lands daaromtrent bezit, waar onder behoort *Mijdrecht*, *Thamen*, *Wilnis*, *Westveen*, *Uithoorn*, *Blokland*, *Kudelstaart*, zo verre dit laatste op den *Stichtschen* Bodem ligt, en *Agttienhoven*; alle welke Landen door *Amstelland* uitwateren. Volgens een Brief van Burgemeesteren, Schepenen en Raaden van 't Jaar 1497, en volgens eenen anderen van 't Jaar 1509, raakende de Sluizen op den *Middeldam*, te vinden in den nieuwen Druk der *Handvesten*, bl. 712 en 713, schijnen alle deeze onder den gemeenen naam van de Proostdije van *Mijdrecht* of *Meijert* begreepen te zijn.

Het Collegie van Dijkgraaf en Hoog-Heemraden vergadert gemeenlijk op den eersten Maandag in Maart, Maij, Junij, September en October, of zo dikwils de Dijkgraaf nodig oordeelt het zelve te beschrijven; het heeft zijnen eigen Secretaris en Bode. Zie verder DIEMMERDIJK.

Dit *Baljuwschap* is daar in van de andere *Hollandsche* Baljuwschappen onderscheiden, dat de *Baljuw* in ieder Dorp, met de Schepenen daar van, afzonderlijk het regtsgebied oeffent, uitgezonderd in dat van *Waverveen*, 't welk in 't Crimineele aan den hoogen Regtbank van *Ouwerkerk* onderhoorig is. Schoon wij

het Waterschap van *Amstelland* hier boven als uitgebreid beschreeven hebben, behooren, echter, onder 't Baljuwschap niet meer dan vier Dorpen: *Diemen*, *Ouwerkerk*, *Amstelveen* en *Waverveen*. De Magistraat deezer Stad stelt over ieder Dorp, uit het midden van hun, eenen Ambachtsheer, die de zaaken, het Ambacht bijzonder betreffende, bestiert.

Zie HALMA, en de daar bij aangewezene Schrijvers, als O. DAPPER, *Beschrijving van Amst. cap.* 2. M. WASSENAAR, *Ann. Holl.* p. 181. J. BEKA; VLIEGER, *Oudh.* HEDA, *Hist. Ultr.* A. BUCHEL, *Not. in Heda*; J. VELDENAAR, *Fasc. temp. fol.* 300. COMMELIN, *Amst. fol.* 146, 148. A. MONTANUS, *Beschrijving van Amst.* in *Commelin*, fol. 138. S. V. LEEUWEN, *Bat. Ill. fol.* 216. en verder; *Tegenw. Staat der Nederl.* VIII Deel, bl. 150. *Oudh. van Amstell.* bl. 113. BACHIENE, *Geogr. van Nederl.* A. bl. 641.

AMSTELVEEN, of *Amsterveen*, welk den naamsoorsprong duidelijk aantoont, eene Ambachtsheerlijkheid, zo als wij terstond zien zullen, in 't jaar 1529, en niet in 't jaar 1731, zo als BACHIENE zegt, door koop in eigendom gekomen aan de Stad *Amstelдam*, is gelegen in *Amstelland*. Hoe dit een Leen des Bisschops van *Utrecht*, na 't vlugten van GIJSBERT VAN AMSTEL, geworden zij, is mede reeds onder 't voorige Art. gezegd. Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, als Graaf van *Holland*, enz., verkocht deeze Ambachtsheerlijkheid *Ouder* en *Nieuwer-Amstel*, met al derzelver toebehooren, aan Heer COEN VAN OOSTERWIJK, tot een onsterflijk Erfleen, voor hem en zijne Erfgenaamen, voor omtrent 3100 schilden. Deeze Heer COEN of COENRAAD was de Zoon van WILLEM KUZER, omgebracht door de *Hoekschen*, bij den moord, gepleegd aan ALIJT VAN POELGEEST, zo als op haar Artikel verhaald is.

Het is bekend dat deeze Ambachtsheerlijkheid van *Amstelveen* naderhand gekomen is aan de Heeren VAN BREDERODE: op wat wijze is onzeker, zegt HALMA. Doch zie hier, hoe zij in dat Doorlugtig Huis is overgegaan. Gemelde COENRAAD VAN OOSTERWIJK droeg dezelve, in 't jaar 1402, op aan MARGRETA

VAN

VAN KLEEF, des Hertogs tweede Gemalin. Hier door geraakte, na haar overlijden, haare geheele nalaatenfchap, en dus ook *Amftelveen*, aan haare Moeder, insgelijks MARGRETA VAN KLEEF genaamd, die dezelve bezat tot in 't jaar 1434; in welk jaar HENDRIK VAN BORSSELEN, *Heer van Ter Veer*, uit kracht van aankoop, daar mede verlijd werd. Door het Huwelijk van MARGRETA VAN BORSSELEN met WALRAVEN VAN BREDERODE, kwam *Amftelveen* in dit geflacht. REINOUD, Zoon van WALRAVEN, verkocht dezelve, in 't jaar 1529, aan de Regeering van *Amfteldam*. De oorzaak daar van, zegt HALMA, was, dat *Amfteldam*, nu vrij magtig geworden zijnde, hem geweldige indrang deede, veele zijner Landerijen en Geregtigheden ontnam; de Muuren, Vesten en Poorten, op, in, en door zijne Heerlijkheid leide; de fcheipaalen, naar derzelver wil, veranderde; de wegen, watergangen en dijken afftak, en andere diergelijke dingen meer bedreef. Daar over viel de Heer VAN BREDERODE klagtig aan 't Hof van *Holland*, het welk die van *Amfteldam*, onaangezien de redenen, die zij daar tegen inbragten, bij vonnisfe zou hebben gecondemneerd tot ontruiming, ten voordeele van den klaager. Om dit te verhoeden, werd, door bemiddeling van HILBRAND JANSZOON POTTER, (anders OTTER) Burgemeefter, en HEIMAN JACOBSZOON, Raad der Stad, in onderhandeling van verkoop getreeden, en gegeeven, voor de Ambachtsheerlijkheid, *Amftelveen*, *Slooten*, *Osdorp* en *Slooterdijk*, met de aankleeven van dien, zoo Leen- als eigen goed, zo als het door den Heer VAN BREDERODE bezeten was, de fomma van 3000 guldens in gereeden gelde, en eene eeuwige onlosbaare Rente van 560 guldens jaarlijks, ten laste van de ftad. De opdragt of het verlij gefchiedde eerst in 1531, fchoon de kooppenningen reeds in 't gemelde jaar 1529 voldaan waren, aan gemelden HEIMAN JACOBSZOON, met bewilliging van Keizer KAREL DEN V, als Graave van *Holland*; onder voorwaarde, dat ze zouden verbonden zijn, na den dood van HEIMAN JACOBSZOON, een ander lid van de Vroedfchap der ftad den Keizer voorteftellen, die dan, geduurende zijn leeven, vertoonen zou eigenaar of bezitter daar van te zijn; en op deezen zouden Keizer KAREL en zijne nakomelingen deeze Heerlijkheden verlijden: tot zulke rechten, dienften en leenen, als gemelde

Heer REINOUD, en zijne voorzaaten, die gehouden hadden, mids doende behoorlijken Eed. Dit alles geschiedde in 't jaar 1531. —

De Graaf behield aan zig en voor zijne nazaaten de helft, of zulk een deel, als de Ambachtsheeren van *Amstelveen*, *Slooten*, *Slooterdijk* en *Osdorp*, met hem of zijnen Baljuw van *Amstelland*, gewoon waren te heffen en te ontvangen, in alle lijfstraffelijke zaaken en verbeurd verklaaringen van goederen. Daarenboven zouden die van *Amsteldam*, tot erkentenisse van de gunst, dat ze bovengemelde Leenen mogten behouden, aan hem en zijne nakomelingen, als Graven van *Holland*, enz. jaarlijks, op Kersavond, betaalen de somma van 25 Guldens: welke Rente zij evenwel zouden mogen aflossen tegen den penning twintig. Daar bij nog zou de Graaf, of die hem volgden in 't Graafschap, deeze Heerlijkheden, met alle aan en afhangende plaatzen en geregtigheden, zo als die van *Amsteldam* dezelve gekocht hadden van den Heer VAN BREDERODE, mogen naar zig neemen, mits hun wedergevende de Kooppenningen, die zij 'er voor betaald hadden, en hen tevens ontheffende van de Jaarlijksche Erfrente. Alle deeze lasten heeft de Stad *Amsteldam*, in 't jaar 1556, van FILIPS DEN II, als Graave van *Holland*, afgekocht.

Aldus bleef de Stad in 't gerust bezit deezer Ambachtsheerlijkheid, tot in 't jaar 1562, waarin Heer HENDRIK VAN BREDERODE, Zoon van REINOUT, deezen koop in regten poogde te vernietigen. Doch zijn nazaat en Erfgenaam, WALRAVEN VAN BREDERODE, deed, na gemaakte overeenkomst met die van *Amsteldam*, afstand van deezen eisch, en liet het geschil vaaren, onder willige Condemnatie van 't Hof van *Holland*. Dus wierd de Stad in haare bezitting en het regt van de Visscherij van den *Amstel* bevestigd.

Dit Dorp, schoon oud, is, echter, fraaij, door den lommer van 't geboomte, waar in het geleegen is, omtrent één en een half uur gaans ten Z. W. van *Amsteldam*. De Kerk staat op een bemuurd Kerkhof, mede met Boomen beplant; welke Kerk pronkt met een aartig spits Torentje, waar in slag en uurwerk is. In dezelve werd, op den 20sten December van 't jaar 1707, het lijk van den bekenden Dichter JOAN VAN BROEKHUIZEN ter aarde besteld.

De

De invoering van de Hervorming schijnt alhier niet zonder beweeging geschied te zijn; want in de Sententien van ALBA vindt men een Banvonnis, tegen eenen CORNELIS VAN AMSTELVEEN; daar in word die te laste gelegd, hem den Kerkplonderaars te drinken gegeven te hebben; den Pastoor voor een verleider van het volk te hebben uitgemaakt, en gezegd, dat, van de klokken, roers en geschut gegooten zouden worden; zie 't vonnis van den 25sten Febr. 1568 bij MARKUS, bl. 68. De eerste Predikant der Hervormden, dien wij hier genoemd vinden, was GERARD PAULI, in 't jaar 1586, wanneer het gecombineerd was met *Ouderkerk*, waar van het gescheiden is 1588. *Amstelveen* behoort onder de Klassis van Amsteldam.

Deeze *Ambachtsheerlijkheid* en het Dorp *Amstelveen* zijn, in voorige tijden, met verscheiden voorregten, door de *Hollandsche* Graaven, beschonken. Diensvolgens voert het vrij halsrecht, en heeft zijn eigen Schout, welke tegenwoordig is de Heer LODEWIJK DE BAS. Deszelfs rechtsgebied strekt zig, ten Noorden, tot aan 't rechtgebied der Stad *Amsteldam*, en is zeer naauwkeurig aangeweezen, door den zinrijken Dichter JAN BAPTISTA WELLEKENS, in zijne *Visschers* en *Jagersgezangen*, toegewijd aan den Heer en Mr. FILIP MOLIWES VAN DER NOOT, en Mejuffrouw BARTA POOL, alwaar hij zig dus laat hooren:

Juist daar de Mijlpaal *staat, uit blaauw arduin gehouwen,*
Die 't Land en Halsrecht scheidt, de Beken en Landsdouwen
Van 't prachtig Amsteldam *en 't nedrig* Amstelveen;
Gelijk van Stam en Naam, maar nu niet lotgemeen;
Juist daar het Landgebouw (Elsrijk) *uit diep Moeras verheven,*
De gantsche Buurt in 't rond zo ver voorbij gaat streven,
Als zig de Popelier heft boven 't lage Riet;

Ten Oosten wordt het door den *Amstel* gescheiden van *Ouwerkerk* en de *Diemermeer*, schoon het ook aan die zijde 't rechtsgebied heeft over de *Outewaaler Polder*, de *Over-Amstel Polder* genaamd, die zig van den *Amstel* tot over den *Diemerdijk* in 't *Y* uitstrekt. Ten Zuiden paalt het aan *Tamen*, of aan den *Uithoorn*, en eenige andere Landen in 't *Sticht*; ten Wes-

ten aan *Slooten*, *Rijker-Oord* en *Aalsmeer*. Het gansche Ambacht bestaat uit verscheidene Polders, die, volgens de oude Verpondings Lijsten, bevatten 2670 morgen en 766 roeden. *Amstelveen* en *Legmeer* betaalen in de verponding *f* 8967-13-5. Andere bepaalen de uitgestrektheid 4076 morgen. Bekend is het dat veele van deeze Landen reeds voor lang zijn uitgeveend, en nog jaarlijks daar door verminderd worden; schoon hier op, volgens Plakaat van den 23sten Februarij 1607, goede order gesteld is; waar door dan ook de Verponding verminderd is, zijnde de *Bovenkerker Polder* en *Legmeer* genoegzaam geheel verdweenen. In de oude Lijsten stonden 261 Huizen, en in de nieuwe 1167 Huizen en 5 Molens; volgens anderen wel 1400 Huizen, mids men daar onder rekene de Buurten, die onder *Amstelveen* behooren, als aan den *Veendijk*, aan den *Amstel*, *Waardhuizen*, de *Zwaluwe Buurt* en de *Nes*; als ook den *Amstelveenschen Weg*, aan de *Noordammer Brug* en *Hand van Leiden*, de *Veer* en *Amsteldijk*.

Tot het bestier der gemelde Polderzaaken, werd, volgens Octroij van Keizer KAREL DEN VIJFDEN, van den 31sten December van 't Jaar 1520, een Dijkgraaf- en Hoog Heemraadschap opgerigt, welk, met en benevens het Geregt van *Amstelveen*, bestaande uit den Baljuw en zeven Schepenen, het opzigt zouden hebben over de Dijken, Bruggen, Dijkslooten en andere Polderwerken. Volgens dit Handvest, zouden, van de vijf Landrijksten, vier Heemraaden, en de Oudste der vijf tot Dijkgraaf worden verkooren. De Keizer noemde hun Dijkgraaf en Heemraaden van de Landen en Dorpen van *Amstelveen*; hedendaags schrijft men van *Nieuwer-Amstel*. De verkiezing van deeze geschiedde voorheen door de Rekenkamer der Graaflijkheids Domeinen; doch nu door Gecommitteerde Raaden van de Staaten van *Holland*, op aanschrijving van Burgemeesteren van *Amsteldam*. Het Ampt van Dijkgraaf en Baljuw van Amstelland wordt thans (1781) nog bekleed door den Heer en Mr. JOAN GEELVINCK, Heer van *Castricum* en Vrijheer van *Bakkum*, Oud-Schepen der Stad *Amsteldam*, mitsgaders Baljuw van *Waveren*, *Botshol* en de *Ruige Wilnisse*, sedert het Jaar 1774. De Hoog Heemraaden zijn, wegens *Amsteldam*, een der regeerende Heeren Burge-

gemeesteren; wegens *Weesp* de Heer ABRAHAM D'ARREST, Burgemeester en Raad aldaar; wegens *Ouwerkerk*, Mr. JERONIMUS NOLTHENIUS, Schout en Secretaris te *Ouder-Amstel*; wegens *Amstelveen*, LODEWIJK DE BAS, Schout aldaar; wegens *Diemen*, Mr. PIETER NOORDBEEK, Schout en Secretaris aldaar; wegens *Waveren*, JAN VAN WICKEVOORT CROMMELIN, Schout en Secretaris van *Waverveen*. Den tegenwoordigen Ambachtsheer van *Amstelveen* en *Legmeer* beschouwt men in den Persoon van den Wel Ed. Groot Achtb. Heer en Mr. PIETER CLIFFORD, Burgemeester deezer Stad, en Bewindhebber der O. I. Comp. de Secretaris is, Mr. GALE ISAAK GALE.

Hunne ED. GR. ACHTB. die Ambagts-Heeren van dit Dorp geweest zijn, zijn elkander dus gevolgd: 1531, HEIMAN JACOBSZ VAN OUDER-AMSTEL; 1541, CORNELISZ SIJBRANDSZ BUIK; 1560, SIMON MAARTEN DIRKSZ VAN DE RUWIEL; 1574, JACOB GERRIT TEEUWSZ; 1579, Mr. WILLEM BARDESIUS; 1604, GERRIT BICKER; 1604, JACOB DE GRAAF; 1624, ANDRIES BICKER; 1652, CORNELIS DE GRAAF.

De negen voorgaande zijn te gelijk Ambagts-Heeren van *Slooten*, enz. geweest: in 1664, Mr. SIMON VAN HOORN; 1667, Mr. LAMMERT REIJNST; 1669, JOHANNES HUDDE; 1704, Mr. NICOLAAS WITSEN; 1717, Mr. HENDRIK BICKER; 1718, Mr. JAN VAN DE POLL.; 1746, Mr. JAN SAUTIJN; 1748, Mr. GERARD AARNOUT HASSELAAR; 1766, Mr. GERRIT HOOFT GERRITZ; 1780, Mr. PIETER CLIFFORD.

AMSWEER, een Buurtschap, behoorende tot de Gemeente van *Farmsum*, in *Groningerland*, onder het kwartier van *Ooster Aa*, aan de zuidzijde van de *Fivel*.

AMUDE; zie MUIDEN.

